

**ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА
КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

**PERSONAL AND PROFESSIONAL TEACHER'S
COMPETENCE:
THEORY AND PRACTICE**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ

Суми – 2023

УДК 371: 373: 374: 376: 378

ББК 74

О 75

Рекомендовано до друку Вченою радою
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Протокол № 3 від «06» квітня 2023 р.

Редакційна колегія

Сєрих Л.В., к. пед. наук., доцент КЗ Сумський ОІППО (головний редактор)
Нікітін Ю.О., д. іст. наук, професор, ректор КЗ Сумський ОІППО
Бірюк Л.Я., д. пед. наук, професор Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Вознюк А.В., д. п. наук, доцент КЗ Сумський ОІППО
Удовиченко І.В., д. пед. наук, професор, проректор КЗ Сумський ОІППО
Грицай С.М., к. пед. наук, доцент, проректор КЗ Сумський ОІППО
Коростіль Л.А., к. пед. наук., доцент КЗ Сумський ОІППО
Лузан Л.О. к. пед. наук, проректор КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
Собко В.О., к пед. наук, доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Тихенко Л.В., к. пед. наук, доцент КЗ Сумський ОІППО, директор КЗ СОРОЦПО та РТМ
Успенська В.М., к. пед. наук., доцент Сумський ОІППО
Чуркіна В.Г., к. мист., доцент КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

О 75

Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика: збірник наукових статей / за заг. ред. Л. В. Сєрих. Суми: НІКО, 2023. 207 с.

ISBN 978-617-7422-22-7

У збірнику наукових матеріалів представлені доповіді науковців, методистів, викладачів закладів вищої освіти, управлінців, учителів, вихователів закладів дошкільної освіти, керівників гуртків закладів позашкільної освіти з актуальної проблеми формування та розвитку особистісно-професійної компетентності педагога.

У контексті гуманітарних смислів розкриваються педагогічні, професійні, соціальні, філософські, управлінські, психологічні, методичні характеристики особистісно-професійної компетентності педагогів дошкільної, початкової, загальної середньої, позашкільної, професійної, вищої освіти.

Матеріали конференції стануть у нагоді науковцям, керівникам закладів освіти, викладачам, учителям, вихователям, керівникам гуртків, педагогам, методистам, студентам – усім, кого цікавить проблема формування та розвитку особистісно-професійної компетентності педагога.

ISBN 978-617-7422-22-7

Редакція не несе відповідальності за зміст текстів і не завжди поділяє думки їх авторів.

© КЗ СОІППО, Л. В. Сєрих, 2023
© Суми, НІКО, 2023

ЗМІСТ

1	Бех Іван	Вітання учасникам та організаторам Всеукраїнської науково-методичної конференції	5
2	Альжинська Галина	Функції управління та особливості їх реалізації в управлінській діяльності закладів дошкільної та загальної середньої освіти	6
3	Антонченко Марія	Використання онлайн інструментів для розвитку цифрової компетентності педагога	9
4	Бойко Галина	Особистісно-професійна компетентність вчителя початкових класів	12
5	Вороніна Галина	Медіапростір закладу позашкільної освіти як засіб особистісно-професійного зростання педагога	16
6	Гайдук Руслана	Організація уроків виробничого навчання в умовах воєнного стану	19
7	Дейнека Олексій	Stem–освіта і особливості збагачення українського народного танцю формотворчими елементами класичного танцю, спорту та акробатики	23
8	Дейнека Наталія	Інтеграція навчальних предметів при викдаданні хімії у 7 класі	25
9	Декунова Зоя, Лавська Алла		29
10		Організація взаємодії учнів та вчителя на уроці як складова професійної компетентності вчителя початкових класів	
11	Дронова Валентина	Розвиток професійної компетентності вчителя природничих дисциплін в період початку впровадження нового освітнього стандарту	32
12	Желтобрюх Алла	Розвиток здоров'язберезувальної компетентності педагога нової української школи	35
13	Задорожна Людмила	Формування логико-математичної компетенції у дошкільнят засобом використання художніх творів	39
14	Карпенко Олександр	Новий рівень підготовки юних біатлоністів на Сумщині	42
15	Карпенко Сергій	Ліцей «Барса» – спортивний заклад, де виховуються майбутні чемпіони з футболу	46
16	Касьяненко Світлана	Організація науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів у закладах загальної середньої освіти	50
17	Ковтун Ірина , Водолажченко Наталія		54
18		Культурологічний підхід при формуванні міжкультурної компетентності на уроках мистецтва та української літератури у старшій школі	
19	Кожем'якіна Ірина	Науково-методичний супровід професійного розвитку вчителів у кризових умовах	58
20	Коновець Тетяна	Психолого-педагогічний супровід як складова професійного зростання педагога	61
21	Корнієнко Тетяна	Формування культури збереження здоров'я у закладах освіти	64
22	Коростіль Лідія	Інтеграційні процеси у національній природничій освіті	67
23	Коростіль Юлія	Формування медіаграмотності в учнів на уроках хімії	71
24	Корчменко Анна	Особливості організації гурткової роботи в умовах дистанційного навчання	74
25	Красногор Людмила	Використання художніх творів як засіб формування логико-математичної компетенції у дошкільнят	79
26	Ларіонов Олександр	Технологія перевернутого класу як засіб формування компетентності уміння вчитися впродовж життя	82
27	Логвиненко Неля	Підтримка та розвиток стресостійкості дітей середнього дошкільного віку засобом образотворчого мистецтва (ліплення) в умовах війни	86
28	Луган Олена, Швидка Любов		89
29		Вивчення української мови учнями старших класів в умовах змішаного навчання	
30	Мачуліна Ніна	Професійна компетентність педагога початкової освіти	91
31	Медведєв Ігор	Напрямки реалізації музейної педагогіки в сучасних умовах	94
32	Меренков Віталій	Професійна компетентність учителя освітніх галузей «Фізична культура та здоров'я»	99
33	Метейко Алла	Проектна діяльність як засіб Stem-навчання	104
34	Мулеса Павло	Дослідження готовності майбутніх учителів математики та інформатики до використання засобів віртуальної наочності	108

35	Мушкова Олена	Використання мультимедійних технологій на уроках мистецтва	112
36	Нестеренко Лариса	Багатоаспектні підходи до національно-патріотичного виховання старшокласників у позанавчальній діяльності в умовах дистанційного навчання	114
37	Никифорова Ірина, Рябко Ірина	Шляхи формування ключових компетентностей молодших школярів на уроках математики	117
38	Ніколаснко Михайло	Організація та проведення занять із використанням роботехнічних технологій	120
40	Ольсєвич Вікторія	Особистісно-професійна компетентність педагога мистецької галузі освіти в умовах діяльності закладу загальної середньої освіти	123
41	Павленко Ірина	Інноваційні технології змін та перетворень в сучасній освіті: використання змішаного та дистанційного навчання	126
42	Паламарчук Валентина	Розвиток критичного мислення учнів початкових класів	129
43	Панюта Олена	Використання народної педагогіки у сучасній дошкільній освіті	131
44	Пашина Олена	Принципи візуалізації та інтерактивності на уроках української мови	135
45	Перлик Вікторія	Особистісно-професійна організація дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти в умовах сьогодення	137
46	Покатіло Світлана, Родіна Валентина	Розвиток лексичних умінь учнів початкових класів нової української школи	142
47	Романцов Сергій	Інформаційні процеси та інноваційні освітні технології. упровадження освітніх stream-технологій	145
48	Сердюк Оксана	Оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках мистецтва	149
49	Сєрих Лариса	Методологічні засади взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в умовах змішаного та дистанційного навчання	152
51	Стрельник Світлана	Роль вчителя у формуванні безпечного освітнього середовища	157
52	Сьома Світлана, Тихенко Лариса	Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагога закладу позашкільної освіти засобами самоосвітньої діяльності	159
53	Тарабан Людмила	Формування основ здорового способу життя серед здобувачів освіти фахового коледжу	164
54	Терновенко Тетяна	Перспективи здобуття медичної освіти за дуальною формою	168
55	Ткаченко Наталія	Хімічний експеримент як засіб формування предметних компетентностей на уроках хімії	170
56	Торяник Людмила	Інфографіка як одна із стратегій навчання	173
57	Успенська Валентина	Професійна орієнтація в новій українській школі	178
58	Федірко Анастасія	Використання інноваційних технологій під час дистанційних занять вихованців гуртка «юні журналісти»	182
59	Харламова Лариса	Адаптивне навчання та засоби його реалізації	185
60	Цимерман Ірина	Наочне моделювання як метод пізнавального розвитку дітей старшого дошкільного віку	188
61	Черняк Інна	Використання онлайн-сервісів для формування творчої компетентності учнів в умовах дистанційного навчання на уроках зарубіжної літератури	194
62	Чуркіна Вікторія, Косенко Катерина	Формування позитивної мотивації навчання учнів на уроках мистецької галузі	197
63	Шишенко Інна	Методологічні підходи до підготовки майбутніх учителів математики до розвитку інформаційно-цифрової компетентності учнів в умовах нуш	200
64	ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ		204

ВІТАННЯ

учасникам, гостям та організаторам
VII Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції
доктора психологічних наук, академіка,
директора Інституту проблем виховання НАПН України
ІВАНА ДМИТРОВИЧА БЕХА

*Вельмишановні учасники та гості VII Всеукраїнської науково-методичної конференції!
Щиро вітаю організаторів та учасників конференції!*

В умовах соціально-економічних, техногенних, культурних і світоглядних змін суспільства, переходом людства до науково-інформаційних технологій, високих економіко-технологічних укладів, що відбуваються на початку третього тисячоліття, актуальними залишаються питання упровадження нових підходів до освіти, що здатні забезпечити високий рівень освіченості майбутніх фахівців, майстерності в усіх її проявах, готовності до пошуку нових знань і нестандартних креативних рішень. Освіта сьогодення має носити випереджувальний характер і трансформуватися у відповідності до тенденцій розвитку суспільства в майбутньому.

Переконаний, що науково-методична конференція, яка проводиться всьоме Сумським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, розглядатиме змінені підходи до освіти, які полягають у розв'язанні низки ключових проблем: забезпечення формування інноваційної людини – людини з інноваційним мисленням, інноваційною культурою, здатної до інноваційної діяльності, що лише і може забезпечити в Україні дослідницько-інноваційний тип прогресу та побудову суспільства знань; утвердження в освіті принципу дитиноцентризму, тобто максимальне наближення навчання і виховання дитини до її сутності, здібностей і врахування її особливостей, що буде сприяти максимальному саморозвитку й самореалізації особистості впродовж життя; поваги до особистості учня та визнання пріоритету його інтересів; забезпечення рівного доступу кожного здобувача до освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу; дотримання принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності; становлення вільної особистості учня, підтримка його самостійності, підприємливості та ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі; формування культури здорового способу життя учня, створення освітнього середовища, в якому забезпечено атмосферу довіри, без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу; підвищення професійних умінь і фахової майстерності педагогів.

Це потребує системної перебудови освітньої сфери на засадах компетентнісного підходу, а теоретико-методологічний та науково-методичний супровід компетентнісного підходу забезпечує, зокрема й ваша конференція.

Сподіваюсь, що актуальні питання освітнього процесу, розглянуті на конференції, відображають головні принципи, завдання, напрями діяльності сучасного періоду модернізації національної освіти.

Зичу всім учасникам конференції щастя, здоров'я, миру та злагоди в родинах, усіляких наукових, творчих та особистих злетів. Упевнений, що результати VII Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції стануть рушійною силою на шляху до поліпшення якості національної освіти і науки України та життя суспільства; укріплення безпеки, миру й стабільності в нашій державі.

*З повагою,
Іван Дмитрович Бех, директор Інституту проблем виховання НАПН України*

Альжинська Галина Олександрівна,

директор комунальної установи «Центр професійного розвитку педагогічних працівників
Охтирської міської ради Сумської області»

ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто особливості управлінської діяльності керівника закладу дошкільної, загальної середньої освіти шляхом реалізації ним функцій управління. Стабільний стан розвитку сфери освіти в Україні, та й зокрема в закладах дошкільної та загальної середньої освіти, можливий лише за умов побудови ефективних систем управління. Ефективна робота закладів дошкільної, загальної середньої освіти є одним із основних інструментів забезпечення якісної освіти. Разом з тим, ефективна робота закладів дошкільної, загальної середньої освіти залежить від здійснення управлінської діяльності директором цього навчального закладу.

Ключові слова: функції управління, заклад дошкільної освіти, заклад загальної середньої освіти, управлінська діяльність, модернізація освіти, керівник-менеджер, класичні функції, модернізовані функції.

Актуальність теми дослідження зумовлена сучасними модернізаційними процесами у вітчизняній освіті, зорієтованими на формування якісно нової системи освітнього менеджменту, постійного пошуку нових технологій управління.

Мета статті – дати загальне уявлення про функції управління в управлінській діяльності закладів дошкільної та загальної середньої освіти, визначити основні класичні та модернізовані функції управління, розкрити співвідношення понять «управління», «керівництво», «менеджмент», обґрунтувати залежність ефективності роботи закладів дошкільної та загальної середньої освіти від здійснення управлінської діяльності директорів цих закладів.

Виклад основного матеріалу. Стабільний стан розвитку сфери освіти в Україні, та й зокрема в закладах дошкільної та загальної середньої освіти, можливий лише за умов побудови ефективних систем управління. Ефективна робота закладів дошкільної освіти (ЗДО) та закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) є одним із основних інструментів забезпечення якісної освіти. Разом з тим, ефективна робота закладів освіти залежить від здійснення управлінської діяльності директорів цих закладів. З реформуванням системи дошкільної, загальної середньої освіти в Україні дедалі актуальнішою стає проблема перепідготовки керівників ЗДО, ЗЗСО як організаторів діяльності освітніх установ. Творчість, ініціативність, самостійність, вміння робити власний вибір, забезпечувати варіативність, системність, комплексність освітнього процесу, спрямованість на кінцевий результат, самоповага та повага до інших – риси, необхідні сучасним керівникам закладів освіти [9, с. 81].

Ураховуючи сьгоднішні освітні реалії, вагоме місце в системі керівництва займають функції управління. Функції управління – це основні види діяльності, які утворюються шляхом зведення однотипних видів робіт, що виконує керівник, до більш загальних та поєднуються однаковою цілеспрямованістю [4, с. 167].

Специфіка професійної діяльності директора ЗДО, ЗЗСО зумовлює необхідність визначення функцій управління, з'ясування їх ролі в процесі вдосконалення керівництва. Недостатня продуктивність традиційного управління закладами дошкільної, загальної середньої освіти дедалі все частіше спонукає дослідників до пошуку ефективних шляхів підвищення результативності управління. Результативність управлінської діяльності керівника впливає на результати роботи всього закладу дошкільної, загальної середньої освіти як соціально-

педагогічної системи, що складається із різних структур: педагогічної системи, людських колективів, процесуальної, духовної, в центрі яких знаходяться людина чи людський колектив. Тому очевидно, що підвищення результативності управлінської діяльності керівника закладу освіти повинна бути складовою частиною його функціонування та розвитку [1, с. 16].

В умовах сьогодення особливо важливу роль відіграє модернізація управління закладами дошкільної та загальної середньої освіти. Актуальними є нові підходи в системі управління освітою, нове педагогічне мислення, нове ставлення менеджера освіти до своєї діяльності, результатом якої мають бути якісно нові перетворення як цілісного педагогічного процесу, так і його окремих складових. Для реалізації цих положень у педагогічній системі має панувати творчість, постійний пошук, які є основним середовищем для нових ідей та досягнень [8, с. 128].

У сучасній літературі переважно виділяють такі управлінські функції: аналіз, планування, організація, керівництво, мотивація, комунікація, координація, регуляція, контроль, дослідження, оцінка, прийняття рішень, підбір персоналу, представництво і ведення переговорів та ін. Більшість авторів пропонують підхід, заснований на об'єднанні суттєвих видів управлінської діяльності в невелику кількість категорій, які можуть бути застосовані до всіх організацій. Вони виділяють функції планування, організації, мотивації і контролю. Керівництво (лідерство) вони розглядають як самостійну діяльність. Виділяючи чотири види управлінських дій – планування, організацію, керівництво і контроль, в сукупності вони утворюють повний управлінський цикл: від постановки цілей до їх досягнення і тому є необхідними і достатніми [7, с. 51].

Аналітична функція спрямована на аналіз управлінської інформації, визначення проблем, встановлення закономірностей і тенденцій розвитку окремих явищ, на встановлення причинно-наслідкових зв'язків, об'єктивну оцінку ситуації, складання прогнозу та моделювання майбутнього. Планування – це функція управління, сутність якої полягає у визначенні перспектив, цілей та шляхів їх досягнення. Сутність організаційної функції управління полягає у визначенні місця і ролі кожного члена колективу в досягненні поставлених цілей та реалізації планів. Ця функція визначає суттєві зв'язки між людьми, завданнями та роботою; вона дозволяє інтегрувати та координувати всі наявні ресурси (час, кадри, матеріально-технічні, фінансові). Контрольна функція управління забезпечує моніторинг досягнення цілей. Сучасне тлумачення функції пов'язане із порівнянням стандартів, норм, планів та реального стану явища. Контроль має втратити свою авторитарно-бюрократичну сутність. Він має набути нового забарвлення: гуманістичний характер, оптимістичність, навчально-методична спрямованість, гласність та інформаційна достатність. Контроль також використовується і для стимулювання успішної діяльності [7, с. 52].

Регулювання – це функція управління, сутність якої полягає в коригуванні наслідків контролю. Ця функція дозволяє підтримувати систему навчального закладу на оптимальному рівні, упорядковувати всі підсистеми, не припускати надмірного реактивного управління (за наслідками та відхиленнями).

У сучасних умовах суттєво зросла роль аналітичної функції в управлінні, яка є складовою частиною кожної із чотирьох основних управлінських функцій і потребує своєї реалізації на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Функція управління – це дії суб'єкта управління по відношенню до об'єкта управління. Важливим є забезпеченість функцій управління відповідними технологіями управління. У професійній діяльності керівника ЗДО, ЗЗСО основними залишаються класичні функції управління: прийняття управлінського рішення, організація, коригування, облік та контроль [2, с. 2].

Класичні функції управлінської діяльності керівника закладу в умовах розвитку залишаються провідними, хоча спостерігаються суттєві зміни в їх змісті, методах реалізації. Поряд із ними з'являються нові, модернізовані, а саме: прогностична, консультативна, представницька, політико-дипломатична, менеджерська. Прогностична функція передбачає перспективи розвитку закладу освіти та створює відповідні прогнози результативності її діяльності. Консультативна функція реалізує кваліфіковані поради з різних питань: науково-педагогічних, методичних, правових, економічних. Передбачає залучення до співуправління різних спеціалістів: соціологів, психологів, економістів, юристів тощо. Представницька функція полягає в умінні належно репрезентувати заклад освіти, педагогічний колектив, будь-якого працівника, вихованця учня, виступати на конференціях, симпозіумах. Менеджерська функція передбачає посилення уваги роботі з персоналом, зокрема: раціональне розміщення кадрів, створення умов для праці, соціальний та правовий захист, створення системи по збереженню життя та здоров'я педагогів і студентів [6, с. 24].

Вищевказані модернізовані функції управління спрямовують педагогічні колективи на творчу діяльність та сприяють формуванню гуманної, комунікабельної особистості. Визначення функцій керівника та критеріїв ефективності роботи закладу освіти дуже тісно пов'язано з роботою його керівника. Тому очевидно, що вимірювання ефективності діяльності керівника ЗДО, ЗЗСО повинно бути складовою частиною вимірювання ефективності діяльності закладу освіти [6, с. 25].

Одним із важливих завдань для розвитку закладу дошкільної освіти, закладу загальної середньої освіти є визначення перспективної моделі керівника-управлінця, яка б узагальнювала стратегічні цілі, завдання та основні напрями спрямованості його підготовки і підвищення кваліфікації. Це потребує особливої уваги до вивчення тенденції реформування ЗДО, ЗЗСО, моделювання цілісних, стійких педагогічних систем, запровадження продуктивних ідей менеджменту та модернізації управлінської діяльності керівника [3, с. 167].

Керівники в своїй діяльності стикаються з рядом труднощів. Це, насамперед, відсутність необхідних для самостійної управлінської діяльності знань із соціальної економіки та права. На керівну посаду можуть призначати людину з великим досвідом педагогічної діяльності, з вищою освітою, тобто начебто об'єктивно грамотного фахівця, але без урахування того, чи може цей працівник виконувати функції керівника. І перед людиною одразу постає проблема: бракує вузькопрофільних знань, необхідних саме для роботи на цій посаді. У деяких керівників з досвідом роботи, склалися певні стереотипи мислення, несумісні з нашим швидкоплинним і подекуди не прогнозованим життям. Такі керівники не виявляють активності у забезпеченні контингенту дітей, у питаннях фінансування, залучення батьків та громадськості до взаємодії, для них характерна також тенденція до закритості та ізольованості свого закладу. Але сьогодні життя ставить нові вимоги – за дітей потрібно боротися. Тому слід підвищувати якість освітніх послуг, рекламувати свою діяльність, тісно співпрацювати з батьками, не покладаючись тільки на державне забезпечення, дбати про самофінансування й шукати для цього нові можливості, ініціювати та впроваджувати в життя нові проєкти розвитку закладу. Необхідно враховувати, що сучасні умови пред'являють якісно нові вимоги до організаторської діяльності керівників-менеджерів [7, с. 37].

Висновки. Отже, ситуація невизначеності, мінливості, агресивності зовнішнього соціально-економічного середовища; зростаюча конкуренція на ринку освітніх послуг; низька мотивація педагогів до роботи, що зумовлена, насамперед, відсутністю адекватної заробітної платні та системи стимулів щодо розвитку професіоналізму та творчо-пошукової діяльності – все це та

багато інших факторів вимагають від сучасних керівників закладів дошкільної, загальної середньої освіти докладання величезних зусиль, професіоналізму в управлінській діяльності.

Список використаних джерел

1. Вороніна Т. Школа менеджмента. Дитячий садок: Управління. 2006. №2. С.16.
2. Єльнікова Г. Управління сучасне, критеріальне і цілеспрямоване. Управління освітою. 2006. №10 (130). С. 2–4.
3. Крутій К., Маковецька Н. Управління дошкільним закладом освіти: організація контролю та керівництва. Запоріжжя, 1999. С.167.
4. Крутій К., Маковецька Н. Управління дошкільним закладом освіти : організація контролю та керівництва. Запоріжжя, 1999. С.167.
5. Мармаза О.І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом. Х.: Видав. гр. «Освіта». 2004. С. 36–37.
6. Мармаза О.І. Менеджмент освітньої організації. Х.: ТОВ «Щедра садиба». 2017. С. 24.
7. Мартинець Л. А. Управлінська діяльність керівника навчального закладу: навч. посібн. Вінниця, 2018. С. 51 – 53.
8. Освітній менеджмент: навч. посіб. / ред. Л.Даниленко, Л.Карамушки. К.: Шк.світ. 2003. С. 128–129.
9. Освітній менеджмент в умовах змін: навч. посібник / Л. Калініна та ін.; за заг. ред. В.Олійника, Н. Протасової та ін. Луганськ. 2011. С. 81 – 82.

Антонченко Марія Олексіївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри освітніх та інформаційних технологій

КЗ Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Анотація. У статті подано класифікацію онлайн інструментів, які застосовують для розвитку цифрової компетентності педагогів при підвищенні їх кваліфікації у системі післядипломної педагогічної освіти, а саме: онлайн інструменти для комунікації, співпраці, розвитку, оцінювання, організації дистанційного навчання.

Ключові слова: цифрова компетентність педагогів, онлайн інструменти, інформаційно-цифрові технології, дистанційне навчання, післядипломна педагогічна освіта.

В умовах всеохоплюючої цифровізації суспільства та освіти, цифрова компетентність (Digital competence) педагога стає все більш вагомою частиною особистісно-професійної компетентності педагога і є однією з ключових компетентностей для навчання протягом життя, що, наряду з іншими професійними компетентностями, забезпечує конкурентоспроможність педагога на ринку праці.

Важливість формування та розвитку цифрової компетенції педагогів підкреслюється у державних нормативних документах України (Законах України «Про вищу освіту», «Про Національну програму інформатизації», «Нова українська школа», у Наказі МОН «Про затвердження типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності» й ін.) та програмних документах світових освітніх (CSTA K-12 Computer Science Standards та ін.) та загальногуманітарних організацій (ЮНЕСКО, Європейська комісія (DigComp 2.0) та інші).

Звичайно, глобальні зміни у суспільному житті не можуть оминати освітній простір, тому імплементація та розвиток досвіду передових світових держав посіли вагоме місце у дослідженнях вітчизняних науковців у галузі освіти та є невід'ємною складовою освітніх проектів у розвинених країнах всього світу. Враховуючи об'єктивні обставини, що складаються останні роки, освітній процес в Україні здебільше проводиться у дистанційному або змішаному форматі, тому актуальними задачами закладів післядипломної педагогічної освіти підвищення кваліфікації є: розвиток цифрової компетентності (ІЦК) педагогів на достатньо високому рівні; підготовка вчителів до застосування у власній професійній діяльності сучасних інформаційно-цифрових технологій і, зокрема, онлайн-інструментів для організації освітнього процесу як онлайн так і офлайн.

Дослідження, які присвячені впровадженню і застосуванню в освітній процес закладів освіти різних типів та розвитку ЦК учасників освітнього процесу розглядаються в роботах Баженова В.А., Бега І.Д., Білик В.М., Бикова В.Ю., Венгерского П.С., Гаврілової Л., Гринчишиної К., Гуревича Р., Дибкової Л.М., Дмитрієвої Е.И., Жалдака М.І., Жука Ю., Колмакової В.О., Кучерявої Т.О., Лісової Н., Малишевського О.В., Морзе Н.В., Ничкало Н., Новикова О.Ю., Овчарук О.В., Пехоти О., Полат Е.С., Сисоєвої О., Співаковського О., Топольник Я., Трифонової О.М. та інших. У цих дослідженнях обґрунтовано теоретичні і методичні основи застосування ІЦТ у навчальному процесі. Проте проблема застосування онлайн-інструментів для розвитку цифрової компетенції педагогів, які вже мають певний стаж роботи, досліджено не достатньо і є актуальною.

Тому метою статті є дослідити застосування онлайн-інструментів в умовах підвищенні кваліфікації педагогічних працівників у закладах післядипломної педагогічної освіти для розвитку цифрової компетентності педагогів.

Як ми вже підкреслили, важливою складовою інтегральної професійної компетентності педагогів є цифрова компетентність (ЦК), що формується у процесі підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої освіти і набуває розвитку у системі післядипломної педагогічної освіти. Вона базується на широкому використанні інформаційно-цифрових технологій (ІЦТ).

Під цифровою компетентністю педагога ми будемо розуміти інтегрований результат особистості педагогічного працівника по оволодінню сучасними цифровими та інформаційними технологіями та застосуванню їх у власній професійній діяльності [1].

Цифрова компетентність передбачає впевнене, критичне і відповідальне використання та взаємодію з цифровими технологіями для навчання, професійної діяльності (роботи) та участі у житті суспільства. Вона включає цифрову та інформаційну грамотність, комунікацію та співпрацю, створення цифрового контенту (зокрема програмування), кібербезпеку та вирішення проблем.

Якщо проаналізувати основні знання, вміння, навички та ставлення, що пов'язані з ЦК педагогів, то можна стверджувати, що вони розвиваються у процесі опанування ІЦТ і, зокрема, онлайн інструментами, які використовуються у системі післядипломної педагогічної освіти. Онлайн інструменти ми визначимо як сервіси Internet, що застосовують для організації навчальної діяльності тих, хто навчається [2]. Онлайн інструменти можна класифікувати за різним підґрунтям. Ми пропануємо класифікувати їх за функцією, яку вони виконують в освітньому процесі. Така класифікація є умовною і може виглядати наступним чином:

- комунікація: організація онлайн-зв'язку, в том числі і відео-зв'язку;
- співпраця: онлайн дошки, спільні документи тощо;
- розвиток: онлайн вправи, симулятори, лабораторії;
- оцінювання: онлайн тести, вікторини

• організація дистанційного навчання: платформи, що мають можливість додавати завдання, застосунки, інші онлайн інструменти, що дозволяє організувати всі види освітньої діяльності [2].

Розглянемо цю класифікацію більш детально.

Так, перше, що потрібно забезпечити педагогу – це онлайн комунікацію. В будь-якому сервісі важливо забезпечити доступ учнів до матеріалів та завдань, що подано педагогом за допомогою певного онлайн-засобу, можливість поставити запитання і отримати відповідь, надіслати своє виконане завдання (відповідь, проект, тест тощо) та отримати оцінку за нього. Вчитель повинен повідомити учню саме як буде здійснюватися зв'язок між ними, за допомогою якого онлайн-засобу і в який час.

Перелічимо основні форми онлайн-комунікації: відеоконференція, форум, чат, блог (або сайт), електронна пошта, соціальні мережі, служби обміну миттєвими повідомленнями (месенджери) та мобільні застосунки (наприклад Viber). Програмні засоби для відео-комунікації з тими хто навчається: MS Teams; Google Meet; Zoom; Skype); Yammer тощо [2-5].

Для реалізації технології співробітництва суб'єктів навчання [4] можна запропонувати наступні онлайн інструменти:

- для управління проектами та завданнями (Asana; Jira; Trello тощо);
- для роботи зі спільними документами (документи Google; документи Office 365; Wiki; Quip; Concept Inbox тощо);
- спільної візуалізації (Canva, Padlet; Linoit, RealtimeBoard; Mural тощо);
- для створення інтерактивних вправ (LearningApps; Playbuzz тощо);
- для спільного використання файлів у віртуальних сховищах (дисках): Google Drive; OneDrive тощо.

Для розумового розвитку учня потрібно замість традиційного виконання завдань запропонувати учням творчі завдання із застосуванням онлайн інструментів [2, 5]. Наприклад:

• зняти відео про певну тему. Він може це зробити, просто маючи телефон. Сервіс: Screencast-o-matic;

• створити кросворд з певної теми. Так учень вчиться не просто відтворювати інформацію, а опрацювати її. Сервіси: Learningapps, Genially.

• створити карту понять. Прочитали параграф – складаємо карту понять за ним. Сервіси: MindMeister, MindMaps, BubbleUs. Може бути і офлайн-варіант – на аркуші паперу. Згодом цю карту понять можна розглянути на уроці, якщо немає іншого способу, як передати результат роботи;

• створити інфографіку. Сервіс: Canva (україномовний). Тут є можливість створювати графічні об'єкти і різноманітні публікації;

• зробити щоденник вражень. Сучасні учні переживають цікавий момент в історії. Варто спонукати їх фіксувати, що відбувається з ними і їхніми родинами. Щоденник вражень вимагає рефлексувати над тим, що відбувається. Це може бути цінною навчальною діяльністю. Сервіс: Blogger;

• намалювати комікси. Можна розповісти історію за мотивами того, що прочитав у параграфі. Або "оживити" персонажів, про яких ідеться в літературному творі. Такі творчі завдання можуть допомогти нам із мотивацією учнів навчатися. Сервіси: StayBoardThat, MakeBeliefsComix;

• створити власну програму. Сервіс: Scratch. Інструмент доступний навіть для учнів початкової школи. З його допомогою учень може скласти свою гру [3, 6].

До онлайн опитувань відносять: анкетування (опитування), тести, вікторини, онлайн-презентації з вбудованими запитаннями тощо. Анкетування – не має на меті перевірку знань учнів і не має підрахунку балів.

Тести мають на меті перевірку знань учнів (вони можуть бути створені за допомогою Google Form, Form Office 365, Classtime, На Урок та інших онлайн засобів). У тесті кожне питання може мати певну кількість балів за правильну відповідь та у кінці автоматично підраховую підсумкову кількість балів для кожного учня, що пройшов тест.

За допомогою вікторин педагог може провести опитування в ігровій формі. Деякі програмні засоби для створення вікторин: Kahoot!, Plickers, Quizalize, Triventy, Mentimeter тощо. Онлайн сервіс Nearpod дозволяє створювати презентацій, на основі яких можна провести цілий інтерактивний урок або ж просто опитування.

Організацію дистанційного навчання здійснюють за допомогою потужних онлайн платформ на яких вчитель розташовує певний матеріал та завдання, та за допомогою яких він взаємодіє з учнями. Прикладами таких платформ є Moodle, Microsoft Teams, Google Class тощо. Однак їх використання потребує від закладу освіти відповідного адміністративного рішення та певного технічного устаткування.

Підводячи підсумки, зазначимо, що застосування онлайн інструментів у процесі підвищення кваліфікації педагогів у закладах післядипломної педагогічної освіти є одним з дієвих засобів розвитку цифрової компетентності педагогів. Подальшим розвитком цього дослідження може бути розгляд окремих методик застосування певних онлайн-інструментів у освітньому процесі підвищення кваліфікації педагогів

Список використаних джерел

1. Антонченко М.О. Розвиток цифрової компетентності педагогів. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії* : збірник наукових праць XLVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Переяслав, 30 квітня 2022 р. С. 58 – 60.

2. Антонченко М.О. Використання онлайн інструментів при дистанційному навчанні. *Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти* : збірка матеріалів V Усеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Суми, 27 травня 2021 р. С. 298-302.

3. Відеочати, онлайн конференції та лайви. URL: <https://euprostitir.org.ua/practices/149086> (дата звернення: 12.09.2022).

4. Гладун М. А., Сабліна М. А. Сучасні онлайн інструменти інтерактивного навчання як технологія співробітництва. URL:<https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/> (дата звернення: 14.09.2022).

5. 35 інструментів для дистанційного навчання – добірка НУШ. URL:<https://nus.org.ua/articles/30-instrumentv-dlya-dystantsijnogo-navchannya-dobirka-nush/> (дата звернення: 21.09.2022).

Бойко Галина Михайлівна,

учитель початкових класів Бочечківського ЗЗСО I-III ступенів

Бочечківської сільської ради

ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Анотація. У статті розглянуто особливості особистісно-професійної компетентності вчителя початкових класів. Виокремлено, що розвиток професійної компетентності вчителя сприяє розвитку здатності учителя до ефективного здійснення своєї професійної діяльності, володіння ним цілісною системою знань, умінь і навичок.

Ключові слова: *особистісно-професійна компетентність, професійна компетентність, педагогічна майстерність, професійна діяльність.*

Професійна діяльність учителя початкової школи – складний багатоаспектний процес, який неминуче супроводжується змінами в особистісному формуванні, під час якого відбувається інтенсивний розвиток певних якостей, що сприяють успішній практичній діяльності. В.О.Сухомлинський зазначав, що «вчительська професія – це людинознавство, постійне проникнення в складний духовний світ людини, яке ніколи не припиняється. Прекрасна риса вчителя – повсякчас відкривати в людині нове, дивуватися новому, бачити людину в процесі її становлення...»

Педагог має відповідати високим вимогам суспільства. Стає очевидним, що досягнення цілей сучасної освіти багато в чому пов'язано з особистісним потенціалом вчителя, його загальною та професійною культурою. Формування і розвиток професійної компетентності вчителя виступають сьогодні однією з центральних проблем у цілісній системі безперервної освіти. Її актуальність пояснюється необхідністю вирішення протиріччя, що створилося, між новими вимогами, запропонованими до педагогічної діяльності, самого вчителя як цілісної особистості, суб'єкта освітнього процесу, здатного до професійно-особистісного самовизначення і саморозвитку, конструювання і здійснення гуманістично спрямованих систем і технологій, і реальним рівнем професійної компетентності вчителя, його готовності вирішувати завдання школи.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні важливості особистісно-професійної компетентності вчителя.

Сучасний педагог має уміти креативно засвоювати знання, критично переосмислити здобуту з різних джерел інформацію, тобто бути медіаграмотним, мобільним, оволодівати сучасними освітніми технологіями, використовувати у навчальному процесі електронні ресурси, постійно самовдосконалюватися.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної психолого-педагогічної літератури, засвідчує, що проблема особистісно-професійного зростання вчителя досліджена досить ґрунтовно, зокрема важливі кроки на шляху створення орієнтованої моделі особистості вчителя, його професіограми зроблено Н.Д.Левітовим, Г.С.Прохоровим, С.М.Фрідман. У працях Н.В.Гузій, І.А.Зязюна, Н.Л.Коломінського та інших відомих учених йдеться про особливості педагогічної майстерності та творчості, покликання й здібності. В. Бондар уважає, що компетентний учитель організовує педагогічну діяльність так, щоб вона була спрямована на отримання усвідомленого результату.

Що ж таке компетентність? Це володіння відповідними компетенціями.

Єдиного підходу до визначення поняття «професійна компетентність вчителя» немає. Поняття професійної компетентності вчителя формулюється в довідковій літературі наступним чином: «володіння вчителем необхідною кількістю знань, вмінь і навичок, що визначають сформованість його педагогічної діяльності, педагогічного спілкування і особистості вчителя як носія певних цінностей, ідеалів і педагогічної свідомості». На думку В.А. Адольфа «професійна компетентність – це складне утворення, що включає в себе комплекс знань, вмінь, властивостей і особистісних якостей, які забезпечують варіативність, оптимізацію та ефективність побудови навчально-виховного процесу».

Визначають кілька критеріїв компетентності вчителя початкових класів:

- загальнокультурний (широта зору, культура мовлення, поінформованість в галузі культурних новин);
- комунікативний (потреба у спілкуванні з дітьми та взаєморозумінні у спілкуванні, взаємозв'язок, цікавість, інтерес до дітей, мобільність, емоційна щирість);
- професійний (знання навчальних дисциплін, сучасні теорії і технології навчання і виховання, факторів, що мають вплив на навчання);
- особистісний (професійні якості та професійна спрямованість особистості, індивідуальні психофізіологічні якості);
- саморозвиток і самоосвіта (дисциплінованість, вимогливість до себе, самокритичність, потреба в інноваціях та постійному оновленні досвіду, дослідницький стиль діяльності).

Встановлено, що саме у процесі професійної діяльності відбувається формування особистості педагога. Зокрема, О.Я.Савченко, характеризуючи професійну діяльність учителя, зазначає: «... в освіті головні цінності – дитина і педагог, здатний розвивати, захищати, оберігати її індивідуальність ...», тому педагогічна діяльність є процесом розв'язання нескінченної низки завдань, підпорядкованих загальній кінцевій меті – формуванню всебічно розвиненої особистості, становленню її світогляду, цінних орієнтацій, свідомості та поведінки.

Означені компетентності і компетенції є необхідними умовами соціально-педагогічної діяльності, метою якої є реалізація визначених напрямів роботи.

Задля цього вчитель початкових класів повинен одночасно перебувати у різних ролях:

- учителя – виконувати викладацьку діяльність, володіти значною кількістю навчальних дисциплін і відповідати вимогам до сучасного педагога, які визначені у державному стандарті початкової школи;
- посередника – здійснювати взаємозв'язок між молодшими школярами і командою фахівців загальноосвітньої школи.
- конфліктолога – попереджувати і розв'язувати конфліктні ситуації;
- експерта – виконувати діагностичну роботу, пов'язану з виявленням рівня особистісного розвитку дитини, лише потім проектувати свою діяльність, а також для надання консультативно-інформаційної підтримки команді фахівців загальноосвітнього закладу;
- терапевта – проводити соціально-педагогічний супровід молодшого школяра засобами лікувальної педагогіки;
- друга – бути старшим товаришем, наставником, спокійним, розсудливим, доброзичливим, але одночасно справедливим, непохитним, послідовним у своїх діях;
- організатора.

Самовдосконалення вчителя відбувається за допомогою двох взаємопов'язаних процесів – самоосвіти і самовиховання. Професійна компетентність має постійно удосконалюватися. З досвідом роботи, за умов постійного систематичного самовдосконалення та саморозвитку вчитель стає професіоналом, майстром своєї справи. Надважливим є і рівень методичної компетентності педагога, що включає методичну культуру, творчість, мислення, мобільність. Важливо бути творчим педагогом, який самостійно конструє і коригує навчальних процес, вільно використовує у практичній діяльності теоретичні основи педагогіки.

Професійна компетентність учителя обумовлює його педагогічну майстерність. Значущість педагогічної компетентності для педагогічної діяльності зумовлюється її функціями: педагогічного самовизначення; педагогічного самомотивування; педагогічного самонавчання та самовдосконалення; педагогічної самореалізації;

Творчий учитель має бути завжди в пошуку нових ідей, повинен пам'ятати, що навчально-виховні технології мають відповідати викликам часу, використовувати в навчальному процесі прогресивні педагогічні досягнення, ідеї, інноваційні технології, поєднувати їх з перевіреними часом, традиційними, прийомами організації навчально-виховного процесу.

В умовах оновлення змісту освіти відповідно до нового Державного стандарту сучасний учитель початкових класів розуміє, що в навчальному процесі особливо потрібно звернути увагу на використання мультимедійних та комп'ютерних навчальних програм, електронних підручників, довідників та енциклопедій.

Успіх реалізації нового Державного стандарту залежить від багатьох факторів:

- створення особистої бази уроків, інноваційних прийомів, виховних заходів, ефективних форм і методів, розробка власних програм;

- кооперативної професійної взаємодії з колегами (майстер-класи, тренінги, відвідування уроків колег, участь у форумах, конференціях, методичних дискусіях, семінарах, співпраця в творчих групах);

- ефективної роботи педагога по створенню творчого портфолію, яке відобразить його ідеї; апробації сучасних науково-методичних концепцій;

- самоосвітньої діяльності (опрацювання фахової періодики, методичної літератури. Інтернет ресурсів);

- дистанційної освіти, участі у вебінарах, виїзних семінарах;

- розробки засобів наочності;

- підвищення загальнокультурного рівня (зустрічі з цікавими людьми, відвідування кінотеатрів, театрів, виставок, музеїв, педагогічні читання, інформованість в області культурних новин, наявність хобі тощо);

- самовиховання.

Також вчитель в основу своєї роботи повинен покласти гуманне ставлення до дитини, спонукаючи до самостійності пошуку знань. Щоб підтримувати в учнів стійкий пізнавальний інтерес, вчитель має бути обізнаним в усіх сферах життєдіяльності, володіти інформацією про події у світі, різні винаходи та новинки науки і техніки. Для цього потрібно працювати з різноманітними джерелами інформації та спонукати учнів до пошукової діяльності. Самоосвіта педагога є необхідною умовою професійної діяльності та зростання.

Учителеві початкової школи доводиться розв'язувати складні завдання, аби виявити й задовольнити освітні потреби учня; формувати його суб'єктивну позицію, узгоджувати навчальну мету з глибинними цінностями особистості учня, добирати технології, що максимально поєднують процеси освіти, виховання та розвитку особистості. Розв'язуючи зазначені завдання, педагогові необхідно перебудовувати свої професійні дії, вдосконалювати існуючі та засвоювати оновлені й модернізовані функції. Отже, професійна компетентність вчителя – це вміння вчителя використовувати фахові знання, вміння і навички для розв'язання стандартних і нестандартних педагогічних задач і проблем, пов'язаних з спільним навчання дітей з різним рівнем психофізичного розвитку, єдність фахової, методичної та психологічної готовності. Разом з тим, вчитель початкових класів для реалізації соціально-педагогічної діяльності повинен володіти високою культурою, психолого-моральною стійкістю, особистісними якостями і, у залежності від напрямку діяльності, виконувати різні ролі.

Список використаних джерел

1. Професійна компетентність учителя початкової школи як умова успішного навчання у Новій українській школі. 2021. URI: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/34485>
2. Професійна компетентність вчителя початкових класів: підручник / В.Є.Берека, А.В.Галас. ТОВ Видавництво «Ранок», 2018. С.25 – 42.
3. С.О.Скворцова. Професійна компетентність учителя: зміст поняття. 2010. https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2010/2_2010/28.pdf

Вороніна Галина Леонідівна,
старший викладач кафедри виховання й розвитку особистості
КЗ «Харківська академія неперервної освіти,
кандидат педагогічних наук

МЕДІАПРОСТІР ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА

Анотація. У статті розглянуто кластерний підхід до підвищення особистісно-професійної компетентності педагогів засобами медіаосвіти. Розкрито зміст та напрями організаційно-методичного супроводу розвитку готовності педагогів до імплементації медіаосвіти в освітній процес закладу позашкільної освіти засобами інноваційного методичного кластеру. Виокремлено методи та прийоми дистанційного формату роботи з педагогічними працівниками в умовах воєнного стану.

Ключові слова: заклад позашкільної освіти, медіаосвіта, інноваційний кластер, особистісно-професійна компетентність, медіакомпетентність.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства виникає новітнє поле інформаційно-медійної культури, на тлі якого створюються певні цифрові можливості та виникають інформаційні ризики, спричинені військовою агресією рф. У таких умовах інформаційний простір закладу освіти освітній стає різновекторним, а педагогічна спільнота змушена опановувати медіакомпетентності.

Інформаційний медіапростір закладу позашкільної освіти сьогодні – це нові можливості, інноваційні підходи, що робить заклад конкурентоспроможним на ринку надання освітніх послуг та здатним протистояти фейкам та стереотипам. Особливого значення набуває спрямованість діяльності педагогів-позашкільників на розвиток способів творчого самовираження особистості засобами медіаосвіти в умовах військової агресії рф. Позашкільна медіаосвіта як специфічна форма системи безперервної освіти в Україні спільно зі школою публічними дитячими бібліотеками, громадськими організаціями активно формує інфомедійну грамотність, здійснює медіаосвіту батьків, сімейну медіаосвіту тощо [2, с.14].

Разом з тим відповідні напрями діяльності є практичною реалізацією основних засад Стратегії розвитку позашкільної освіти на 2019-2023 р.р., яка визначає стратегічні цілі з розширення співробітництва. Посилення партнерських зв'язків та співпраці у сфері позашкільної освіти на національному, регіональному та місцевому рівнях (рівні громади) усіх представників позашкільля (управлінці, педагоги, батьки, вихованці та ін.) здійснюється з метою формування соціальної відповідальності та забезпечення престижу позашкільної освіти, розширення співпраці закладів позашкільної освіти із закладами дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) вищої освіти та післядипломної освіти. Зауважимо, співробітництво є важливими аспектами реалізації концептуальних основ – трендів позашкільної освіти: навчання

протягом життя, формування людського капіталу, особистісна й професійна реалізація кожної особистості.

Співробітництво в такому форматі набуває ознак кластерного підходу, що, на думку Н. Любченко, є потенційним ресурсом інноваційного розвитку системи освіти. Як зауважує дослідниця, поява сполучення «інноваційний освітній кластер» уможливила виникнення нової організаційної форми підвищення кваліфікації педагогічних кадрів як ресурс інноваційного розвитку системи освіти [3]. Реалізація кластерного підходу як засобу взаємодії створює умови встановленню тісних та перспективних зв'язків між закладами позашкільної освіти, громадськістю, іншими соціальними інститутами й вміщує різноманітний спектр творчої співпраці: знайомство з інноваційними педагогічними технологіями, науковими дослідженнями у сфері освіти; актуалізації питання розвитку позашкільної освіти в громадах; обмін креативними ідеями щодо організації управлінської та освітньої діяльності, практичними знахідками, кращими досягненнями педагогічних колективів закладів позашкільної освіти.

Так, з метою особистісно-професійного розвитку, підвищення рівня медіакомпетентності педагогічних працівників закладів позашкільної освіти в умовах реформування позашкільної освіти в Україні було розроблено та впроваджено програму інноваційного методичного кластеру «Медіапростір закладу позашкільної освіти: територія творчості» в межах креативного ХАБу «Неперервний професійний розвиток педагога» Регіонального проекту підвищення якості освіти «Освітній технопарк Харківщини – 2030». Робота кластеру передбачала залучення міжвнутрішніх стейкхолдерів (структурні підрозділи Академії) та зовнішніх стейкхолдерів (заклади позашкільної, загальної середньої освіти, заклади культури, мистецтва, громадські організації, органи місцевого самоврядування тощо), що зацікавлені в створенні якісного медіаосвітнього позашкільного простору.

Зміст програми кластеру «Медіапростір закладу позашкільної освіти: територія творчості» обумовлений сутністю основних положень таких нормативних актів, як Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, у якій наголошено на розвиток та поглиблення цифрових компетенцій громадян для забезпечення їх готовності до використання цифрових можливостей, а також подолання супутніх ризиків; Закон України «Про освіту», що визначає інформаційно-комунікаційну компетентність як одну з ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності; Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695, у тексті якої серед інших загальнодержавних викликів, що стримують розвиток регіонів і держави в цілому, визначено низький рівень цифровізації регіонів і цифрової обізнаності населення; Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція), що характеризує головну мету медіаосвіти як формування медіакультури особистості.

Треба відмітити, що створюючи систему організаційно-методичного супроводу готовності педагогів до імплементації медіаосвіти в освітній процес закладу позашкільної освіти, були окреслені напрями: корпоративна медіаосвіта, створення медійного контенту закладу, використання інноваційних освітніх технологій, програмно-методичне забезпечення, формування батьківської медіакультури, узагальнення перспективного педагогічного досвіду.

Так, розвиток медіакомпетентності педагогічних працівників закладів позашкільної освіти спрямований на розв'язання низки завдань, зокрема: формування й розвиток у педагогів теоретичних знань та практичних навичок щодо впровадження медіаосвіти в освітній процес закладу освіти, підготовка вихованців до безпечного та ефективного користування сучасною

системою мас-медіа; поширення перспективного педагогічного досвіду кращих практик створення освітнього медіапростору в закладі позашкільної освіти, налагодження тісного процесу взаємодії між педагогічними працівниками закладів позашкільної освіти, представниками інших закладів освіти, установ та організацій; посилення мотивації до розвитку професійної компетентності педагогів з питань формування критичного мислення, медіаграмотності, медіакомпетенції та медакультури особистості.

Практична складова діяльності в межах кластера передбачала проведення чотирьох семінарів в дистанційному форматі, а саме: семінар-дискусія «Медіакомпетентність у сучасній освіті: виклики та тенденції»; проблемний семінар «Медіаосвіта як засіб формування та розвитку критичного мислення та патріотизму особистості»; семінар-практикум «Медіаграмотність як чинник підвищення якості позашкільної освіти»; науково-методичний семінар «Медійна стратегія закладу позашкільної освіти».

До роботи в межах кластеру були залучені педагогічні працівники закладів позашкільної та вищої освіти міст Суми, Вінниця, Харків та Харківської області.

Зважаючи на умови воєнного стану, зустрічі здійснювалися в дистанційному асинхронному форматі, який дозволив реалізувати повноцінне інтерактивне навчання учасників кластеру, що, за визначенням О.Пошетун, є співнавчанням, взаємонавчанням (колективним, груповим, навчанням у співпраці), у якому учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами освітнього процесу та розуміють, що саме вони роблять, рефлексують з приводу того, що знають, уміють і здійснюють [4, с.19-24]. Серед елементів спілкування під час проведення зустрічей кластеру були використані активні та інтерактивні методи, що сприяли активізації розумової діяльності, ініціативи щодо висвітлення досвіду учасників, залучення до дискусії, самоосвіти; взаємопідтримки, розвитку здатності усвідомлювати та реагувати на позиції та дії інших.

Учасники кластеру мали можливість ознайомитися з матеріалами презентацій, підготовлених за допомогою середовища для створення Microsoft PowerPoint; відеовиступів з досвіду роботи; виконати інтерактивні завдання за допомогою різноманітних інтерактивних застосунків, сервісів, зокрема, Master-test; платформи для проведення вікторин, створення тестів та освітніх ігор Kahoot тощо.

Наприклад, педагогам було запропоновано взяти участь у дискусії з теми «Роль медіаосвіти у формуванні громадянина-патріота», яка була проведена за методом «Шість капелюхів мислення» Е. де Боно. Свої думки та позиції учасники розміщували на віртуальній інтерактивній дошці Padlet. Практичне завдання щодо визначення понять «медіакомпетентність» та «медіаграмотність» позашкільники виконували, створюючи «хмарки слів»-понять з використанням онлайн-генератора хмар слів WordArt. Після кожного заняття учасники мали можливість здійснити самоконтроль рівня сформованості інфомедійної грамотності за допомогою анкет, тестів, ребусів, вікторин.

Використовуючи можливості веб-додатку створення ментальних карт Coggle, усі матеріали інноваційного методичного кластеру для педагогічних працівників закладів позашкільної освіти «Медіапростір закладу позашкільної освіти: територія творчості» були систематизовані та узагальнені, що створює можливість для зручного їх використання [1].

Тож, кластерний підхід є ефективним підходом до особистісно-професійного зростання педагога, що сприяв підвищенню рівня медіакомпетентності педагогів та набуття досвіду практичної діяльності з розбудови медіаосвітнього простору в закладі позашкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Інноваційний методичний кластер для педагогічних працівників закладів позашкільної освіти «Медіапростір закладу позашкільної освіти: територія творчості». URL: <https://coggle.it/diagram/>
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л.А. Найдьонової, М.М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.
3. Любченко Н. Потенціал освітнього кластера як ресурс інноваційного розвитку системи освіти в умовах суспільних трансформацій. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_diplom_osvi
4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: А.С.К, 2003. С.19-24.

Гайдук Руслана Іванівна,

майстер виробничого навчання ДПТНЗ «Роменське вище професійне училище»

ОРГАНІЗАЦІЯ УРОКІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті розглядаються питання організації уроків виробничого навчання з використанням технологій дистанційного та змішаного навчання в умовах правового режиму воєнного стану

Ключові слова: змішане навчання, дистанційне навчання, інформаційні технології, професійна підготовка, професійна освіта.

Останні три роки – це роки викликів для освіти в Україні. Пандемія коронавірусу, а тепер повномасштабна війна, суттєво обмежили можливість учнів фізично відвідувати заклади освіти і тим самим підштовхнули освітян до пошуку нових форм та форматів навчання [4].

Під час пандемії COVID-19 Україна була змушена терміново впроваджувати технології дистанційного навчання. Основним її завданням було обмежити фізичні контакти, щоб мінімізувати розповсюдження вірусу. Цей непростий досвід став нагодою, щоб переосмислити традиційні моделі навчання, які використовували заклади П(ПТ)О, і суттєво підвищив цифрові вміння всіх суб'єктів освітнього процесу.

В умовах війни перед закладами освіти стоїть завдання зробити освітній процес безпечним, не втративши якості. Оскільки професійна (професійно-технічна) освіта передбачає засвоєння практичних вмінь, то лише дистанційне навчання без жодної прив'язки до практичних занять навряд чи зможе допомогти здобувачам освіти досягти всіх очікуваних результатів навчання [6].

Тому в умовах ускладненої ситуації української освітньої системи, актуально розглянути дистанційну та змішану форми для організації уроків виробничого навчання в закладах П(ПТ)О.

Проблематику змішаної та дистанційної освіти вивчали закордонні (Дж. Мунен, Б. Беседін й ін.) та вітчизняні науковці (Н. Болюбаш, В. Демкин, Д. Лозовицький, О. Пасічник, О. Святенко, Т. Собченко, Г. Ткачук, І. Шинаровська та ін.). В їх дослідженнях термін «змішане навчання» трактується різноманітно. Уперше, дана термінологія була введена в лексикон американським Interactive Learning Center у 1999 році як Blended Learning [2]. У вітчизняних науковців слово «blended» трактується як: гібридне (Святенко О.) [4], гнучке (Ткачук Г.) [6], змішане (Беседін Б.) [1], комбіноване (Лозовицький Д.) [3]. На відміну від попередніх науковців, Собченко Т. вважає, що терміни «змішане навчання», «комбіноване навчання», «гібридне навчання» є синонімами та тлумачить їх зміст таким чином: «поєднання дистанційного та електронного мережевого навчання з традиційними формами навчання: очною та заочною» [5].

Мета статті: розкрити суть організації уроків виробничого навчання з використанням технологій дистанційного та змішаного навчання в умовах правового режиму воєнного стану, роль сучасних інформаційних технологій в організації освітнього процесу в закладах професійної освіти.

Основний виклад. Дистанційна освіта, безперечно, має свої переваги, та водночас, за результатами дослідження, проведеного Державною службою якості освіти спільно із проєктом «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe), має недоліки, що впливають на результати навчання. Серед них педагогічні працівники назвали відсутність живого спілкування та невміння учнів самостійно вчитися. Тому вони вважають, що дистанційне навчання має стати трампліном для прискореного впровадження змішаного навчання закладами П(ПТ)О [1].

Змішане навчання відрізняється від дистанційної форми здобування освіти, оскільки передбачає, що освітній процес відбувається з очним спілкуванням здобувачів освіти з їхніми наставниками. Відповідно, це сприяє максимальному використанню сильних сторін безпосереднього й онлайн-навчання. У змішаному навчанні потрібно так спланувати використання реального і цифрового середовищ, щоб вони найефективніше забезпечували потреби здобувачів освіти. Наприклад, під час дистанційного опрацювання теоретичного матеріалу здобувачі можуть витратити на це стільки часу, скільки потрібно кожному з них [2].

Зауважимо, що не існує правил, скільки часу в межах змішаного навчання віддавати дистанційній роботі, а скільки – навчанню в закладі освіти, у кабінетах, майстернях, лабораторіях тощо. Цей розподіл часу належить до важливих стратегічних рішень, які мають ухвалювати заклади освіти. З досвіду викладачів-практиків професійної (професійно-технічної) освіти найбільш доцільним видається подавати теорію дистанційно, а практичні заняття проводити безпосередньо на робочому місці (у майстерні, лабораторії, установі, організації, на підприємстві тощо).

Також важливо знайти оптимальну комбінацію асинхронного й синхронного дистанційного навчання. Перше робить навчання гнучкішим і надає більше можливостей для створення індивідуальної освітньої траєкторії. Водночас, досвід показує, що групова взаємодія та спілкування між здобувачами освіти роблять навчання ефективнішим.

Законодавство не передбачає змішаної форми здобуття освіти як такої, тож якщо у закладі освіти організоване змішане навчання, то форма здобуття освіти є очною з використанням технологій дистанційного навчання [7].

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти використовують кілька варіантів «змішування»:

- поєднання очної форми із дистанційною;
- поєднання різних форматів навчання в межах однієї групи (основне очне навчання із використанням технологій дистанційного навчання та різних форм роботи з електронними ресурсами, онлайн-курсами тощо);
- поєднання самостійного навчання та співпраці в аудиторії;
- змішування основного навчального контенту (підручників та навчальних матеріалів) із зовнішніми матеріалами (електронними ресурсами).

Найбільш застосованою в Україні наразі є практика поєднання очної форми із дистанційною [4], що може реалізовуватися через різні моделі. А саме:

Ротаційна модель передбачає зміну форм навчання учнів з офлайн на самостійно онлайн прямо під час заняття. Різновидом цієї моделі є робота за технологією «Перевернутий клас», коли учні частину матеріалів опрацюють самостійно, а в аудиторії обговорюють дискусійні питання,

чи консультуються з наставником, або вивчають наступну частину матеріалу. Саме таку модель сьогодні реалізує більшість освітніх закладів в Україні, які обрали змішаний формат навчання.

Гнучка модель. У цій моделі учні працюють за індивідуально налаштованим графіком переважно онлайн, а педпрацівник є інструктором, який координує їхню діяльність та надає консультації. Причому консультації викладач може надавати як очно, так і онлайн у синхронному режимі. Таку модель часто обирають заклади освіти дистанційного навчання.

Особистісно орієнтована модель. Передбачає навчання за індивідуальними освітніми траєкторіями (учні навчаються очно, а паралельно працюють із зовнішніми електронними ресурсами, онлайн-курсами). Ця модель може використовуватися для поглибленого вивчення окремих предметів.

Модель збагаченого віртуального середовища передбачає основну роботу в режимі онлайн за розробленими дистанційними курсами. Водночас учень може відвідувати окремі уроки (якщо ця модель застосовується індивідуально), або ж для учнів групи проводяться окремі заняття (наприклад, на початку та в кінці вивчення теми, для захисту проєктів, обговорення окремих тем) [3].

Змішане навчання у сфері професійної (професійно-технічної) освіти має додаткову специфіку. Вивчаючи досвід педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, можна виділити три основні схеми застосування змішаного навчання, дистанційних та інформаційно-комунікаційних технологій при організації уроків виробничого навчання:

– практичне навчання зосереджене в межах закладу освіти, у майстернях та лабораторіях, а його результати підсилюються за допомогою цифрових технологій та моделей змішаного навчання;

– практичне навчання відбувається на місці виробництва, із застосуванням змішаного навчання на базі закладу П(ПТ)О та в дистанційному режимі;

– навчання здобувачів освіти з боку закладу П(ПТ)О відбувається повністю дистанційно, а практичних вмінь вони набувають без участі співробітників закладу освіти на виробництві.

Керуючись листами МОН: № 1/3377-22 від 07.03.2022 «Про організацію освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти», №1/3479-22 від 17.03.2022 «Про збереження місця навчання», № 1/3874-22 від 04.04.2022 «Щодо організації дистанційного навчання»; Наказом ДПТНЗ «Роменське ВПУ» «Про організацію та проведення освітнього процесу ДПТНЗ «Роменське ВПУ» у 2022/2023 навчальному році під час правового режиму воєнного стану», № 144 від 01.09.2022, в ДПТНЗ «Роменське вище професійне училище» використовуються технології дистанційного та змішаного навчання.

Змішане навчання передбачає трансформацію освітнього процесу та зміну педагогічних підходів, в напрямку розвитку компетентної особистості, яка вміє самостійно вчитися, продуктивно комунікувати, працювати в команді, нести відповідальність за власне навчання та бути конкурентоспроможною в соціумі.

Тому теоретичні знання учні отримують за допомогою технологій дистанційного навчання. На платформи CORE педагогічні працівники закладу створюють SMART-комплекси, що містять інтерактивні кейси навчальних дисциплін. Для учнів вони розміщуються на електронній навчальній платформі MOODLE.

Практичні навички здобувачі освіти отримують в майстернях закладу на уроках виробничого навчання у звичайному режимі. Якщо виникає загроза перебування учнів у закладі освіти та є

необхідність в організації виробничого навчання за допомогою дистанційних технологій, то майстром виробничого навчання у синхронному режимі за допомогою платформи ZOOM у форматі «Конференція» проводяться вступний та заключний інструктажі. Під час вступного інструктажу майстер виробничого навчання використовує презентації зі спільним доступом, відеоматеріали, електронні таблиці, інтерактивні плакати, «живі» інструкційно-технологічні картки тощо. Під час поточного інструктажу учні працюють самостійно (асинхронно).

При використанні змішаного навчання заклад професійної освіти має ряд переваг:

- доступність закладу для більшої кількості здобувачів освіти, адже є можливість навчатися з мінімальним відривом від роботи; доступність закладу для осіб з інвалідністю, для здобувачів з географічно віддалених регіонів, що є актуальним в умовах правового режиму воєнного стану;
- витрати на підготовку одного здобувача освіти суттєво зменшуються;
- відсутність проблеми з обмеженим аудиторним фондом, браком приміщень для навчання у закладі П(ПТ)О;
- розвиток м'яких умінь у здобувачів освіти (впевненість у власних силах, цілеспрямованість, уміння самостійно вчитися), які дуже цінують роботодавці [5].

Також низку переваг мають і здобувачі професійної освіти, зокрема:

- доступ до навчальних матеріалів у будь-який зручний момент (і з будь-якого зручного місця або пристрою);
- автономія здобувача освіти: можливість вибрати індивідуальний темп навчання, а також простіше забезпечувати індивідуальну освітню траєкторію;
- більший інтерес до навчання (через використання цифрових технологій, інноваційних методик і підходів, тощо);
- здобувачі освіти під час змішаного навчання запам'ятовують більше матеріалу;
- розвиток м'яких умінь (умінь 21 століття), зокрема, комунікативних навичок, уміння навчатися, впевненість у власних силах [3].

Висновки. Дистанційне та змішане навчання у сфері професійної (професійно-технічної) освіти має майбутнє і набирає обертів у світі. Особливо актуально використовувати дистанційну та змішану форму навчання для організації освітнього процесу в умовах правового режиму воєнного стану. Як би ми (позитивно чи негативно) не ставилися до впровадження змішаного навчання, однозначно зрозуміло, що це складний процес. Варто пам'ятати, що в кожному закладі освіти є певні умови, особливості професій, матеріально-технічне забезпечення та інші фактори, які впливають на ухвалення рішень щодо моделі та стратегії реалізації технологій дистанційного та змішаного навчання. Важливо знайти оптимальну комбінацію асинхронного й синхронного дистанційного навчання. Це робить навчання гнучкішим і надає більше можливостей для створення індивідуальної освітньої траєкторії.

Список використаних джерел

1. Беседін Б., Вагнер Г. Навчальні технології XXI століття: «змішане навчання»: зб. наук. пр. Гуманізація навчально-виховного процесу. № 5 (85), 2017. 208 с.
2. Змішане навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: навчально-методичний посібник / Пасічник О. та ін. К.: 2021. 92 с.
3. Лозовицький Д. Про суть технології змішаного навчання. URL: <http://aphd.ua/pro-sut-tekhnohohi-zmishanoho-navchannia/>
4. Святенко О. Змішане навчання: як організувати якісний освітній процес в умовах війни. К.: Нова українська школа, 2022. С. 9.

5. Собченко Т. Змішане навчання: поняття та завдання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. № 75, Т. 3.2021. С. 6.
6. Ткачук Г. Змішане навчання та особливості використання ротаційної моделі у навчальному процесі. *Інформаційні технології в освіті*. № 4 (33). 2017. 156 с.
7. Щодо організації дистанційного навчання : Лист_МОН_від 04.04.2022 № 1/3874-22.

Дейнека Олексій Володимирович,
керівник хореографічного гуртка
КЗ «Шосткинський міський центр естетичного виховання
Шосткинської міської ради Сумської області»

STEM –ОСВІТА І ОСОБЛИВОСТІ ЗБАГАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ТАНЦЮ ФОРМОТВОРЧИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ, СПОРТУ ТА АКРОБАТИКИ

Анотація. У статті висвітлюються питання впровадження STEM-освіти в діяльність хореографічного гуртка. Вплив класичного, спортивного танців та акробатики на розвиток українського народного танцю.

Ключові слова. Український народний танець. Формотворчі елементи класичного танцю. Спортивний танець. Акробатичні рухи. Трюкові елементи.

Збагачення українського народного танцю формотворчими елементами класичного танцю, спорту та акробатики може бути досягнуто за допомогою STEM-освіти, що передбачає використання наукових знань та технологій для розвитку нових танцювальних елементів та техніки виконання.

Упровадження інноваційної STEM-освіти допомагає мені яскравіше викладати навчальний матеріал, а вихованцям сприяє підвищенню креативності та творчості, які необхідні для розвитку сучасної дитини. А саме:

- *розуміння анатомії та біомеханіки тіла:* знання про анатомію та біомеханіку може допомогти хореографу створити більш ефективні танцювальні рухи, що зменшують ризик травм. Знання про м'язи, кістки та суглоби дозволяє краще розуміти, які рухи можуть бути безпечними для танцівника, а також допомагає зменшити ризик травм.

- *використання інноваційних технологій:* сучасні технології можуть допомогти створити процес виконання танцю більш ефективним та продуктивним. в хореографії. Наприклад, використання сенсорів для відстеження рухів, що дозволяє хореографу розробляти більш точні та складні рухи. Можна використовувати комп'ютерні програми для візуалізації танцювального руху та експериментувати з різними видами рухів.

- *використання математики та фізики:* математика та фізика можуть допомогти зрозуміти принципи руху та енергії, що може бути корисним для створення нових танцювальних рухів та покращення існуючих.

- *використання наукових досліджень:* наукові дослідження можуть допомогти хореографу зрозуміти вплив музики на рухи танцювальної постановки та рухи, які допомагають колективу поєднатися в танці між собою [4].

Таким чином використання STEM-освіти допомагає хореографам збагатити український танець створенням нових танцювальних елементів та технік, що підніме українське танцювальне мистецтво на більш високий виконавський рівень[3].

Одна з найцікавіших сторінок синтезу мистецтва - це поєднання класичного та українського народного танців. Під час занять, запозичуючи рухи, жести чи окремі елементи класичного танцю, намагають ускладнити їх, творчо осмислити, надати їм нової форми та манери виконання. Деякі класичні рухи у більш - менш зміненому вигляді в сукупності з іншими, знову увійшли до лексики українського народного танцю. Творче взаємозбагачення класичного і українського танців розширює межі їх пластичної мови і надає їм нового яскравого забарвлення.

Варто відзначити те, що маючи однакову назву (*партерний тур*, або загальнозживаний – *пірует*), за своєю структурою, а також технологією виконання в українському народному танці вони відрізняються від класичних. Істотну відмінність мають *preparation* (в українському танці – непомітний затактований рух, на якому здебільшого не фіксує увагу глядач) та кульмінація *па* (маємо на увазі традиційні *па* класичного танцю після закінчення обертання).

Український танець залишається своєрідним різновидом народного танцю з ускладненою лексикою і досить складною позиційно-архітектонічною побудовою. Безперечно, класичний танець впливає на його розвиток. Немає такого руху в класичній хореографії, який не був би породженням з народної хореографії. Це однаково стосується і партерних, і повітряних рухів [2].

У танцювальних постановках П.П. Вірського відчуваємо філігранний сплав елементів класичного та народного танцю. Саме у цьому виявляється стильовий напрямок творчості видатного майстра. Крім того, він добре розумів і саму природу танцю, закономірності виникнення його форм. Ось чому в постановках народних танців ми відчуваємо вплив класичного танцю, які ми бачимо у кращих балетних виставах, побудованих на органічному сплаві класичної та народної хореографії. [1]

Зазначу, що з появою молодіжних та спортивних танців які демонструють силу й спритність та красу виконання елементів вони можуть застосовуватися також і у сценічних обробках традиційних українських танців. Протягом усієї історії хореографія постійно поповнювалась акробатичними прийомами, причому чимало з них з часом ставали органічними елементами технічно розвинутого танцю. Використання елементів спортивної гімнастики та акробатики, які підпорядковуються законам жанру (художньо - органічна єдність руху та музики, акторська гра), перетворюються на різновиди хореографічної лексики для стилізованого українського танцю.

Не менш глибокий вплив спортивний танець робить і на самих танцюристів, оскільки виникає необхідність тренувати своє тіло, уяву, сприйняття музики, вчитися мистецтву перевтілення, тонко відчувати характер музики, танцю і свого образу в ньому. Спортивний стиль - все це повністю змінює як зовнішній, так і внутрішній вигляд танцюриста, збагачує його духовний світ.

Будучи кульмінацією творчої діяльності людини, спортивний танець об'єднав в собі не просто спорт і мистецтво, а являє собою вид творчості, що відображає в собі всю красу світу, які може показати людина, використовуючи лише один інструмент - власне тіло. У спортивному танці дуже багато використовується акробатичних елементів. Акробатичні рухи та підтримки, складні за своєю будовою і технологією виконання, потребують чітких форм. Для танцюриста це результат певного тренінгу: координації сили і темпів, уміння володіти тулубом. Складні рухи вимагають і чіткої їх фіксації у повітрі. Найхарактерніші для сучасної української народної хореографії є: піднімання партнерки- *жим*, тобто партнер піднімає танцюристку за рахунок м'язів рук; *темп*-синхронність зусиль обох виконавців; *поштовх* – стрибок партнерки з місця чи з розбігу в одному темпі з просуванням партнера, який піднімає її на підтримку.

Єдине про що варто пам'ятати, так це про те, що танець первинний, а акробатика лише доповнює, прикрашає його. Деякі хореографи занадто захоплюються і забувають про це. У результаті ми отримуємо не танець, а акробатичний етюд.

Ураховуючи свій досвід роботи як хореографа, хочу зазначити, що в українському народному танці за допомогою акробатики можливо відпрацювати та вдосконалити виконання багатьох трюкових елементів. Наприклад, для «Гопака» найчастіше використовую розніжки, підсічки, які потребують координації рухів тіла. Для виконання турів, ми повинні чітко відчувати вертикальну вісь та обов'язково тримати точку. Постійно в постановках використовую такі трюкові елементи як млинки, повітряні кільця, щупак. Для виконання таких рухів потрібна певна спортивно-акробатична підготовка танцюристів. Елементи акробатики чудово підсилюють ефект і надають звичайному номеру елемент шоу. В останні роки багато колективів стали використовувати в номерах акробатичні трюки. На мою думку це дуже добре прикрашає номер.

Список використаних джерел

1. Вирский П.П. Українські народні танці. Київ. Наукова думка. 1969. 630 с.
2. Василенко К. Лексика українського-народного танцю. 3 вид. Мистецтво. 1996. 496 с.
3. <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/>
4. <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/03/26/236224/>

Дейнека Наталія Миколаївна,
учитель біології та хімії Сумської ЗОШ I-III ступенів №27
м. Суми, Сумської області

ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ ПРИ ВИКДАДАННІ ХІМІЇ У 7 КЛАСІ

Анотація. У публікації описано основні ідеї інтегрованого навчання як одного із найефективніших засобів розв'язання проблеми інформаційного навантаження учнів в умовах реформування змісту освіти. На основі аналізу навчальних програм та підручників для 5-7 класу складено таблицю міжпредметних зв'язків курсу хімії 7-го класу з іншими навчальними предметами.

Ключові слова: інтеграція, інтегроване навчання, міжпредметні зв'язки.

В Україні принцип інтеграції проголошений основним принципом реформування освіти поряд з принципами гуманізації та демократизації. Актуальність ідеї інтегрованого навчання в тому, що вона є оптимальною для сучасного етапу розвитку вітчизняної школи, адже на даному етапі є ускладнення змісту освіти, зростання обсягу необхідної інформації, зменшення часу, відведеного для її засвоєння, необхідність формування ключових і предметних компетентностей.

Ідея педагогічної інтеграції, на думку дослідників [1, 2, 4], не є новим явищем у педагогіці. Слід згадати створений К. Ушинським синтетичний метод навчання грамоти, уроки мислення в природі В. Сухомлинського, уроки мистецтва Д. Ковалевського та Б. Юсова, педагогічну теорію співробітництва Ш. Амонашвілі, що побудована на засадах інтеграції. Серед сучасних дослідників, які опікуються цією проблемою, можна назвати О. Гільзову, О. Задорожну, Т. Засєкіну, М. Масол, О. Савченко, Н. Сердюкову, О. Сухаревську, В. Фоменка, О. Янкавець, О. Ярошенко.

Мета роботи: розглянути, як відбувається інтеграція хімічних знань з іншими дисциплінами в процесі навчання хімії в 7-му класі закладів загальної середньої освіти.

Основною метою навчання хімії в школі є формування засобами навчального предмета ключових і предметних компетентностей. Ними забезпечується формування ціннісних і світоглядних орієнтацій учнів, що визначають їхню поведінку в життєвих ситуаціях [3]. Вважаємо, що реалізація цієї мети неможлива без здійснення інтеграції, встановлення міжпредметних зв'язків з іншими навчальними предметами, урахування наступності навчання.

Інтеграція – це об'єднання в єдине ціле раніше ізольованих частин, елементів, компонентів, що супроводжується ускладненням і зміцненням зв'язків, а **міжпредметні зв'язки (МПЗ)** – це цільові і змістовні збіги, що об'єктивно існують між навчальними предметами [2].

Коли в науковій літературі говорять про інтеграцію природничих дисциплін, то найчастіше розглядають природничо-математичний напрямок. Разом з тим, інтеграція між дисциплінами з інших галузей, у вигляді міжпредметних зв'язків, також відбувається в освітньому процесі. Так психологи зазначають, що для людей властиві не тільки загальні навчальні здібності, але й специфічні – творчі. Учні по-різному бачать навколишній світ, описують побачене або висловлюють власну думку. Тому міжпредметні зв'язки з літературою, історією, мистецтвом здебільшого використовуються для створення емоційної атмосфери на уроці та мотивації навчальної діяльності, а інтеграція з фізикою, біологією, екологією, географією, математикою, інформатикою можуть бути використані для поглиблення та розвитку знань з хімії.

Реалізувати міжпредметну інтеграцію можливо шляхом застосування інтегрованого навчання. За визначенням М. Шаловій, інтегроване навчання – це сукупність послідовних та взаємопов'язаних дій учителя і учня, які спрямовані на формування цілісної картини світу школяра на основі об'єднання навчального матеріалу з різних освітніх галузей, з різних навчальних предметів [4].

На нашу думку, завдяки інтеграції учні зможуть:

- краще зрозуміти сутність об'єкта чи явища в контекстах різних навчальних предметів та сформулювати цілісне уявлення про них;
- глибше зрозуміти ключові ідеї з огляду на їх аналіз із різних точок зору;
- краще оцінити, як використати набуті ідеї та навички в життєвих ситуаціях;
- системно мислити.

О.О. Янкавець [5], розглядаючи наступність тем у вивченні предметів природничої галузі, побудував таблицю для 5 класу, де продемонстрував наявність тісних міжпредметних зв'язків. Ця ідея дозволила нам також проаналізувати чинні програми та підручники для 5-7 класів і скласти власну таблицю міжпредметних зв'язків курсу хімії 7 класу з іншими предметами в школі (табл.).

Уважаємо, що ця таблиця дасть нам можливість швидше опанувати значний за обсягом навчальний матеріал з хімії за 7 клас, спираючись на вже засвоєнні знання з інших предметів, домогтися формування міцних усвідомлених міжпредметних зв'язків, уникнути дублювання у вивченні низки питань, досягти цілісності знань.

Міжпредметні зв'язки курсу «Хімія, 7 клас» з іншими навчальними дисциплінами

№ з/п	Теми з хімії	Теми інших навчальних предметів
1	Хімія – природнича наука	– Науки, що вивчають природу (Природознавство, 5 кл.) – Географія як наука про Землю (Географія, 6 кл.) – Фізика, як функціональна наука про природу (Фізика, 7 кл.)
2	Короткі відомості з історії хімії	– Значення природничо-наукових знань (Природознавство, 5 кл.) – Життя людей у первісні часи (виникнення вогню). Початок обробки металів і виникнення ремесел. Стародавні цивілізації. Антична цивілізація (Історія, 6 кл.)
3	Ознайомлення з лабораторним посудом та обладнанням кабінету хімії	– Обладнання для вивчення природи (Природознавство, 5 кл.)
4	Фізичні тіла. Матеріали. Речовини	– Тіла навколо нас (Природознавство, 5 кл.) – Фізичні тіла. Речовина і поле (Фізика, 7 кл.)
5	Фізичні властивості речовин	– Речовини, їхні фізичні властивості (Природознавство, 5 кл.)
6	Чисті речовини і суміші	– Чисті речовини і суміші (Природознавство, 5 кл.)
7	Способи розділення сумішей	– Способи розділення сумішей (Природознавство, 5 кл.)
8	Атоми й молекули	– Атоми, молекули (Природознавство, 5 кл.) – Початкові відомості про будову атома (Фізика, 7 кл.)
9	Відносна атомна й молекулярна маса	– Десяткові дроби. Округлення десяткових дробів (Математика, 5 кл.)
10	Багатоманітність речовин. Метали й неметали, прості й складні речовини	– Різноманітність речовин (Природознавство, 5 кл.) – Хімічний склад клітини (Біологія, 6 кл.)
11	Валентність хімічних елементів	– Найменше спільне кратне (Математика, 5 кл.)
12	Масова частка елемента у складній речовині	– Звичайні дроби. Відсотки (Математика, 5 кл.)
13	Фізичні і хімічні явища	– Фізичні явища їх різноманітність. Хімічні явища, або хімічні реакції (Природознавство, 5 кл.) – Фізичні явища (Фізика, 7 кл.)
14	Закон збереження маси речовини. Хімічні рівняння	– Лінійні рівняння (Алгебра 7 кл.)
15.	Повітря, його склад	– Повітря (Природознавство, 5 кл.) – Атмосфера, властивості повітря (Географія, 6 кл.)
16	Окиснення (горіння, повільне окиснення, дихання). Умови виникнення і припинення горіння	– Хімічні явища: горіння, гниття (Природознавство, 5 кл.) – Будова клітини: схема роботи мітохондрії (Біологія, 6 кл.) – Дихання тварин (Біологія, 7 кл.) – Пожежна безпека. Засоби пожежогасіння (Основи здоров'я, 5-7 кл.)
17	Застосування кисню. Проблеми чистого повітря. Утворення кисню	– Безпечно довілля (Основи здоров'я, 5 кл.) – Вплив людини на атмосферу (Географія, 6 кл.) – Фотосинтез (Біологія, 6 кл.)
18	Вода, поширеність у природі	– Вода на Землі (Природознавство, 5 кл.) – Гідросфера (Географія, 6 кл.)
19	Вода – розчинник. Виготовлення розчину	– Вода – розчинник (Природознавство, 5 кл.) – Фізичні величини та їх вимірювання (Фізика, 7 кл.)
20	Значення води і водних розчинів у природі та житті людини. Проблема чистої води	– Розчини в природі. Значення води в природі. Використання води людиною (Природознавство, 5 кл.) – Значення води для здоров'я. Правила користування водогоном: очищення води (Основи здоров'я, 6 кл.) – Значення вод суходолу для природи і людини. Охорона вод (Географія, 6 кл.)

У сучасних умовах усе вагомішого значення набуває також інтеграція хімії з інформатикою: використання мережі Інтернет, створення мультимедійних презентацій, виконання тестових завдань, випереджувальних домашніх завдань, повідомлень, творчих проєктів, проведення віртуальних експериментів тощо.

Найчастіше у своїй практиці використовуємо різні форми і методи впровадження інтеграції при навчанні хімії.

Проводимо інтегровані уроки. Наприклад, «Вода – унікальна речовина» (хімія + біологія + географія + фізика + математика); «Фізичні та хімічні явища» (хімія + музичне мистецтво + українська література);

– розв'язування проблемних питань («Чи можна з відра снігу отримати відро води?», «Чому кількість кисню в повітрі істотно не змінюється?»);

– використання вправ, виконання яких вимагає знань з інших предметів. Наприклад: використовуючи символи хімічних елементів скласти прізвища українських письменників чи поняття з біології, географії тощо.

– обчислення розрахункових задач (хімія + математика), виготовлення водних розчинів (хімія + математика, фізика);

– виконання ситуаційних та кейс-завдань. Наприклад: у сучасний час дуже популярною є професія фармацевта (провізора), який повинен мати знання з розробки, приготування, дослідження (аналізу), зберігання, відпуску лікарських препаратів і номенклатуру компонентів, з яких готуються ліки, які є сумішами. Речовини в суміші зберігають свої властивості. Доведіть це дослідом;

– розв'язування комбінованих та контекстних задач. Наприклад: для соління огірків кухарі використовують 7%-й розчин кухонної солі. Саме такий розчин достатньою мірою пригнічує життєдіяльність хвороботворних бактерій і цвілевих грибів і водночас не перешкоджає процесам молочнокислого бродіння. Розрахуйте скільки грамів кухонної солі та води необхідно взяти, щоб приготувати 10 літрів такого розсолу?;

– виконання міжпредметних проєктів: «Історичне значення вогню» (хімія + історія), «Хімічні явища у природі» (хімія + біологія), «Речовини і хімічні явища в літературних творах і народній творчості» (хімія + література), «Використання хімічних явищ у художній творчості й народних ремеслах» (хімія + образотворче мистецтво + трудове навчання) тощо.

Висновки. Реалізація інтеграції на основі використання міжпредметних зв'язків – цікаве та водночас складне методичне завдання вчителя хімії. З одного боку, ці взаємозв'язки дають можливість учителю врахувати зміст програм декількох суміжних предметів, компенсувати недоліки підручників, розширити та поглибити знання учнів, активізувати їхню пізнавальну діяльність. З іншого боку, формувати в учнів уміння встановлювати зв'язки між знаннями з різних предметів, глибше усвідомлювати процеси, що відбуваються в навколишньому світі, розвивати пізнавальні процеси, що базуються на дидактичному принципі: від відомого до невідомого.

Список використаних джерел

1. Засєкіна Т.М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2020. 400 с.
2. Інтеграція знань з предметів природничо-математичного циклу: проблеми та шляхи їх вирішення: збірник матеріалів інтернет-семінару / упоряд. Замулко О.І. Черкаси, 2012. 88 с.
3. Хімія, 7-9 класи : навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 8041

4. Шоловій М.Т. Інтегроване навчання в початковій школі: теоретичний аспект. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 35. 2021. С. 186-189

5. Янкавець О.О. Наступність, інтеграція та міжпредметні зв'язки при викладанні хімії в базовій школі : навчально-методичний посібник. Вінниця: МКК, 2021. 87 с.

**Декунова Зоя Володимирівна,
Лавська Алла Михайлівна,**

старші викладачі кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ УЧНІВ ТА ВЧИТЕЛЯ НА УРОЦІ ЯК СКЛADOVA ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Анотація. У статті акцентовано увагу на умінні організувати взаємодію учнів та вчителя на уроці в початковій школі, як складову професійної компетентності. Зазначені умови та ефективні способи співробітництва учасників освітнього процесу.

Ключові слова: взаємодія, співробітництво, учитель початкових класів, Нова українська школа.

Сьогодні в умовах реформування української школи можна зустріти багато декларацій щодо якісних змін у педагогічній діяльності, нової ролі вчителя у контексті інформаційного суспільства й інтеграції вітчизняної системи освіти у європейський простір. Умови розвитку освіти у ХХІ столітті обумовлюють нові вимоги до вчителя. Адже саме від нього залежить, чи зацікавиться дитина у навчанні, чи зрозуміє матеріал, та врешті – чи буде себе добре почувати у стінах школи і впевнено поза ними. Вчитель Нової української школи розуміє, приймає і допомагає іншим прийняти особливості кожної дитини. Не критикує, а підказує. Не заганяє у рамки, а допомагає розгледіти таланти. Новий учитель не залишається осторонь нових підходів і технологій, постійно самовдосконалюється та розвивається.

Освітній процес в сьогодні орієнтований на дитину як активного суб'єкта навчання, а мета вчителя – створення продуктивного навчального середовища і організація діяльності учнів з конструювання та розвитку учнями власних знань, умінь, навичок й цінностей, які стануть їм у нагоді в даний час або в майбутньому. У тексті концепції Нової української школи визначено, що вчитель має бути ще й лідером, менеджером і успішною людиною. Він має бути добре обізнаний і підготовлений щодо особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів до управління освітнім процесом, психології групової динаміки тощо.

Новий Державний стандарт початкової освіти передбачає, що вчителі мають працювати за іншими підходами. Вони повинні володіти сучасними методами і способами педагогічної взаємодії, які гарантують реалізацію нового освітнього стандарту. Уміння ж організувати, на уроці та під час інших організаційних форм навчання, навчальну взаємодію учнів, учнів та вчителя в Професійному стандарті вчителя початкових класів декларується як складова професійної компетентності педагога.

Мета статті: зацентувати увагу педагогів початкової школи на умінні організації на уроці (та під час інших форм навчання) навчальної взаємодії учнів та вчителя.

У сучасній педагогічній літературі термін "взаємодія" тлумачиться з трьох позицій. Згідно першої, взаємодія визначається як діяльність. Таке визначення доцільне, якщо розглядати

взаємодію з точки зору досягнення результату. Друга позиція, розглядається як "вплив" однієї системи на іншу, однієї людини на іншу. Згідно третьої позиції, взаємодія розглядається як діяльність суб'єктів, де об'єктом стає не учень, а цілісна навчальна ситуація. Це, в свою чергу, важливо, адже на основі такого типу взаємодії учень спільно з учителем стає активним учасником навчального процесу. Ефективна організація навчальної взаємодії вчителя та учнів забезпечує реалізацію ідеї особистісно орієнтованої педагогіки в початковій школі. Передбачає зміну позиції вчителя з авторитарної на демократичну, з гуманною установкою на найважливішу цінність освіти – особистість дитини.

Аналіз та узагальнення психолого-педагогічних досліджень з цієї проблеми (Ш.О. Амонашвілі, І.Д. Бех, О.Я. Савченко, В.В. Серіков, С.І. Подмазін, І.С. Якиманська та ін.) дають підстави визначити інноваційність в тому, що учень із об'єкта перетворюється в суб'єкт дій та відношень освітнього процесу.

Основою організації навчальної взаємодії вчителя та учнів є повага до особистості дитини; побудова навчання на основі активної діяльності всіх її учасників; організації діалогу, де педагог і учні виступають партнерами; створення комфортного освітнього середовища тощо.

Педагогічними умовами організації взаємодії між учасниками освітнього процесу є особистісна зацікавленість як учителя, так і учнів в осмисленні та виборі цілей навчання, прагнення до самореалізації, самоуправління власною діяльністю, здоров'язбережувальна орієнтація навчання, розвиток творчих здібностей молодших школярів та постійна рефлексія.

Реалізація цілей та принципів реформи НУШ потребує зміни способів взаємодії педагогів з учнями. Результати спостереження за проведенням уроків показують, що в початковій школі переважає тип взаємодії, де досить вираженим є домінування вчителя. Вчителі повинні вміти спонукати до командної роботи, заохочувати, приймати пропозиції та ідеї, спонукати до самостійного пошуку рішень, дискутувати тощо.

Організуючи навчальне співробітництво, учитель має звертати увагу на те, що найбільш поширеною є взаємодія за такими лініями: 1) учитель - учень (учні); 2) учень - учень в парах (діадах) чи в трійках (тріадах); 3) групова взаємодія учнів у класі; 4) учитель - учительський колектив. Організація навчального співробітництва за кожною з ліній відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх її учасників.

Ефективна організація взаємодії на уроці сприяє формуванню атмосфери співробітництва, дає змогу педагогові стати справжнім лідером дитячого колективу. Інтерактивна взаємодія виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншими, однієї думки над іншою. Під час такої співпраці учні вчаться бути демократичними, вміло спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати обґрунтовані рішення, використовувати різноманітні засоби інформації.

На сучасному етапі розвитку початкової школи змінюються освітні орієнтири, які зумовлюють нові вимоги до педагогічної діяльності. Тепер, коли суспільство постійно розвивається, до того ж швидкими темпами, а обсяг знань зріс до неможливості досягнути їх однією людиною, роль учителя полягає не стільки в тому, що він несе інформацію дітям, скільки в умінні бути організатором її засвоєння. Залучаючи дитину до діяльності, учитель спрямовує її на пізнання світу та себе в ньому.

За результатами моніторингу МОН України, більш збалансованого підходу потребує застосування різних форм організації роботи учнів. Результати анкетування учнів показують, що вони не часто працюють у групах або в парах, також на уроках мало використовується техніка,

більшість занять проводяться в класі, рідко практикуються уроки поза межами класної кімнати. Час, що відводиться для колективної роботи усім класом, має бути оптимізовано на користь роботи у групах та у парах, що краще формує вміння співпрацювати з іншими особами, приймати рішення, керувати емоціями. Для розвитку творчого потенціалу учнів необхідно посилити на різних уроках такі складові активності, як дослідницька діяльність; дискусії і спілкування з учителем; участь у дидактичних іграх; обмін досвідом; виявлення власної ініціативи.

Звернемо увагу на ті прийоми організації навчальної взаємодії на різних етапах уроку в початковій школі, які доцільно використовувати, а саме: залучення учнів до визначення плану й мети уроку; усвідомлення й прийняття мети навчальної діяльності учнями; організація навчального діалогу, створення ситуацій вільного вибору учнями навчального завдання; участь молодших школярів у оцінці уроку тощо. Дуже важливо розуміти, як може здійснюватися взаємопов'язана діяльність вчителя та учнів на різних етапах уроку.

В організації на уроці активного навчального співробітництва слід використовувати пошукові (евристичні) методи навчання: евристична бесіда, створення проблемних ситуацій з елементами дискусії, виконання дослідницьких завдань тощо. Серед найбільш поширених прийомів можна назвати також такі, як "ажурна пилка", "акваріум", "мозковий штурм", "незакінчене речення," "мікрофон", "коло ідей", "карусель" та ін. Центральне питання в цій моделі навчання належить організації пізнавальної діяльності учнів. Мета вчителя - створити умови для самостійної пошукової активності молодших школярів, яка сприяє розвитку специфічних розумових операцій: аналізу, синтезу, порівняння, комбінування, співставлення тощо. Пошукова активність стимулюється педагогом шляхом виконання учнями дослідницьких завдань, де існує протиріччя між його знанням і незнанням. Майстерність учителя полягає в умінні розкрити різні способи: знайти "готову" відповідь у книжці, прослухати пояснення, здійснити самостійний пошук тощо.

Відомо, якщо педагогу вдалось активізувати емоційну сферу дітей з перших хвилин уроку, то в них пробуджується бажання працювати. Урок стає особистісно значущим для кожного, що, в свою чергу, дозволяє вчителю більш ефективно організувати взаємодію з учнями. Залучення учнів на етапі мотивації до цілепокладання своєї діяльності на початку уроку дає можливість усвідомленого навчання. Під час актуалізації опорних знань, знайомством з новим матеріалом, учитель організовує зміну форм та видів діяльності (індивідуальна – парна - групова; репродуктивна - частково-пошукова - творча; писемна - усна). Така зміна відбувається згідно з планом уроку. При цьому учні виступають активними виконавцями: їм надається можливість вільного вибору, самостійного складання навчальних завдань. Під час закріплення отриманих знань та висновків досліджень, вчитель проектує різні навчальні та життєві ситуації, де учні можуть проявити творчість, індивідуальність. Використання активних методів і прийомів навчання дозволяє молодшим школярам постійно співпрацювати. Слід зазначити, що й на завершальному етапі уроку має бути домінуючою діяльність учнів. Вони можуть залучатися до самоконтролю, самооцінки. На уроці обов'язково передбачається фізична активність школярів: вони можуть переміщуватися по класу, утворювати групи змінного складу, користуватися довідковою літературою, що знаходиться у шафах і т. ін. Така навчальна діяльність учнів, як правило, координується вчителем.

Підсумовуючи, зазначимо, що організація навчальної взаємодії вчителя та учнів вимагає становлення нового педагогічного мислення, сутністю якого є створення інтерактивного простору на основі взаємодії учасників освітнього процесу, організації діалогу й полілогу, де вчитель і учні виступають партнерами навчання. Найголовніше – це відносини, які панують між учителем і

учнем, учнем та учнями. Вводити дитину в коло своїх інтересів, досвіду, щиро ним ділитися, щоб учень отримував цей досвід, може лише людина з усвідомлення своєї ролі. Без системних горизонтальних взаємин і діалогу нічого не спрацює. Нав'язати якісь ролі неможливо. Якщо немає внутрішнього покликання, можна навчитися інструментам, але вони не будуть ефективними. Тому умотивований, готовий до змін власного мислення педагог, що володіє новітніми компетенціями та інструментами – запорука реалізації ідей НУШ.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови/укл. і голов. ред. В.Т. Бусел.- К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001- 1440 с.
2. Державний стандарт початкової освіти / Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Коваль Л. В. Методика навчання математики: теорія і практика: підручник для студентів за спеціальністю 6.010100 «Початкове навчання», освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»/ Л. В. Коваль, С. О. Скворцова. Харків: ЧП «Принт-Лідер», 2011.- 414
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н.М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

Дронова Валентина Миколаївна,

старший викладач кафедри методики природничо-математичної освіти
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН В ПЕРІОД ПОЧАТКУ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОГО ОСВІТЬОГО СТАНДАРТУ

Анотація. У статті розглянуто особливості підвищення кваліфікації вчителів природничих дисциплін під час початку впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти за реформою «Нова українська школа». Наголос зроблено на організацію курсів підвищення кваліфікації вчителів інтегрованих природничих курсів у 5-6 класах.

Ключові слова: модельні програми, інтегровані природничі курси, підвищення кваліфікації, ефективні методики і технології навчання.

Цього навчального року п'ятикласники розпочали навчання за новим Державним стандартом базової середньої освіти за реформою «Нова українська школа». Вони перейшли в адаптаційний період навчання в основній школі, який є для них новим, цікавим і водночас складним.

Для вчителів, котрі працюють з п'ятикласниками, цей період також є певною мірою і випробуванням, і викликом сьогодення, адже кожен педагог має пам'ятати про наступність і неперервність у навчанні, тобто про активне використання підґрунтя, що закладене в початковій школі, а також про застосування новітніх методик і підходів до навчання здобування знань та розвиток особистості кожної молодої людини в умовах, коли досвід ще не напрацьований.

У Харківській академії неперервної освіти з метою виявлення найактуальніших професійних питань для вчителів проводилися співбесіди, анкетування, опитування тощо. Так нами виявлено, що серед запропонованих інтегрованих природничих курсів більшість учителів вибрали курс «Пізнаємо природу» природничої освітньої галузі у 5-6 класах. За результатами анкетування нами виявлено, що не всі педагоги добре розуміють важливість наступності між навчанням у різних ланках шкільної освіти, бо близько 30 % не знають який предмет із природничої галузі вивчався школярами в початковій школі і якими були мета та завдання його вивчення.

На жаль, деякі педагоги (близько 10%) не усвідомлюють значення пропедевтичних курсів, бо під час виконання завдання «У курсі «Пізнаємо природу» найважливішою галуззю науки є: астрономія, біологія, географія, екологія, фізика, хімія, правильна відповідь відсутня», як варіант відповіді обирали певну галузь. Отже, педагоги не повністю розуміють головну мету пропедевтичних природничих курсів, яка полягає в підтриманні і розвитку у школярів мотивації до вивчення об'єктів і явищ природи, її пізнання і розуміння єдності між усіма її ланками, а не забезпеченні учнів знаннями, які раніше кимось були здобуті. За результатами анкетування серед проблем реалізації нового Державного стандарту базової середньої освіти природничої освітньої галузі в першу чергу є:

- ✓ порушення нормальних умов навчання (воєнні дії, проблеми з Інтернетом...);
- ✓ недостатність батьківського контролю щодо навчання своїх дітей;
- ✓ у багатьох учнів низький рівень мотивації до навчання взагалі;
- ✓ недостатній рівень мотивації до проведення досліджень у природі, вдома, що є основою для подальшого вивчення природничих дисциплін;
- ✓ відсутність відповідальності учнів за виконання домашніх завдань;
- ✓ не сформований належний рівень відповідальності школярів за результати свого навчання та інші.

Нами встановлено, що не всі вчителі розуміють різницю між навчанням школярів курсу «Природознавство», котрий вивчався раніше в школах, та навчанням нових природничих курсів «Пізнаємо природу», «Природничі науки», «Довкілля». Тому у межах надання освітніх послуг для вчителів природничої освітньої галузі, котрі навчають чи будуть навчати школярів у 5 класах за Новим державним стандартом та модельними навчальними програмами, працівниками Харківської академії неперервної освіти було розроблено три різновиди освітніх програм курсів підвищення кваліфікації на 30 академічних годин за темами:

- ✓ «Реалізація змісту модельних програм інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» природничої освітньої галузі у 5-6 класах»;
- ✓ «Інтегрований курс «Природничі науки» в освітньому процесі у 5-6 класах»;
- ✓ «Інтегрований курс «Довкілля»: особливості навчання в 5-6 класах в природничій освітній галузі».

До програм було включено теми занять, які, на наш погляд, покликані допомогти вчителям в організації навчального процесу та скороченні адаптаційного періоду учнів до нових умов здобуття освіти. Серед них: «Нормативне й навчально-методичне забезпечення інтегрованого курсу...», «Організація освітнього процесу в дистанційному та змішаному форматах», теми присвячені реалізації компетентнісного та діяльнісного підходів до вивчення природи у 5-6 класах НУШ, особливостям календарного планування, методиці роботи з новими підручниками тощо.

Особлива увага була приділена темі навчання методів пізнання природи. Під час цього заняття вчителям запропоновано детальний огляд традиційних і найсучасніших методів вивчення природних явищ і об'єктів. Деякі з них ми розглянемо і розпочнемо зі спостережень.

У основі будь-якого дослідження були і є спостереження та вміння класифікувати предмети, ознаки, явища. З метою зацікавлення учнів до проведення спостережень найефективніше використовувати ігри, які і пропонувались педагогам. Приводились конкретні приклади застосування таких ігор у різноманітних ситуаціях і з різними підходами: спостереження індивідуально, змагання парами, робота групами, «всім класом проти вчителя» тощо. Розглядалися також особливості навчання учнів ставити мету і визначати завдання проведення

спостережень, формування умінь підбирати необхідне обладнання, розробляти план ознайомлення з об'єктами, організувати роботу по його виконанню, оформленню результатів, підведенню підсумків виконаної роботи.

Серед сучасних методів пізнання природи обговорювалось вже добре відоме моделювання, але з використанням нових методик і обладнання. Під час навчання п'ятикласників можна використовувати текстові, табличні, графічні, комбіновані та комп'ютерні моделі. Моделювання природних процесів та явищ допомагає підвищити ефективність засвоєння учнями знань, але це може бути лише у випадку, коли його використовує вчитель, який має достатній рівень професійної культури й педагогічної майстерності.

Педагогам пропонувалося використання електронних симуляцій в учнівських дослідженнях, які можна знайти на сайті інтерактивних симуляцій PhET. Це проєкт University of Colorado Boulder для створення і використання безкоштовних інтерактивних симуляцій з математики і наук про природу. Симуляції створені на основі наукових педагогічних досліджень спонукають учнів до навчання та експериментування в середовищі, подібному до гри, адже симуляція це імітація певного реального предмету, ситуації чи процесу.

Під час занять вчителів на курсах особлива увага приділена, організації та проведенню п'ятикласниками експериментів, враховуючи, що без цього неможливо вивчати життя навколишнього світу. Окрім визначення мети і завдання дослідження, учнів необхідно навчити висувувати гіпотези та складати план дій, а потім ретельно за складеним планом проводити експеримент. Після завершення роботи школярі мають навчитися аналізувати одержані результати, тобто те, що одержано в експерименті, або спостерігалось в його ході та порівнювати його з висунутими перед початком роботи гіпотезами. Кульмінаційним моментом є формулювання висновків на основі одержаних результатів, порівнянь та спостережень під час експерименту.

Педагогів також ознайомили з деякими цікавими дослідженнями, які можна проводити за допомогою цифрової лабораторії. Під час використання цифрових вимірювальних комплексів (цифрових лабораторій) учні навчаються працювати з інформацією, поданою у вигляді графіків та числових даних за проведеними вимірюваннями.

Педагоги мали переконатися, що пропедевтичні природничі курси в 5-6 класах призначені для розвитку в учнів інтересу до природи, її пізнання та вивчення, що вони покликані сформувати дослідницькі компетентності школярів, закласти підґрунтя розуміння ними цілісної природничо-наукової картини світу, що є важливим для подальшого вивчення окремих природознавчих предметів. Головна ідея цього заняття в тому, що основною задачею вчителя є навчити учнів самостійно здобувати знання найрізноманітнішими шляхами і способами, а не надавати їм готову інформацію про навколишній світ.

Також до складу освітніх програм курсів підвищення кваліфікації включено теми занять, котрі стосуються методичних аспектів організації освітнього процесу при вивченні астрономічного, біологічного, географічного, екологічного, фізичного та хімічного складників інтегрованих природничих курсів. Не обійшли увагою також питання формувального оцінювання в умовах дистанційного навчання. Під час цього заняття розглядається сутність і зміст такого оцінювання, а також методика та особливості його проведення.

Також заслуговує уваги заняття за темою «Психологічні аспекти адаптації учнів 5 класів». Під час цього заняття вчителі дізнаються про деякі психологічні особливості поведінки п'ятикласників, що пов'язані з переходом до вищої сходинки навчання, але за умови, коли вони знову стали наймолодшими у цій шкільній ланці, де навчатися потрібно з багатьма вчителями, у

котрих свої підходи і темпи роботи, а також особливості спілкування з учнями. Дуже важливо, щоб адаптаційний період пройшов якнайшвидше і спокійніше для кожної дитини. Для цього вчителям пропонуються певні методичні правила і підходи до спілкування з п'ятикласниками.

До усіх трьох освітніх програм курсів підвищення кваліфікації внесена тема «Формування навичок, що сприяють збереженню здоров'я людини», адже здорові працьовиті люди це головне багатство будь-якої країни. Навчатись берегти здоров'я потрібно з ранніх літ, бо у нашому сьогоденні, щоб бути здоровим, треба багато знати про навколишній світ і прикладати чимало зусиль, щоб не шкодити собі та оточуючим. Питання збереження здоров'я населення в Україні сьогодні актуальне, як ніколи раніше, а збереження здоров'я молоді потребує особливої уваги дорослого покоління. До змісту цього заняття включено огляд головних складових здоров'я людини, факторів, що здатні впливати на них та заходів попередження порушення здоров'я.

Із серпня 2022 року по січень 2023 року за програмою підвищення кваліфікації для курсу «Пізнаємо природу» пройшли навчання 161 особа учителів, для курсу «Природничі науки» – 54 особи, для курсу «Довкілля» – 23 педагоги. Серед очікуваних освітніх результатів навчання педагогів за освітніми програмами були удосконалення та розширення таких професійних компетентностей: інноваційної – здатність застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі НУШ; прогностичної – здатність планувати освітній процес з інтегрованого курсу в 5-6 класах та прогнозувати його результати; предметно-методичної – здатність здійснювати інтегроване навчання, добирати ефективні методики і технології організації навчального процесу в 5-6 класах та інші. Варто наголосити, що професійна компетентність вчителя може розвиватися завдяки його щоденній праці та прикладанню особистих зусиль, щоб результати роботи були високими.

Список використаних джерел

1. Шаламов Р. В., Каліберда М. С., Григорович О. В., Фіцайло С. С. Модельна навчальна програма «Пізнаємо природу. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти. URL: https://drive.google.com/file/d/16E0INMV6rPP5V11WXdR5hZixUgozH_lo/view (Дата звернення 10.03.2023).
2. Симуляції URL: <https://phet.colorado.edu/uk/simulations/filter?type=html> (Дата звернення 10.03.2023).

Желтобрюх Алла Іванівна,

консультант центру професійного розвитку педагогічних працівників
Кролевецької міської ради Сумської області

РОЗВИТОК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. В статті описано місце здоров'язбережувальних компетентностей в структурі компетенцій педагога. Проаналізовано різні підходи науковців до визначення поняття «здоров'язбережувальна компетентність» як невід'ємної складової професійної компетентності педагога, охарактеризовано її структурні компоненти. Висвітлено шляхи формування здоров'язбережувальної компетентності вчителів.

Ключові слова: професійна компетентність вчителя, здоров'язбережувальна компетентність, здоров'язбережувальні технології.

В умовах воєнного стану, через екологічні, епідеміологічні та соціальні проблеми питання формування і забезпечення здоров'я всіх учасників освітнього процесу є одним з найбільш важливих і актуальних. У зв'язку з цим актуальності набуває розвиток здоров'язбережувальної

компетентності педагога та здатність до здійснення здоров'язбережувальної діяльності в школі. Оволодіння педагогом життєвими навичками, соціально-психологічними компетентностями забезпечують його здоровий і продуктивний спосіб життя, адекватне сприйняття навколишнього світу, здатність до творчої та продуктивної діяльності. Важливим завданням для педагога є також турбота про власне здоров'я та формування його культури. Розвиток здоров'язбережувальних компетентностей педагога забезпечує успішність педагогічної взаємодії та впливає на емоційне та психологічне благополуччя вчителя.

Питання збереження здоров'я стали предметом досліджень багатьох вчених. Складовою компетентності, що належить до проблеми збереження та зміцнення здоров'я людини, науковці (І. Зімняя, Д. Воронін, А. Хуторський, В. Сергієнко, Л. Грицюк, О. Савченко) виділяють компетентність здоров'язбереження, яка вимагає від учителя володіння відповідними теоретичними знаннями та навичками практичної діяльності. Поняття «здоров'язбережувальна компетентність» досліджували в наукових працях Д. Воронін, О. Антонова, І. Анохіна, Н. Тамарська, А. Маркова, Л. Мітіна та ін.

Мета дослідження: визначити сутність поняття «здоров'язбережувальна компетентність» та розглянути шляхи формування та розвитку здоров'язбережувальної компетентності педагога.

Поняття «компетентність» вчені пропонують розглядати як комбінацію знань, умінь, навичок, інших якостей, які визначають здатність особистості професійно й ефективно розв'язувати проблеми, що виникають у процесі будь-якої діяльності людини.

На думку науковців, показниками професійної компетентності педагога є загальна сукупність його особистісних якостей, загальної культури, кваліфікованих знань, умінь та навичок, методичної майстерності, гармонійна інтеграція яких дає оптимальний результат під час освітньої діяльності.

Однією із складових компетентності, що належить до проблеми збереження та зміцнення здоров'я людини, є компетентність здоров'язбереження. Досліджуючи поняття «здоров'язбережувальна компетентність» Т. Панасенко [4, с. 130] акцентує, що вона передбачає не тільки медико-валеологічну інформативність, а й застосування здобутих знань на практиці, володіння методиками зміцнення здоров'я й запобігання захворювання. Опираючись на визначенні здоров'язбережувальної компетентності педагога як інтегральної якості особистості, що базується на інтеграції знань і досвіду та виявляється в здатності й готовності до діяльності щодо збереження здоров'я в освітньому середовищі; готовності самостійно вирішувати завдання, пов'язані з підтримкою, зміцненням та збереженням здоров'я як свого, так і оточуючих, дослідниця схиляється до думки, що суть поняття «здоров'язбережувальна компетентність» проявляється у проведенні профілактичних заходів і застосування здоров'язбережувальних технологій людьми, які знають закономірності процесу здоров'язбереження.

У науковій літературі компетентність здоров'язбереження розглядається як основа буття людини, де основним є усвідомлення важливості здоров'я, здорового способу життя для всієї життєдіяльності особистості.

Отже, під здоров'язбережувальною компетентністю ми розуміємо інтегральну якість фахівця, яка забезпечує успішне збереження та зміцнення фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я свого та здоров'я оточення. Основним критерієм цієї компетентності є стан оптимальної відповідності, гармонії між біологічним, психологічним і соціальним у житті й діяльності людини [2, с. 156].

У структурі здоров'язберезувальної компетентності науковці [2, с. 156-162] виокремлюють три основні компоненти:

- когнітивний (система знань і пізнавальних вмінь);
- особистісний (наявність і прояв рис особистості, зумовлених характером діяльності з формування здорового способу життя свого та інших людей);
- діяльнісний (здатність обґрунтовано виявляти та раціонально застосовувати шляхи і засоби для найбільш ефективного досягнення мети).

Когнітивний компонент має містити знання, які характеризуються світоглядним розумінням людини її природного та соціального оточення; загальні професійні знання про культуру здоров'я як складову загальної культури особистості; психолого-педагогічні знання про закономірності всебічного розвитку особистості; інтегровані предметні знання про цінності здоров'я та здорового способу життя як основи активної життєдіяльності та особистісного розвитку людини; методичні знання про застосування здоров'язберезувальних технологій у соціальній роботі та ефективні заходи щодо особистої безпеки життєдіяльності й оточуючого середовища.

Особистісний компонент становлять: мотиваційно-ціннісні орієнтації (прийняття цінності здоров'я, інтерес та готовність до різноманітних видів здоров'язберезувальної діяльності); соціальна орієнтація (готовність до виконання соціальних функцій і ролей у професійній та соціокультурній сферах); особистісні якості, необхідні для здійснення здоров'язберезувальної діяльності; рефлексивна складова (усвідомлення і застосування способів підтримки здоров'я).

Діяльнісний компонент містить систему спеціальних здоров'язберезувальних умінь і навичок (позитивне ставлення до власного здоров'я та здоров'я об'єктів своєї безпосередньої діяльності, володіння сучасними засобами психофізичної діагностики стану здоров'я та вміння їх застосовувати на практиці, вміння проєктувати індивідуальні траєкторії розвитку і вдосконалення способів збереження здоров'я інших), а також загальнопедагогічні та професійні вміння й навички роботи (організаторські, аналітичні, проєктувальні, комунікативні, корекційні тощо) [2, с. 156-162].

Взаємозв'язок зазначених компонентів є необхідною умовою успішної професійної діяльності сучасного педагога, який працює в умовах різноманітних екологічних проблем, модернізації суспільства, поширення явищ нездорового способу життя.

Здоров'язберезувальна компетентність охоплює низку життєвих навичок (компетентностей), що сприяють здоровому способу життя, а саме [1]:

- *життєві навички, що сприяють фізичному здоров'ю*: навички раціонального харчування, навички рухової активності, санітарно-гігієнічні навички, режим праці та відпочинку;
- *життєві навички, що сприяють соціальному здоров'ю*: навички ефективного спілкування, навички співчуття, навички розв'язування конфліктів, навички поведінки в умовах тиску, погроз, дискримінації, навички спільної діяльності та співробітництва;
- *життєві навички, що сприяють духовному та психічному здоров'ю*: самоусвідомлення та самооцінка, аналіз проблем і прийняття рішень, визначення життєвих цілей та програм, навички самоконтролю, мотивація успіху та тренування волі.

О. Антонова акцентує увагу на необхідності свідомого ставлення до власного здоров'я, створення здоров'язберезувального освітнього середовища і широкому застосуванні здоров'язберезувальних технологій [1].

У професійному стандарті вчителя закладу загальної середньої освіти однією, яких характеризує вчителя Нової української школи, серед професійних компетентностей педагога зазначено здоров'язберезувальну. Ця компетентність розглядається як здатність організувати

безпечно освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології, здійснювати профілактично-просвітницьку роботу з учнями щодо безпеки життєдіяльності, формувати в учнів культуру здорового та безпечного життя, а також здатність зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я та надавати домедичну допомогу учасникам освітнього процесу [5, с. 20].

Для упровадження педагогіки здорового способу життя, педагогам необхідно володіти індивідуальними здібностями та якостями, які визначають їх можливості та вміння самостійно шукати, збирати, аналізувати, представляти, передавати інформацію про здоров'я, здоровий спосіб життя; моделювати та проектувати об'єкти та процеси, у тому числі – власну індивідуальну діяльність; здійснювати превентивну роботу; приймати правильні рішення, творчо та ефективно розв'язувати завдання, які виникають перед ними у процесі діяльності, запроваджувати у своїй повсякденній і професійній діяльності сучасні здоров'язбережувальні технології [3, с. 30].

Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних технологій. Тож беручи до уваги важливість та необхідність формування та розвитку здоров'язбережувальної компетентності у педагогів центр професійного розвитку педагогічних працівників Кролевецької міської ради приділяє особливу увагу даному питанню під час планування та організації роботи щодо професійної підтримки освітян. Реалізація завдань щодо формування здоров'язбережувальної компетентності здійснюється через проведення заходів з підвищення теоретичного та практичного рівня педагогів, організацію участі вчителів у заходах з підвищення фахового та професійного рівнів, проходження курсів з підвищення кваліфікації.

Кожен педагог повинен усвідомлювати особисту відповідальність за створення умов, які дають змогу «не нашкодити» фізичному та психічному благополуччю, за реалізацію методів і засобів навчання відповідно до фізіолого-психологічних принципів збереження здоров'я та виховання високої культури здоров'я в усіх учасників освітнього процесу [4, с. 130].

Майбутнє держави – за здоровим поколінням, тож системі освіти належить провідна роль щодо збереження та підтримки здоров'я всіх учасників освітнього процесу.

Висновки з даного дослідження. Здоров'язбережувальна компетентність педагога – це характеристики, особливості, які спрямовані на збереження фізичного, психічного, соціального, духовного здоров'я свого та оточуючих, а також сприяння збереженню, зміцненню здоров'я учнів на уроках і в позаурочній діяльності. Здоров'язбережувальна компетентність поєднує професійний і особистісний аспекти, які пов'язані з іншими характеристиками: професіоналізмом, культурою здоров'я і фізичною культурою, професійною компетентністю. Таким чином, педагог виконує одну із важливих функцій, що полягає у передачі знань і умінь здоров'язбереження, тому розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителів є пріоритетним завданням Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Антонова О. Здоров'язберігаюча компетентність особистості як наукова проблема. 2011. URL: https://drive.google.com/file/d/1oZEVwA QDxxZWXsgQrbf0sHrrS7KYKi3a/view?usp=share_link
2. Калька Н., Макаренко С. Здоров'язберігаючі компетенції педагога в умовах сучасного освітнього простору. *Освіта регіону*: 2013. № 4. С. 156–162.
3. Оржеховська В.М. Педагогіка здорового способу життя. *Шлях освіти*. 2006. №4. С. 29–32.
4. Панасенко Т. Формування здоров'язберігаючої компетенції майбутніх вчителів початкової школи. *Молодий вчений*. 2016. № 9.1. С. 130–133.

5. Професійний стандарт вчителя закладу загальної середньої освіти. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#n10>

Задорожна Людмила Віталіївна,
вихователь Комунальної організації (установа, заклад)
«Шосткинський ДНЗ (ясла-садок)№2 «Іскорка»
Шосткинської міської ради Сумської області»

ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ДОШКІЛЬНЯТ ЗАСОБОМ ВИКОРИСТАННЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

Анотація. У статті розглянуто використання художніх творів як засіб формування логіко – математичної компетентності у дошкільнят. Обґрунтувати педагогічні умови використання художніх творів як потужний засіб розвитку логіко-математичних здібностей дітей дошкільного віку.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, вихователь закладу дошкільної освіти, професійна компетентність.

Сьогодні з поміж важливих завдань, що ставить перед собою освіта особливої уваги набирає проблема розумового виховання дітей. Розумове виховання - це розвиток уваги та логічного мислення. У Законі України «Про дошкільну освіту» записано: «Дошкільна освіта - це цілісний процес, спрямований на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб. З погляду сучасної дошкільної освіти, дітей слід навчити не тільки обчислювати, вимірювати, розрізняти геометричні фігури, орієнтуватися в часі, у просторі, а й учити логічно мислити, розвивати творчі здібності, пізнавальні інтереси.» Питання формування логіко - математичної компетентності є принциповим для особистісно орієнтованої моделі освіти. Тому сьогодні у всіх прогресивних країнах світу стає все актуальніше питання формування логіко-математичної компетентності у дошкільнят. А оскільки Україна обрала вектор руху до відкритого європейського соціокультурного простору, актуалізувалися проблеми удосконалення системи освіти, яка має сприяти загальному розвитку особистості дитини.

Результати експериментів сучасних психологів, зокрема Григорія Костюка, Олександра Венгера, Ганни Люблінської, переконливо свідчать про те, що прості форми логічно правильних суджень і узагальнень виникають уже в молодших дошкільників за певних умов. Проаналізувавши публікації виявила, що сучасні педагоги внесли нові підходи до навчання дітей елементам математики. Вони зазначали, що засвоєння елементарних математичних уявлень повинно відбуватися не вимушено для дітей, тому математику краще підносити на знайомому їм матеріалі, за допомогою казок, оскільки це полегшить процес навчання. Педагоги в Україні різнопланово досліджували математичну підготовку дітей дошкільного віку. О. Фунтікова вивчала особливості часових уявлень за допомогою моделей часу. М. Машовець, Л. Плетеницька розробили дидактичні методи, форми, засоби формування математичних знань. (Н. Баглаєва, Т. Степанова упроваджували індустріально-диференційований підхід у формуванні математичних уявлень у дітей. К. Щербакова довела, що пізнавальна активність є фактором математичного розвитку старших дошкільників. Л. Зайцева розробила зміст та форми, методи формування елементарної математичної компетентності. С. Татарінова обґрунтувала формування математичних понять у

процесі пізнавальної діяльності. Большунова Н. Я. розробила учбову допомогу «Організація виховання дошкільнята в формі гри за допомогою казки». Данна допомога містить сценарії занять, в яких використовуються як авторські математичні казки, так і народні для кожній віковій групи. Большунова Н. Я. в своїй роботі при розробці сценаріїв занять здійснила модифікацію народних казок, деяких авторських казок, використовувалися мотиви казок інших народів, ряд казок і історій склалися спеціально для цілей навчання. Л.Б.Фесюкова, розробила методичку «Виховання казкою» включає в себе нетрадиційний підхід в роботі вихователів з казкою.

Таким чином казка може використовуватися на занятті, її великий потенціал для математичного розвитку дошкільників, у формуванні математичних уявлень дітей старшого дошкільного віку. Обґрунтувати педагогічні умови використання казки як потужний засіб розвитку логіко - математичних здібностей дітей дошкільного віку.

Освітня лінія «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» передбачає сформованість доступних для дитини дошкільного віку уявлень, еталонів, що відображають ознаки, властивості та відношення предметів і об'єктів довколишнього світу. Показником сформованості цих уявлень є здатність дитини застосовувати отримані знання у практичній діяльності (ігрова, трудова, сенсорно-пізнавальна, математична тощо), оволодіння способами пізнання дійсності, розвиток у неї наочно-дієвого, наочно-образного, словесно-логічного мислення. Сенсорно-пізнавальна освітня лінія спрямована на інтеграцію змісту дошкільної освіти, формування у дітей пошуково-дослідницьких умінь, елементарних математичних уявлень, цілісної картини світу, компетентної поведінки в різних життєвих ситуаціях.

Не всім вона дається легко, а долучити дитину до посидючості і любові до чисел ще складніше. Останнім часом у педагогів користується популярністю такий метод, як математичні казочки. Все частіше до них вдаються в садках. Дітям дуже подобається на ціле заняття занурюватись у казку, вирушати у казкову подорож разом із казковими героями, де на них чекає чимало пригод і несподіванок. Адже країна Математика знаходиться в такому місці куди не доїдеш автобусом, не доведе поїзд, не долетиш літаком, не допливеш кораблем, навіть в космосі її не знайдеш. Тільки завдяки розуму, думці та уяві можна там побувати разом з казковими героями.

Сучасні дослідники внесли нові підходи до навчання дітей елементам математики. Вони зазначали, що засвоєння елементарних математичних уявлень повинно відбуватися не вимушено для дітей, тому математику краще підносити на знайомому їм матеріалі, наприклад за допомогою казок, оскільки це полегшить процес навчання. Казка особливо цікава дітям, вона залучає їх своєю композицією, фантастичними образами, виразністю мови, динамічністю подій. Діти самі не помічають, як в їх думці проникають поняття, в тому числі і математичні. Сучасною педагогікою використовуються як народні, так і авторські казки.

Літературна казка - це художній твір про вигадані та фантастичні події, написаний конкретним автором.

Народна казка - це «епічний твір народної словесності, в якому відображені різночасові, погляди та уявлення народу у формі структурованої, хронологічно послідовної сюжетної оповіді, яка має чітку композиційну будову, яскраво виражену колізію, в основі якої лежить протиборство між добром і злом, що завершується перемогою добра.

В. Сухомлинський писав, що без казки «живої яскравої, що оволоділа свідомістю і почуттями дитини неможливо уявити дитячого мислення». Спільна діяльність дорослого і дитини, спрямована на формування елементарних математичних уявлень, цілісної картини світу, вимагає від педагога створення умов для чіткої мотивації дитини. Саме казка може стати тим засобом,

який зацікавить дошкільника, вмотивує його. Казка особливо цікава дітям, вона залучає їх своєю композицією, фантастичними образами, виразністю мови, динамічністю подій. Ми знаємо, для того, щоб процес навчання відбувався ефективно, він має бути невимушеним і цікавим – казковим і захоплюючим. Казка особливо цікава дітям, адже вона знайома кожній дитині ще з раннього дитинства, вона привертає увагу своєю композицією, фантастичними образами, виразністю мови, динамічністю подій. Діти самі не помічають, як в їх думки проникають поняття, в тому числі і математичні.

Крім того заняття з математики будуть ще цікавішими і придбають яскраве емоційне забарвлення, якщо мова на занятті піде про відомого казкового героя якому потрібно надати допомогу в перерахунку предметів, складанні і виконанні завдання, проходження лабіринту і т. д. Такі заняття діти сприймають інтуїтивно і дуже легко, тому що із задоволенням проводять час у вудуманому чарівному світі та хочуть туди повертатися знову та знову.

При використанні казок в процесі навчання математиці основний акцент робиться не на запам'ятовуванні учбової інформації, а на глибокому її розумінні, свідомому і активному засвоєнні, оскільки діти не помічають, що вчать, розвиваються, пізнають, запам'ятовують нове. Перш за все слід розмежувати два аспекти використання казок :

- робота дітей з авторською чи народною казкою;

- спільна робота дітей та дорослих над створенням власних математичних казок. На сучасному етапі розроблено безліч різноманітних математичних казок, такими авторами як Шоригіной Е. А., Єрофєєвої Т.І., Большунова Н.Я. і багатьма іншими авторами. У математичній казці можна виділити свою особливу структуру, яку виділили В.Ф. Любичева і Р.Р. Мухамедьяново:

- введення в казкову країну, в якій живуть казкові математичні об'єкти;

- руйнування благополуччя, т. е. порушення відносин, зв'язків між казковими математичними об'єктами;

- відновлення цих відносин і зв'язків .

У змісті математичних казок обов'язково включені математичні поняття і уявлення: про форму, величину, довжині предметів, про геометричні фігури, про час, про простір, а також числа та інше.

Під час роботи з дошкільниками використовуємо казки для підготовки та проведення заняття - казки. Плануємо роботу на основі вже відомого дітям твору, з урахуванням його сюжету та особливостей. Підготовку такого заняття розпочинаємо з розгляду мети заняття, програмових освітніх завдань.

Отже, ми можемо виокремити кілька складових для успішного використання казки як засобу формування у дітей елементарних математичних уявлень: створення відповідного розвивального середовища (доцільним є використання презентацій, анімації, яскравих демонстраційних та роздаткових матеріалів); відповідність матеріалу вимогам освітньої програми; наявність чіткої, зрозумілої ігрової мотивації; креативність педагога.

Казки допомагають виховувати інтерес до логіко-математичних вправ та завдань, викликають радість від пізнання нового. Отже можна з впевненістю зауважити що казка є ефективним засобом формування математичних уявлень дітей дошкільного віку, тому що дошкільнята дуже люблять казки, вони їм зрозумілі і знайомі, герої казок улюблені дітьми, вони в своїх іграх вдома і в дитячому саду намагаються наслідувати їх. У казкових сюжетах зашифровані ситуації і проблеми, які дуже переживаються дітьми. Також у багатьох казках математичний початок міститься на самій поверхні, тому приймається і засвоюється дітьми непомітно,

невимушено і легко. Тому казка буде ефективним засобом формування математичних уявлень у дітей дошкільного віку. Формування математичних знань, умінь і навичок вихованців є одним з найважливіших завдань вихователя, оскільки математика займає виняткове місце серед інших наук, вона відіграє важливу роль у розумовому вихованні дитини, допомагає у вивченні природи і суспільного життя. Математична казочка стала своєрідним з'єднувальним містком теорії з практикою в процесі вивчення математики.

Враховуючи все вищезазначене та власний педагогічний досвід вважаю що казку можна розглядати як один із засобів формування у дітей елементарних математичних уявлень. Ми знаємо, для того, щоб процес навчання відбувався ефективно, він має бути невимушеним і цікавим, казковим і захоплюючим. Я вважаю, що у змісті математичних казок обов'язково повинні бути включені математичні поняття і уявлення: про форму, величину, довжину предметів, про геометричні фігури, про час, про простір, а також числа та інше. При використанні казок в процесі навчання математиці основний акцент робиться не на запам'ятовуванні учбової інформації, а на глибокому її розумінні, свідомому і активному засвоєнні, оскільки, захопившись, діти не помічають, що вчаться, розвиваються, пізнають, запам'ятовують нове. Виходячи з цього, я вважаю, що казка повинна використовуватися на заняттях з математики, включаючи різноманітні завдання, пов'язані з героями і сюжетом казок. Використання художніх творів є засобом формування математичної компетенції у дошкільнят. А також казка та її елементи повинні бути включені в режимні моменти (на прогулянці, перед сном, в самостійну діяльність дітей і т.д). Таке включення казки в заняття дозволить ефективніше впливати на математичне розвиток дітей та підвищить їх актуальний рівень розвитку

Список використаних джерел

1. Большунова Н.Я. Організація освіти дошкільнят в формах гри засобами казки. навч. посіб. Харків. ХНПУ 2000. 372с.
2. Фесюкова. Л.Б. Виховання казкою: для роботи з дітьми дошкільного віку. Київ: ФОЛІО, 2000. 464с.
3. Світельська-Дірко С.В. Місце і роль казок у формуванні світоглядних орієнтацій молодших школярів у сучасній науковій літературі. *Бібліотека вихователя дитячого садка*. 2002. №7, червень. С.37.
4. Логінова В.І. Удосконалення процесу формування елементарних математичних уявлень у дитячому садку. *Палітра педагога*. 2011. №3, березень. С.13.

Карпенко Олександр Павлович,
учитель зі спорту КЗ Сумської обласної ради
«Обласний ліцей спортивного профілю «Барса»

НОВИЙ РІВЕНЬ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ БІАТЛОНІСТІВ НА СУМЩИНІ

Анотація. У статті означено новий рівень підготовки юних біатлоністів на базі Комунального закладу Сумської обласної ради «Обласний ліцей спортивного профілю «Барса» та висвітлені їх здобутки у змаганнях за період з 2018 по 2021 роки.

Ключові слова: біатлон, дитячо-юнацька спортивна школа, навчально-тренувальний процес, методична робота, змагання.

Лижні перегони і біатлон – масові види спорту, що сприяють всебічному фізичному розвитку людини, оскільки поєднують поширені та життєво важливі рухи. Вони розвивають силу, швидкість, витривалість та інші якості, необхідні людині у повсякденному житті. Іван Крулько, президент Федерації українського біатлону мріє, щоб біатлон став масовим видом спорту в Україні та щоб

ним займалися не сотні спортсменів, а сотні тисяч. Він вважає, що «Українська держава планує прийняти закон про легалізацію зброї і про дозвіл на її зберігання. Якщо так, то культура поводження зі зброєю має формуватися з дитинства. Бути у гарній фізичній формі треба з дитинства. А вміння стріляти треба для того, щоб захищати себе і свою країну. От якраз біатлон може бути в нагоді» [4].

В Україні, за словами Івана Крутька, розробляється спеціальна програма, мета якої – реалізувати військово-патріотичне виховання в Україні через біатлон. Ця програма є актуальною і для Сумщини, яка завжди мала відношення до розвитку біатлону.

Питаннями історії розвитку біатлону в Україні розглядалося в статтях Лазаренко М., Паньковець В., Власенко С. (Чернігівщина), Клочко П (Тернопільщина), Корж С., Бойко А. (Сумщина). Питання технічної і фізичної підготовки юних біатлоністів розкрито в наукових роботах Артема Бурла та Антон Бурла.

У статтях зазначається, що перший етап розвитку біатлону в Україні розпочався наприкінці 50-х років, на Чернігівщині у фізкультурно-спортивному товаристві «Колос». У 1960-х роках – продовжився у товаристві «Динамо» Сумської та Харківської областей. Офіційною датою початку розвитку біатлону в Україні вважають січень 1963 р., коли в м. Харкові відбувся перший чемпіонат України з біатлону. На цих змаганнях визначився сумчанин Яків Дворський, який став першим чемпіоном України.

Успіхи і перемоги спортсменів Сумського регіону, стимулювали розвиток спортивних баз, що були введені в дію в містах Тростянець, Путивль, Суми, а також в селі Солідарне, с.м.т. Жовтневе.

Другий етап розвитку розпочався після проголошення незалежності України. У 1992 році була заснована Федерація біатлону України та був утворений національний олімпійський комітет України [3].

На Сумщині зараз існує й активно розвиває свою діяльність Сумська обласна організація Федерації біатлону України, яка робить вагомий внесок у розвиток і популяризацію біатлону. Так в Сумах, вже традиційно проводяться всеукраїнські літні змагання в пам'ять про Романа Звонкова біатлоніста, Майстра спорту України міжнародного класу. Зараз в с. Токарі будується комплекс з біатлону для тренування українських спортсменів і проведення міжнародних змагань.

Сумщина завжди славилася і славиться видатними біатлоністами, які неодноразово здобували медалі на Олімпійських іграх та чемпіонатах світу (Олена Петрова, Андрій Дериземля, Віта та Валя Семеренко, Юлія Джема, Сергій Седнев та ін.). Усі вони починали з дитячо-юнацьких шкіл, які найчастіше були розташовані в районних центрах Сумської області.

Мета статті – означити новий рівень підготовки юних біатлоністів на базі Комунального закладу Сумської обласної ради «Обласний ліцей спортивного профілю «Барса»

Головну роль у системі підготовки спортивного резерву відіграють спортивні школи (ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ). Як відомо, у дитячому та юнацькому віці закладається фундамент високих і стабільних спортивних досягнень. Практики зазначають, що сучасні висококваліфіковані біатлоністи, які використовують найбільш прогресивні способи пересування на лижах, високоякісні лижні мазі, досягають у змаганнях неймовірно високих результатів, що ламають сталі уявлення про фізичні можливості людини. Але разом із тим зростання спортивних результатів вимагає пошуку нових, більш ефективних засобів і методів виховання фізичних якостей біатлоністів. [1].

Біатлон – це зимовий вид спорту, двоборство, що поєднує лижні перегони і стрільбу лежачи та стоячи на кількох вогневих рубежах з дрібнокаліберної гвинтівки [2]. Чим влучніше біатлоніст стріляє та якомога швидше іде на лижах по трасі, тим імовірніше він стане переможцем.

Підготовка спортсменів біатлоністів до змагань має ряд особливостей, які потрібно не тільки враховувати, але й створювати умови для їх вирішення.

А. Бурла зазначає, що біатлон поєднує в одному змаганні різні за фізичним впливом на організм види спорту. Лижні перегони – це тривала робота динамічного характеру, а спортивно-кульова стрільба – статичний вид спорту, що вимагає зосередження, уваги, абстрагування від сторонніх подразників. Ці компоненти спортивного результату в біатлоні взаємозв'язані і взаємозалежні між собою, а тому їх потрібно розвивати комплексно.

Підготовкою до стрільби можна займатися цілорічно, а от тренування з лижних перегонів у період короткої малосніжної зими є ускладненим. Тому саме в осінній період потрібно виконувати більший обсяг тренувальних навантажень сполученого характеру та збільшити інтенсивність виконання спеціальних і спеціально підготовчих вправ, щоб скоротити період передзмагальної підготовки [1].

У біатлоні борються в індивідуальних та командних перегонах, а тому потрібні бази для відпрацювання навичок командної роботи.

Усі, вище зазначені, фактори вказують на те, що для ефективної підготовки юних біатлоністів згідно з сучасними вимогами, бажано в одному місці об'єднати навчально-тренувальний процес, сучасну матеріальну базу та професійний кадровий склад учителів зі спорту.

Таку можливість набули юні біатлоністи Сумщини та інших областей України, коли у 2018 році на базі КЗ СОР «Обласний ліцей-інтернат спортивного профілю «Барса» було відкрито спортивне відділення біатлон. Основним завданням відділення є підготовка спортивного резерву до національних збірних команд України.

З метою популяризації виду спорту біатлон була проведена робота, щодо відбору абітурієнтів для навчання в ліцей-інтернаті. У 2018 році було прийнято до відділення 8 учнів, у 2019 році – 11. Станом на 2021 рік на ньому навчається 19 осіб.

Спортивна підготовка біатлоністів – багатофакторний процес, який охоплює організацію тренувального процесу, підготовку до змагань та участь у них, науково-методична та медико-біологічне забезпечення що передбачає створення потрібних умов для поєднання занять спортом з навчанням і відпочинком.

Навчально-тренувальний процес забезпечують три вчителі зі спорту, з розрахунку не менше 6 учнів на одного вчителя зі спорту, згідно з Типовим навчальним планом з видів спорту спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю. Це досвідчені фахівці, які мають досвід участі та перемог у спортивних змаганнях з біатлону різного рівня. Своїми сьогоднішніми здобутками вони здатні надихати юне покоління біатлоністів, навчати їх і разом з ними вдосконалювати технічну підготовку з біатлону.

Адміністрація закладу ретельно опрацьовувала нормативні документи в галузі освіти і спорту та розробила рекомендації щодо їх трансформування в навчально-тренувальний процес. Методична робота закладу спрацювала на адаптацію навчальної програми з біатлону в навчально-тренувальний процес ліцею-інтернату та розробку освітньої програми з виду спорту біатлон.

Протягом навчальних років вчителі зі спорту спортивного відділення біатлон вдосконалювали педагогічну та методичну підготовку, проходили курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників, вивчали форми та методи роботи в умовах дистанційного навчання, досліджували досвід інших навчальних закладів відповідного профілю. Уся робота спортивного

відділення була спрямована на підготовку учнів-спортсменів до участі у змаганнях обласного рівня, Всеукраїнського та чемпіонатах України з біатлону.

У результаті наполегливих тренувань та правильної організації навчально-тренувального процесу протягом навчальних років учні біатлоністи показували кращі результати, з року в рік, на всіх рівнях змагань (табл. 1, 2, 3).

Таблиця 1

Результати змагань за сезон 2018 року

№	Назва змагань з біатлону	Кількість місць з 1 по 3	Кількість місць з 5 по 10	Разом
1	Відкриті обласні змагання міста Суми	2	5	7
2	Відкритий чемпіонат міста Суми	5	5	10
3	Чемпіонат України (юнаки та дівчата)	-	1	1
4	Всеукраїнські змагання з літнього біатлону	-	4	4
Разом				22

Таблиця 2

Результати змагань за сезон 2019-2020 року

№	Назва змагань з біатлону	Кількість місць з 1 по 3	Кількість місць з 5 по 10	Разом
1	Відкриті обласні змагання міста Суми	4	6	10
2	Відкритий чемпіонат міста Суми	6	6	12
3	Чемпіонат України (юнаки та дівчата)	-	2	2
4	Всеукраїнські змагання з літнього біатлону	6	8	14
Разом				38

Таблиця 3

Результати змагань за сезон 2019-2020 року

№	Назва змагань з біатлону	Кількість місць з 1 по 3	Кількість місць з 5 по 10	Разом
1	Відкриті обласні змагання міста Суми	5	-	5
2	Відкритий чемпіонат міста Суми	-	-	-
3	Чемпіонат України (юнаки та дівчата)	7	4	11
4	Всеукраїнські змагання з літнього біатлону	10	11	21
Разом				37

У чемпіонаті України 2021 з біатлону серед юнаків та дівчат учні спортивного відділення біатлон посіли 2 «I місце», 1 «II місце» та 1 «III місце».

Аналіз та порівняння результатів участі команди біатлоністів у різних змаганнях з біатлону за 2018-2020 роки дозволяє стверджувати, що майстерність біатлоністів зростає. Підґрунтям цього є наполеглива праця вчителів зі спорту та юних спортсменів, умов створених у ліцеї спортивного

типу, та матеріально-технічної бази, яка покращується з року в рік завдяки допомозі міської ради міста Суми.

Відомо, що для досягнення рівня міжнародного класу спортсмен проходить шлях від 7 до 10 років. Зростання рівня їх здобутків залежить від: кваліфікованих вчителів зі спорту, які постійно удосконалюють свій фах, умови та матеріально-технічну базу закладу, а також самовідданості юних біатлоністів на тренуваннях і змаганнях різного рівня.

Список використаних джерел

1. Бурла А. О., Бурла А. О. Фізична та технічна підготовка юних біатлоністів : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2015. 183 с.
2. Біатлон. Вікіпедія. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Корж С. О., Бойко А. В. Історичні аспекти розвитку біатлону на Сумщині : тези доповідей VII міжнародної науково-методичної конференції (Україна, Суми, 16-17 квітня 2020 року). С.92-95
4. Про проблеми й перспективи українського біатлону: інтерв'ю з президентом Федерації Іваном Крульком. URL : <https://kanaldom.tv/pro-problemy-i-perspektyvy-ukrayinskogo-biatlonu-intervyu-z-prezydentom-federacziyi-ivanom-krulkom/>

Карпенко Сергій Павлович,

учитель зі спорту КЗ Сумської обласної ради
«Обласний ліцей спортивного профілю «Барса»

ЛІЦЕЙ «БАРСА» – СПОРТИВНИЙ ЗАКЛАД, ДЕ ВИХОВУЮТЬСЯ МАЙБУТНІ ЧЕМПІОНИ З ФУТБОЛУ

Анотація. У статті розповідається про Комунальний заклад Сумської обласної ради «Обласний ліцей спортивного профілю «Барса» та презентуються результати відділення футболу за 2018-2022 н.р.

Ключові слова: дитячо-юнацька спортивна школа, обласний ліцей спортивного профілю, дитячо-юнацька футбольна ліга, футбол.

Актуальність. Сучасний спорт є складним багатофункціональним і різноманітним явищем соціального життя суспільства. Підготовка спортсмена від груп початкової підготовки до рівня спортивної майстерності – це організований процес, який спрямовано на досягнення високого спортивного результату. Основними складовими цього результату є фізична підготовленість спортсменів і детально продуманий процес тренувальних занять.

Отже, актуальним є необхідність створення закладів фізичної культури і спорту, де б створювалися необхідні умови для відбору та цілеспрямованої підготовки майбутніх спортсменів.

Аналіз останніх досліджень. У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» зазначено, що заклад фізичної культури і спорту – це юридична особа, що забезпечує розвиток фізичної культури і спорту шляхом, зокрема, надання фізкультурно-спортивних послуг. Закладами фізичної культури і спорту, зокрема, є: спортивні клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю, школи вищої спортивної майстерності, центри олімпійської підготовки, центри студентського спорту вищих навчальних закладів, фізкультурно-оздоровчі заклади, центри фізичного здоров'я населення, центри фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю [1].

У програмі розвитку фізичної культури і спорту в Сумській області на 2021–2024 рік зазначено, що в Сумській області після проведення у 2019 році оптимізації ДЮСШ працювало 48 дитячо-юнацьких спортивних шкіл, де займалося 14 тис. дітей та підлітків, що становить 14,5% від

загальної кількості учнівської молоді. Це є третім показником по Україні [3]. Також в області діє Шосткинський ліцей-інтернат спортивного профілю та Обласний ліцей спортивного профілю «Барса». Завдяки саме цим закладам з кожним роком збільшується представництво спортсменів Сумщини, які входять до складу збірних команд України з олімпійських та неолімпійських видів спорту: 2016 рік – 365 осіб, 2019 – 489, 2020 – 542 спортсмени.

Отже, на Сумщині створюються умови для відбору та цілеспрямованої підготовки майбутніх спортсменів. Однак, у засобах масової інформації, на наш погляд, мало поширюється інформація про дитячо-юнацькі спортивні школи, умови навчання в них, спортивні напрямки, досягнення. Відсутність повної і систематичної інформації обмежує молодь Сумщини у виборі.

Мета статті – розповісти про Комунальний заклад Сумської обласної ради «Обласний ліцей спортивного профілю «Барса» (далі ліцей «Барса») та презентувати результати відділення футболу під керівництвом фахових вчителів зі спорту – «тренерів».

Виклад основного матеріалу. У 2012 році Сумською Обласною Державною Адміністрацією була затверджена програма розвитку футболу в Сумській області. Одним із основних її напрямків є розвиток дитячо-юнацького футболу в регіоні.

Для більш ефективної роботи в цьому напрямку був створений футбольний центр «Барса» – обласний ліцей спортивного профілю «Барса». Мета закладу – забезпечення відбору та спортивної підготовки найобдарованіших дітей та молоді, створення умов для розвитку їх індивідуальних здібностей з метою досягнення високих спортивних результатів та поповнення національних збірних команд у поєднанні зі здобуттям відповідної освіти. Рішення про відкриття закладу було схвалено 28.04.2017 року на 13 сесії 7 скликання Сумської обласної ради.

Зараз ліцей «Барса» є закладом освіти, що забезпечує реалізацію права громадян на здобуття базової та повної загальної середньої освіти з 7 по 11 клас і реалізує підготовку юних спортсменів з двох спортивних напрямків: футболу та біатлону. У закладі створені сучасні умови для підготовки футболістів: чотири футбольні поля, трибуни (на 1000 і 150 місць), спортивний інвентар, спортзал, сучасні роздягальні, комфортні душові, медичний супровід.

Склад здобувачів освіти комплектується зі спортивно-обдарованих дівчат і хлопців, які мешкають у Сумській та інших областях України та пройшли попередню підготовку в дитячо-юнацьких спортивних школах.

Для відбору та прийому здобувачів освіти створюється приймальна комісія, до якої входять провідні фахівці в галузі спорту, представники спортивних організацій, педагогічні працівники Ліцею «Барса», медичні працівники та інші спеціалісти (за необхідністю) [4].

Зарахування до 7-11 класів відбувається на конкурсній основі та складає не більше 30 осіб у кожному класі. Умовами конкурсу передбачено:

- успішне проходження конкурсних випробувань відповідно до виду-спорту (футбол чи біатлон);
- рівень спортивно-технічної підготовленості, що відповідає Типовому навчальному плану з видів спорту для спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю даного навчального закладу та програмам підготовки у спеціалізованих навчальних закладах спортивного профілю;
- фізичні можливості, стан здоров'я, що дозволяють переносити фізичні навантаження за програми підготовки у спеціалізованих навчальних закладах спортивного профілю та збірних команд України відповідно вікової групи;

– середній бал табеля вступників за останній рік або свідоцтво про базову загальну середню освіту при вступі повинен бути не нижче 5 балів.

За особливими умовами (співбесіда) зараховуються до 8-11 класів Ліцею наступні абітурієнти:

- особи, які входять до основного складу збірної команди України;
- особи, які дійсно є переможцями, призерами та фіналістами всеукраїнських змагань з видів спорту, затвердженої спеціалізації Ліцею [2].

На початку діяльності (2017 р.) Ліцей «Барса» запроваджував тільки один напрям спорту – футбол. Відбір юних футболістів був складним, бо установа нова, без історії розвитку та ще не мала права брати участь у змаганнях ДЮФЛ (дитячо-юнацька футбольна ліга) вищого рангу. Однак, після основної і додаткової сесій вступних іспитів до закладу було зараховано 50 учнів із 79 абітурієнтів. Контингент рекомендованих до зарахування склався з учнів Сумської, Охтирської, Чернігівської, Донецької, Дніпропетровської та інших областей України.

Згідно з Типовим навчальним планом з видів спорту для спеціалізованих закладів спортивного профілю із зарахованих юнаків було сформовано 3 вікові групи: 16-ти, 15-ти і 14-ти років. У 2018 році, майже без належної підготовки, ліцеїсти взяли участь у чемпіонаті ДЮФЛ України в першій лізі двома віковими групами і посіли 4 і 3 місце відповідно. Ці результати ще не давали права в підвищені «в класі» й участі в чемпіонаті ДЮФЛ України у вищій лізі.

Однак через рік, завдяки спланованій, наполегливій роботі вчителів зі спорту та бажанню юних футболістів удосконалюватись і грати на рівні своїх здобутків ситуація змінилася. За підсумками клубного заліку ДЮФЛ України, сезон 2020-2021 років у першій лізі, Ліцей «Барса» зайняв першу сходинку в турнірній таблиці. Завдяки тому у наступному сезоні він перейшов у вищу лігу ДЮФЛ України і мав змогу виступати чотирма віковими групами (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння результатів виступів вікових груп з футболу Ліцею «Барса» у 1-й лізі Чемпіонату України ДЮФЛ

№з/п	Учасник	2018-2019	2019-2020	2020-2021 н.р.
1	Навчально-тренувальна група 2006 р.н.	-	4-5 місце (за підсумками 10-ти турнірів)	1 місце (за підсумком 18-ти турнірів) 18 ігор – 17 перемог
2	Навчально-тренувальна група 2004 р.н.	3 місце	-	2 місце (за підсумком 18-ти турнірів) 18 ігор – 17 перемог
3	Навчально-тренувальна група 2003 р.н.		3 місце (за підсумками 10-ти турнірів)	-
4	Навчально-тренувальна група 2002 р.н.	4 місце	-	-

Сезон 2021-2022 був дуже складним. У першому колі всі вікові навчально-тренувальні групи виступали успішно, але у зв'язку з розпочатою Росією загарбницькою війною, ДЮФЛ України скасував проведення 2 кола чемпіонату. Заклад перейшов на дистанційну роботу. У складних умовах учителі зі спорту збирали юнаків на тренування та брали участь у чемпіонаті області збірною командою старших юнаків. У клубному заліку серед загальнокомандних результатів

ДЮФЛ України, сезон 2021-2022, Ліцей «Барса» посідає 6 місце серед 10 клубних команд (табл. 2).

Таблиця 2

**Спортивні досягнення учнів за перше півріччя (вересень-листопад)
2021-2022 н.р. з виду спорту футбол**

№	Назва змагань	Учасник	Результати
1	Чемпіонат України ДЮФЛ – Еліт Ліга	Навчально-тренувальна група 2005 р.н.	3 місце (за результатами зіграних ігор першого кола) 10 ігор – 5 перемог
2	Чемпіонат України ДЮФЛ – Вища Ліга	Навчально-тренувальна група 2005 р.н.	8 місце (перше коло) 10 ігор – 3 перемоги
3	Чемпіонат України ДЮФЛ – Вища Ліга	Навчально-тренувальна група 2006 р.н.	3 місце (по результатам зіграних ігор першого кола) 11 ігор – 7 перемог
4	Чемпіонат України ДЮФЛ – Вища Ліга	Навчально-тренувальна група 2007 р.н.	4 місце (за результатами першого та другого кола) 11 ігор – 4 перемог
5	Чемпіонат Сумської області ДЮФЛ	Навчально-тренувальна група 2008 р.н.	8 місце (за результатами першого та другого кола) 11 ігор – 3 перемог

За результатами сезону 2020-2021 та сезону 2021-2022 Відділом фізичної культури та спорту Сумської ради було присвоєно другий спортивний розряд 30 футболістам трьох вікових груп. За результатами сезону 2021-2022 Відділом фізичної культури та спорту Сумської ради було надано звання «Кандидат у майстри спорту України» 14 футболістам старшої вікової групи 2005 року. Учителю зі спорту Бермудесу Валерію Луїсовичу та його підопічному учню 11-го класу Ліцею «Барса» Серову Владиславу, за сумісництвом капітану команди 2005 р.н., за важку і плідну працю у сезоні 2020-2021 чемпіонату ДЮФЛ України у вищій лізі, представлена нагода стати Номінантом на почесну нагороду «Золотий м'яч» ДЮФЛ України. Також Бермудес Валерій Луїсович був висунений Федерацією Футболу України на нагородження ювілейною медаллю громадської спілки «Українська асоціація футболу» – «за вагомий внесок у розвиток футболу».

До початку військових дій в закладі навчалося 97 учнів 7-10-х класів. Багато юнаків були вимушені виїхати за кордон, де мали змогу тренуватися в іноземних клубах, але залишалися учнями Ліцею «Барса».

В умовах воєнного часу відділенням футболу розробило нове положення про іспити та заплановано набір учнів до 7-го класу, а також добір учнів з 8 по 11 клас. Одним із досягнень закладу є те, що було збережено основний контингент учнів, які планують повернутися до ліцею. Ті, хто виїхав в інші області України та за кордон мають успіхи та гарні рекомендації серед багатьох команд різного рівня.

Як зазначає директор закладу, Курашвілі Олег Олексійович: «Сьогодні КЗ СОР «Обласний ліцей спортивного профілю Барса» перебуває у стадії розширення та вдосконалення – і цей процес безупинний.

Висновки. Проаналізувавши здобутки відділення футболу Комунального закладу Сумської обласної ради «Обласний ліцей спортивного профілю «Барса», можна зазначити наступне:

– інтерес до футболу з кожним роком зростає і по масовості, і по популярності він випереджає багато видів спорту;

– рівень тренувань і вдосконалення молодих футболістів досяг нових висот. Спостерігаються значні поліпшення не тільки в області самої гри, але і у всьому що має назву «інфраструктура»,

удосконалюються технології і виробництво полів і штучних покриттів, якість футбольного інвентарю, що допомагає якісніше проводити тренувальний процес;

– обласні спеціалізовані заклади, де створені сучасні умови для тренувань, життєдіяльності та навчання, мають суттєві переваги над іншими спортивними дитячими закладами у напрямках індивідуальної, групової, командної техніко-тактичної майстерності та фізичної підготовленості гравців.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 № 3808-XII. URL : [Про фізичну культуру і спорт | від 24.12.1993 № 3808-XII \(rada.gov.ua\)](#)
2. Положення про зарахування абітурієнтів до комунального закладу Сумської обласної ради «Обласний ліцей спортивного профілю «Барса». URL : <https://liceybarsa.wixsite.com/barsa-sumy>
3. Програма розвитку фізичної культури і спорту в Сумській області на 2021 – 2024 роки. URL : <https://sorada.gov.ua/dokumenty-oblrady/rishennja-oblasnoji-rady/8-sklykannja/category/240-rishennja-5-sesiji-26022021.html>
4. Статут Комунального закладу Сумської обласної ради «Обласний ліцей спортивного профілю «Барса» (нова редакція). URL : <https://liceybarsa.wixsite.com/barsa-sumy>

Касьяненко Світлана Василівна,

директор

Воронізької ЗОШ I-III ст. імені П.О. Куліша Шосткинської міської ради

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкрито сутність професійного розвитку педагогів та можливий спектр форм і методів організації науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів у закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: вчитель, професійний розвиток, науково-методичний супровід, форми професійного розвитку

Проблема необхідності професійного розвитку вчителів зумовлена активними перетвореннями та змінами сучасної системи освіти, що спричиняють нове змістове і технологічне навантаження на вчителя нової української школи, який має стати новатором, генератором ідей, провайдером освітньої реформи і водночас партнером учнів та їх батьків у досягненні результатів освітньої діяльності.

Цінним для професійного зростання вчителів, сприяння динамічному розвитку особистості вчителя, за природної потреби постійно підвищувати свою кваліфікацію, формувати та розвивати професійний світогляд і педагогічну свідомість, стає науково-методичний супровід професійного розвитку вчителів у закладах загальної середньої освіти. Тому питання ефективної організації науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів у закладі загальної середньої освіти є важливим і актуальним для керівника закладу загальної середньої освіти.

Проблемі професійного розвитку вчителя присвячено широкий спектр наукових досліджень. Зокрема, питання неперервної професійної освіти з урахуванням світових тенденцій, інноваційних підходів і принципів освіти дорослих висвітлено у працях С. Гончаренка, О. Дубасенюк, А. Кузьмінського, Л. Лук'янової, Н. Ничкало, С. Сисоєвої та ін. Професійний розвиток вчителя в

умовах нової української школи досліджують Ю. Бурцева, О. Вознюк, О. Дубасенюк, М. Скиба, А. Черній та ін.

Новим технологічним підходом у післядипломній освіті педагогів стає науково-методичний супровід вчителя (Т. Сорочан, В. Сидоренко та ін..).

Активізувались дослідження, в яких здійснюється спроба знайти ефективні шляхи професійного самовдосконалення, самоосвіти та саморозвитку (О. Коношевський, О. Кучерявий, М. Солдатенко, Л. Сущенко, І. Титаренко та ін.).

Але незважаючи на велику кількість різнопланових досліджень, які стосуються проблеми професійного розвитку вчителів, питання організації науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів у закладах загальної середньої освіти залишаються недостатньо дослідженими.

Мета та завдання статті полягає у аналізі ефективних форм і методів науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів у закладі загальної середньої освіти.

Професійний розвиток учителів є багатоаспектним динамічним процесом, складові частини та результати якого постійно змінюються, але його основна мета залишається стабільною – перехід учителя на вищий рівень досконалості у професійній діяльності.

Під розвитком розуміють ріст або реалізацію здібностей та потенціалу особистості за допомогою навчання та здобуття освіти [1]. «Професійний розвиток» у педагогічному словнику тлумачиться як ріст, становлення професійно значущих особистісних якостей і здібностей, професійних знань та вмінь, активне кількісне перетворення особистістю свого внутрішнього світу, яке приводить до принципово нового строю і способу життєдіяльності – творчої самореалізації у професії [5].

У педагогіці професійне становлення особистості розглядається як процес вирішення професійно значущих завдань – пізнавальних, комунікативних, морально-етичних, під час якого фахівець опановує необхідний комплекс ділових і моральних якостей, пов'язаних із його професією [2].

Дослідження Галини Яремко [6, с. 167], яка у своїй роботі аналізує вітчизняні та закордонні науково-педагогічні джерела, стосовно проблематики професійного розвитку вчителів свідчать про те, що дана категорія є надзвичайно актуальною на початку XXI ст. Вона наголошує, що ефективний професійний розвиток педагогів сприяє запровадженню позитивних змін у знаннях і переконаннях учителів, практиці викладання та впливає на покращення результатів навчальних досягнень учнів, отже, стає ключовим рушієм у реформуванні школи, а тому потребує детальнішого вивчення.

Ці положення знаходять підтвердження в роботі Н. Мукан, де зазначено, що «професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл є процесом, який починається на етапі професійної підготовки в умовах вищого навчального закладу і триває впродовж всієї життєдіяльності педагога» [4, с. 19] і полягає в особливості змістового наповнення професійного розвитку вчителів, яке охоплює не тільки знання, вміння і навички педагога, але й основні світові цінності загалом та педагогічної професії зокрема, і формуванні відповідального ставлення та відданості педагогічній діяльності.

Вивчення професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл дає можливість розглядати вчителя як індивіда та фахівця, що навчається впродовж усього життя, отже, проходить певні етапи становлення й розвитку, досягаючи педагогічної майстерності.

У дослідженнях Л. Мартинець [3, с. 12] вказано, що особистість учителя як фахівця характеризується такими якостями, як професіоналізм, педагогічна культура, педагогічна

майстерність, професійно-педагогічна компетентність, педагогічні здібності, професійно-педагогічний потенціал, педагогічна техніка, педагогічна творчість. Саме такі якості вчителя можуть стати основою модернізації системи шкільної освіти на засадах компетентнісного підходу. І завжди мають перебувати у постійному розвитку.

Організація науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів у закладах загальної середньої освіти передбачає створення сприятливих умов через умотивовану розстановку кадрів, постійну модернізацію змісту й форм організації роботи з педагогами, систему заохочення до підвищення рівня педагогічної майстерності.

Так, система підвищення професійної компетентності педагогів Воронізької загальноосвітньої школи I-III степенів імені П.О. Куліша Шосткинської міської ради поєднує в собі важливі напрями та сучасні форми роботи. Напрямок професійного розвитку педагогів передбачає підвищення кваліфікаційного рівня педагогів через навчання на курсах підвищення кваліфікації, які педагоги обирають самостійно відповідно до власної траєкторії професійного розвитку, співпрацю з науково-методичним центром, участь у роботі шкільного методичного об'єднання, творчих лабораторіях, у проектах професійного розвитку, конкурсах професійної майстерності тощо. А також напрямок самоосвіти й саморозвитку, який передбачає творчі звіти, портфоліо, публікації, участь у науково-практичних конференціях, семінарах, вебінарах, педагогічних ярмарках тощо.

Важливим напрямом діяльності керівника закладу освіти є управління розвитком колективу педагогів через заохочення до творчої діяльності, тому визначне значення мають *форми й методи* науково-методичної роботи, які використовуються з метою підвищення професійної компетентності педагогів. Науково-методична служба школи з урахуванням сучасних вимог спрямовує свої зусилля на практичну допомогу вчителю в засвоєнні новітніх методів навчання й розвитку професійної майстерності. І в цьому, звичайно, значну роль відводять *активним і інтерактивним технологіям* методичної роботи.

Методична діяльність у закладі передбачає активну роботу педагогічної та методичної ради, методичного об'єднання, проблемних груп, творчих лабораторій, методичного об'єднання класних керівників, методичного об'єднання вчителів початкової школи, методичного об'єднання вчителів гуманітарного циклу, методичного об'єднання вчителів природничо-математичного циклу, школи молодого вчителя.

Форми методичної взаємодії педагогів Воронізької загальноосвітньої школи I-III степенів імені П.О. Куліша Шосткинської міської ради сприяють мотивації до підвищення рівня професійної майстерності; відповідають різним стилям і технологіям навчання; демонструють раціональне використання здібностей учителя; створення ситуації успіху; можливість практичного використання нових знань. Такими формами професійного розвитку стали майстер-класи, відкриті уроки, педагогічні читання, педагогічні виставки, методичний практикум, творчі конкурси, методичні конференції тощо.

Важливу роль в удосконаленні теоретичного і практичного потенціалу педагогів відіграє методичний кабінет, створений спільними зусиллями колективу. Методкабінет є інформаційним центром самоосвітньої роботи вчителів, засобом набуття й поширення перспективного педагогічного досвіду, місцем проведення методичних нарад, виставок, вернісажу педагогічних ідей, презентацій учительських проектів і комп'ютерних технологій.

Важливим аспектом управління професійним розвитком педагогів є технологія підготовки і проведення засідання педагогічної ради. Головне – зміст аналітичних матеріалів, відповідні висновки й рішення для визначення перспективи вирішення проблеми. Не менш важливо обрати

форму проведення, що поєднує теоретичне обґрунтування проблеми й колективну практичну роботу. У нашій школі вже давно увійшли у практику нетрадиційні форми засідань педагогічної ради. Під час їх підготовки і проведення використовують такі інтерактивні методи: «Мозковий штурм», «Відкритий мікрофон», «Займи позицію», «Ажурна пилка», «Акваріум», рольова гра, «Педагогічний ярмарок», «Методичний аукціон», «Карусель» тощо. Застосування методу моделювання сприяє розвитку конструктивних умінь педагогів.

Адміністрація й педагогічний колектив школи усвідомлюють, що педагогічна рада має бути лабораторією педагогічної майстерності, трибуною перспективного педагогічного досвіду. Обов'язковим є проведення засідань педагогічної ради, присвячених питанням атестації педпрацівників, оцінювання їхньої діяльності.

Ефективними є нетрадиційні форми проведення засідання педради. Наприклад, у школі відбулося засідання педагогічної ради у форматі уроку-дослідження «Вплив атестації на саморозвиток, самовдосконалення особистості педагога». Педагоги, які атестувалися, відповідали на запитання, вирішували запропоновані педагогічні й психологічні завдання, обґрунтовували зміст свого педагогічного кредо, демонстрували власне бачення розвитку освіти XXI ст.

На кожному засіданні педагогічної ради вчителі отримують аркуш учасника. До аркуша учасника включено глосарій термінів і понять з питання, яке подано на обговорення, а також конкретні завдання з теми в різноманітних формах. Аналіз заповнених аркушів учасників дає можливість виявити рівень ефективності роботи педради, а також невирішені питання. Важливе місце відведено рефлексії. Різноманітність форм методичної взаємодії забезпечує становлення сучасного вчителя як компетентного й конкурентоспроможного фахівця. Семінари «Особливості роботи з учнями 5-го класу в період адаптації», «Організація ефективного педагогічного спілкування», «Етичні взаємини вчителя з учнями як засіб впливу на особистість», психолого-педагогічний семінар «Психолого-педагогічний аспект формування проектної культури вчителя», педагогічні читання сприяють професійному зростанню педагогів, що виявляється під час проведення тематичних декадників, відкритих уроків, діалогів із самоосвіти, вернісажів «До вершин педагогічної майстерності» тощо.

Правильна організація науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогів в закладі загальної середньої освіти сприяє методичній, фаховій грамотності кожного вчителя, активізує їх інноваційну педагогічну діяльність, спонукає до творчості, що є основою професійного розвитку вчителів через індивідуальні форми, які передбачають самоосвіту, консультації, вивчення передового педагогічного досвіду, атестацію, супервізію, участь в конференціях, семінарах, вебінарах, в онлайн спільнотах, створення презентацій та написання публікацій з власної методичної проблеми.

Конкурентоспроможність вчителів виявляється у всіх рівнях розвитку і зумовлює постійне вдосконалення структури організації й форм методичної взаємодії педагогів у закладі загальної середньої світи. Управлінські, науково-методичні і організаційні заходи і програми створюють гармонійну цілісну систему науково-методичної діяльності школи з професійного розвитку педагогів.

Список використаних джерел

1. Борова Т. Роль коучингу в системі адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників. *Новий Колегіум*. 2011. № 3. С. 27–32.

2. Жорова І. Професійний розвиток педагогів у системі науково-освітніх координат КВНЗ. «Херсонська академія неперервної освіти»: від витоків до сьогодення. Таврійський вісник освіти. 2014. Спец. вип. С. 4–72.
3. Мартинець Л. Управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів: сучасний стан та проблеми. Навчання і виховання обдарованої дитини. 2017. Вип. 1. С. 8–16.
4. Муқан Н., Грогодза І. Професійний розвиток педагогів: теоретичні та методологічні аспекти.. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2013. № 5. С. 18–27.
5. Сучасний тлумачний словник української мови. 6500 слів [за заг. ред.. В.В. Дубінського]. Харків : Школа, 2009. 1008 с.
6. Яремко Г. Ефективний професійний розвиток педагогів: принципи та компоненти. Молодь і ринок. 2017. № 2. С. 164–168.

Ковтун Ірина Іванівна,
учитель української мови та літератури, КЗ «Харківський лицей № 43
Харківської міської ради», прилегант ХНУ ім. В.Н.Каразіна;
Водолажченко Наталія Анатоліївна,
викладач кафедри методики викладання мов і літератури
КВНЗ Харківська академія неперервної освіти

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ПРИ ФОРМУВАННІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Анотація. Упровадження компетентнісного підходу у закладах ЗЗСО передбачає формування ключових компетентностей, зокрема культурної. Міжкультурна компетентність вчителів та учнів пов'язана із ідеями глобалізації, цифровізації суспільства, поваги до різноманіття. Значущість соціокультурного контексту та культурологічного змісту навчання в ЗЗСО є важливою тенденцією розвитку сучасної освіти, що відповідає завданням НУШ оволодіння учнями міцними знаннями основ гуманітарних наук, формуванням їх наукового світогляду, розвитку творчих здібностей учнів, морального, громадянського, міжкультурного виховання з метою налагодження діалогу та розвитку.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, культурологічний підхід, учні, мистецтво, освіта

Входження України в нові міжнародні відносини в умовах війни в умовах євроінтеграції як перспективної європейської держави потребує підготовки фахівців високого рівня, здатних конкурувати на світовому ринку праці. Сьогодні мистецтво в системі сучасної освіти розглядається як суттєвий компонент загальної освіти особистості. Його могутній пізнавальний і виховний потенціал пов'язаний з естетичною природою, завдяки якій досягаються потаємні найскладніші процеси духовного життя людини, її внутрішнього світу.

Сучасне навчання, і мистецьке зокрема, ґрунтується на засадах особистісно-зорієнтованого і компетентнісного підходів, визначених в основних нормативних документах освіти – державних стандартах, навчальних планах, програмах. Навчання мистецтва та літератури має базуватися на положенні: «Головне – не кількість інформації і набутих знань, а накопичення особистісного художньо-естетичного досвіду».

У старшій профільній школі важливим постає завдання професійної орієнтації учнів. Для цього треба у профільних класах посилити практичну спрямованість предметів через систему

спеціальних творчих завдань із урахуванням інтересів учнів та можливостей культурологічного підходу, які водночас виконують функцію «професійних випробувань» з метою реалізувати й перевірити здібності учнів. Метою навчання мистецтва та літератури в НУШ є виховання в учнів ціннісно-світоглядних орієнтацій у сфері мистецтва, розвиток комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей і способів художньої діяльності, формування потреби в творчому самовираженні та естетичному самовдосконаленні.

Серед найвагоміших чинників, які зумовлюють необхідність упровадження інноваційних технологій та культурологічного підходу у професійну підготовку фахівців, є: перехід від індустріального до інформаційного суспільства, виникнення «інформаційного буму» та його вплив на всебічний професійний розвиток особистості; реформування системи вищої освіти України, створення єдиного Європейського освітнього простору; глобалізація ринку праці й освітніх послуг.

Вивчення мистецтва та літератури у XXI ст. набуває великого значення в освіті відзначено у працях М. Васильєва, Р. Іванова, С. Ніколаєв, Л. Масол, Ю. Пасова, Т. Сєрова, О. Тарнопольського, С. Brumfit, J. Berry, E. Hirsh, W. Littlewood, J. Richards, – вітчизняних і зарубіжних учених щодо вимог сучасного процесу [9-11]. Навчання має бути змістовно орієнтованим, у центрі якого особа, яка навчається. Про це наголошують В. Кузовлев, І. Якиманська, С. Ніколаєва, О. Шевнюк, Н. Якса та інші [7-8].

Розвиток особистісних якостей учнів на уроках мистецтва та літератури ґрунтується на формуванні основних компетенцій: когнітивних (пізнавальних); креативних (творчих); методологічних (розвиток понятійно-логічного мислення, здатність до самоаналізу та самооцінки); комунікативних (розуміння почуття інших людей, бачень і розумінь дійсності через розуміння мови мистецтва); світоглядних (сприйняття цілісної картини світу, здатність цінувати світові культурні набутки та національну самобутність і культурну спадщину України).

На початку XXI століття понад 250 науковців і 60 наукових організацій та 200 провідних компаній світу запропонували перелік навичок на міжнародному рівні, завдяки яким люди можуть бути успішними в професійній діяльності та особистому житті в XXI сторіччі. Цей перелік отримав назву «Навички XXI сторіччя». Відповідно до цих розробок велика увага приділяється комунікативним навичкам та навичкам співробітництва. Це ефективне формулювання думок та ідей шляхом їх чіткого та зрозумілого висловлення та написання; демонстрація можливості ефективно співпрацювати з різноманітними групами; гнучкість та готовність до застосування необхідних компромісів з метою здійснення спільного завдання; прийняття відповідальності за результати спільної роботи; розуміння, усвідомлення ролі ефективного спілкування, створення та використання різних видів спілкування: усного, письмового та за допомогою мультимедіа-засобів, засобів наочності у різноманітних формах та в різних умовах [4, с.57].

У зв'язку з цим посилення соціокультурного контексту та культурологічного змісту навчання, полікультурної та міжкультурної освіти є соціально і педагогічно доцільною тенденцією розвитку сучасної освіти. Основними завданнями НУШ є оволодіння учнів міцними знаннями основ гуманітарних наук (caring professions), формування наукового світогляду, розвиток творчих здібностей учнів та їх всебічне виховання. Визначальна роль у досягненні цих завдань належить методам навчання, що застосовують на уроках мистецтва та літератури [2].

Робота вчителя в умовах цифровізації та змішаного навчання дуже різноманітна та все ж вона підлягає певним закономірностям, які можна зрозуміти лише тоді, коли систематизувати

досвід роботи багатьох учителів та результати спеціальних науково-педагогічних досліджень. У навчальному процесі вчитель бере участь разом з учнями, він організовує їх навчально-пізнавальну діяльність різними шляхами і способами. І саме ці способи взаємозв'язаної діяльності вчителя і учнів певним чином упорядковані і спрямовані на досягнення поставленої мети освіти, називають методами навчання[4-5].

Розвиток мислення сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності, під якою розуміють підвищення рівня усвідомленого пізнання об'єктивно-реальних закономірностей у процесі навчання. Активізація пізнавальної діяльності учнів тісно пов'язана з активізацією їх мислення. У мисленні школярів виділяється три рівні: рівень розуміння, рівень логічного мислення і рівень творчого мислення.

Розуміння – це аналітико-синтетична діяльність, яка спрямована на засвоєння готової інформації, що повідомляється вчителем чи береться з книжки. Вчитель повідомляє нові факти, аналізує результати дослідів, виконує розумові операції (аналіз, синтез, абстракція, узагальнення) та застосовує прийоми розумової діяльності (порівняння, класифікація, означення). Учні слідкують за ходом мислення вчителя, за логічністю і несуперечливістю доведень. Це вимагає від учнів певних розумових зусиль, певної аналітико-синтетичної діяльності[3].

Під логічним мисленням розуміють процес самостійного розв'язання пізнавальних задач. Логічне мислення, як і розуміння, теж є аналітико-синтетичною діяльністю, але між ними є суттєва відмінність за джерелом, дидактичною функцією і суб'єктивним переживанням. У процесі логічного мислення учень сам приходиться до нових висновків, тоді як суть розуміння полягає в пізнанні, усвідомленні і фіксації того, що сприймається і засвоюється. Логічне мислення розвивається під час евристичних бесід і лабораторних робіт, виконання логіко-пошукових завдань, застосування деяких прийомів роботи з підручником, розв'язуванні задач, наприклад, з пізнанням набутоків українців тощо[5-7].

Рівень творчого мислення формується при виконанні творчих завдань. Творчими завданнями у навчальному процесі вважають такі завдання, принцип виконання яких учням не вказується, і в явному вигляді їм невідомий. За сучасними поглядами творче мислення здійснюється у три етапи. Перший етап характеризується виникненням проблемної ситуації, її попереднім аналізом і формулюванням проблеми. Другий етап – це етап пошуку розв'язку проблеми. На третьому етапі знайдений принцип розв'язку реалізується і здійснюється його перевірка.

Навчальний матеріал, передбачений програмою, і процес навчання підпорядковуються досягненню практичних, освітніх, виховних і розвивальних цілей в їх єдності. Культурологічний компонент повинен забезпечувати не лише оволодіння знаннями, навичками і вміннями з предмету, але й розвивати увагу, пам'ять, мислення учнів, формувати в них уміння робити висновки і узагальнення, розширювати світогляд, підвищувати культурний рівень, сприяти розвитку особистісних якостей, у тому числі доброзичливості, співпереживання, колективної взаємодопомоги тощо[1, с.45].

Цілі і методи навчання мають бути спрямовані на розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння (діалогічного і монологічного мовлення), читання, письма. Головним критерієм цінності навчального процесу виявляється кількість інформації, яке викладачеві вдається озвучити, а учням - зафіксувати в короткий проміжок аудиторного часу. Сам вчитель при такому підході мислить себе основним джерелом знання і мріє про залучення фактів, подій, персоналій, творів літератури та їх ілюстрацій тощо. Основний шлях у викладанні мистецтва та

літератури - це пошук художньо-педагогічної ідеї заняття, яка дозволяє вибудувати навчальний процес більш логічно, компактно і змістовно. На цьому етапі викладач переходить до аналізу конкретних географічних знань, природних ландшафтів, пам'яток мистецтва, історії країни тощо. Перше місце в дидактиці такого заняття будуть займати вже не репродуктивні, а інтерактивні та творчі методи, форми взаємодії викладача з аудиторією[8].

Формування культурологічної компетенції учнів- основа уроку, його зміст, який може мати різне художньо-педагогічне втілення. Цілісність уроку досягається завдяки єдності всіх складових елементів, оскільки в основу його побудови мають бути покладені не різні види діяльності з метою підтримування уваги учнів, створювати атмосферу творчої зацікавленості, узгоджувати матеріал програми з рівнем розвитку учнів[2]. Нові тенденції розвитку культури цифрового суспільства, пов'язані з глобальним поширенням мас-медіа, не можуть не впливати на систему освіти та виховання, яка в усі періоди гнучко реагувала на соціокультурні умови і потреби. Естетичне ставлення школярів до світу, до різних видів мистецтва та літератури формується переважно під впливом стихійних факторів соціального оточення, зокрема засобів масової інформації, особливо телебачення та мережі Інтернет.

Головна мета навчання мистецтва та літератури в НУШ полягає у формуванні в учнів культурної, комунікативної компетенції, базою для якої є комунікативні уміння, сформовані на основі мовних знань і навичок. Розвиток комунікативної компетенції залежить від соціокультурних і соціолінгвістичних знань, умінь і навичок, процесу візуалізації, які забезпечують входження особистості в інший соціум і сприяють її соціалізації в новому для неї суспільстві. Помітно зростає обсяг навчального матеріалу, у тому числі того, який сприяє формуванню соціокультурної та соціолінгвістичної компетенції.

Таким чином, тематика навчального матеріалу на уроках мистецтва та літератури охоплює різноманітні галузі знань, серед них і ті, які були об'єктом вивчення на уроках з інших навчальних предметів (міжпредметні зв'язки), і з власного життєвого досвіду. Зростає доля самостійної роботи учнів, урізноманітнюються види навчальної діяльності, зокрема застосовуються різні засоби наочності та реальні ситуації, що наближають навчальне спілкування до умов життєдіяльності.

Список використаних джерел

1. Кендзьор П.І. Ми серед інших. Інші серед нас. Форми і методи полікультурного виховання: навч.-метод. посіб. для педагогів загальноосвіт. навч. закладів Львів : ЗУКЦ, 2016.— 160 с.
2. Нова українська школа: формування соціальної та культурної компетентностей учнів початкової та основної школи на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-6 класах. URL: <http://ir.soippo.edu.ua/handle/123456789/384>
3. Олійник О. В. Культурологічний підхід як наукова основа розвитку теорії та практики педагогічної освіти. Педагогічні науки. Наукові праці. Чорноморський державний університет імені Петра Могили. Т. 50. Випуск 3. 2006. С. 39-43.
4. Тримбач С. Українське кіно // Сучасність. 1996. № 2. С. 115–123.
5. Українська спадщина сайті URL: www.heritage.com.ua
6. Харькова Н.М. Полікультурне виховання молодших школярів у позакласній роботі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07. Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ, 2010. 20 с.
7. Шевнюк О.Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя: теорія і практика: [монографія]. К. : Ред. відділ НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. 232 с.

8. Якса Н.В. Професійна підготовка майбутніх учителів до взаємодії суб'єктів освітнього процесу в умовах полікультурності кримського регіону: Дис. ...д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Наталія Володимирівна Якса. Нац. Академія пед. наук. Київ, 2009. 571 с

9. Hirsh E.D. Cultural Literacy. N. Y., 1987. 124 p.

10. Berry J.W. Cross-Cultural Psychology: Research and Applications New York: Cambridge University Press, 2002. 610 p.

11. Council of Europe. Intercultural competence for all: Preparation for living in a heterogeneous world. Pestalozzi Series. 2012. No. 2. Strasbourg: Council of Europe Publishing [URL:http://www.coe.int/t/dg4/education](http://www.coe.int/t/dg4/education).

Кожем'якіна Ірина Володимирівна,

старший викладач кафедри педагогіки спеціальної освіти та менеджменту
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ

Анотація. У окреслено специфіку науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів у кризових умовах та можливі форми й технології взаємодії з педагогами у контексті їх науково-методичного супроводу в курсовий і міжкурсний періоди підвищення кваліфікації.

Ключові слова: науково-методичний супровід, кризові умови, онлайн взаємодія, освітній простір.

Проблема організації та здійснення науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів в кризових умовах (пандемія, військовий стан) для викладачів закладів післядипломної педагогічної освіти останнім часом набула масштабності та визначної актуальності. Це безпосередньо пов'язано з необхідністю сприяти неперервному професійному розвитку вчителів в різних умовах функціонування освітньої галузі.

Заклади післядипломної освіти мають здійснювати науково-методичний супровід кожного вчителя за його власною професійною траєкторією розвитку в сучасному освітньому просторі. Сприяти компетентнісному розвитку вчителів, розвитку їх критичного, креативного і логічного мислення, що надасть можливість кожному вчителю адаптуватись в умовах нових форматів навчання, застосуванні інноваційних технологій освіти та активно і ефективно здійснювати свою педагогічну діяльність в кризових умовах.

Проблеми реформування освіти, пошуку нових ефективних способів її організації та здійснення, впровадження інновацій в освіту обґрунтовані у працях В. Андрущенко, С. Гончаренка, О. Козлової, І. Підласого та ін.

Сучасна організація післядипломної освіти, зокрема проблеми інноваційної діяльності в сфері післядипломної освіти досліджуються Л. Даниленко, Н. Клокар та ін.; технології навчання дорослих досліджуються Л. Лук'яною, С. Сисоєвою та ін., організація та здійснення науково-методичного супроводу вчителя, як нового технологічного підходу у реалізації сучасної післядипломної педагогічної освіти вивчається Т. Сорочан, В. Сидоренко та ін..

Питання професійного розвитку, що сприяють позитивним змінам у знаннях і переконаннях учителів, практиці викладання та впливають на покращення результатів навчальних досягнень учнів, активно досліджують В. Ігнатова, Ю. Сліпич, Г. Яремко та інші.

Але незважаючи на існуючий спектр різнопланових досліджень, що корелюють означене питання, проблема науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогів наразі

перебуває у форматі активних змін і потребує детального вивчення, аналізу та виявлення шляхів її реалізації.

Мета та завдання статті розкрити можливий формат взаємодії з вчителями у контексті науково-методичного супроводу їх професійного розвитку у кризових умовах.

Неперервний професійний розвиток вчителя сьогодні є важливою складовою реформування сучасної освіти, бо сьогоднішній вчитель – це фахівець, який надає якісні освітні послуги, є дослідником і новатором, творчо самореалізується у професії, досягаючи педагогічної майстерності.

На переконання Л. Мартинець, професіоналізм – це інтегрована якість особистості вчителя, результат його творчої педагогічної діяльності, здатність продуктивно, грамотно розв'язувати соціальні, професійні й особистісні завдання [3, с. 11], що потребують постійного вдосконалення.

У зв'язку з підвищеними вимогами до вчителя, які визначені освітньо-кваліфікаційною характеристикою (ОКХ) та *новим професійним стандартом за трьома вчительськими професіями*: «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»; «Вчитель закладу загальної середньої освіти»; «Вчитель із початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» [5], які характеризуються вимогами до його компетентності, інших соціальноважливих властивостей та якостей, має розширюватися формат науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів.

Сучасний формат функціонування освітньої галузі в кризових умовах (пандемія, військовий стан) виявив додаткові можливості неперервного професійного розвитку вчителів за рахунок розширення освітнього простору, який вийшов за межі освітніх просторів закладів післядипломної педагогічної освіти та вищої освіти, які здійснюють підвищення кваліфікації педагогів.

Освітній простір сучасного вчителя це онлайн вебіари, інтернет-конференції, панельні дискусії онлайн, онлайн курси, онлайн бібліотеки для самоосвіти де демонструються кращі освітанські практики, авторські розробки, актуальні методики і дієві прийоми для професійної творчості, постійного розвитку нових якостей і компетентностей.

У такому освітньому вимірі вчителю необхідний постійний науково-методичний супровід, який зорієнтує на вибір ресурсів, бо важливо не просто знайти ресурс, а важливо знайти якісний ресурс. На таку підтримку і супровід професійного розвитку вчителів працюють сайт інституту (Сумський ОІППО), кафедр, наукового і методичного центрів, ЗНО, моніторингу, де здійснюється орієнтир щодо розуміння того, які ресурси ефективні, якісні і т.д., тобто орієнтир на продукт, який допоможе вчителю здійснювати самоосвіту для власного розвитку та професійної діяльності, насамперед для роботи на уроках.

Зважаючи на думку В. Сидоренко [2, с. 24], науково-методичний супровід стає сьогодні дійсно інноваційною технологією створення мережевого освітнього простору для професіогенезу педагогічних працівників у системі післядипломної освіти, що дає змогу подолати відірваність курсового і післякурсного періодів як єдиного андрагогічного циклу, створити диференційовані умови для опанування педагогом позиції суб'єкта професійного самовдосконалення і самореалізації, засвоєння інноваційних професійних ролей і функцій на рівні вітчизняних і світових стандартів тощо, що є надзвичайно важливим у кризових умовах.

Сучасний і ефективний формат взаємодії з педагогами в контексті науково-методичного супроводу, який здійснює Сумський ОІППО, це онлайн курси на платформах Moodle та Microsoft Teams, що передбачають профільні дистанційні курси і курси за вибором, де вчитель має

можливість обрати для опанування проблему, яка є важливою для його власної траєкторії розвитку.

Сьогоднішній формат онлайн професійної взаємодії з вчителями, відповідно до Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти (2020) дозволяє закладам післядипломної педагогічної освіти задіяти синхронне і асинхронне навчання [4].

Вважаємо, що поєднання синхронного і асинхронного навчання збільшує можливість для взаємодії викладачів і слухачів курсів (вчителів) і підвищує готовність вчителів до online навчання в школі, тому необхідно забезпечити контент дистанційного навчання таким форматом навчального та методичного матеріалу й практичних завдань, які можуть опрацьовуватися, засвоюватися і розв'язуватися у пролонгованому часі, за власною індивідуальною траєкторією розвитку та можливостей кожного вчителя.

Для комфортності дистанційного навчання важливо «бути online у постійному часі, тобто виникати, вирішувати питання або вирішувати проблеми у зручний час через систему» [1], за якою здійснюється навчання. Система веб-простору дистанційної взаємодії СОІППО сьогодні включає в себе дві навчальні платформи Moodle та Microsoft Teams, сайт інституту й сайти кафедр та методичного відділу, відділів дистанційного навчання та ЗНО, а також структурних підрозділів, електронну пошту викладачів і методистів інституту, створені групи у Viber, Facebook, Telegram тощо. Наприклад, активно працюють у форматі онлайн-взаємодії спільноти на facebook, які створюють викладачі кафедр і методична служба, персональні блоги викладачів і кафедр. Це дає можливість слухачам курсів залишатися в робочому стані, як можна довше, враховуючи їх життєві і виробничі обставини, зокрема у кризовий період.

Важливим аспектом науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів в кризових умовах має стати розуміння того, що освіта сьогодні (дистанційний та змішаний формат) – це можливість вирішувати освітні задачі. Насамперед необхідно підвищити усвідомлення досягнень online навчання і залучити вчителів до навчання, яке надасть можливість користуватися і застосувати у своїй діяльності ефективні веб-ресурси або застосунки (online інструменти). Гарним варіантом такого навчання є колективна взаємодія вчителів на курсах підвищення кваліфікації у форматі on-line конференції з обміну досвідом, де педагоги демонструють найкращі, на їх думку, веб-ресурси або застосунки (on-line інструменти) для роботи з учнями.

У пошуку дієвих практик важливо зрозуміти які інструменти (методи, методики, прийоми, техніки і технології) є ефективними у навчальній діяльності. У роботі з вчителем необхідно застосовувати ефективні прийоми, техніки візуалізації, що допомагають зорієнтуватися у інформації, зосередитися на важливій, запам'ятати необхідне і водночас сприяють опануванню таких прийомів для роботи з учнями. Для цього варто з'ясувати, що вже працює у практиці вчителів і які є результати. Тут має спрацювати аналітичний, узагальнюючий науково-методичний супровід для самоосвіти, який допоможе вчителю отримати доступ до бази відеоуроків на різних онлайн платформах, практичних кейсів до проведення уроків, прикладів інноваційних практик у навчальному процесі тощо.

Життєва ситуація пов'язана з кризовими умовами, в яких сьогодні перебуває освітній процес, зорієнтовує викладачів кафедри до активного застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітній діяльності, зокрема у дистанційному навчанні. Відтак можемо представити сьогодні доволі потужний спектр ІКТ технологій з якими викладачі кафедри працюють в освітньому online просторі, і які дозволяють створити освітній продукт для розвитку особистісно-професійної компетентності вчителів області. Насамперед це online ресурси та сервіси

(платформи Moodle, Teams; сайт та Веб-сайт кафедри; е-пошти викладачів; Facebook, Telegram, Viber тощо), які утворюють освітній on-line простір СОІППО та online інструменти.

Вивчення сучасних можливостей науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів у кризових умовах дозволяє розглядати вчителя як індивіда та фахівця, що навчається впродовж усього життя, отже, проходить певні етапи становлення й розвитку, досягаючи педагогічної майстерності та створювати якісний контент науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів за їх власною траєкторією, який буде ефективним та конкурентним у системі надання освітніх послуг.

Список використаних джерел

1. Bilding Learning Agility. *Online Learning. Online Teaching: Do this Not that*, 2020. URL:<https://alisonyang-com.translate.goog/online-teaching-do-this-not-that/> (дата звернення 17.02.2023).
2. Сидоренко В.В. Інноваційні напрями науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. Інф. зб. для директора школи та завідуючого дитячим садком. К.: РА «Освіта України». 2016. № 7-8(48). С. 22-29.
3. Мартинець Л. Управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів: сучасний стан та проблеми. *Навчання і виховання обдарованої дитини*. 2017. Вип. 1. С. 8–16.
4. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти (2020). URL:<https://osvita-perechin.gov.ua/uploads/polozenna-pro-distancijnu> (дата звернення: 18.02.23)
5. Реєстр професійних стандартів (2021). URL:<https://profstandart.org.ua> (дата звернення 12.02.2023).

Коновець Тетяна Іванівна,

директор Центру професійного розвитку педагогічних працівників
Зноб-Новгородської селищної ради

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА

Анотація. *Психолого-педагогічний супровід фахівця є одним із найважливіших складників професійного зростання педагога у нових соціально-економічних відносинах сучасного суспільства. У статті здійснено аналіз сутності, специфіки й стану розробки проблеми теоретичного та практичного супроводу педагогічних працівників закладів освіти з попередження професійного вигорання, сучасні підходи й особливості їх підготовки до професійного розвитку.*

Ключові слова: професійний саморозвиток, психолого-педагогічний супровід, підготовка майбутнього вчителя, професійне зростання.

Psychological and pedagogical support as a component of a teacher's professional growth

Psychological and pedagogical support of a specialist is one of the most important components of a teacher's professional growth in the new socio-economic relations of modern society. The article analyzes the essence, specifics and state of development of the problem of theoretical and practical support of pedagogical workers of educational institutions to prevent professional burnout, modern approaches and peculiarities of their preparation for professional activities.

Keywords: professional self-development, psychological and pedagogical support, training of future teachers, professional growth.

Сьогодні система освіти Україні перебуває у періоді активних реформ, метою яких є підвищення її якості. Відбуваються зміни у законодавчій базі, впроваджуються нові освітні

стандарті, концептуальною стає парадигма – «навчання впродовж життя». Система професійної освіти потребує педагога високого рівня кваліфікації та професійно-педагогічної компетентності, здатного втілити сучасні стандарти освіти, що ґрунтуються на основі компетентнісно-модульного підходу в освітній процес. Це зумовлює потребу педагога постійно працювати над підвищенням власного фахового рівня: навчатися за різноманітними сертифікаційними програмами, оволодівати інноваційними педагогічними технологіями, а, отже, перебувати у процесі неперервного професійного розвитку. На думку українського вченого М. Бирки одним із законів професійного розвитку вчителів є закон внутрішнього стрижня (стрижень визначається внутрішніми мотивами, стимулами, цінностями, інтересами й прагненнями фахівця). А одним із основних завдань професійного розвитку – сформувати та розвинути внутрішній стрижень особистості та недопустити професійної деструкції, наслідком якої є професійне вигорання). Професійний розвиток педагога має важливий аспект – формування мотивації до професійно-педагогічної діяльності, яка слугує внутрішньою рушійною силою його професійного самовизначення, саморозвитку та самореалізації в професійно-педагогічній сфері. Однією з умов формування професійної мотивації педагога є психолого-педагогічний супровід. Поняття «Психолого-педагогічний супровід», наразі, доволі часто використовується в професійній діяльності багатьох фахівців. У той же час, в сучасній вищій школі поки не склалося цілісних, концептуальних уявлень про систему психолого-педагогічного супроводу професійної підготовки фахівця, саме тому, дане питання й досі розглядається в дисертаційних дослідженнях останніх років; окремі частини системи супроводу створені або розробляються в ряді навчальних закладів. Однак проблема психолого-педагогічного супроводу, як умови професійної мотивації педагогів, не зважаючи на її важливість та актуальність, і досі не знайшла достатньої розробки та зумовила вибір теми нашого дослідження.

Над проблемою психолого-педагогічного супроводу працювали такі науковці, як Я.Л. Горшеніна, Е. Ф. Зеєр, А.К. Маркова, Г. С. Остапенко, Е. А. Клімовим, В.Я. Романовим, Н. Л. Полторацькою та інші. Зокрема, Е. Ф. Зеєр та А.К. Маркова, у своїх наукових працях, вказують, що відсутність психолого-педагогічного супроводу може призвести до професійної деструкції. Її вони розглядають як об'єктивний процес, що супроводжує будь-який професійний розвиток особистості. Автори вказують на той факт, що професійний розвиток особистості супроводжується не тільки набуттям нових знань і навичок, а й втратою існуючих особистісних якостей. Теоретико-прикладний аналіз проблеми професійних деструкцій дозволяє виділити професійні деформації, тобто подвійні етичні стандарти, професійний маргіналізм, професійне вигорання. Попередження виникнення проблем професійних деструкцій і зорієнтував на здійснення психолого-педагогічного супроводу педагогічних працівників.

У психолого-педагогічній літературі поняття «супроводу» розглядається як підтримка, діяльність, сприяння, співпереживання, співпраця, створення умов, метод. Поняття «підтримка» і «супровід» стали широко використовуватися в теорії і практиці освіти, як взаємопов'язані поняття. На думку Г. В. Безюлевой, психолого-педагогічний супровід в освіті направлено на створення сприятливих психологічних та педагогічних умов для успішного забезпечення особистісного розвитку, соціального і професійного самовизначення, становлення і самореалізації, збереження психологічного здоров'я учасників педагогічного процесу, що представляють стан суб'єктивного благополуччя особистості, що забезпечують оптимальні можливості ефективної взаємодії з навколишнім світом, людьми і дозволяють вільно реалізовувати внутрішні ресурси [1, с. 102]. А.Н. Горбатюк визначає психолого-педагогічний супровід як систему професійної діяльності

педагога, який спрямовується на створення психолого-педагогічних умов для його успішного навчання, виховання і професійно-особистісного розвитку [2, с. 215]. А.Н. Горбатюк визначає такі компоненти психолого-педагогічного супроводу, як: систематичне відстеження соціально-психологічних характеристик педагога; можливість самостійно здійснювати вибір для успішного навчання і професійного розвитку [2, с. 216].

Слід виділити основні напрямки психолого-педагогічного супроводу:

- адаптаційний,
- профорієнтаційний,
- діагностичний,
- розвиваючий,
- консультаційний [2, с. 61].

З метою забезпечення послідовності і безперервності професійного становлення застосовується поетапність організації психолого-педагогічного супроводу з урахуванням особливостей соціального середовища. Організація психолого-педагогічного супроводу спрямована на створення внутрішніх умов для розвитку вміння фахівців проєктувати образ свого професійного майбутнього, усвідомлювати свої професійні, навчальні та особистісні можливості необхідні для практичної реалізації шляхів професійного зростання, на підвищення мотивації досягнення успіху та формування стійкої мотивації до професійної діяльності.

Метою психолого-педагогічного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників є створення оптимальних умов для професійно-педагогічної самоактуалізації та самореалізації. Ґрунтуючись на підходах Е.Ф. Зеєра, функціями психолого-педагогічної підтримки і супроводу педагогів у їх професійному розвитку визначено:

- діагностику психологічного клімату в педагогічному колективі;
- моніторинг рівня розвитку професійно-педагогічної компетентності;
- діагностику емоційно-вольової сфери, мотивації до професійного розвитку;
- інформаційно-аналітичний супровід на різних етапах їх професійного розвитку;
- проєктування та самопроєктування індивідуальної траєкторії професійного розвитку;
- профілактику розвитку професійної стагнації, професійного вигорання та професійної деформації.

Реалізація функцій психолого-педагогічного супроводу педагогів можлива за умови використання особистісно орієнтованих технологій професійного розвитку: розвиваючої діагностики; тренінгів особистісного і професійного розвитку і саморозвитку; моніторингу професійного розвитку; технологій формування психологічної аутокомпетентності; психологічне консультування з проблем психологічного розвитку; особистісно орієнтованих тренінгів підвищення соціально-професійної і психолого-педагогічної компетентності; тренінгів самоуправління саморегуляцією емоційно-вольової сфери і самовідновлення особистості [3, с. 95-96].

Список використаних джерел

1. Безюлева Г.В. Комплексное психолого-педагогическое сопровождение профессионального самоопределения студентов колледжей и вузов // Известия АПСН. Ч. II. Изд-во МПСИ. 2008. С. 102-109.
2. Бирка М.Ф. Основні психолого-педагогічні закони професійного розвитку особистості. Психолого-педагогічний супровід фахової підготовки та підвищення кваліфікації особистості в умовах трансформації освіти: Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 травня 2017 р.). К.: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти». 2017. 144 с.

3. Боднарчук О. Психологічні умови стимулювання особистісного розвитку управлінських кадрів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Безперервна професійна освіта в контексті Європейської інтеграції: теорія, досвід, прогноз*: зб.наук.ст.методологічного семінару, 17 березня 2010 р. у 2 ч. / за ред. В.І. Лугового, Н.Г. Ничкало. Ч.1. Київ: Педагогічна думка. 2010. 208 с.

4. Горбатюк А.Н. Процесс адаптации первокурсников и профессионально-личностное развитие студентов в условиях психолого-педагогического сопровождения в вузе // Известия АПСН. Ч. II. Изд-во МПСИ. 2008. С. 213–217.

Корнієнко Тетяна Миколаївна,
директор центру професійного розвитку педагогічних працівників
Кролевецької міської ради

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядаються питання формування культури здоров'я учасниками освітнього процесу в закладах освіти, розкрито сутність понять «культура», «здоров'я», «культура здоров'я» тощо, окреслено основні механізми забезпечення формування культури збереження здоров'я у закладах освіти.

Ключові слова: культура збереження здоров'я, культура здоров'я, учасники освітнього процесу.

Соціально-економічний розвиток держави, її конкурентоздатність залежить від підростаючого покоління, його інтелектуального розвитку, загального рівня здоров'я. Проблема збереження та зміцнення здоров'я дітей знайшла відображення у Законах України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020), Концепції «Нова українська школа», Законах України «Про охорону дитинства» (2001), «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (2001), Указі Президента України «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян», Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація», у положеннях Декларації прав дитини, прийнятої Генеральною асамблеєю ООН та інших нормативно-правових документах.

Військова агресія російської федерації, як виклик сьогодення, негативно впливає на здоров'я громадян – йдеться не лише про очевидні ризики на кшталт контузій та травм, а й про довгострокові наслідки. У перспективі багато українців, у тому числі і діти, можуть зіткнутися з психологічними та психічними проблемами, зростанням залежностей та загостренням хвороб. Дослідження, проведене влітку 2022 року компанією «Градус», показало, що понад 70 % українців відчувають стрес або сильну знервованість. За даними ЮНІСЕФ 1,5 мільйона українських дітей мають ризики депресії, тривожності, посттравматичного стресового розладу та інших проблем психічного здоров'я з потенційними довгостроковими наслідками.

Відтак, проблема формування культури збереження здоров'я дітей шкільного віку набуває неабиякої актуальності.

Питання збереження та зміцнення здоров'я, формування культури здорового способу життя було і залишається в центрі уваги науковців різних галузей знань: психолого-педагогічні аспекти організації здорового освітнього середовища (Л. Даниленко, Л. Калініна, О. Сергєєнкова та інші); організація здоров'язбережувальної діяльності на основі системного та комплексного підходів (В. Бондін, Н. Гаркуша, В. Колбанов, І. Новосьолова, Н. Полтавцева, В. Смирнов та інші).

Мета статті полягає у розкритті актуальності здоров'язбережувального процесу в закладах освіти, висвітленні деяких аспектів формування культури збереження здоров'я.

Розглядаючи проблему культури здорового способу життя, слід схарактеризувати ключові поняття даного феномену. Багатогранність та широке вживання терміну «культура» в конкретних науках зумовило існування понад 500 його визначень. У психолого-педагогічних, соціологічних науково-дослідних джерелах «культура» здебільшого розглядається як спосіб засвоєння реальної дійсності на підставі оцінки й виявлення різних цінностей, норм, орієнтацій, засобів, які втілені в різних видах дій у різних формах. Сприйняття культури відбувається в процесі соціалізації особистості, її виховання й навчання. Нині фіксуються три основні сфери прояву людської культури – ставлення людей до природи, ставлення людей один до одного і ставлення людини до самої себе [5].

Розглянемо тлумачення терміну «здоров'я». У сучасній науковій думці нараховується близько 300 визначень даного поняття. Найбільш вживаним є визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я (1948), згідно з яким здоров'я – це стан повного фізичного, духовного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів [3; 6]. У науковій площині поняття «здоров'я» розглядається як комплексний показник стану організму, який залежить від різних показників – стану середовища, умов життя, праці, соціального положення людини. Даний підхід демонструє тісні зв'язки здоров'я людини та якісного стану навколишнього середовища.

На думку С. Свириденко, «культура здоров'я» – це «історично визначений рівень розвитку вмінь і навичок, що сприяють збереженню, зміцненню та відновленню здоров'я людини, реалізації з цією метою внутрішніх резервів організму. Культура здоров'я відбивається у специфічних формах і способах життєдіяльності особистості, орієнтованих на формування як індивідуального, так і суспільного здоров'я» [1]. Аналіз літературних джерел показав, що більшість науковців культуру здоров'я визначають як складову загальної культури людини. О. Бойчук-Товста виокремлює такі позиції «культури здоров'я»: сформованість уявлень про здоров'я і здоровий спосіб життя; наявність знань про способи зміцнення і збереження здоров'я; усвідомлення базових ресурсів свого організму; поняття всієї повноти відповідальності за стан власного здоров'я; розвиток навичок психофізичної саморегуляції і самоконтролю; відсутність шкідливих звичок [1].

У рамках міжнародного дослідницького проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» (HBSC) за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, протягом 2002-2019 р.р. в Україні було охоплено дослідженням 46872 респондентів. Метою дослідження була демонстрація сучасних тенденцій в поведінці підлітків стосовно здоров'я та вплив соціального оточення на стан здоров'я учнівської молоді. На основі аналізу отриманих даних можливе визначення пріоритетів формування навичок здорового способу життя з урахуванням особливостей різних статево-вікових груп. Дослідження проводилося за такими тематичними напрямками: шкільне середовище; складові здоров'я українських дітей та підлітків; здоров'я в індивідуальних практиках та життєвих стратегіях підлітків; форми активностей сучасних підлітків; соціально-економічні аспекти здоров'я підлітків. У загальних висновках за результатами дослідження було рекомендовано у системі освіти «не обмежуватися навчальним курсом «Основи здоров'я», а продовжувати систематичну освітню роботу з дітьми підліткового віку щодо зміцнення власного здоров'я та формування навичок здорового способу життя» [4]. На думку експертів, у закладах освіти варто запровадити ефективну систему викладання тем «Перша домедична допомога» і «Статеве виховання». У разі

необхідності вчителі повинні пройти додаткове навчання, яке відповідає сучасним потребам дітей підліткового віку.

Державною установою «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України» у 2021 році основними проблемами зі здоров'ям дітей шкільного віку визначено такі: *ожиріння та брак фізичної активності* (щороку фіксується 15,5 тис. випадків ожиріння серед дитячого населення. Лише 23,7 % учнів є фізично активними не менше 60 хвилин на день); *порушення режиму сну* (18,3 % учнів віком 10-17 років лягає спати опівночі чи пізніше в будні дні та 48,3 % лягає спати опівночі й пізніше у вихідні та канікулярні дні); *вживання алкоголю* (майже 40 % учнів (10–17 років) хоча б один раз вживали алкоголь, 22,8 % – протягом останніх 2 місяців. Вік початку споживання – 10-11 років); *вживання тютюну* (20,1 % учнів мають досвід тютюнокуріння, 5,1 % – щоденні курці. 18,4 % учнів (13-15 років) щоденно використовують електронні сигарети); *психічне здоров'я* (понад 22,4 % 11-річних і 26 % 17-річних дітей відчували смуток протягом року. Четверть учнів упродовж двох тижнів або більше смуток заважав займатися звичними справами); *ранній початок статевого життя* (статевий досвід до 18 років мають 40,3% хлопців та 27,8 % дівчат. 34 % отримали його до 15 років. 4 % випадків переривання вагітності, 1,2 % пологів від загальної кількості); *низький рівень обізнаності в питаннях здоров'я* (30 % тих учнів, хто має статевий досвід, не користуються презервативами. Лише 12,1 % знають про шляхи запобігання ВІЛ); *поширеність інфекцій, що передаються статевим шляхом* (захворюваність від усіх виявлених: гонорея – 3,8%, трихомоніаз – 4,5%, мікоплазмоз – 2,4%, хламідіоз та сифіліс – 2,6%); *насильство* (кожен четвертий підліток зазнавав хоча б один раз фізичне й емоційне насильство впродовж життя); *булінг/кібербулінг* (38 % учнів стають жертвами образ зі сторони однолітків. 21,5 % учнів ображали однолітків онлайн) [2].

У 2020 році за ініціативою Олени Зеленської стартувала реформа системи шкільного харчування. Міністерством освіти і науки України було проведено онлайн-опитування щодо задоволеності харчуванням школярів та батьків. Отримані результати допомогли виділити основні проблеми та напрями реформування системи шкільного харчування, а саме: оновлення застарілої нормативної бази; розв'язання проблем якості та безпечності харчових продуктів; покращення ресурсного забезпечення шкіл; формування культури здорового харчування. Так, починаючи з 2021/2022 навчального року, до навчальних планів закладів освіти Кролевецької міської ради було включено спецкурс «Уроки здорового харчування», спрямований на формування мотивації учнів щодо здобуття знань про харчування і його вплив на здоров'я людини. У закладах освіти функціонують «Школи здоров'я», реалізуються різноманітні факультативи здоров'язбережувальної тематики.

Психологічна складова культури збереження здоров'я у закладах освіти Кролевецької міської ради забезпечується роботою психологічної служби закладу освіти, учителями-предметниками, класними керівниками. Наразі протягом 2022/2023 навчального року реалізується проєкт «Завжди поруч», спрямований на підвищення рівня обізнаності педагогів щодо надання психологічної підтримки здобувачам освіти в умовах воєнного стану.

Важливість проблеми формування культури здоров'я в закладах освіти зумовлена цілою низкою протиріч між вимогами до рівня сформованості особистої культури індивіда та сучасними можливостями задоволення потреб у формуванні цієї культури; між потребою у стабільному безпековому середовищі та неможливістю створити необхідні умови тощо. Поняття «культура здоров'я» визначається дослідниками як комплексне явище, що є частиною загальнолюдської

культури, формування знань, вмінь і навичок з якої виховують здорову життєдіяльність особистості.

Зважаючи на складну соціально-економічну та безпекову ситуацію в країні, заклади загальної середньої освіти створюють необхідні умови для забезпечення реалізації державних програм щодо формування культури здоров'я. Напрямом подальших досліджень з означеної проблематики вважаємо вивчення ролі керівників закладів загальної середньої освіти у забезпеченні реалізації здоров'язбережувального освітнього середовища закладу освіти.

Список використаних джерел

1. Бойчук-Товста О. Соціальне здоров'я студентів вищих медичних навчальних закладів *Вища школа*. 2019. Том 17. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/esu/article/view/2586>
2. Здоров'я дітей і медична служба в закладах середньої освіти. URL: <https://phc.org.ua/news/zdorovya-ditey-i-medichnai>
3. Опанець О.М. Організаційно-педагогічна культура збереження здоров'я у закладі освіти: методологічний аспект. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/710402/1.pdf>
4. Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків та молоді: за результатами соціологічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді»: моногр. / О.М. Бала-кірєва, Т. В. Бондар та ін.; наук. ред. О. М. Балакірєва; ЮНІСЕФ, ГО «Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка». К. Поліграфічний центр «Фоліант». 2019. 127 с.
5. Урін О.В. Лекції з соціології. URL: <https://studfile.net/preview/7832250/page:31/>
6. Шостак І. Ключові поняття формування культури здоров'я студентів медичних коледжів. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/3-mizhnarodna-internet-konferentsiia-2015/seksiia-4/3594->

Коростіль Лідія Анатоліївна,

доцент кафедри теорії і методики змісту освіти

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,

кандидат педагогічних наук, доцент

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ПРИРОДНИЧІЙ ОСВІТІ

Анотація. У статті проаналізовано інтеграційні процеси у загальній середній освіті незалежної України. Розглянуто напрями комплементативності нормативних документів на прикладі освітньої галузі Природознавство, визначено результати інтеграційних процесів для педагогіки.

Ключові слова: інтеграція в освіті, інтеграція в педагогіці, інтеграція змісту, інтеграція способів діяльності, інтеграційний підхід.

У Державній національній доктрині розвитку освіти в Україні (2002 р.) зазначено, що зміст освіти та організація навчально-виховного процесу має змінюватися відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень [8]. Успішне функціонування в сучасному інформаційному та технологізованому суспільстві потребує розуміння інформаційних процесів, вміння працювати в команді та діяти творчо. Тому серед форм знань, на перше місце виходять вміння працювати з інформацією, продуктивно комунікувати та мислити, інтегруючи знання з різних галузей.

Результати участі українських дітей у міжнародних моніторингових дослідженнях TIMS і PISA показали, що монопредметний підхід до організації освітнього процесу не відповідає нагальній

необхідності формування навичок людини XXI століття. Як наслідок, виникла потреба побудови освітніх моделей, які б відповідали таким запитам.

На початку становлення національної освіти Міністерство освіти і науки України обрало інтеграцію, як один із дієвих інструментів реформування системи освіти в усьому світі.

Перші аспекти інтеграції, як дієвого інструменту змін в освіті, розглядалися ще у педагогічних працях Я. Коменського, Дж. Локка та І. Песталоцці, де підкреслювалася важливість узагальнення, упорядкування, систематизації та інтеграції шкільних знань. Різні аспекти інтеграційних процесів у сучасній освіті та педагогіці стали предметом досліджень М. Бойченко, Н. Божко, В. Гломозди, Н. Дем'яненко, Л. Рапацької, А. Токаревої та інших. Питання інтеграції в шкільній природничій освіті описані в монографії Т. Засєкіної.

Найчастіше, інтеграція в освіті розглядається як процес вирішення суперечності між наявністю у шкільному плані значної кількості практично ізольованих навчальних предметів і необхідністю формування у свідомості учнів цілісної системи знань і умінь. Тобто, кількість предметів зменшується за рахунок їх об'єднання. У той же час, інтеграція в педагогіці – це процес створення єдиного, цілісного, результатом якого є поява якісно нової, інтегративної властивості, яка не зводиться до суми властивостей об'єднаних елементів, а забезпечує вищу ефективність функціонування усїєї цілісності. Саме за цей ефект, інтеграцію часто використовують під час реформ.

Мета статті – проаналізувати етапи розвитку процесів інтеграції у національній реформі освіти на прикладі Природничої освітньої галузі, визначити її ключові ознаки.

Проголошення незалежності України актуалізувало питання створення національної освіти. У 1993 році було прийнято Державну національну програму «Освіта» (Україна XXI століття), в якій одне зі стратегічних завдань реформування змісту освіти визначало «відбір і структурування навчально-виховного матеріалу на засадах диференціації та інтеграції» [1]. Вже у 1994 році при Інституті педагогіки НАПН України було відкрито лабораторію інтеграції змісту освіти, яка в 1999 році переросла в науково-методичний центр інтеграції змісту освіти.

Лабораторія об'єднала науковців та передових учителів-практиків з усіх предметів. Першим результатом їх співпраці стало об'єднання навчальних дисциплін в освітній галузі, а потім вже інтегрування їх змісту. Авторським колективом природничиків, під головуванням В. Ільченко, було розроблено освітню модель «Довкілля», що охоплювала дошкілля, початкову, основну та старшу школи. Це була, на погляд багатьох науковців і вчителів-практиків, вдала спроба інтеграції змісту природничих наук (фізики, астрономії, хімії, біології, фізичної географії) та елементів здоров'язбережувальної і соціальної освітніх галузей, які торкаються питань здоров'я та безпеки життєдіяльності. Після успішного завершення Всеукраїнського експерименту (2000 р.) освітня модель, що реалізовувалася через інтегровані курси, була допущена до використання в закладах загальної середньої освіти.

Паралельно в Україні була розпочата дослідно-експериментальна робота з модернізації змісту, методів та технологій навчання і виховання за науково-педагогічним проєктом «Росток». Під науковим керівництвом Т. Пушкарьової, член-кореспондент НАПН України, було розроблено комплексну програму розвитку дітей, що реалізується дотепер через інтегрований курс «Навколишній світ» (1-6-й класи). Особливість і прогресивність цього курсу в тому, що в ньому принцип інтеграції розповсюджувався як побудови змісту, так і для розроблення методів та технологій навчання.

Наступний Державний стандарт базової і повної середньої освіти (2004 р.) вже визнав, що зміст освітньої галузі «Природознавство» може реалізовуватися як окремими навчальними предметами (астрономія, біологія, географія, фізика, хімія), що відображають основи відповідних фундаментальних наук, так і завдяки інтегрованим курсам [2]. Однак, інтегрована модель «Довкілля» не була запроваджена в усіх закладах загальної середньої освіти (2003-2012 рр. навчалося близько 1 млн учнів 1-11 класів), тому паралельно викладалися й інші інтегровані курси «Навколишній світ» та «Природознавство», розроблені авторським колективом під керівництвом Пушкарьова Т.О. Проте не всі інтегровані курси мали наступність.

У 2008 році Україна вперше взяла участь у Міжнародному порівняльному дослідженні якості природничо-математичної освіти TIMSS. З природничих наук Україна показала такі результати: 4 клас – 474 бали (26 місце); 8 клас – 485 балів (19 місце). Результати України були порівняні з середнім балом таких країн як Йорданія (482 бали), Норвегія (487 балів), Вірменія (488 балів). Аналіз виконання завдань з природничих дисциплін продемонстрував, що учні успішно справилися з завданнями на відтворення знань, але компетентнісні завдання на використання теоретичних знань на практиці та розуміння природи як цілісної системи, були для них заважкі.

Тому 30.10 2008 р. було проведено Всеукраїнську нараду з питань поліпшення якості природничо-математичних дисциплін у школі. Основним підсумком наради стала вимога ініційованих Міністерством освіти і науки України змін як у змісті, так і організації вивчення природничо-математичних дисциплін у школі.

Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (2011 р.) затвердив певні зміни, що торкнулися інтеграції: освіта стає компетентнісною (не знання заради знань, а знання заради вміння їх застосовувати в реальному житті); зміст кожної освітньої галузі структурується та реалізується за навчальними предметами і курсами; зміст освіти ґрунтується на компетентнісному, діяльнісному та особистісно орієнтованому підходах [3]. З одного боку, Держстандарт продовжив ідею реалізації змісту освіти через предмети та інтегровані курси. З іншого боку, він вніс такі новації:

- діяльнісний підхід дав можливість учителям інтегрувати способи діяльності (форми, методи) та отримати інструмент об'єднання методик навчання з різних дисциплін;
- спрямованість навчання на формування предметних і ключових компетентностей веде до інтеграції знань, умінь, ставлень, дій та кінцевого результату – міжпредметної компетентності.

Для реалізації поставлених в Держстандарті завдань з 2011 по 2017 рік Міністерство освіти і науки України затвердило оновлені навчальні програми для всіх класів, де значно скоротилася теоретична складова змісту предметів, зокрема і природничої освітньої галузі. Інноваційним стало внесення наскрізних змістових ліній, що розкривали можливі напрямки інтеграції змісту предметів для формування ключових компетентностей, та впровадження забутої форми навчання – проєкт, що об'єднала інтегровані зміст та способи діяльності навколо об'єкта (явища) вивчення. У зв'язку з оновленням стандарту освітня модель «Довкілля» та «Навколишній світ» поступово витісняються з навчального процесу.

Однак, відсутність в оновлених навчальних програмах концепції цілісної природничої освіти й принципів узгодження між собою природничих предметів не дала бажаного результату.

Нова хвиля інтеграційних процесів в освіті розпочалася з затвердження Концепції «Нова українська школа» (2016), мета якої – забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти. Державні стандарти початкової освіти (2018) та базової середньої освіти (2020 р.), що писалися на основі Закону України «Про загальну середню освіту» та Концепції НУШ, визначили, що інтеграція стає провідним принципом реформування змісту

загальної середньої освіти. Зміст навчання в НУШ відбувається на засадах інтегративного підходу, результатом якого є інтегративні властивості (ключові компетенції, об'єднані наскрізними вміннями).

Науковці, розглядаючи характеристики інтегративного підходу, вважають, що він: «спирається на ідею цілісності навчання, яка має єдність цілей, змісту, засобів, форм і методів навчання» (В. Загвязинський); «передбачає побудову змісту (окремого предмета або освітньої галузі) у вигляді дидактичної моделі, що розробляється через об'ґрунтоване поєднання елементів знань із різних предметів і реалізується з використанням інтегрованих форм і методів організації навчання» (М. Опачко); «передбачає інтеграцію як зовнішню, так і внутрішню, як змістову, так і процесуальну» (Д. Корчевський). Т. Засєкіна, узагальнюючи різноманітні трактування вважає, і ми з нею погоджуємося, що інтегративний підхід в НУШ потрібно розглядати як методологічний підхід до всього освітнього процесу [5]. Оскільки цей підхід визначено для всіх складових загальної середньої освіти (початкової, основної і старшої), то фактично проголошено перехід освіти на нову стратегію – інтегроване навчання.

Учені також зазначають, що інтегроване навчання ґрунтується на комплексному підході, що підтверджує його багатофункціональність. Межі між предметами стираються, а навчальний процес стає частиною загальної картини світу. Учителі заохочують учнів шукати зв'язок між дисциплінами, опиратися на вже набуті знання і навички з різних сфер. Це, своєю чергою, навчає їх критично мислити, краще розуміти, засвоювати та застосовувати загальні поняття, толерантно ставитися до різних цінностей і поглядів, бути здатними приймати рішення, оцінювати інформацію та виконувати нові завдання [7].

Отже, під час інтегрованого навчання розкривається цілісність загальної картини світу; встановлюються міжпредметні та міжгалузеві зв'язки в знаннях і способах дій; формується особистість з притаманними їй інтегративними властивостями. Саме тому, у свідоцтві досягнень – документі, що дає розгорнуте уявлення про навчальний поступ дитини в школі, оцінюються не знання з предметів, сформованість наскрізних умінь та компетентностей.

Освітня галузь Природознавство в Новій українській школі також інтегрується за змістом і методикою наступних дисциплін: фізика, астрономія, хімія, біологія, географія. Інтеграція їх відбуватиметься в три етапи, що різняться метою, способом здійснення та інтеграцією компонентів.

Пропедевтичний етап (1-6 класи) спрямований на закладення основ розуміння природничо-наукової картини світу, формування цілісного уявлення про природу, її об'єкти й процеси. Реалізується в початковій школі в рамках предмета «Я досліджую світ», а в 5-6 класах через інтегрований курс «Природничі науки» або «Пізнаємо природу» / «Довкілля».

Базового предметного навчання (7-9 класи), де галузь викладається через окремі предмети – фізику, хімію, біологію, географію. Мета – усвідомити базові поняття, закони, принципи з кожного предмету, що є важливими для розуміння закономірностей і взаємозв'язків цілісної картини світу.

Етап профільного предметного навчання (10-12 класи) реалізується диференційовано, з урахуванням специфіки профілю:

гуманітарний профіль – узагальнений курс, наприклад: «Природа», «Природничі науки» тощо; мета навчальних програм – продовження формування цілісної картини світу та усвідомлення себе частиною природи й природи як власного середовища життя;

фізико-математичний профіль – окремі предмети (хімія, біологія, географія) або узагальнений курс цих дисциплін з тематикою, орієнтованою на відповідний профіль; мета – показати взаємозв'язок

природничо-математичних наук для розвитку індустріального суспільства та профорієнтація на STEM – професії;

хіміко-біологічний (географічний чи природничий профіль) – окремі предмети з профілю, зміст яких матиме вищий науковий рівень, і курси з непрофільних природничих предметів з тематикою спрямованою на краще опанування профільними предметами [6].

Отже, процес становлення інтегрованого навчання в національній системі освіти є поступовим і складним. На нашу думку, у ньому можна виділити такі етапи: 1) інтеграція цілей та змісту предметів на рівні освітньої галузі; 2) інтеграція цілей, змісту та способів діяльності; 3) інтегроване навчання, де інтеграція стає провідним методологічним підходом, охоплюючи цілі, зміст, організацію процесу та результати навчання.

Список використаних джерел

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3.11.1993 р. № 896. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>
2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. №24. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/4063813>
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. №1392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>
4. Державний стандарт базової середньої освіти Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
5. Засєкіна Т.М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2020. 400 с.
6. Інтеграція навчальних предметів: плюси та мінуси. URL: <https://osvita.ua/school/reform/53351/>
7. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи. URL: <https://nus.org.ua/articles/integrované-navchannya-tematychnyj-i-diyalnisnyj-pidhody-chastyna-1/>
8. Національна доктрина розвитку освіти. Затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002. https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/02/legal_5_1.pdf

Коростіль Юлія Олексіївна,

учитель хімії та інформатики КЗ СОР «Сумська обласна гімназія-інтернат для талановитих та творчо обдарованих дітей» Сумської області

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В УЧНІВ НА УРОКАХ ХІМІЇ

Анотація. У статті теоретично обґрунтовано необхідність впровадження елементів медіаосвіти на уроках хімії з метою формування медіаграмотної молоді.

Ключові слова: медіаграмотність, медіаосвіта, медіаімунітет, інформаційно комунікативні технології (ІКТ).

Постановка проблеми. Актуальність теми зумовлена тим, що стрімкий розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними [3]. Тому зараз одним із пріоритетних напрямків розвитку освіти в Україні є впровадження медіаосвіти в освітній галузі. Вважається, що ця інтеграція сприятиме підвищенню якості навчання, формуванню світогляду в школярів, умінь та навичок, які необхідні школярам для життя в інформаційному суспільстві, а також розвитку особистості учня.

Питанню впровадження медіаосвіти в освітній процес присвячені дослідження Л. Баженової, Е. Бевора, В. Возчікова, О. Волошенюк, К. Ворсноп, Л. Зазнобіної, В. Іванова, Н. Кирилової, Р. К'юбі, Г. Лассуела та ін. Тема інтеграції медіаграмотності в освітній процес з хімії розробляється О. Григоровичем.

Мета статті – теоретично обґрунтувати необхідність впровадження елементів медіаосвіти на уроках хімії з метою формування медіаграмотної молоді.

Виклад основного змісту. Термін «медіаграмотність» був вперше згаданий у 1973 році на спільному засіданні сектору інформації ЮНЕСКО та Міжнародній раді з кіно, телебачення та аудіовізуальної комунікації. Як зазначено в Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, медіаосвіта – це частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [3].

Упровадження медіаосвіти в освітній процес, розпочалося у 2011 році, шляхом включення медіаосвіти у навчальні плани 82-ох закладів загальної середньої освіти, у семи областях України [2]. За результатами дослідження «Впровадження медіаосвіти та медіаграмотності в загальноосвітніх школах України», здійсненого у 2015 році ГО «Європейська дослідницька асоціація» за підтримки Internews Network, у загальноосвітніх школах впровадження медіаосвіти відбувалося в різних формах. Внаслідок цього підтримувалися та розвивалися різні аспекти медіаосвіти – від психологічного (критичне мислення) до суто практичного – створення медіапродуктів.

Зараз Міністерство освіти і науки розглядає включення курсу медіаосвіти в навчальні плани та розвиток інтегрованого навчання. Очікуваний результат – розповсюдження медіаосвіти на всі шкільні класи, як правило, шляхом інтеграції в різні предмети, через часткове залучення до медіаосвіти старших школярів, які навчають молодших школярів [1].

Науковці вважають, що медіаосвіта сприяє формуванню в учнів медіаіммунітету, завдяки якому вони здатні протистояти агресивним медіавпливам. Також розвиваються вміння відбору необхідної інформації, фільтрації непотрібного матеріалу та захисту себе особисто від тієї інформації, яка може чинити шкідливий вплив прямо чи опосередковано. Розвиток медіаграмотності в учнів на уроках допомагає будувати в них рефлексивне та критичне мислення, як психологічних пристроїв медіаграмотності, які будуть сприяти забезпеченню свідомого використання отриманої із мас-медіа інформації, спираючись на вміння ефективно орієнтуватися у просторі медіа та усвідомлювати власні медіапотреби. А також адекватно та різносторонньо оцінювати зміст та різновиди інформаційного матеріалу, його повномірного визначення взявши до уваги особливості сприйняття медіа на різних мовах [5].

Тема інтеграції шкільного курсу хімії з медіаосвітою розкрита у навчальному виданні «Медіаграмотність на заняттях з хімії», під авторством О.В. Григоровича, кандидата хімічних наук, відмінника освіти України, учителя вищої категорії, учителя-методиста. В ній автор зазначає, що інтеграція спрямована на формування в учнів умінь піддавати критиці інформацію хімічного змісту, тобто аналізувати, розуміти її прихований зміст. Це є актуальним, бо учні все більше віддають перевагу телебаченню, кінофільмам, комп'ютерам порівняно зі шкільними підручниками, художньою чи науковою літературою [2].

Вчений вважає, і ми погоджуємося з ними, що для того, щоб сформувавши в учнів критичне мислення на уроках хімії, необхідно вчителю приділяти увагу формуванню в них певних уявлень.

1. Закони чи теорії, про які можна прочитати в підручнику, це накопичений за багато століть досвід хіміків-експериментаторів, які виконали безліч дослідів та узагальнили свої спостереження та зробили висновки. Наприклад, вивчаючи будову атома, доцільно розповісти учням про дослід Резерфорда і, головне, обговорити, як отримані ним експериментальні результати допомогли вченому зробити висновок щодо саме планетарної моделі.

2. Між практикою та теорією існує тісний причинно-наслідковий зв'язок: практика – первинна, а теорія – вторинна. У хімії, без практики не буде теорії, а будь-яка теорія перевіряється практикою. Тому практичний підхід потрібно здебільшого розглядати у двох напрямках: історію експериментальних досліджень, які привели до створення теорії чи закону, та проаналізувати результати власних експериментів, які проводяться разом з учнями. Наприклад, з учнями дев'ятих класів можна обговорити передумови формулювання Ареніусом теорії електролітичної дисоціації, а потім продемонструвати експеримент щодо електропровідності солі в сухому та розчиненому станах.

Ці уявлення допоможуть учням зрозуміти, що будь-яку інформацію потрібно перевіряти самостійно, або шукати її практичне, інколи наукове підтвердження. Також потрібно розуміти, що деякі висновки можна розширити, поглибити, уточнити завдяки проведенню експериментів на більш сучасному обладнанні. Прикладом цього є сучасне трактування періодичного закону.

Вагомою характеристикою медіаграмотності є також точність у передачі інформації. Ця навичка є головною заповіддю хіміка, тому вчителі наполягають на дотриманні точності у вживанні термінів, назв сполук, умов проведення хімічних реакцій, бо найменша неточність може спричинити небажані наслідки.

Тому один з ефективних способів формування медіаграмотності – навчити учнів шукати помилки в повідомленнях мас-медіа, газетних статтях, телевізійних передачах, рекламних роликах тощо. Діти навчаються критично сприймати інформацію, аналізуючи пропоновані вчителем матеріали на уроках або як домашні завдання. У практиці роботи, зокрема в старших класах, найчастіше використовуємо наступні завдання:

– На уроках хімії в 10-му класі, зокрема при вивченні теми «Жири» чи «Вітаміни» можна запропонувати проаналізувати інформацію етикеток найуживаніших продуктів, які є майже у кожного вдома. Так на етикетці соняшникової олії виробники заявляють про те, що це продукт «з вітаміном «Е» і не містить холестерину. Учні вже знають з уроків біології, що холестерин – це речовина, яке в рослинах не міститься взагалі, а на уроках хімії ми розглядали вже, що вітамін «Е» міститься в будь-якій рослинній олії.

– При вивченні теми «Вуглеводи», теж в 10 класі, аналізуємо етикетку напою «Coca-Cola», де зазначено, що він «містить 0 калорій». Але ми з учнями вже раніше вивчали в курсі хімії, що нуль калорій може бути лише в дистильованій воді, всі інші напої не вільні від калорій і мають деяку, нехай і малу енергетичну цінність.

– На уроках хімії в 11 класах, при вивченні теми «Біологічне значення металічних та неметалічних елементів» переглядаємо телевізійну рекламу зубної пасти «Colgate максимум», яка ніби збагачена фтором та рідким кальцієм. Однак учнів вже знають, що фтор – це агресивний «газ-вбивця», він руйнує зуби, викликає хімічні опіки. А кальцій – це метал з температурою плавлення близько 850-855°C, а отже, за нормальних умов він не може бути рідким.

– При вивченні теми «Алотропні модифікації Фосфору», також в 11 класі, розглядаємо уривок із твору К. Дойла «Собака Баскервілів», де чітко розписано про фосфорну маску на морді собаки. Пропонуємо учням, на основі знань про фізико-хімічні властивості фосфору, висловити судження щодо реальності існування такої ситуації в житті.

Отже, аналізуючи зразки помилкових відомостей та порівнюючи їх із правдивою інформацією у процесі навчання хімії, в учнів формується високий рівень свідомості процесу навчання, який сприяє самоосвіті та особистісного розвитку учнів. Таким чином, використання вищезазначених методичних прийомів у процесі навчання хімії сприяє не тільки засвоєнню знань, а й формуванню медійної грамотності в учнів.

Завдяки впровадженню медіаосвіти в шкільний курс хімії можна також покращити ефективність освітнього процесу. Зокрема, використання засобів мас-медіа допомагає учням на уроках хімії краще зрозуміти закономірності будови хімічних сполук та їх розташування у природі, полегшує вивчення матеріалу та досягнення поставлених начальних цілей. Підвищуючи свої знання за допомогою ІКТ, учні краще володіють вміннями застосовувати їх для вивчення хімії, встановлювати її зв'язки з життям, а також розвивають навички працювати з хімічною інформацією та термінологією, проводити пошук, аналіз та відбір потрібного матеріалу для подальшої роботи та засвоєння.

Досвід показує, що використання на уроках елементів медіаосвіти дає і дидактичний ефект щодо мотивації, систематизації і поглиблення знань учнів, розвитку їх мовлення, пам'яті, мислення, творчих, комунікативних здібностей, тобто формування інтелектуальних вмінь..

Отже, інтеграція медіаосвіти в навчальний процес з хімії сприяє формуванню інформаційної компетентності учнів, їхньої медіаграмотності. Остання, в свою чергу, заснована на вмінні працювати з інформацією хімічного характеру на основі пошуку, аналізу та відбору інформації; удосконалює вміння критично та логічно мислити, а також розвиває пізнавальні та творчі здібності учнів, розширює можливості вивчення хімії, забезпечує зв'язок предмета з життям.

Список використаних джерел

1. Впровадження медіаосвіти у школах: результати дослідження. URL: <https://rb.gy/4bzker>
2. Григорович О. Медіаграмотність на заняттях з хімії. Навчальне видання / За редакцією Волошенюк О., Іванов В. Київ : АУП, ЦВП, 2020. 53 с.
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. URL: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontsepsiya-ukraini-nova-redaktsiya/>
4. Янишин О. Медіаосвітні технології як спосіб упровадження ідей Болонського процесу. Вища освіта України. 2010. № 4. С. 50-52.

Корчменко Анна Михайлівна,

керівник гуртків науково-технічного та художньо-естетичного напрямів
Лебединського центру позашкільної освіти

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. Стаття розроблена на допомогу керівникам гуртків закладів позашкільної освіти. Стаття сприятиме у пошуку і розробці власного інструментарію у структурі дистанційного навчання. Публікація містить форми організації навчання дистанційних технологій на гуртках.

Ключові слова: дистанційне навчання в позашкільній освіті, організація гурткової роботи під час дистанційного навчання, дистанційна освіта в сучасному освітньому процесі.

Актуальність теми. У контексті нових підходів до побудови національної системи освіти в умовах воєнного та післявоєнного стану особливої актуальності набуває якісна професійна організація дистанційного освітнього процесу, особливої уваги в цьому контексті потребує організація освітнього процесу закладу позашкільної освіти як рушійної сили в антистресовій політиці освітян.

Виклики суспільства останніх 5 років змінюють акценти, зміст, наповнення освіти в цілому, що призводить до повного оновлення поглядів на зміст, форми, методи роботи в позашкільній освіті. Передвоєнні карантинні виклики, зміни в освітній системі під час воєнного стану, перспективи перших післявоєнних років спонукають освітянську спільноту шукати більш гнучкі, дієві, інтерактивні форми дистанційного та змішаного навчання.

Дистанційне навчання – це процес набуття компетентностей дітьми, який відбувається зазвичай за опосередкованої взаємодії віддалених одне від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. Дистанційна форма навчання передбачає: доступ до Інтернету; володіння педагогами технологіями дистанційного навчання; технічне забезпечення (комп'ютер, планшет, смартфон тощо) в усіх учасників освітнього процесу.

Дистанційне навчання для позашкільної освіти є інновацією, адже подання інформації у форматі онлайн ускладнює проведення групових занять. Разом з тим, поруч з виконанням щоденних домашніх завдань за програмою основної школи, які надходять в онлайн-режимі та вимагають самостійності, відповідальності й часу, керівники гуртків мають за мету розвантажити та зацікавити дітей у новому форматі, дати можливість пофантазувати, попрацювати творчо, при цьому не виходячи за межі освітнього процесу. Саме від того як керівник гуртка вибудує взаємодію з вихованцями залежить продуктивна робота колективу гуртка.

Для гуртківців художньо-естетичного та науково-технічного напрямів рекомендовано використовувати в роботі мультимедійні презентаційні меседжі, майстер - класи, перегляди пізнавальних фільмів, здійснення спільної проєктної та дослідницької діяльності, тестові теоретичні та практичні завдання.

Форми організації навчання дистанційних технологій

В яких формах найкраще організувати навчання за допомогою дистанційних технологій в позашкільній освіті? Вибір форми організації навчання за допомогою дистанційних технологій в позашкільній освіті здійснює педагог відповідно до визначеної мети заняття та бажаного результату, а також від напряму позашкільної освіти та навчальної програми. Основними формами онлайн комунікації є:

Відеоконференція – це конференція в режимі реального часу онлайн. Вона проводиться у визначений день і час.

Форум – найпоширеніша форма спілкування у навчанні за допомогою дистанційних технологій. Кожний форум присвячений певній проблемі або темі. Модератор форуму реалізує обговорення, стимулюючи питаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією. Програмне забезпечення для форумів дозволяє приєднати різні файли певного розміру. Кілька форумів можна об'єднати в один великий.

Чат – спілкування користувачів мережі в режимі реального часу, засіб оперативної комунікації людей через інтернет. Є кілька різновидів чатів: текстовий, голосовий, аудіо-, відео-чат. Найбільш поширений – текстовий чат. Соціальні мережі, служби обміну миттєвими

повідомленнями та мобільні застосунки такі як Viber дозволяють створювати чати, зокрема закриті групи, та вести обговорення тем, завдань, проблем, інформації.

Блог – це форма спілкування, яка нагадує форум, де право на публікацію належить одній особі чи групі людей. Автор (педагог, один здобувач освіти чи їх група) розміщує на сайті свого мережевого щоденника (блогу) допис (твір, есе) і надає можливість іншим здобувачам освіти прочитати й прокоментувати розміщений матеріал.

Електронна пошта – це стандартний сервіс інтернету, що забезпечує передавання повідомлень як у формі звичайних текстів, так і в інших формах (графічній, звуковій, відео) у відкритому чи зашифрованому вигляді.

Як правильно спланувати навчання за допомогою дистанційних технологій та скласти графік? Варто врахувати під час організації навчання за допомогою дистанційних технологій, що обставини в кожній родині можуть відрізнятись. Важливо розуміти, що здобувачі освіти мають узгоджувати свій графік навчання в позашкільній освіті із основним навчанням. Не всі здобувачі позашкільної освіти можуть зустрічатись в один і той самий час, тому варто планувати як групові, так і індивідуальні форми онлайн занять. Важливо також розуміти, що педагогу і здобувачам освіти не потрібно постійно спілкуватися через інтернет, головне – щоб здобувач освіти міг поставити свої питання, з'ясувати деталі і не проводити весь свій час навчання тільки за електронним пристроєм. Важливо усвідомлювати, що календарно-тематичний план очного навчання під час навчання за допомогою дистанційних технологій може і не бути реалізований повністю. В таких випадках необхідно розробити календарно-тематичний план і розклад дистанційних занять із розподіленням часом для роботи онлайн, самостійної роботи, консультацій тощо, та узгодити його з усіма здобувачами освіти групи (класу) та керівником закладу позашкільної освіти. Слід враховувати можливості здобувачів освіти і сімейний розпорядок дня, щоб не перевантажувати дитину та не позбавити її бажання займатись. Які інструменти організації навчання за допомогою дистанційних технологій в позашкільній освіті варто використовувати? У зв'язку з останніми подіями в світі і державі оператори освітніх платформ у мережі Інтернет створюють інструменти, щоб допомогти педагогам налагодити ефективний процес навчання за допомогою дистанційних технологій. Більшість з них є безкоштовними для закладів освіти та педагогів.

Платформи для онлайн взаємодії :

- Google Meet www.meet.google.com – відео-зустрічі інтегровані з іншими онлайн інструментами Google;

- Skype <https://education.skype.com> – відео та аудіо-дзвінки з функцією розмов, чатів і можливістю взаємодії;

- Zoom <https://zoom.us/download> – сервіс для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей. Для їх проведення потрібно створити обліковий запис. Безкоштовна версія програми дозволяє проводити відеоконференцію тривалістю 40 хвилин. Zoom можна використовувати для індивідуальних та групових занять. Користувачі можуть використовувати додаток як на комп'ютері, так і на планшеті чи смартфоні. До відеоконференції можна підключитися за посиланням або ідентифікатором конференції. Заняття можна планувати заздалегідь, а також зробити посилання для постійних зустрічей у певний час;

- Google Classroom <https://classroom.google.com> — це сервіс, що пов'язує Google Docs, Google Drive і Gmail, дозволяє організувати онлайн-навчання, використовуючи відео-, текстову та графічну інформацію. Педагог має змогу проводити тестування, контролювати, систематизувати,

оцінювати діяльність, переглядати результати виконання завдань, застосовувати різні форми оцінювання, коментувати й організовувати ефективне спілкування в режимі реального часу. Основним елементом Google Classroom є групи. Також платформа дозволяє за допомогою Googleform збирати відповіді учнів і потім проводити автоматичне оцінювання результатів тестування.

▪ Moodle <https://moodle.org/> – безкоштовна відкрита система управління дистанційним навчанням. Дозволяє використовувати широкий набір інструментів для освітньої взаємодії. Зокрема, надає можливість подавати навчальний матеріал у різних форматах (текст, презентація, відеоматеріал, веб-сторінка; заняття як сукупність веб-сторінок з можливим проміжним виконанням тестових завдань); здійснювати тестування та опитування з використанням питань закритого і відкритого типів; здобувачі освіти можуть виконувати завдання з можливістю пересилати відповідні файли. Крім того, система має широкий спектр інструментів моніторингу навчальної діяльності. Moodle має у своєму інструментарії: форми здавання завдань; завантаження файлів; журнал оцінювання; обмін повідомленнями; календар подій; новини та анонси; онлайн-тестування; інтегровану Вікіпедію.

Організація дистанційного навчання на гуртках (з досвіду роботи)

Підтвердженням роботи дистанційного навчання як керівника гуртка є дописи, публікації, пости в соціальних мережах з результатами роботи дітей (малюнки, тексти, власноруч виконані роботи з декоративно-прикладного мистецтва, відео тощо), а також публікації на освітніх платформах розробок занять, майстер-класів, сценаріїв та відео-занять. Не забуваю і про професійне зростання для педагогів-позашкільників – це, перш за все, реєстрація та поширення матеріалів з власного досвіду на популярних освітніх платформах, участь в освітніх проектах, перегляд вебінарів, онлайн-семінарів, а також отримання сертифікатів.

Для реалізації дистанційного та змішаного навчання в гуртках «М'яка іграшка», «Перлинки творчості» та «Паперопластика» як керівник гуртка постійно намагаюся зацікавити новим форматом вивчення матеріалу, дати можливість пофантазувати і творчо попрацювати, мотивувати до самоосвіти кожного вихованця. Тому, щоб дистанційне навчання на гуртку було більш зручним, використовую такі форми занять:

- чат-заняття - здійснюються з використанням чат-технологій, тобто всі вихованці мають одночасний доступ до чату. Ці чат-заняття проходять на навчальних платформах Google Meet та Zoom.

- веб-заняття – дистанційні заняття, презентації, ігри, проведені за допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей Інтернету.

Найдоступнішими та найлегшими засобами зв'язку з вихованцями гуртка та проведення онлайн-занять є:

- месенджери (соціальна мережа Facebook, де ділюся посиланнями особистих майстер-класів, щоб їх могли проглядати і вихованці і їхні батьки);

- Viber та Telegram (використовую ці чати для одночасного спілкування вихованців, подачі навчального матеріалу, індивідуальний контроль за результатами навчального процесу, обміну навчальними матеріалами та усією необхідною інформацією);

- YouTube-канал (створила власний YouTube-канал, який на даний момент нараховує 58 авторських майстер-класів з художньо-естетичного і науково-технічного напрямків позашкільної діяльності. Контент каналу систематично оновлюється та в процесі роботи поповнюється

новими цікавими відео-заняттями. На каналі можна знайти вироби з фетру та ниток, з паперу та картону для вихованців різного віку та різної тематики) <https://www.youtube.com>

Специфіка роботи гуртка полягає в тому, щоб вихованці бачили, що ми будемо виготовляти сьогодні на занятті. На онлайн-заняттях створюю презентації, які використовую на етапі вивчення нового матеріалу. Для цього використовую програму створення презентацій Power Point.

Для того, щоб вихованці трішки відпочили від роботи, під час практичної частини впроваджую міні паузи – розгадування кросвордів на різну тематику. Для цієї роботи використовую сайт, який можна знайти за посиланням <https://childdevelop.com.ua/html>

Готуючись до практичних занять гуртків часто використовую сайт Ярмарок Майстрів. Це сайт виробів хендмейду, де розміщена велика кількість майстер-класів, авторські розробки, фото- та онлайн заняття. Його можна знайти за посиланням <https://www.livemaster.detmi>

Протягом останніх двох років свої методичні розробки і авторські майстер-класи висвітлюю на освітній платформі «Всеосвіта» і постійно поповнюю сайт методичними матеріалами. Ця сучасна платформа допомагає професійно зростати та підвищувати педагогічну майстерність. Користуючись цим сайтом легко організовую дистанційне навчання, використовую методичні матеріали своїх колег, розробки для розвитку й навчання вихованців будь-якого віку. Моя сторінка на освітянському сайті налічує понад 26 методичних матеріалів та велику кількість грамот і свідоцтв, що свідчить про високий рівень саморозвитку і самовдосконалення.

Світ змінюється і змінюємось разом з ним і ми, творчі педагоги, які прагнуть до саморозвитку та самовдосконалення. Опанувала відео-редактори Inshot та KineMaster, за допомогою яких легко створюю і монтую майстер-класи та створюю професійні фото-колажі. Великим плюсом в цих відео-редакторах є можливість працювати практично з усіма існуючими форматами фото та відео. Додаток дуже простий і розібратися в ньому не складе ніяких труднощів. Крім відео, додаток дає можливість редагування фото і створення колажів.

Важлива частина дистанційного навчання на гуртках – налагодження діалогу між мною як керівником гуртків та вихованцями під час письмового і усного онлайн-спілкування та при виконанні практичних завдань. При цьому намагаюся робити так, щоб був якісний зворотний зв'язок, як додатковий стимул та мотивація до занять, створення ситуації успіху для кожної дитини. Для підтримки контакту з вихованцями та мотивації до продовження їх навчання в гуртку, організовую та проводжу онлайн-конференції, під час яких надаю поради щодо виконання практичних завдань та засвоєння теоретичного матеріалу.

Нині кожна сучасна освічена людина має володіти чималим багажем знань та вмінь, постійно оновлюючи та впроваджуючи нові ідеї в навчальний процес. Тому дистанційне навчання – це можливість спробувати свої сили у новому амплуа, можливість «перезавантажити» власну систему поглядів на освітній процес.

Список використаних джерел

1. Дистанційні технології в освіті: збірник науково-методичних рекомендацій щодо організації виховання, навчання та розвитку учасників освітнього процесу під час карантину / ред.: Ю. О. Бурцева, Д. В. Малєєва. Краматорськ, 2020. 95 с.
2. Лисенко О. В. Особливості організації гурткової роботи в умовах дистанційного навчання на прикладі загальноосвітньої школи.
3. Шевченко І. О. Гурткова робота в умовах дистанційного навчання: виклики та перспективи.

4. Особливості організації освітнього процесу керівника гуртка художньо-естетичного, науково-технічного напрямів позашкільної освіти в дистанційному (онлайн) режимі. УДЦПО – Вас вітає Український Державний Центр позашкільної освіти. URL: <https://udcpo.com.ua/wp-content/uploads/2020pdf>

Красногор Людмила Анатоліївна,

вихователь (спеціаліст)

КО (установа, заклад) «Шосткинський ДНЗ (ясла-садок) №2 «Іскорка»

Шосткинської міської ради Сумської області»

ВИКОРИСТАННЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ДОШКІЛЬНЯТ

Анотація. У статті розглянуто використання художніх творів як засіб формування логіко – математичної компетентії у дошкільнят. Обґрунтувати педагогічні умови використання художніх творів як потужний засіб розвитку логіко - математичних здібностей дітей дошкільного віку.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, вихователь закладу дошкільної освіти, професійна компетентність.

Сьогодні з поміж важливих завдань, що ставить перед собою освіта особливої уваги набирає проблема розумового виховання дітей. Розумове виховання - це розвиток уваги та логічного мислення. У Законі України «Про дошкільну освіту» записано: «Дошкільна освіта - це цілісний процес, спрямований на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб. З погляду сучасної дошкільної освіти, дітей слід навчити не тільки обчислювати, вимірювати, розрізняти геометричні фігури, орієнтуватися в часі, у просторі, а й учити логічно мислити, розвивати творчі здібності, пізнавальні інтереси.» Питання формування логіко - математичної компетентності є принциповим для особистісно орієнтованої моделі освіти. Тому сьогодні у всіх прогресивних країнах світу стає все актуальніше питання формування логіко-математичної компетентії у дошкільнят. А оскільки Україна обрала вектор руху до відкритого європейського соціокультурного простору, актуалізувалися проблеми удосконалення системи освіти, яка має сприяти загальному розвитку особистості дитини.

Результати експериментів сучасних психологів, зокрема Григорія Костюка, Олександра Венгера, Ганни Люблінської, переконливо свідчать про те, що прості форми логічно правильних суджень і узагальнень виникають уже в молодших дошкільників за певних умов. Проаналізувавши публікації виявила, що сучасні педагоги внесли нові підходи до навчання дітей елементам математики. Вони зазначали, що засвоєння елементарних математичних уявлень повинно відбуватися не вимушено для дітей, тому математику краще підносити на знайомому їм матеріалі, за допомогою казок, оскільки це полегшить процес навчання. Педагоги в Україні різнопланово досліджували математичну підготовку дітей дошкільного віку. О. Фунтікова вивчала особливості часових уявлень за допомогою моделей часу. М. Машовець, Л. Плетеницька розробили дидактичні методи, форми, засоби формування математичних знань. (Н. Баглаєва, Т. Степанова упроваджували індустріально-диференційований підхід у формуванні математичних уявлень у дітей. К. Щербакова довела, що пізнавальна активність є фактором математичного розвитку старших дошкільників. Л. Зайцева розробила зміст та форми, методи формування елементарної математичної компетентності. С. Татарінова обґрунтувала формування математичних понять у

процесі пізнавальної діяльності. Большунова Н. розробила учбову допомогу «Організація виховання дошкільнята в формі гри за допомогою казки». Данна допомога містить сценарії занять, в яких використовуються як авторські математичні казки, так і народні для кожній віковій групи. Большунова Н. Я. в своїй роботі при розробці сценаріїв занять здійснила модифікацію народних казок, деяких авторських казок, використовувалися мотиви казок інших народів, ряд казок і історій складалися спеціально для цілей навчання. Л. Фесюкова, розробила методичку «Виховання казкою» включає в себе нетрадиційний підхід в роботі вихователів з казкою.

Таким чином казка може використовуватися на занятті, її великий потенціал для математичного розвитку дошкільників, у формуванні математичних уявлень дітей старшого дошкільного віку. Обґрунтувати педагогічні умови використання казки як потужний засіб розвитку логіко - математичних здібностей дітей дошкільного віку.

Освітня лінія «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» передбачає сформованість доступних для дитини дошкільного віку уявлень, еталонів, що відображають ознаки, властивості та відношення предметів і об'єктів довколишнього світу. Показником сформованості цих уявлень є здатність дитини застосовувати отримані знання у практичній діяльності (ігрова, трудова, сенсорно-пізнавальна, математична тощо), оволодіння способами пізнання дійсності, розвиток у неї наочно-дієвого, наочно-образного, словесно-логічного мислення. Сенсорно-пізнавальна освітня лінія спрямована на інтеграцію змісту дошкільної освіти, формування у дітей пошуково-дослідницьких умінь, елементарних математичних уявлень, цілісної картини світу, компетентної поведінки в різних життєвих ситуаціях.

Не всім вона дається легко, а долучити дитину до посидючості і любові до чисел ще складніше. Останнім часом у педагогів користується популярністю такий метод, як математичні казочки. Все частіше до них вдаються в садках. Дітям дуже подобається на ціле заняття занурюватись у казку, вирушати у казкову подорож разом із казковими героями, де на них чекає чимало пригод і несподіванок. Адже країна Математика знаходиться в такому місці куди не доїдеш автобусом, не доведе поїзд, не долетиш літаком, не допливеш кораблем, навіть в космосі її не знайдеш. Тільки завдяки розуму, думці та уяві можна там побувати разом з казковими героями.

Сучасні дослідники внесли нові підходи до навчання дітей елементам математики. Вони зазначали, що засвоєння елементарних математичних уявлень повинно відбуватися не вимушено для дітей, тому математику краще підносити на знайомому їм матеріалі, наприклад за допомогою казок, оскільки це полегшить процес навчання. Казка особливо цікава дітям, вона залучає їх своєю композицією, фантастичними образами, виразністю мови, динамічністю подій. Діти самі не помічають, як в їх думці проникають поняття, в тому числі і математичні. Сучасною педагогікою використовуються як народні, так і авторські казки.

Літературна казка – це художній твір про вигадані та фантастичні події, написаний конкретним автором.

Народна казка - це «епічний твір народної словесності, в якому відображені різночасові, погляди та уявлення народу у формі структурованої, хронологічно послідовної сюжетної оповіді, яка має чітку композиційну будову, яскраво виражену колізію, в основі якої лежить протиборство між добром і злом, що завершується перемогою добра.

В. Сухомлинський писав, що без казки «живої яскравої, що оволоділа свідомістю і почуттями дитини неможливо уявити дитячого мислення». Спільна діяльність дорослого і дитини, спрямована на формування елементарних математичних уявлень, цілісної картини світу, вимагає від педагога створення умов для чіткої мотивації дитини. Саме казка може стати тим засобом,

який зацікавить дошкільника, вмотивує його. Казка особливо цікава дітям, вона залучає їх своєю композицією, фантастичними образами, виразністю мови, динамічністю подій. Ми знаємо, для того, щоб процес навчання відбувався ефективно, він має бути невимушеним і цікавим – казковим і захоплюючим. Казка особливо цікава дітям, адже вона знайома кожній дитині ще з раннього дитинства, вона привертає увагу своєю композицією, фантастичними образами, виразністю мови, динамічністю подій. Діти самі не помічають, як в їх думки проникають поняття, в тому числі і математичні.

Крім того заняття з математики будуть ще цікавішими і придбають яскраве емоційне забарвлення, якщо мова на занятті піде про відомого казкового героя якому потрібно надати допомогу в перерахунку предметів, складанні і виконанні завдання, проходження лабіринту і т. д. Такі заняття діти сприймають інтуїтивно і дуже легко, тому що із задоволенням проводять час у вудуманому чарівному світі та хочуть туди повертатися знову та знову.

При використанні казок в процесі навчання математиці основний акцент робиться не на запам'ятовуванні учбової інформації, а на глибокому її розумінні, свідомому і активному засвоєнні, оскільки діти не помічають, що вчать, розвиваються, пізнають, запам'ятовують нове. Перш за все слід розмежувати два аспекти використання казок :

- робота дітей з авторською чи народною казкою;
- спільна робота дітей та дорослих над створенням власних математичних казок. На сучасному етапі розроблено безліч різноманітних математичних казок, такими авторами як Шоригіной Е.А., Єрофєєвої Т.І., Большунова Н.Я і багатьма іншими авторами. У математичній казці можна виділити свою особливу структуру, яку виділили В. Любичева і Р.Мухамедьяновою:

- введення в казкову країну, в якій живуть казкові математичні об'єкти;
- руйнування благополуччя, т. е. порушення відносин, зв'язків між казковими математичними об'єктами;
- відновлення цих відносин і зв'язків .

У змісті математичних казок обов'язково включені математичні поняття і уявлення: про форму, величину, довжині предметів, про геометричні фігури, про час, про простір, а також числа та інше.

Під час роботи з дошкільниками використовуємо казки для підготовки та проведення заняття - казки. Плануємо роботу на основі вже відомого дітям твору, з урахуванням його сюжету та особливостей. Підготовку такого заняття розпочинаємо з розгляду мети заняття, програмових освітніх завдань.

Отже, ми можемо виокремити кілька складових для успішного використання казки як засобу формування у дітей елементарних математичних уявлень: створення відповідного розвивального середовища (доцільним є використання презентацій, анімації, яскравих демонстраційних та роздаткових матеріалів); відповідність матеріалу вимогам освітньої програми; наявність чіткої, зрозумілої ігрової мотивації; креативність педагога.

Казки допомагають виховувати інтерес до логіко-математичних вправ та завдань, викликають радість від пізнання нового. Отже можна з впевненістю зауважити що казка є ефективним засобом формування математичних уявлень дітей дошкільного віку, тому що дошкільнята дуже люблять казки, вони їм зрозумілі і знайомі, герої казок улюблені дітьми, вони в своїх іграх вдома і в дитячому саду намагаються наслідувати їх. У казкових сюжетах зашифровані ситуації і проблеми, які дуже переживаються дітьми. Також у багатьох казках математичний початок міститься на самій поверхні, тому приймається і засвоюється дітьми непомітно,

невимушено і легко. Тому казка буде ефективним засобом формування математичних уявлень у дітей дошкільного віку. Формування математичних знань, умінь і навичок вихованців є одним з найважливіших завдань вихователя, оскільки математика займає виняткове місце серед інших наук, вона відіграє важливу роль у розумовому вихованні дитини, допомагає у вивченні природи і суспільного життя. Математична казочка стала своєрідним з'єднувальним містком теорії з практикою в процесі вивчення математики.

Висновки. Враховуючи все вищезазначене та власний педагогічний досвід вважаю що казку можна розглядати як один із засобів формування у дітей елементарних математичних уявлень. Ми знаємо, для того, щоб процес навчання відбувався ефективно, він має бути невимушеним і цікавим, казковим і захоплюючим. Я вважаю, що у змісті математичних казок обов'язково повинні бути включені математичні поняття і уявлення: про форму, величину, довжину предметів, про геометричні фігури, про час, про простір, а також числа та інше. При використанні казок в процесі навчання математиці основний акцент робиться не на запам'ятовуванні учбової інформації, а на глибокому її розумінні, свідомому і активному засвоєнні, оскільки, захопившись, діти не помічають, що вчаться, розвиваються, пізнають, запам'ятовують нове. Виходячи з цього, я вважаю, що казка повинна використовуватися на заняттях з математики, включаючи різноманітні завдання, пов'язані з героями і сюжетом казок. Використання художніх творів є засобом формування математичної компетенції у дошкільнят. А також казка та її елементи повинні бути включені в режимні моменти (на прогулянці, перед сном, в самостійну діяльність дітей і т.д). Таке включення казки в заняття дозволить ефективніше впливати на математичне розвиток дітей та підвищить їх актуальний рівень розвитку

Список використаних джерел

1. Большунова Н.Я. Організація освіти дошкільнят в формах гри засобами казки. навч. посіб. Харків. ХНПУ 2000. 372с.
2. Фесюкова. Л.Б. Виховання казкою: для роботи з дітьми дошкільного віку. Київ М ФОЛІО, 2000. 464с.
3. Світельська-Дірко С.В. Місце і роль казок у формуванні світоглядних орієнтацій молодших школярів у сучасній науковій літературі. *Бібліотека вихователя дитячого садка*. 2002. №7, червень. С.37.
4. Логінова В. І. Удосконалення процесу формування елементарних математичних уявлень у дитячому садку. *Палітра педагога*. 2011. №3, березень. С.13.

Ларіонов Олександр Ігорович,
учитель хімії Комунальної установи Сумська ЗОШ I-III ст. № 20,
м. Суми, Сумської області

ТЕХНОЛОГІЯ ПЕРЕВЕРНУТОГО КЛАСУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ УМІННЯ ВЧИТИСЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Анотація: У статті розглянуто проблему формування в учнів компетентності «уміння вчитися впродовж життя», впроваджуючи технологію моделі «Перевернутий клас» на уроках хімії.

Ключові слова: традиційне навчання, змішане навчання, модель «Перевернутий клас», компетентність «уміння вчитися впродовж життя».

Пошуки нових ефективних методів навчання, які б можна було використовувати разом із традиційними методами – це проблема сучасної освіти. Інформатизація, перехід до системи

безперервної освіти, створення принципово нового освітнього середовища, заснованого на застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій, установка на компетентнісний та діяльнісний підходи, особистісно-орієнтоване навчання – не можуть бути повною мірою реалізовані в рамках тільки традиційного очного навчання у зв'язку з його обмеженими можливостями в співвіднесенні з новими реаліями і викликами часу.

Перехід на дистанційну форму навчання, у зв'язку з пандемією на Ковід -19, показав, що традиційна форма освіти не формує в учнів навичок самостійного пізнання та активної позиції на уроці. Тому серед вчителів постала проблема пошуку нових педагогічних форм, методів, технологій, які б сприяли розвитку саме компетенції «уміння вчитися впродовж життя».

На думку вчених, однією з форм навчання, яка здатна створити умови для формування і розвитку суб'єктності учнів є змішане навчання. Ця форма навчання має декілька моделей, зокрема і модель «Перевернутий клас», що передбачає свою технологію здійснення.

Аналіз останніх публікацій. Дослідження можливостей технології «Перевернутий клас», її організації в освітньому закладі та впровадженні при вивченні навчальних предметів, зокрема і хімії, здійснювали зарубіжні вчені (Х. Стейкер, М. Горна, М. Сері, Н. Піента, Дж. Карман) та вітчизняні науковці (С. Березенська, К Бугайчук, В. Кухаренко, В. Левчук, Ю. Ліцман, Г. Науменко, О. Науменко, О. Нетрибійчук, А. Фандеєва).

Мета статті – теоретично обґрунтувати спрямованість технології «Перевернутий клас» на формування в учнів компетентності «уміння вчитися впродовж життя».

На початку ХХІ століття термін «навчання впродовж життя» у тезаурусі вітчизняної педагогічної науки віднесено до рангу ключової компетентності. У Державному стандарті базової середньої освіти чітко зазначено, що ключова компетентність «уміння вчитися впродовж життя» виявляється в опануванні вміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання. А саме:

- організації власного навчального середовища;
- отриманні нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб;
- визначенні власних навчальних цілей та способів їх досягнення;
- навчанні працювати самостійно і в групі [1].

На наш погляд, за традиційною моделлю навчання ці вміння та навички не формуються, бо вчитель у ній є ключовою фігурою уроку, основним джерелом навчальної інформації. Більша частина уроку орієнтована на отримання нових знань, а на практику та закріплення знань, часу залишається обмаль. Діяльність учнів обмежена пасивним засвоєнням матеріалу та строгим виконанням вказівок учителя.

Технологія змішаного навчання передбачає, що певна частина пізнавальної діяльності учнів відбувається на уроці під безпосереднім керівництвом учителя, а інша – у самостійній роботі з електронними ресурсами. Ця технологія охоплює декілька моделей, які об'єднують у дві групи: ротації (зміна видів діяльності) та самостійного вибору [2]. Остання група моделей розрахована на учнів, в яких уже сформована компетентність «уміння вчитися протягом життя».

Група ротацій, вважаємо, спрямована на формування компетенцій, зокрема і компетенції «уміння вчитися протягом життя». Ця група містить декілька моделей. Модель «Ротація за станціями» передбачає зміну онлайн і офлайн навчання прямо під час уроку. На нашу думку, це дозволяє вчителю створити умови формування певних умінь прямо на уроці. Зараз ця модель широко використовується в початкових і 5-6 класах при вивченні інтегрованих курсів з природничої освітньої галузі. Модель «Перевернутий клас» передбачає, що офлайн частина проводиться в

школі, а онлайн частина – вдома, за наданими вчителем інструкціями. Онлайн складова спрямована на розвиток умінь, бо передбачає більше самостійної пізнавальної роботи учнів вдома.

Порівнюємо уроки за традиційною технологією та перевернутого класу, визначивши базові характеристики (табл.).

Таблиця

Порівняння характеристик уроків за традиційною технологією та перевернутого класу

Етап	Навчання	
	Традиційне ¹	«Перевернутий клас»
Домашнє завдання на урок	Учні виконують домашнє завдання з попередньої теми	Учні за рекомендаціями вчителя попередньо вивчають новий матеріал, який буде розглядатися на наступному уроці
До початку уроку	В учнів обмежена кількість інформації з теми уроку або навіть взагалі не мають інформації	Учні знають матеріал та мають до вчителя запитання, які були не зрозумілими
	Учитель готує урок-лекцію	Учитель готує інтерактивний урок.
Під час уроку	Учитель пояснює новий матеріал та відповідає на запитання, які виникають під час уроку	Учитель акцентує увагу на складних чи незрозумілих для учнів питаннях і пояснює їх
	Учитель закріплює та узагальнює отримані учнями знання	Учитель закріплює та узагальнює отримані учнями знання
Вдома	Учні виконують домашнє завдання за підручником та записами в зошиті	Учні виконують домашнє завдання онлайн (відео, презентації, посібники, тощо) за рекомендаціями вчителя до вивчення наступної теми
	Зворотній зв'язок між учнями та вчителем як правило відсутній	Учні завжди можуть звернутися до вчителя по допомогу в онлайн режимі

З таблиці видно суттєві відмінності в підходах вчителя до організації пізнавальної діяльності учнів. Науковці вважають, і ми погоджуємося з ними, що застосування технології «Перевернутий клас» змінює роль учителя, він стає консультантом-координатором, який допомагає учню правильно спланувати й здійснити навчальну діяльність. Завдання вчителя полягає в доборі відповідних засобів навчання з огляду на зміст програмового матеріалу, вікові та психологічні особливості учнів, рівень їхньої комп'ютерної грамотності. Роль учнів також змінюється. Вони більше вже не спостерігачі. Школярі самі відповідають за отримані знання, спрямовують навчальний процес, шукають практичне застосування отриманій інформації [3].

Домашні завданням для учнів спрямовані на засвоєння теоретичного матеріалу за інструкцією вчителя. Форми надання учням змісту дисципліни різні. Це можуть бути: текст підручника, презентація вчителя, авторські відео-уроки, відео-досліди, фільми тощо. З метою економії часу вчителя, можна використовувати ресурси, розміщені в мережі Інтернет. Важливо, щоб ресурс був якісним і доступним для учнів.

На уроці реалізується діяльнісний підхід, тема розглядається більш глибоко, закріплюється. Заняття можуть включати лабораторні хімічні досліди, роботу з цифровими лабораторіями, аналіз матеріалів, дискусію й інші активні форми навчання [5].

Вважаємо, що саме така технологія навчання, дає можливість формувати в учнів базові складові компетентності «уміння вчитися впродовж життя», що прописані вище.

З метою перевірки дієвості технології «Перевернутий клас» нами був проведений педагогічний експеримент з учнями 10-го класу під час вивчення теми «Оксигеновмісні органічні сполуки». На початку експерименту провели вступний контроль, який дозволив отримати значення середнього класу. В кінці циклу уроків було проведено підсумковий контроль, який дав змогу побачити, що середній бал оцінок учнів експериментального класу від початку експерименту до кінця – підвищився на 1,4 бала. Це доводить, що учні краще розібрались із матеріалом теми. Але варто зазначити, що підвищення середнього балу не значне. Проаналізувавши роботи учнів помічене підвищення середнього балу в учнів із наявною мотивацією до навчання. Інші ж учні не змінили свій рівень навчальних досягнень.

Наведемо приклад одного з уроків за технологією «Перевернутий клас» у 10 класі.

Тема: Вуглеводи: класифікація, їх утворення й поширення у природі. Глюкоза: молекулярна формула та її відкрита форма. Хімічні властивості глюкози.

Очікувані результати:

Знаннєвий компонент: учень називає загальну формулу вуглеводів; наводить приклади вуглеводів (формули та назви); функціональні групи глюкози.

Діяльнісний компонент: учень класифікує вуглеводи; складає структурну формулу глюкози; складає рівняння реакцій, що підтверджують хімічні властивості глюкози та утворення глюкози в природі; доводить наявність глюкози.

Ціннісний компонент: учень робить висновки щодо властивостей глюкози на підставі її будови; значення глюкози.

Структура уроку:

I етап – учні вдома самостійно, за наданими методичними рекомендаціями та навчальними матеріалами вчителя, вивчають теоретичний матеріал уроку. Зміст матеріалу стосується знаннєвого і частково діяльнісного компонента (класифікація вуглеводів, структурна формула глюкози) очікуваних результатів. Вдома учні вчать самостійно розподіляти час для підготовки, обирають зручний для себе темп навчання, а також обирають форму оформлення конспекту: тези, блок-схема, ментальна карта тощо.

II етап (3 + 2 хв) – на початку уроку учні проходять експрес-тест створений у «Google Forms». Після виконання тесту використовуємо взаємоперевірку правильності виконаних завдань за слайдом презентації. За допомогою такого тесту вчитель швидко розуміє, які питання для учнів були складними чи незрозумілими. За допомогою відповідей учнів, коригуємо знання.

III етап (5 хв) – робота в трьох групах. Кожна група опрацьовує своє запитання. Приклади запитань:

1. Чи можна передбачити фізичні властивості глюкози зі структурної формули? Які?
2. Чи можна передбачити хімічні властивості глюкози зі структурної формули? Які?
3. Як утворюється глюкоза в природі? Яке її застосування?

IV етап (5 хв) – учні презентують роботу групи.

V етап (12 хв) – вивчаємо хімічні властивості глюкози, складаємо рівняння хімічних реакцій, демонструємо лабораторний дослід «Окиснення глюкози амоніачним розчином аргентум(I) оксиду». Учні в парах виконують лабораторний дослід «Окиснення глюкози купрум(II) гідроксидом».

VI етап (10 хв) – узагальнюємо знання, отримані на уроці. Спочатку проводимо бесіду за основними питаннями теми, а потім пишемо «Хімічний диктант», з подальшою взаємоперевіркою на основі слайда правильних відповідей.

VII етап (3 хв) – проводимо інструктаж щодо виконання домашнього завдання.

VIII етап (5 хв) – проводимо рефлексію, використовуючи прийом «Закінчи речення»: «Сьогодні на уроці я дізнався...», та оцінювання діяльності учнів на уроці.

Після проведення циклу уроків з використанням технології «Перевернутий клас» можемо стверджувати, що вона сприяє підвищенню ефективності процесу навчання, зокрема і з хімії, а також формує в учнів компетентність «уміння вчитися впродовж життя». Проте, цю технологію потрібно починати впроваджувати раніше і систематично.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898.

2. Моделі змішаного навчання: особливості, поради, успішні приклади. [URL:http://blog.ed-era.com/modieli-zmishanogho-navchannia](http://blog.ed-era.com/modieli-zmishanogho-navchannia) (дата звернення 10.02.2023)

3. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / Кухаренко В.М., Березенська С.М., Бугайчук К.Л. та ін. ; за ред. В.М. Кухаренка. Харків: Міськдрук, НТУ ХПІ, 2016. 284 с.

4. Фандєєва А. Є. Змішане навчання як технологія змін і трансформації. Народна освіта. 2017. Вип. 2. С. 4-9. URL:https://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2017_2_3 (дата звернення 10.02.2023)

5. Цигвинцев І.Г., Блажко О.А. Застосування методу «перевернутого навчання» у викладанні хімії. *Актуальні питання підготовки майбутнього вчителя хімії: теорія і практика*: зб. наук. праць Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Вінниця, 2015. С. 197-200.

Логвиненко Неля Петрівна,

вихователь Лебединського закладу дошкільної освіти

(ясла-садок) «Калинка»

ПІДТРИМКА ТА РОЗВИТОК СТРЕСОСТІЙКОСТІ ДІТЕЙ СЕРЕДЬНОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА (ЛІПЛЕННЯ) В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. У статті висвітлено погляди науковців на проблему розвитку стресостійкості дітей середнього дошкільного віку засобом образотворчого мистецтва (ліплення). Встановлено, що ліплення, як засіб образотворчого мистецтва, є інструментом підтримки та розвитку стресостійкості дітей середнього дошкільного віку.

Ключові слова: стресостійкість, розвиток, середній дошкільний вік, виховання, ліплення.

Постановка проблеми. Пошуки шляхів організації освітнього процесу під час воєнного стану таким чином, щоб діти могли гармонійно розвиватися, реалізувати свої фантазії, пізнавальну і творчу активність, знаходяться в центрі уваги вчених, дослідників та педагогів-практиків. Період дошкільного дитинства найбільш сприятливий для художньо-творчого виховання і розвитку дитини. Враження дитинства людина проносить через все своє життя. Під час війни заклад освіти стає осередком, який дає змогу дітям отримувати не лише знання, але й психологічну підтримку, не втрачати відчуття приналежності до спільноти. Тому надзвичайно важливо гнучко підходити до організації діяльності дошкільних закладів та налаштовувати освітній процес так, щоб він був комфортним і не травматичним для дітей та вихователів. Роздуми над цією важливою проблемою спонукають замислитися, як саме допомогти дітям

середнього дошкільного віку протистояти викликам сьогодення, розвиватися, виховуватися, привчатися до праці, зберігати психоемоційне здоров'я.

Аналіз актуальних досліджень свідчить, що проблема розвитку дитини середнього дошкільного віку була і залишається об'єктом уваги багатьох науковців, а особливо, коли засоби мистецтва слугують інструментами психологічної підтримки, формування стресостійкості та розвитку здібностей. Дослідження Н. Халезової, Ю. Максимова, Т. Вишньової розкрили можливості ліплення в художньому розвитку дошкільнят. Ліплення передбачає виготовлення фігурок на різну тематику, має місце також створення рельєфних і барельєфних зображень. Слід відмітити, що формування стресостійкості в умовах воєнного стану засобами образотворчого мистецтва, зокрема, ліплення, потребує більш ґрунтовного дослідження та спричинило вибір теми. [2]

Мета статті – висвітлити погляди науковців, дослідників, практиків на проблему розвитку здібностей, стресостійкості дітей середнього дошкільного віку засобом образотворчого мистецтва (ліпленням) та з'ясувати фактори, які впливають на успішність виховання різнобічно розвинутої, творчо-активної особистості.

Виклад основного матеріалу. Перебуваючи у постійному пошуку нових форм і методів виховного впливу на особистість, розуміючи потребу вдосконалення методик, які використовуються в сучасній педагогічній практиці, а також приведення їх у відповідність з завданнями реформування системи освіти в Україні, заклади дошкільної освіти задовольняють потреби дітей у різних видах діяльності, відіграючи значну роль у збереженні духовної єдності українського народу. У навчанні дітей ліпленню перед вихователем стоїть ряд важливих завдань, насамперед формування цілеспрямованого стійкого інтересу до пластичної діяльності, спостережливості, здатності зосереджувати увагу на предметі, бачити його форму, величину, деякі характерні особливості. Завданням вихователя є також сприяти розвитку дитячої уяви, вміння задумувати тему і реалізувати її, підведення дітей до самостійного пошуку способів зображення, елементів творчого розв'язування завдань. Ознайомлення дошкільників із різними видами мистецтва є нагальною потребою сьогодення, складовою частиною дошкільної освіти [1].

На відміну від малювання, в якому зображення створюється на площині аркуша, своєрідність ліплення полягає в об'ємному способі зображення. Ліплення є різновидом скульптури, яка передбачає роботу не лише з м'якими матеріалами, а й з твердими (мармур, граніт та інше). Основним виразним засобом ліплення є пластичність. Завдяки пластичності матеріалу дитина передає динаміку рухів, оскільки під впливом пальців форма змінює свої окреслення, фігурка набуває різних поз, поворотів, нахилів тощо. Реальність об'єму, відчуття його долонями, кінчиками пальців сприяють активним діям дитини з виліпленою фігуркою. Вона легко пересуває її у просторі (ближче, далі від себе), оглядає, обстежує з усіх боків. Діти ліплять різні предмети, фігурки людей, тварин. Як і в малюванні, у ліпленні важливе місце посідає сюжет (створення композицій з кількох фігурок із певним композиційним центром). Виліплений предмет, фігурка для дитини часто стає іграшкою, з якою вона поводить себе як із живою істотою. У процесі цієї гри дитина взаємодіє з нею як в реальній життєвій ситуації. Якщо в малюванні колір є одним із яскравих виразальних засобів, то в ліпленні його роль обмежена. Колір використовується переважно в декоративному ліпленні під час розфарбування виліплених із глини фігурок (найчастіше за мотивами народних іграшок). [2]

Слід звернути увагу, якого кольору пластилін використовує дитина, адже це може свідчити про її психологічний стан. Сьогодні обов'язок педагога дошкільної освіти – створити всі умови

для всебічного розвитку дитини, розкриття її таланту, здібностей та обдарувань. Якщо дитина переживає сильний стрес під час воєнних дій, після пережитого можуть спостерігатися повторні переживання: «картинки наяву», спотворене або точне повторне переживання того, що сталося, у нічних снах, постійні спогади про жахливі події, підвищена збудливість з яскравими спалахами гніву чи, навпаки, емоційний ступор. [3]

У стресовій ситуації для дитини дуже важлива реакція дорослих. Що впевненіше поведуться дорослі, які поруч, то більш захищеними почуватимуться діти, адже малеча виробляє власну модель поведінки, спостерігаючи за значущими дорослими. Доречним буде використання вправ для стабілізації стану дітей. Вправа повернення до себе: обмальовуємо долоньки фарбами, плескаємо. «Привіт, пальчику, як ти живеш?» Вправа заземлення, почуття опори: вирощуємо «великі ноги». Залишаємо відбитки, малюнки стопами і долоньками на піску. Малюємо дерева, квіти, куці - усе з великими і міцними коренями. Тремося носами, плечима, ліктями. Тупотимо ніжками сильно, як бегемотики, які проганяють хижаків. Повертаємо відчуття контролю: даємо в руки те, що можна пом'яти (пластилін, глину). Пограти з конструктором. Ліпимо тварину, якої в природі не існує. Ліпимо маску і показуємо, хто це. [3]

Отже, образотворче мистецтво, і зокрема ліплення, є не лише ефективним засобом підготовки руки дитини до письма, вивчення форми предмета, його величини, будови, кольору, призначення. Під час ліплення передається форма в двох і трьох вимірах. Разом з цим збагачується і активізується словник дитини, комунікативні навички, зв'язне мовлення, адже малюк називає форму предмета, описує образ, уточнюючи його особливості, оцінює витвір народного майстра. Виготовлення дітьми глиняних виробів у дитячому садку і в сім'ї формує образне мислення, розвиває пам'ять, увагу, уяву та інші психічні процеси, що безпосередньо впливають на результативність оволодіння навичками письма в школі, сприяє координації руки й ока, зміцненню м'язів кисті руки, вдосконалює просторову орієнтацію на площині аркуша. Використання технології ліплення сприяє загальному розвитку дитини і підготовці її до школи. [4] Правильному відтворенню зображуваного в глині має передувати орієнтувальна дослідницька діяльність дитини. Вона полягає в тому, що вихователь організовує не просте споглядання, а систематичне дотиково-зорове сприймання, спостереження і пізнання основних особливостей зображувальної природи. [4]

Арт-терапія за допомогою пластиліну – це одна з основних частин нашого простору. Під час роботи над картиною поліпшуються всі психічні процеси, виробляється посидючість, терпіння, проявляється зацікавленість. Це виробляє звичку завершувати почате до кінця. Дошкільнятам це дає можливість послідовно і поетапно зробити картину - для дитини вона стає твором мистецтва, який вона цінує. Заняття також сприяють розширенню кругозору, надбанню певних трудових умінь і навичок, які тісно переплетені між собою. Особливе місце відводиться роботі з кольором. Заняття пластиліновим живописом дозволяють розвивати у дітей творче мислення, уяву, сприйняття прекрасного через призму власних емоцій. Ліплення з пластиліну, як стверджують практики, процес, який благотворно впливає на психічний і емоційний стан кожної людини. Заспокійливий ефект, поява корисних звичок і впевненість у своїх силах - далеко не всі позитивні ефекти від ліплення пластиліном. [5]

Висновки. Отже, ліплення – провідник у несвідоме дитини, це один із найефективніших способів взаємодії з внутрішнім світом, переживаннями. Під час ліплення ділянка мозку, що відповідає за стресові реакції стає неактивною, оскільки імпульси активізують інші ділянки мозку. Дитина стає більш спокійною, рівень стресу знижується. Спокійна та врівноважена дитина зможе

набагато краще засвоїти навчальний матеріал, швидше адаптуватися до нових умов життя, доцільніше використати знання на практиці. Дошкільний період життя людини є особливо важливим для соціокультурного становлення, накопичення й засвоєння знань та формування ціннісних орієнтацій особистості. Сьогодні дітей дошкільного середнього віку має виклики, з якими не неможливо змиритися, але потрібно шукати методи, інструменти, які стануть найкращим підґрунтям для виховання всебічно розвиненої, творчо активної особистості, що не тільки обумовлює успіхи дітей, а впливає на підвищення їхнього інтелекту, сприяє розумовому й загальному розвитку та формуванню стресостійкості. Діти – наше майбутнє, покоління, яке змінюватиме цей світ. Тому наше завдання допомогти їхній психіці та їхньому внутрішньому світу дійти до спокою та впевненості, незважаючи ні на що.

Список використаних джерел

1. Розвиток творчості дітей дошкільного віку на заняттях ліплення. URL:<https://allreferat.com.ua/uk/pedagogika/metoduka/vukladanny/kurosovaya/2823> (дата звернення: 09.03.2023)
2. Ліплення як вид образотворчої діяльності дошкільнят, його характеристика. URL:https://studopedia.com.ua/1_51886_liplennya-yak-vid-obrazotvorchoi-diyalnosti-doshkilnyat-yogo-harakteristika.html (дата звернення: 07.03.2023)
3. ПТСП у дітей під час війни: ігри, техніки і вправи проти напруги URL:<https://osvitoria.media/opinions/ptsr-u-ditej-pid-chas-vijny-igry-tehniky-i-vpravy-proty-naprugi/> (дата звернення 09.03.2023)
4. Організація занять з ліплення. URL: <http://zhuravlyk.uz.ua/organizaciya-zhittedyalnosti-ditej-v-dnz/xudozhno-estetichnij-rozvitok/liplennya/liplennya/> (дата звернення: 06.03.2023)
5. Розвиток дрібної моторики руки та мовлення дітей раннього віку засобами образотворчої діяльності (ліплення із солоного тіста) URL:<https://genezum.org/library/rozvytok-dribnoi-motoryky-ruky-ta-movlennya-ditey-rannogo-viku-zasobamy-obrazotvorchoi-diyalnosti-liplennya-iz-solonogo-tista> (дата зв.: 09.03.23)
6. Терапія пластиліном: як психолог у Маріуполі лікує ліпленням URL:<https://rubryka.com/article/plastilin-art-therapy/> (дата звернення: 10.03.2023)

Луган Олена Вікторівна,

учитель-методист, учитель української мови та літератури

Швидка Любов Федорівна,

учитель-методист, учитель української мови та літератури,

КЗ «Харківський лицей № 43 Харківської міської ради»

ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ УЧНЯМИ СТАРШИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті аналізуються основні досягнення розвитку мовної освіти, особливостей вивчення української мови в умовах дистанційного навчання учнів у вітчизняних закладах освіти. Окреслено інноваційні тенденції вивчення української мови в умовах дистанційного навчання. Підкреслено ідеї гуманізації, гуманітаризації, диференціації змісту підготовки учнів в ЗЗСО. Доведено актуальність вивчення школярами української мови в умовах змішаного навчання. Простежено взаємозв'язок навчання з розвитком пізнавальних процесів (пам'яті, мислення, уваги, уяви), м'яких навичок, вольової сфери учнів старших класів.

Ключові слова: українська мова, змішане навчання, урок, мислення, учні.

Дослідженню психологічних особливостей раннього юнацького віку присвячені праці І.С. Кона, А. В. Мудрик, Н. Спиці-Орищенко, Е. Шпангера, Г. Крайга. У зв'язку зі стрімким розвитком дистанційного навчання, ця тема привертає увагу І.А. Тавгень, М.Л. Смульсона, В.Г. Гетта, С.М. Єрмака, В.М. Кухаренка, О. Simonson, M.F. Martha. Питання особливостей вивчення

української мови в умовах дистанційного навчання у своїх працях підіймали вітчизняні та зарубіжні вчені: Г.М. Сорокіна, І.С. Заярна, Т.В. Карамишева, Т.Андерсон, Б.Голмберг, Т.Бейтс.

У старшокласників активно розвивається словесно-логічне мислення. У цьому віці учні досягають вищих щаблів абстрактного мислення і вони стають здатні оволодівати такими операціями як аналіз, синтез, узагальнення, конкретизація, порівняння, абстрагування. На даному віковому етапі у школярів виокремлюється індивідуальний стиль інтелектуальної діяльності (виробляються власні способи вирішувати певні ситуації, проблеми). Мислення у старшокласників стає більш продуктивним і системним. Розвиток мислення тісно пов'язаний із розвитком мовлення. У період ранньої юності активно розвивається діалогічне, монологічне, усне і писемне мовлення. Також мовлення стає більш змістовним, точним та виразним; розширюється активний і пасивний словниковий запас. Окрім цього, у ранньому юнацькому віці розвивається сприймання. Зокрема, осмисленість, цілісність, вибірковість і предметність. Сприймання стає складним інтелектуальним процесом, диференціація та інтеграція якого серед інших пізнавальних процесів досягла високого рівня, спирає на попередній досвід, наявні знання та розумові здібності [2].

Збільшуються й можливості та масштаби уваги, вона стає довільною (учні можуть свідомо спрямовувати увагу на певні дії, предмети, ситуації тощо). Варто зазначити, що розвиваються такі властивості уваги як концентрація, обсяг та переключення, що зумовлюється інтересами старшокласників. Значних змін зазнає й пам'ять, оскільки процес запам'ятовування набуває більш довільного характеру. Пам'ять вдосконалюється під впливом розвитку волі та мислення [3], а саме вольові здібності впливають на продуктивність запам'ятовування. У віці ранньої юності активного розвитку набуває репродуктивна та творча уява. Репродуктивна уява допомагає учням засвоїти навчальний матеріал, а завдяки творчій уяві можна створювати нові, оригінальні продукти діяльності. Когнітивний розвиток у ранньому юнацькому віці є передумовою успішного навчання старшокласників і зумовлює становлення особистості юнаків. Розвиток пізнавальних процесів тісно пов'язаний із процесом навчання, оскільки успішність учнів залежить від рівня розвитку пізнавальних процесів. В період ранньої юності навчання набуває дещо іншого характеру порівняно з попередніми віковими етапами.

Для учнів старших класів набуває актуальності вивчення української мови [1]. Це пов'язано зі складанням ЗНО або НМТ, а також з вибором професії. Оскільки знання мови значно розширює можливості вступу, а потім і подальшого працевлаштування, учні зосереджують свою увагу на її вивченні, бо є мотивація.

У сучасному світі невід'ємною частиною освітнього процесу стало дистанційне та змішане навчання. Дистанційне навчання – це організація освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх як правило опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій [4].

Предмет «українська мова» має специфіку вивчення, яка полягає в тому, що основними складовими змісту навчання є способи діяльності, тобто навчання мовленнєвої діяльності (читання, письмо, говоріння) [1]. Саме тому, зважаючи на особливості раннього юнацького віку, вчитель має побудувати урок таким чином, щоб учні максимально сприйняли та засвоїли навчальний матеріал. І таким чином розвивали всі види мовленнєвої діяльності.

Наразі існує достатня кількість ресурсів аби зробити вивчення української мови цікавим і корисним в онлайн форматі[5]. Рівень розвитку пізнавальних процесів (пам'яті, мислення, уваги,

уяви), вольової сфери учнів старших класів дозволяє сприймати та засвоювати навчальну інформацію у дистанційному форматі. Саме тому важливо навчальний процес адаптувати під новий (онлайн) формат без скорочень в навчальній програмі. Одним із ефективних методів вивчення української мови у дистанційному форматі є змішане навчання (Blended learning). Воно полягає у поєднанні онлайн навчання та самостійного навчання учнів за допомогою спеціальних додатків. Слід зазначити, що таке навчання передбачає не просто викладання матеріалів у електронному вигляді, а обов'язковий зворотній зв'язок учнів з учителем, або в електронній, або в очній формі. Зазвичай воно також включає певну роботу з електронними ресурсами протягом уроку.

Зауважимо, що розвиток пізнавальної та вольової сфери учнів старших класів в НУШ зазнає значних якісних змін. Саме це дозволяє учням сприймати, обробляти та засвоювати інформацію з різних джерел. Зокрема, є ефективним для концентрації уваги, обсягу пам'яті, довільного запам'ятовування, словесно-логічного мислення, репродуктивної уяви, вольової сфери учнів дозволяє засвоїти всі види мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, письмо, говоріння).

Отже, дистанційне та змішане навчання при вивченні української мови дає можливість учням розвивати свій творчий потенціал, креативність, оскільки під час онлайн навчання використовуються інтерактивні методи: онлайн ігри, завдання на навчальних платформах, презентації, відео-повідомлення тощо.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови: навч.-метод. посібн. для студентів вищих навч. закладів // За наук. дед. дійсного члена АПН України М.С. Вашуленка. К.:Літера ЛТД, 2010. 364 с.
2. Кирилів В.О. Реалізація розвивального навчання у досвіді роботи вчителів початкової школи // Педагогічні науки: Зб. наук. пр. Херсон: Херсонський держ. ун-т, 2013. Вип. 63. С. 123-127.
3. Коваль Г.П. Методика викладання української мови: навч. посібн. для студентів / Г.П.Коваль, Н.І.Деркач, М.М. Наумчук. Тернопіль: Астон, 2008. 287с.
4. Організація дистанційного навчання в школі. Метод. рекомендації 2020. [URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recome](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recome)
5. Фенцик О.М., Голяна Л.Л. Дидактичні засади застосування технології розвивального навчання на уроках української мови // Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі: зб. тез доповідей за матер. Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Мукачево, 25 жовтня 2018 року) / гол.ред. В.І. Кобаль. Мукачево: МДУ, 2018. С. 109–112

Мачуліна Ніна Михайлівна,

вчитель початкових класів Лебединського ЗЗСО І-ІІ ст. №4
Лебединської міської ради Сумської області

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкривається суть поняття «професійна компетентність педагога», аналізуються основні шляхи підвищення професійної компетентності педагога як одного із основних напрямків реформування системи освіти.

Ключові слова: професійна компетентність, самоосвіта, шляхи підвищення професійної компетентності педагога.

Сучасне суспільство безперервно змінюється. У зв'язку з цим, велике значення набув високий професіоналізм, професійна компетентність фахівців різних сфер і рівнів виробничого і суспільного життя, оскільки на сьогоднішній день актуальним є питання про

конкурентоспроможних фахівців. Це безумовно стосується і працівників освітньої сфери, оскільки освітяни, перш за все, самі повинні бути професійно компетентні в своїй галузі діяльності тому, що професійна освіта завжди була і продовжує залишатися спрямованою на забезпечення всебічного розвитку особистості.

Сучасний вчитель сьогодні той, хто іде в ногу з часом, хто активно здійснює власну самоосвіту, впроваджує інноваційні методики, має власні «родзинки» досвіду та реалізує освітню реформу «Нова українська школа».

Мета статті – на основі аналізу наукової психолого-педагогічної літератури визначити сутність феномену «професійно-педагогічна компетентність учителя початкових класів» з виокремленням етапів її формування в освітньо-виховному процесі, вирішенням її складників та компонентів.

Останнім часом проблема професійної компетентності педагогічних працівників перебуває в центрі уваги дослідників. Цей факт є визнанням того, що професійна компетентність відіграє досить важливу і провідну роль у педагогічній діяльності. Проблеми формування професійної компетенції присвячені праці К. Арановської, Н. Боритко, Е. Бондаревської, В. Зайцева, В. Монахова, А. Саранова, Е. Шиянова та ін., у яких розглянуто теоретико-методологічні основи формування професійної компетентності фахівця освітньої галузі.

Поняття компетентної освіти прийшло до нас із зарубіжних країн, де цей напрям дослідження активно розвивався і розвивається як у теорії, так і на практиці. Вже наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст., була спроба визначити компетентності як певний освітній результат. Сьогодні, попри деякі розбіжності в підходах, фахівці США визначають три основних компоненти в компетентній освіті, а саме: формування знань, умінь і цінностей особистості.

Таким чином, сучасна ситуація суспільного розвитку активізувала необхідність вивчення такого феномена, як «компетентність спеціаліста» або «професійна компетентність». Але треба звернути увагу на те, що в науці немає однозначного підходу до визначення цього поняття. У зарубіжних літературних джерелах під компетентністю розуміють «поглиблені знання», «стан адекватного виконання завдання», «здатність до актуального виконання діяльності», що не відображає змісту цього поняття в повній мірі. У науці сьогодні професійну компетентність визначають як певний психічний стан, що дозволяє діяти самостійно і відповідально, як володіння людиною здатністю й умінням виконувати певні трудові функції. Показниками професійної компетентності є загальна сукупність об'єктивно необхідних знань, умінь, навичок; вміння правильно розпорядитися ними при виконанні своїх функцій; знання можливих наслідків певних дій; практичний досвід; результат праці людини; гнучкість методів, критичність мислення; а також професійні позиції, індивідуальні та психологічні якості. Наприклад, А. Маркова, розглядаючи професійну компетентність, виділяє наступні види: спеціальна компетентність, соціальна компетентність, особистісна компетентність, індивідуальна компетентність [3, с. 54].

Аналізуючи сутність професійної компетентності безпосередньо педагога, враховуючи, що проблема ця стала досліджуватись в науці порівняно недавно, вчені до цього часу не прийшли до єдиної думки. Так, на думку А.І. Міщенко, В.А. Сластеніна, Є.М. Шиянова, професійна компетентність педагога виражає «єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності», при цьому основу структури компетентності освітянина складають численні педагогічні вміння, що характеризують цю готовність [4, с. 510].

У більшості педагогічних джерел професійну педагогічну компетентність визначають як обізнаність педагога у знаннях і уміннях та їх нормативних ознаках, які необхідні для професійної

діяльності; володіння психологічними якостями, бажаними для його виконання, реальна професійна діяльність відповідно до стандартів і норм. У зміст компетентності педагога включається процес і результат його праці.

Н.В. Абульханова надає великого значення конкретно-предметним знанням фахівця бо, на її думку, «саме вони виступають фундаментом формування усієї професійної компетентності» і тому система підготовки сучасного фахівця повинна забезпечувати, насамперед, засвоєння відповідних знань, оскільки вони є необхідною передумовою для реалізації освітнього процесу [6].

Що ж стосується точки зору зарубіжних експертів на складові педагогічної компетентності, наприклад, в США, підтримуючі бажання громадськості бачити в освітніх закладах високо компетентних фахівців, вчителів приймають на роботу за результатами тестів, в змісті яких виділяють п'ять основних аспектів: 1) основні вміння; 2) загальний кругозір; 3) знання навчального предмета; 4) знання в галузі педагогіки, психології та філософії; 5) майстерність вчителя [2, с. 101].

Деякі вчені, розглядаючи професійну компетентність педагога, виділяють її види. В.А. Адольф розрізняє предметну, психолого-педагогічну і методичну компетентність в педагога, які в сукупності утворюють так звану функціональну компетентність [1, с. 73].

Н.В. Кузьміна розширює цей перелік і в якості окремих видів педагогічної компетентності виділяє наступні: 1) спеціальна компетентність в області дисципліни; 2) методична компетентність в області способів формування знань, умінь і навичок в учнів; 3) психолого-педагогічна компетентність в сфері навчання; 4) диференційно-психологічна компетентність у сфері мотивів, здібностей, спрямованості учнів; 5) рефлексія педагогічної діяльності [6].

Як бачимо, в процесі дослідження педагогічної компетентності, одна група вчених віддає перевагу загальним та спеціальним знанням педагога, інші – засвоєнню професійних умінь, треті – доповнюють необхідні знання та вміння певними психологічними якостями, а четверті підкреслюють в змісті професійної компетентності педагога особистісні властивості.

Оскільки до цього часу питання про компетентність спеціаліста, зокрема компетентності педагога, не вирішене в науці однозначно, доцільно буде розглянути це поняття в співвідношенні з поняттям «професіоналізм», так як нерідко вони взаємозамінні і їх межі визначені не чітко. На сьогоднішній день існує безліч підходів до поняття «професіоналізм». Вчені часто порівнюють професіоналізм з іншими поняттями, так чи інакше пов'язаними з характеристикою здатності людини виконувати роботу: компетентність, майстерність, кваліфікація [3, с. 60].

Ряд дослідників розглядає професіоналізм з точки зору діяльності. В. Бондаревский під професіоналізмом розуміє «Оволодіння повною мірою досягненнями своєї науки, суміжними галузями знань, мистецтвом їх застосування в своїй практиці» [6]. А. Міщенко, В. Сластенін, І. Ісаєв, основою професіоналізму вважають науково-теоретичну і практичну підготовку [4, с.511]. На думку О. Шіняєвої і В. Шувалової, професіоналізм фахівця визначається ступенем володіння знаннями, вміннями і навичками, з одного боку, і здатністю виробляти нове, з іншого [7, с. 122].

Очевидно, в розгляді поняття «професіоналізм» найбільш об'єктивним буде особистісно-діяльнісний підхід, бо тільки наявність обох компонентів в структурі професіоналізму забезпечує йому певну цілісність. Єдність професійного та особистісного розвитку фахівця лягло в основу концепцій багатьох вчених, згідно з якими, розвиток особистості визначає вибір професії, підготовку до неї разом з тим сам цей вибір, розвиток тієї чи іншої професійної діяльності визначають стратегію розвитку особистості [6]. Таким чином, єднання високого рівня виконання професійної діяльності з певними особистісними якостями і становить професіоналізм.

Отже, аналіз наукових джерел, власне бачення проблеми дало можливість визначити професійно-педагогічну компетентність вчителя початкових класів як інтегровану характеристику особистісних і професійних якостей, що відображає ступінь оволодіння психолого-педагогічними знаннями, вміннями і навичками, забезпечує готовність і здатність до виконання педагогічних функцій на основі ціннісного ставлення до своєї діяльності і відповідальності за її результати.

Узагальнюючи напрацювання дослідників у галузі професійної та педагогічної компетентності, нами визначено такі складники професійно-педагогічної компетентності вчителя початкових класів: професійні знання; професійні вміння і навички, необхідні для успішного виконання функціонально-посадових обов'язків; ділові і особистісно значущі якості, що сприяють як найповнішій реалізації власних сил, здібностей і можливостей у процесі виконання функціонально-посадових обов'язків; загальна культура, необхідна для формування гуманістичного світогляду, визначення духовно-ціннісних орієнтирів, моральних та етичних принципів особистості; мотивація професійної діяльності.

Висновки. Професійна компетентність учителя – це результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності педагога. На мій погляд, професійна компетентність вчителя – поняття динамічне і багатогранне. Його зміст змінюється у відповідності з процесами, які відбуваються у суспільстві та освіті.

Професійна підготовка вчителів початкових класів на сучасному етапі є неможливою без урахування основних положень компетентнісного підходу. Професійна компетентність передбачає здатність приймати рішення і нести відповідальність за їх реалізацію при виконанні функціональних обов'язків. Професійна компетентність має періодично видозмінюватися та корегуватися у зв'язку з стрімким розвитком науки і практики. Професійна компетентність – це мистецтво, яке повинно постійно удосконалюватися.

Список використаних джерел

1. Адольф В.А. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя. Педагогіка. 2008. №1. С. 72–75.
2. Балицька Н.З. Педагогічна освіта за кордоном. Тести на компетентність вчителя. Педагогічна освіта. 2002. Вип. № 5. С. 101–102.
3. Маркова А.К. Психологічні критерії та ступені професіоналізму вчителя. Педагогіка. 1999(6). С.55.
4. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів пед. навч. закладів / В.А. Сластенин, І.Ф. Ісаєв, І.І. Міщенко, Є.М. Шіянов. К.: Школа-Пресс, 1998. С. 509–512.
5. Синенко В.Я. Професіоналізм вчителя. Педагогіка. 1999. №5. С. 45–51.
6. Северська О.В. Педагогічна компетентність і професіоналізм вчителя. URL:<https://www.ikpp.npu.edu>
7. Шувалова В., Шіняєва О. Від невпевненості – до професіоналізму. Народна освіта. 2001(1). С.121.

Медведєв Ігор Анатолійович,

старший науковий співробітник,

КЗ ТМР «Музейно-виставковий центр» «Тростянецький»,

кандидат наук з державного управління, доцент

НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. У статті розглядаються проблеми реалізації напрямків музейної педагогіки в сучасних умовах розвитку галузі культури в Україні. Автор пропонує шляхи реалізації позитивних впливів з боку державної влади, органів місцевого самоврядування, менеджерів галузі культури, викладачів вишів та вчителів загальноосвітніх шкіл на освітньо-педагогічне

середовище музейної сфери. Окрему увагу у статті приділено діяльності, яка спрямована на організацію процесу педагогічного сприяння музейним комунікаціям. Пропонуються напрямки діяльності спрямовані на покращення роботи закладів культури пов'язаних із музейною справою. Звертається увага на потребу розробки для закладів культури стратегічних напрямків розвитку з позиції музейної педагогіки.

Ключові слова: музейна педагогіка, заклади культури, державні органи влади, органи місцевого самоврядування, педагогічний вплив, педагогічна практика.

Актуальність дослідження проблем педагогіки та музейної справи полягає у висвітленні її як однієї з найяскравіших та найважливіших сфер людської діяльності. Вони є складовими системи духовного життя людини. Духовне життя безпосередньо впливає на освіту та розвиток людини (громадянина) та виховну складову сучасного працівника. Більше того, педагогіка та музейна справа впливають не тільки вітчизняний соціокультурний простір, але й є на весь світ [1, с. 2].

Входження українського суспільства, зокрема галузі культури, до світового інформаційного простору потребує інноваційних підходів до використання засобів музейної педагогіки, як інструментів формування людини XXI століття. Криза галузі культури, перш за все характеризується кризою застарілих галузевих структур публічного управління культурою в Україні, що потребують кращого фінансування, використання інноваційних педагогічних способів впливу на суб'єкти музейної педагогіки. Намагання активізувати ідеї музейної педагогіки в Україні стикаються із досить консервативною структурою відносин як у галузі культури, так і в галузі освіти.

Музейна справа та педагогічна діяльність є тими складовими, які позитивно впливають на гуманітарно-культурних простір України, і є складовими позитивного іміджу незалежної держави. Ці процеси повинні характеризуватися докорінними якісними змінами у стратегічних напрямках розвитку закладів музейної справи всіх форм власності, у виявленні інноваційних напрямків розвитку музейної справи, як одного з каталізаторів розвитку соціально орієнтованого сучасного українського суспільства, моделюванні змістовної складової щодо збереження культурної спадщини українського народу через музеї, як інструмент реалізації державної політики в галузі культури та освіти.

Ідея музейної педагогіки як соціально-громадського явища та освітньо-культурологічного процесу, котра здійснює діяльність у галузі культури, освіти, науки та економіки посідає особливе місце в суспільній свідомості та є предметом осмислення педагогіки, філософії освіти, історії України, культурології, публічного управління галузями освіти та культури [10-12]. Завдання суттєвого підвищення активізації роботи у сфері музейної педагогіки набуває особливої ваги в контексті розробки державної політики в галузях культури та освіти, при формуванні нової, відповідної сучасному світовому рівню національної системи музеїв і не може бути вирішене без усвідомлення ролі музейної педагогіки як позитивної складової формування національної свідомості в умовах глобальної кризи всіх державних інституцій [2, с.27].

Мета статті: визначити специфічні особливості музейної педагогіки в сучасних умовах. Вирішення мети передбачає вирішення наступних завдань: визначити напрямки реалізації ідей музейної педагогіки; дослідити тренди наукової домки, щодо реалізації візій музейної педагогіки; охарактеризувати стан музейної педагогіки та музейної справи в Україні.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор (огляд історіографії). Теоретико-методологічну онову вирішення вище

зазначених питань ідеї музейної педагогіки в науковій літературі розглядалися в працях закордонних авторів: Венді Котлера, Ніла Котлера, Філіпа Котлера, Лінди Нлоріс, Рейні Тісдейл, Жан-Мішеля Тобелема. Соціально-педагогічні функції музею, що визначають його місце в системі культурної та освітньої комунікації, перспективу його розвитку та забезпечують збалансованість напрямів музейної діяльності, розглядаються у працях А. Великої, Ю.Грубніної, Г. Мезенцева, А.Михайловської, П.Морозової, Т.Пилипчук [2–9].

Разом з тим, повстає питання про те, що комерціалізація музейної діяльності може як позитивно так і негативно впливати на музейну педагогіку. Механізми та інструменти впливу на музейну педагогіку з боку держави та органів місцевого самоврядування, окремих громадян повинні мати позитивний системний характер. В гонитві за прибутком в галузі культури потрібно не втратити пріоритет збереження традиційних цінностей українського народу, національної культури та освітньої ідентичності. Генезис культурного середовища та розвиток музейної педагогіки повинні базуватися, перш за все на музейній ідеї та національному духові. В процесі трансформації культурних та освітніх відносин музейна педагогіка повинна бути сучасною, гнучкою та здатною до трансформації. Збереження національних традицій, як одна з основних задач музейної педагогіки, повинна залишатися в пріоритеті як працівників музейних закладів, так і представників закладів освіти, представників органів державної влади так і органів місцевого самоврядування.

Музейна педагогіка у сучасному суспільстві здатна формувати у свідомості громадян національні ідеї й позитивно впливати на соціальні та культурні відносини. Безумовно, музейна педагогіка на рівні держави, регіону, окремої адміністративно-територіальної громади потребує розробки цілеспрямованих державних програм і повинна бути зосереджена на формування особистості, її всебічний розвиток. Перш за все, в умовах адміністративно-територіальної реформи та скорочення районних центрів та відповідних управлінських структур активно зможуть функціонувати лише ті заклади музейної галузі, які зможуть продемонструвати свою самодостатність [3, с. 10].

Музейна педагогіка, у відповідності до загального підходу має реалізовуватися на професійному рівні за такими напрямками:

- музейна педагогіка робітничих професій в закладах культури;
- музейна педагогіка спрямована на наукових працівників;
- музейна педагогіка спрямована на розробників сувенірної продукції;
- музейна педагогіка спрямована на менеджерів галузі культури;
- музейна педагогіка спрямована на керівний склад кадрів музейної галузі тощо.

З огляду на вищевказану класифікацію спрямування педагогічної дії, можна здійснити спробу визначення специфічних характеристик та спільних рис кожного з напрямків.

Разом з тим, потребують остаточного наукового визначення поняття предмету, суб'єкту та об'єкту музейної педагогіки в українській науці.

Предметом музейної педагогіки є сукупність позитивних педагогічних впливів на територію, галузь культури, культурне середовище, музейні та інші заклади, професійні колективи, фахові групи спеціалістів, соціальні групи з метою їх якісних позитивних змін, що у подальшому будуть сприяти реалізації державної національної політики в сфері культури та музейного середовища зокрема.

По-перше, музейні заклади намагаються здійснювати свою діяльність у відповідності до існуючих об'єктивних військових умов. Перед працівниками (науковцями, екскурсоводами,

методистами, технічними правіками, менеджерами) ставиться завдання про розробку гнучкого механізму багатоканального та багато джерельного фінансування [5, с.23].

По-друге, музейні заклади сьогодні перетворився із звичайних музейних установ на багатопрофільні наукові майданчики. Заклад активно співпрацює із науковими, науково-дослідними та освітніми установами. Так, наприклад у 2019-2022 рр. на території Тростянецької ОТГ були розгорнуті археологічні дослідження, які проводить Інститут археології НАН України. Археологічна експедиція під керівництвом молодшого наукового співробітника Віталія Сергійовича Жиголи завдяки фінансовій підтримці відділу культури, молоді та спорту Тростянецької міської ради вже другий рік поспіль знаходить на території села Боголюбове археологічного комплексу унікальні артефакти. Особлива підтримка та увага до цієї діяльності відчувається від Голови Тростянецької територіальної громади Юрія Бови та відділу культури, молоді та спорту, що дає змогу оперативно та позитивно вирішувати питання управління культурно-освітнім середовищем на рівні громади. В подальших планах розвитку цього напрямку роботи розпочати археологічні дослідження на всіх території Тростянецької ОТГ. Серед планів розпочати археологічні дослідження в с.Ніцаха, с. Мащанка. Також певним чином в Тростянецькій ОТГ відчуються активізація й наукової діяльності.

Продовжує активно працювати Гетманський національний парк, який є центром роботи по збереженню унікальної природи Тростянецьчини. Разом із Тростянецьким відділенням Національного інституту лісового господарства та лісомеліорації науковці музею проводять не тільки науковий аналіз та прогнозування розвитку природи в краї, а й проводять активну просвітницьку та екскурсійну роботу для школярів, молоді, студентів, науковців та туристів.

На фоні зниження активності комунікативної діяльності та згортання комунікативних заходів у вищих навчальних закладах, Музейно-виставковий центр «Тростянецький» у 2019 та 2020 роках провів на своїй базі дві всеукраїнські науково-практичні конференції, я яких взяли участь науковці, педагоги та управлінці-практики з Сум, Полтави, Харкова, Чернігова та інших міст України. Метою проведення конференції на тему «Історико-краєзнавчі дослідження Тростянецької громади: стратегія побудови туристично-рекреаційного кластеру Сумщини» є розробка та накопичення наукових засад розвитку культурно-освітнього середовища на рівні конкретної території. На конференції зокрема розглядалися питання: результатів Заріченської археологічної експедиції; історичні та народознавчі особливості битви на р. Ворскла 1399 р.; використання світового досвіду розвитку музейних комплексів; проблеми пошуку та музеєфікації полів давніх битв; питання історії заповідного Литовського бору; сучасні особливості використання вимог до збереження історичної спадщини; унікальність Заріченського археологічного комплексу; формування історико-краєзнавчих поглядів на поселення скіфів-землеробів; публічного управління сферою туризму на регіональному рівні; значення спортивного туризму в підготовці фахівців для економіки та соціальної сфери держави; краєзнавчі виміри розвитку громади; використання інформаційних технологій в активній туристичній діяльності; шляхи та засоби створення кластеру територіальної громади як запорука економічного зростання; процесуальних перетворень та якісно-кількісної діагностики розвитку культурного сектора громад; місця туристичної галузі а процесі державотворення в Україні, тощо. Наступним кроком роботи в даному напрямку є виведення даного вектору діяльності на міжнародний рівень з метою встановлення тісних наукових та комунікаційних стосунків із такими країнами як Литовська республіка, Республіка Білорусь, Республіка Молдова, Грузія.

По-третє, заслуговує уваги робота спрямована на виховання дітей та молоді на засадах гуманізму, прогресу та високого почуття патріотизму. Музейно-виставковим центром «Тростянецький» були проведені ряд заходів спрямовані на розвиток освіти та виховання. У 2019 та 2020 роках були започатковані наступні заходи: 1) виставка присвячена голодомору на Україні 1933-1937 років; 2) виставка присвячена тростянчанам – учасникам II-ї світової війни; 3) виставка присвячена Дню захисника України («На Покрову»); етнографічна виставка «На Івана, на Купала!»; 4) виставка картин художника-земляка К. Власовського (з фондів Сумського обласного художнього музею ім.Н. Онацького); 5) виставка всесвітньо відомої художниці-примітивістки М. Примаченко (з фондів Сумського обласного художнього музею ім. Н. Онацького).

Отож у підсумку, можна зробити висновки, що сучасний музей в XXI століття повинен прагнути стати на місцевому, регіональному а бо ж у ідеалі загальнодержавному рівні різнопрофільним підприємством (закладом) культури спрямованим у своїй роботі на досягнення комбінованих цілей за напрямками фінансового, культурно-просвітницького, освітнього, мистецького, археологічного, науково-дослідницького, етнографічного, краєзнавчого спрямування. Деякі елементи реалізації вище згаданої семантичної моделі можуть вимагати значних коштів, організаційних зусиль, наукового супроводу тощо. Вирішення цих проблем потребує щоб колектив музею увесь час знаходився у процесі переналадки та «інформаційного перезавантаження». Досить проблемним у наш час залишається питання підвищення кваліфікації працівників закладів культури. У даному напрямку можна розглядати питання по розширенню можливості підвищення кваліфікації музейних працівників у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації, які в своєму регіоні є літерами у даному напрямку роботи. Для Сумської області це може бути Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти та Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, Харківський національний університет міського господарства ім. М. Бекетова та ін.. З вище викладеного можна зробити наступні висновки. Візія, ідея та музею або ж музейно-виставкового центру (комплексу) полягає у зібранні, збереженні, систематизації та популяризації історичного, культурного, інтелектуального продукту в Україні. Принципами управління, що залишаються основними для сучасної галузі культури можна вважати: цілеспрямованість, урахування потреб та інтересів усіх учасників соціокультурного виробництва, ієрархічність, взаємозалежність, динамічну рівновагу, економічність, активізацію, системність та єдиновладдя. В сучасних умовах робота закладів музейно-виставкового типу усіх рівнів та форм власності потребує активізації. Під активізацією можна розуміти як розширення спектру послуг закладів культури так і збільшення коштів, що заклади культури мають заробляти. Музейно-виставкові центри, як частина туристично-рекреаційної галузі повинні сприйматися менеджерами галузі публічного управління інструмент реалізації державної політики в галузі культури. Специфічними особливостями музейно-виставкового комплексу як об'єкту управління є багатопрофільний характер послуги. Серед різновидів послуг можна назвати: виставки; концерти; тимчасові тематичні експозиції; наукові конференції; фестивалі заходи; розробка та виготовлення поліграфічної продукції; організація вистав; робота пов'язана із створенням науково-популярних фільмів тощо.

Список використаних джерел

1. Антиквар. Журнал про мистецтво та колекціонування. № 5 (113) 2019. 112с.
2. Альшванг А. Чайковский. М.: Музыка., 1967. 927 с.

3. Амосов О.Ю. Перетворення механізмів державного регулювання економікою розвитку. Зб. наук. праць УАДУ при Президентіві України / Державне управління та місцеве самоврядування. Вип. 2. 2001. Ч. II. За заг. ред. Г.І. Мостового, Г.С. Одінцової. Х. РаРі УАДУ 2001. 248с.
4. Багалей Д.І. Історія Слобідської України. Х. Основа. 1999. 256с.
5. Балабанович Е. Чехов и Чайковский. М.: Московский рабочий. 1962. 420 с.
6. Бова Ю.А., Медведєв І.А. Організаційні заходи щодо розвитку музейної справи в регіоні (на прикладі Тростянецької ОТГ Сумської області). Матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. «Сучасні музеї центри збереження і популяризації сториико-культурної спадщини». Суми. 24-24 жовтня. 2019 р.
7. Логвиненко Ю.М., Мазуренко В.О., Медведєв І.А. Менеджмент організацій: навч. посібник. Суми: СВС Панасенко І.М. 2014. 192 с.
8. Макарова В.А., Макарова Л.А., Шейко В.К. Сумщина в долях трьох геніїв. Літературно-художнє видання. К.: ВД «Фолігрант», 2014. 200с.: іл. Текст укр. та рос.
9. Медведєв І.А. Активізація розвитку туристично-рекреаційної галузі на місцевому рівні (на прикладі Тростянецької ОТГ Сумської обл). Економіка, облік, фінанси та право: зб. тез доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 24 жовтня 2019 р.): у 7ч. Полтава, ЦФЕНД, 2019. Ч. 7. 63с.
10. Охрімєнко М.Л. Витоки наші. Голос Клію з теренів літописного Псла. Суми: Триторія, 2018. 208 с.
11. Сумщина в іменах. Енциклопедичний довідник. Суми. РВО «АС-Медія» Сумський державний університет. 2003. 608с.
12. Ukraina: Lietovos epocha. 1320-1569 / Andrijs Blanuka, Alfredas Bumblauskas, Borisas Cerkasas [at al.]. Vilnius: Mokalio ir enciklopediju leidybos centras, 2010.

Меренков Віталій Валерійович,

Лебединський ЗЗСО I-III ст. №3 Лебединської міської ради Сумської області

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ЗДОРОВ'Я»

Заняття фізичною культурою та спортом повинні супроводжуватись позитивними емоціями, емоційним підйомом учнів. Такий сприятливий вплив фізичної культури та спорту можливий лише за умов актуального нині особистісно-орієнтованого підходу у практичній діяльності вчителя фізичної культури.

Процеси демократизації, що відбуваються в суспільстві, вимагають і створюють реальні можливості для прояву творчої індивідуальності особистості, здатної швидко реагувати на умови, що змінюються. Вчитель неспроможний забезпечити повноцінне виховання особистості школяра, не сам яскравою, неповторною творчою індивідуальністю.

Необхідне вироблення індивідуального, особистісного позиційного ставлення до умов своєї життєдіяльності, проектування свого освітнього та життєвого рівня.

Підвищення ефективності освітнього та виховного процесу у викладанні предмета «Фізична культура» безпосередньо залежить від усвідомлення вчителем своєї суспільної значущості, високої особистої відповідальності, пізнавальної активності та безперервної самоосвіти у будь-якому віці.

Професійна діяльність викладача фізичної культури

Авторитет будь-якого шкільного предмета перебуває у руках педагога, становить винятку і авторитет предмета «Фізична культура». Не слід забувати, що за існуючими нормативними документами вчитель фізичної культури має бути готовим до здійснення навчально-виховної, соціально-педагогічної, культурно-освітньої, науково-методичної, організаційно-управлінської, фізкультурно-спортивної та оздоровчої діяльності.

Професіограму педагога фізичної культури можна розкрити на підставі компетентного підходу. Поняття професійної компетентності викладача можна визначити, як володіння необхідною сумою знань, умінь та навичок, що визначають складові його педагогічної діяльності, педагогічного спілкування та особистості педагога як носія певних цінностей та педагогічної свідомості. Всі ці складові переплітаються між собою і утворюють складну структуру.

Як правило, на перше місце у здійсненні педагогічної діяльності всі фахівці ставлять психологічну компетентність – це своєрідний психологічний або можна сказати особистісний інструмент спеціаліста, що дозволяє педагогу знати особливості своєї особистості, свої сильні та слабкі сторони, адекватно себе оцінювати. Також педагог має знати своїх учнів, розуміти їх вікові, індивідуальні особливості, використовувати ці знання у процесі налагодження взаємодій із учнями. Педагог повинен дбайливо ставитися до гідності дитини, бути доброзичливим і делікатним у спілкуванні, розумно любити, поєднувати м'якість і вимогливість.

Спілкуючись з дітьми, педагог повинен усвідомлювати що відбуваються взаємодії, керувати ними, бути ніби поза ними: спостерігати, аналізувати, приймати рішення, відчувати реакцію у відповідь, гнучко змінювати поведінку, знаходити оптимальні способи і засоби впливу. Педагог повинен володіти також сукупністю прийомів та умінь особистого на учня.

Професійний та особистісний розвиток вчителя фізичної культури

Пізнавальна компетентність педагога у цьому, щоб знати зміст свого навчального предмета, закономірності фізичного розвитку та психології учнів, і навіть самопізнання педагога.

Вона включає вміння дослідження та діагностики окремих учнів та колективу в цілому, рівнів навченості та вихованості учнів, рівнів їх фізичного розвитку та спортивної підготовленості, і, безумовно, самого себе як суб'єкта педагогічної діяльності.

Також пізнання передбачає володіння педагогом засадами теорії фізичного виховання, культурно-історичних засад фізичної культури та спорту, основами знань олімпійського руху, знаннями медико-біологічних засад рухової діяльності.

Актуальною на сьогодні є управлінська компетентність вчителя фізичної культури. Вона зводиться до вміння організувати навчально-виховний процес фізкультурної діяльності учнів та поведінки самого вчителя. Наприклад, правильна подача навчального матеріалу на уроці полягає у постановці конкретних завдань перед учнями, розкритті сенсу їх вирішення, показі та поясненні фізичних вправ, надання допомоги школярам у їх виконанні.

Професійна мова педагога має особливості, пов'язані з координацією промови найчастіше у русі, важливістю дієвості слів педагога-тренера, лаконізму і чіткості промови. Для роботи в умовах акустики великого спортивного залу, басейну, стадіону важливо активно користуватись невербальними засобами спілкування. Тому для вчителя фізкультури дуже важливою є комунікативна компетентність.

Також мовленнєве спілкування педагога передбачає професійне вміння спілкуватися як із класом школярів чи зі спортивною групою школярів у спортивних секціях, і з великими колективами під час проведення великих масових спортивних заходів, днів здоров'я, спортивних свят. Ці вміння формуються протягом усієї роботи у школі та містять навички спілкування з учнями та їхніми батьками, з колегами та керівництвом школи, громадськими організаціями.

З вирішенням пізнавальних завдань, пошуком нестандартних рішень, збиранням та обробкою інформації для творчої інноваційної діяльності пов'язана дослідницька компетентність викладача фізкультури. Вона проявляється в уміннях формулювати проблеми та використовувати

досвідчені методи для їх вирішення, у здібностях аналізувати, інтерпретувати та творчо використовувати теоретичні знання, уміння працювати з літературними джерелами.

Проводити практичні експериментальні дослідження, спостерігати факти, збирати та обробляти статистичні дані, оформляти результати досліджень, впроваджувати отримані результати у практику, організовувати власну дослідницьку діяльність.

Двигуна компетентність є специфічною особливістю роботи вчителя фізичного виховання. Вона визначається змістом самого предмета, як уроків фізкультури, і позакласних спортивно-масових заходів. Завдяки насиченості занять різноманітними рухами педагогу необхідно раціонально вибрати своє місце на спортивному майданчику або в залі, своєчасно організувати переміщення, кваліфіковано володіти технікою фізичних вправ, прийомами допомоги та страхуванням учнів.

Не слід забувати і про таку ділянку роботи викладача фізкультури, як виготовлення та ремонт спортивного інвентарю та обладнання, підготовка майданчиків для ігор, бігових доріжок та секторів для легкої атлетики, що безпосередньо пов'язане з виконанням господарських функцій педагога.

Таким чином, у педагогіці для характеристики професійної діяльності педагога активно використовується поняття професійної компетентності, яка визначається як рівень володіння соціальним досвідом та здібностями особистості, включаючи сукупність якостей, що забезпечують ефективне управління педагогічним процесом, досягнення оптимальних результатів у фізичній підготовленості та вдосконаленні особистості учня.

Професійні компетентності викладача фізкультури не повинні бути статичними, вони обов'язково мають розвиватися та вдосконалюватись. Наприклад, викладач обов'язково має займатися дослідницькою та інноваційною діяльністю, освоювати нові педагогічні технології, зокрема актуальні в сучасній школі інтерактивні технології, виступати на науково-практичних конференціях, писати статті та методичні розробки [1, с. 156].

Обов'язково має підтримувати хорошу фізичну форму та удосконалювати свої фізичні якості та рухові навички, а також регулярно проходити курси підвищення кваліфікації. Без наукових знань, без високого рівня умінь може бути ефективною діяльністю вчителя, індивідуального творчості. Індивідуальна творчість вчителя передбачає комплексне та модифікаційне застосування у своїй діяльності всієї системи знань, умінь, виділення нової проблеми у зовнішньо знайомій ситуації та віднайдення шляхів її вирішення, здатність самостійно вишукувати, перетворювати, знаходити нові способи, прийоми вирішення різних завдань, проблем з урахуванням своїх індивідуальних особливостей.

Питання підвищення кваліфікації у професійній діяльності педагога завжди займали чільне місце. Найкращі форми підвищення професійного рівня педагогів: курси підвищення кваліфікації, обмін досвідом роботи, самоосвіта.

Підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури через самоосвіту

Самоосвіта передбачає компенсацію недоліків, упущень попередньої підготовки, підвищення можливостей його професійної адаптації в світі, що швидко змінюється, безперервний розвиток творчого потенціалу особистості.

Під самоосвітою традиційно розуміють здійснювану людиною пізнавальну діяльність, яка: по-перше, здійснюється добровільно (тобто з доброї волі самої людини); по-друге, здійснюється

свідомо; по-третє, планується, керується та контролюється самою людиною; по-четверте, необхідна для вдосконалення будь-яких якостей людини чи навичок [2, с. 380].

Тема самоосвіти визначається, виходячи з: єдиної методичної теми загальноосвітньої організації; актуальності та важливості теми, її науково-теоретичного та практичного значення, специфіки індивідуальних інтересів; труднощів педагогів; педагогічний стаж; рівня професійної компетентності педагога.

Методи організації самоосвіти: діагностика та самодіагностика, проектна діяльність, особистісно-орієнтоване навчання, самоконтроль та самооцінка результатів, рефлексивний метод.

Форми організації самоосвіти: вебінари, тренінги, інформаційно-комунікативні технології, консультації, проблемні семінари, майстер-класи та ін.

Кошти самоосвіти: фонди та електронні каталоги бібліотек, глобальна мережа Інтернет, інтерактивна дошка; матеріали медіатеки (мультимедіа-, аудіо-, відеоматеріали).

Організація процесу самоосвіти

З обраної теми вчитель розробляє Особистий план самоосвіти вчителя над поставленою собі проблемою.

У плані зазначаються:

Назва теми;

цілі;

завдання;

передбачуваний результат;

терміни виконання кожного етапу;

дії та заходи, що проводяться у процесі роботи над темою;

спосіб демонстрації результату виконаної роботи;

форма звіту з виконаної роботи.

Після закінчення роботи над темою складається звіт із аналізом, висновками та рекомендаціями для інших вчителів.

Напрями самоосвіти

Основні напрямки Дії та заходи

Професійне 1. Знайомитись із сучасними дослідженнями вчених у галузі викладання предмета «Фізична культура».

2. Знайомитись з новими зразковими та авторськими програмами з фізичної культури, концепціями навчання, їх оцінками.

3. Вивчати нормативно-правову базу з предмету, нову літературу з фізичної культури та методики викладання.

4. Вчасно підвищувати кваліфікацію.

5. Брати участь у роботі МО вчителів фізичної культури.

6. Брати участь у змаганнях, науково-практичних конференціях, конкурсах, фестивалях різних рівнів.

Психолого-педагогічне 1. Удосконалювати свої знання в галузі класичної та сучасної психології та педагогіки.

2. Вивчати сучасні психологічні методики

Методичне 1. Знайомитись з новими педагогічними технологіями, формами, методами та прийомами навчання.

2. Вивчати прогресивний досвід колег із організації різних форм уроків фізичної культури.

3. Відвідувати бібліотеки, вивчати науково-методичну та навчальну літературу.
4. Розробляти різноманітні форми уроків, позакласних заходів, навчальних матеріалів.
6. Впроваджувати у навчальний процес нові форми оцінювання фізичного стану учнів, рівня фізичної підготовленості

Інформаційно-технологічне 1. Огляд в Інтернеті інформації з предмета, що викладається, психології, педагогіки, педагогічних технологій.

2. Вивчати інформаційно-комп'ютерні технології та впроваджувати їх у навчальний процес.
3. Розробляти конспекти уроків із застосуванням ІКТ та формувати скарбничку методичних матеріалів для проведення теоретичних уроків фізичної культури, для підготовки учнів до Спартакіади школярів.
4. Формувати скарбничку методичних та дидактичних матеріалів для проведення уроків фізичної культури [3, с. 9].

Охорона здоров'я 1. Своєчасно оновлювати інструкції з ТВ під час уроків фізичної культури, на заняттях секції.

2. Впроваджувати в освітній процес здоров'язберігаючі технології.
3. Щеплювати учням бажання вести здоровий спосіб життя, займатися різними видами спорту, фізичними вправами.

Процес самоосвіти буде продуктивним, якщо:

- у процесі самоосвіти реалізується потреба вчителя до власного розвитку та саморозвитку;
- вчитель володіє способами самопізнання та самоаналізу педагогічного досвіду, розуміє як позитивні, так і негативні моменти своєї професійної діяльності;
- вчитель має розвинену здатність до рефлексії;
- програма професійного розвитку вчителя включає можливість дослідницької, пошукової діяльності;
- вчитель має готовність до педагогічної творчості;
- здійснюється взаємозв'язок особистісного та професійного розвитку та саморозвитку.

Висновки. Професійна діяльність вчителя фізичної культури складається в сукупності з професійного світогляду, майстерності та поведінки. Глибокі знання з психології, педагогіки, фізіології дитини є основою будь-якої педагогічної професії.

Поняття професійної компетентності педагога можна визначити, як володіння необхідною сумою знань, умінь та навичок, що визначають сформованість його педагогічної діяльності, педагогічного спілкування та особистості педагога як носія певних цінностей та педагогічної свідомості, що утворюють професійно-педагогічну компетентність викладача фізичної культури.

Професійно компетентним можна назвати педагога, який на досить високому рівні здійснює педагогічну діяльність, педагогічне спілкування, досягає стабільно високих результатів у навчанні та вихованні учнів. Професійно важливі вміння та навички викладача фізичної культури можна охарактеризувати так: добре розвинена рухова та функціональна підготовленість; творчі здібності та розвинене логічне мислення; комплекс сформованих особистісних якостей; знання моральних та соціальних норм поведінки; вміння оперувати вербальними поняттями; високий рівень розвитку комунікативних та організаторських здібностей; емоційна стійкість; здатність до співпереживання, справедливості, доброта, відповідальність, терплячість.

Підсумовуючи сказане, можна сказати, що жодна інша професія не ставить таких вимог до людини як професія педагога. Професія викладача завжди вважалася дуже відповідальною і

складною, оскільки об'єктом діяльності вчителя є людина зі складним, неповторним у своїх індивідуальних особливостях, різноманітним і мінливим світом.

Список використаних джерел

1. Головченко Т.В. Бондаренко. Харків: ІВМО «ХК», 2001. 156 с.
2. Головченко Т.В. Бондаренко. ЧНПУ, 2012. Т. 98(1). С. 125–128.
3. Професійна освіта: Словник / укл. С.У. Гончаренко та ін., за заг. ред. Н.Г. Ничкало. К.: Вища школа, 2000. С. 380
4. Скворцова С. Професійна компетентність учителя. 2011. № 32. С. 9–12.

Метейко Алла Володимирівна,

методист природничої освітньої галузі

навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ STEM-НАВЧАННЯ

Анотація. У статті розглянуто проєктну діяльність як засіб реалізації STEM-навчання у закладах загальної середньої освіти. На прикладі дослідницького проєкту з хімії продемонстровано можливості інтеграції STEM-дисциплін, що сприяє формуванню наукового мислення в учнів.

Ключові слова: STEM-навчання, проєктна діяльність, наукові дослідження.

Успішний розвиток України потребує значної кількості висококваліфікованих фахівців технічних напрямків, які вміють працювати в команді й творчо розв'язувати проблеми. Програмісти, ІТ-фахівці, інженери, біотехнологи, робототехніки – це найбільш популярні та перспективні професії для майбутніх поколінь. Однак попит на таких спеціалістів перевищує їх наявність, бо більшість випускників втратили інтерес до технічних вишів.

Стоячи на порозі революції «Індустрія 4.0.», прогресивний світ приймає рішення про впровадження STEM-освіти, що поєднує природничо-математичні науки, творчі ідеї та технічні знання. Акцент на розвиток природничо-математичної освіти був зроблений саме з позиції того, що предмети, які віднесені до цих освітніх галузей є основою наукових знань, від яких залежить науково-технічний прогрес у різних сферах діяльності людства.

Саме тому Кабінетом Міністрів України було видано розпорядження «Про затвердження плану заходів щодо популяризації природничих наук та математики до 2025 року» (розпорядження КМУ від 14.04.2021 № 320-р) та «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) до 2027 року» (розпорядження КМУ від 13.01.2021 № 131-р).

Проблеми STEM-освіти активно досліджуються в освітньому просторі. Концептуальні підходи та практичні напрями реалізації STEM-навчання відображені в роботах закордонних (George Lucas, Georgette Yakman, Jonathan W. Gerlach) та вітчизняних науковців (О. Барна, І. Василяшко, О. Гриб'юк, О. Коршунова, Н. Морзе, О. Патрикеева, Н. Поліхун, І. Сліпухіна, І. Чернецький та інші). Ефективно цей напрямок розробляє ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти».

Метою статті є продемонструвати можливості впровадження проєктної діяльності в закладах освіти, як одного із засобів організації STEM-навчання.

STEM-освіта реалізується через STEM-навчання, що спрямовано на формування STEM-грамотності, за допомогою діяльнісного підходу та інтегрованого засвоєння STEM-дисциплін

(математика, фізика, біологія, хімія, географія, інформатика, інженерія тощо). Ефективним засобом реалізації STEM-навчання у закладах загальної середньої освіти є інженерне проєктування, наукові дослідження та проєктна діяльність учнів.

У працях сучасних науковців (Гільберг Т.Г., Тановської С.С, Павич Н.М.) проєктування розглядається як спосіб вирішення певної, усвідомленої проблеми/завдання. Під час цієї діяльності вчитель має орієнтувати учнів не просто на пошук нових знань, а й на вирішення реальних проблем, що постали перед ним. Учням при цьому потрібно враховувати різні обставини та шукати істину за межами завдання [3, с. 51-52].

Проєктна діяльність найчастіше супроводжується дотриманням певного алгоритму дій, що містить послідовність виконання чітко визначених кроків: підготовка до проєктування, визначення теми, мети і завдань проєкту; планування; дослідження; отримання результатів і їх аналіз; оформлення звіту і підготовка до презентації; презентація роботи; оцінка проєктної діяльності та її результатів; післяпроєктні дії. Тобто вона вчить учнів планувати власну діяльність.

Тому в Енциклопедії освіти проєктна діяльність розглядається як конструктивна і продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату у процесі цілепокладання, планування і здійснення проєкту [2, с. 717].

Виконання дослідницьких проєктів потребує знання дослідницьких методів і додаткового алгоритму дій: визначення проблеми і завдань дослідження; висунення гіпотези їх вирішення; обговорення методів дослідження; обговорення способів оформлення кінцевих результатів; збір, систематизація та аналіз отриманих даних; підведення підсумків; оформлення результатів та їх презентація; висновки, висунення нових проблем. Саме цей перелік умінь складає групу обов'язкових результатів навчання з природничої освітньої галузі за Державним стандартом базової середньої освіти 2020 року. Тобто зміст освіти реально змінюється.

Однак, сьгоднішнє покоління випускників також в рамках позаурочного навчання (факультативи, тижні науки тощо) залучається до STEM-навчання. Наприклад, розглянемо навчальний проєкт «Дослідження якості чаю», під час виконання якого учні вчать: працювати з різними джерелами інформації; планувати та проводити дослідження; аналізувати результати дослідження та презентувати результати проєктної діяльності засобами ІКТ.

Тема: «Дослідження якості чаю»

Мета	Визначити показники якості чаю та надати рекомендації щодо його правильного вибору
Постановка проблеми	Чай чорний і зелений є доволі популярними напоями. Ці сорти чаїв виготовляють із листя рослини <i>Camellia sinensis</i> . Вважається, що чаї мають лікувальні властивості, а тому помірне смакування ними – корисна річ для більшості людей. А який чай корисніший – чорний чи зелений? У чому їх відмінність? Яка товарна форма зберігає більшу користь?
Завдання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дослідити історичне та географічне походження чаїв та технологію їх виробництва. 2. Дослідити найбільш популярні види/марки/сорти чаїв серед респондентів. 3. Відпрацювати методику якісного аналізу хімічних речовин у складі чаю (вміст вітамінів С і Е, таніну та барвників). 4. Дослідити якісний склад чорного та зеленого чаїв (цільнолистового та пакетованого). 5. Скласти пам'ятку для споживачів щодо правильного вибору якісного чаю з огляду на органолептичні показники та хімічний склад.
Гіпотеза	Найбільш корисним чаєм є листовий розсипний чорний чай.
Тип проєкту	Дослідницький, колективний, короткостроковий.
Контингент задіяних учнів	Учні 10 класів

Інтеграція предметів	Хімія, біологія, основи здоров'я, географія, інформатика, математика	
Планування	<i>Зміст діяльності учнів</i>	<i>Зміст діяльності вчителя</i>
	<ul style="list-style-type: none"> – Визначення кількості груп та їх складу. – Визначення та обговорення завдань для кожної групи. – Обговорення продукту проєктної діяльності, критеріїв оцінювання. <p><i>Група «Хіміки-теоретики»:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – дослідити історію походження та технологію виробництва чорного і зеленого чаїв; – визначити географічне походження чаїв, обраних для дослідження зокрема; – дослідити вплив чаю на серцево-судинну та нервову системи органів людини; – провести опитування серед родин однокласників і визначити найбільш популярні види, марки і сорти чаїв. <p><i>Група «Хіміки-експериментатори»</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – знайти та відпрацювати методику визначення органо-лептичних показників якості чаю на відібраних зразках чаю; – знайти та відпрацювати методику дослідження наявності барвників, вітамінів (С і Є), таніну у визначених зразках; – презентувати результати дослідження та скласти пам'ятку. 	<ul style="list-style-type: none"> – Пропонує ідеї. – Визначає/пропонує термін роботи над проєктом. – Контролює/коригує процес розподілу обов'язків у групах. – Орієнтує на корисні інформаційні джерела. – Допомогає у розробці анкети, пошуку методик дослідження тощо. – Пропонує для обговорення критерії оцінювання результатів роботи.
Дослідження	<p><i>Група «Хіміки-теоретики»:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – аналіз інформації з різних джерел; – проведення анкетування респондентів; – аналіз та узагальнення отриманих результатів. <p><i>Група «Хіміки-експериментатори»</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – опрацювання матеріалів (ГОСТ 1936-85) на предмет визначення стандартизованих показників якості чаю; – дослідження чаю за органолептичними показниками; – визначення у зразках чаїв: барвників, таніну, вітамінів Є і С; – аналіз одержаних результатів. 	<ul style="list-style-type: none"> – Спостерігає за діяльністю учнів. – Контролює та коригує діяльність учнів.
Оформлення звіту. Підготовка до презентації	<ul style="list-style-type: none"> – Оформлення представниками груп звітних матеріалів у вигляді презентації. – Розробка пам'ятки для споживача щодо обрання якісних видів/марок/сортів/ чаю. – Звіт групи. 	Здійснює корекцію презентаційних матеріалів.
Презентація	<ul style="list-style-type: none"> – Представлення результатів проєктної діяльності у формі усного звіту з мультимедійною презентацією. – Спростування або підтвердження гіпотези. 	<ul style="list-style-type: none"> – Сприймає та аналізує звіт. – Ставить уточнюючі запитання (за потреби).
Оцінювання проєктної діяльності та її результатів	Оцінювання роботи груп шляхом взаємооцінювання та самооцінювання за розробленими критеріями.	Оцінює результати роботи учасників груп з урахуванням взаємооцінювання.

Для проведення дослідження органолептичних показників зразків чаю та їх хімічного складу пропонуємо наступну методику.

Досліджуваний об'єкт: чорний листовий та пакетований чаї однієї марки, зелений листовий та пакетований чаї однієї марки.

Обладнання: хімічні склянки на 100 мл, плоскодонні колби на 250 мл, аркуші білого паперу, хімічні пробірки, ваги, водяна баня.

Реактиви: розчини ферум(III) хлориду, крохмалю, йоду, дистильована вода, спирт етиловий, нітратна кислота.

Порядок виконання роботи:

1. Дослідження органолептичних показників (згідно з ГОСТ 1936-85): зовнішній вигляд; аромат сухого чаю; колір настою; смак; аромат та колір розвареного листка.

Для визначення органолептичних показників сухого чаю із середньої проби відберіть наважку масою 100 г, висипте тонким шаром на аркуш білого паперу і розгляньте при денному світлі або яскравому штучному освітленні. Показники занесіть в узагальнюючу таблицю.

2. Визначення барвників:

– у два хімічних стаканчика насипте по 2-3 г листового чаю (в один чорного чаю, а в інший – зеленого) та налийте по 50 мл холодної дистильованої води;

– у два хімічних стаканчики помістіть по пакету чаю (в один чорного чаю, а в інший – зеленого) та налийте по 50 мл холодної дистильованої води;

– через 5 хвилин порівняйте ступені забарвлення холодної води;

– порівняйте ступені забарвлення холодної води після пакетиків чаю з кольором води аналогічного листового чаю;

– результати занесіть в узагальнюючу таблицю; зробіть висновок, в зразках якого чаю вміст барвників максимальний, а в якому мінімальний.

3. Визначення таніну:

– до 1 мл розчину чаю кожного із зразків додайте по 1 краплі розчину ферум(III) хлориду. При наявності таніну в чаї спостерігається поява темно-фіолетового забарвлення;

– результати занесіть у таблицю: зробіть висновок, в зразках якого чаю вміст таніну максимальний, а в якому мінімальний.

4. Визначення вітаміну Є:

– налийте у чотири хімічні пробірки по 2 мл заздалегідь виготовлених витяжок із чаю (зранку 0,5 г чаю розчиніть в 10 мл спирту), додайте у кожну по 2 мл нітратної кислоти та нагривайте на водяній бані. Поява червоно-помаранчевого забарвлення підтверджує наявність вітаміну Є;

– результати занесіть в узагальнюючу таблицю; зробіть висновок про вміст вітаміну Є у різних видах чаю.

5. Визначення вітаміну С:

– налийте у чотири хімічні пробірки по 1 мл розчину чаю, водою доведіть об'єм до 10 мл. Додайте декілька крапель розчину крохмалю;

– додайте по краплям розчин йоду до появи стійкого синього забарвлення, яке не зникає протягом 10-15 сек.

Для визначення кількості вітаміну С використайте наступні обчислення (1 мл йоду містить 28 крапель йоду):

Пропорція 1: 1 мл йоду – 28 крапель йоду

28 мл йоду – _____ число крапель йоду

Висновок: $V(I_2) =$ _____

Пропорція 2: 1 мл йоду – 35 мг вітаміну С

об'єм йоду – x мг вітаміну С

Висновок: $m(\text{віт.С}) =$ _____

– результати занесіть в узагальнюючу таблицю; зробіть висновок про вміст вітаміну С у різних зразках чаю.

Отже, можна зробити висновки, що проєктна діяльність є актуальним та сучасним напрямком освіти у природничій освітній галузі, адже її використання дає можливість учителю формувати в учнів перспективні вміння: планувати, продуктивно співпрацювати в групі, отримувати й аналізувати інформацію з різних джерел, дотримуватися технології та працювати з науковим обладнанням, вести розрахунки та робити власні висновки. Також вважаємо, що STEM-навчання дозволяє інтегрувати зміст природничо-математичних дисциплін та застосовувати їх для розв'язування практичних завдань.

Список використаних джерел

1. Актуальність впровадження STEM–технології в навчальний процес ПДМК. URL:<http://surl.li/fosmn>
2. Енциклопедія освіти / АПН України; гол. ред. В.Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Навч.-метод. посібник. / Т.Гільберг, С.Тановська, Н.Павич. Київ : Генеза, 2019. 256 с. URL:<https://cutt.ly/QL529Na>
4. Проєктна діяльність у школі / упор. М. Голубенко. К. : Шк. світ, 2007. 128 с.
5. Хімічний експеримент як засіб формування предметної компетентності учнів: практикум для учнів старших класів / Л. Коростіль, Л. Пономарьова, А. Метейко. Суми: ФОП Цьома С.П., 2018. 70 с.
6. STEM-освіта. URL:<https://imzo.gov.ua/stem-osvita/>

Мулеса Павло Павлович,

завідувач кафедри кібернетики і прикладної математики
Ужгородського національного університету,
кандидат технічних наук, доцент

ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ ТА ІНФОРМАТИКИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ВІРТУАЛЬНОЇ НАОЧНОСТІ

Анотація. У статті представлено дослідження уміння використовувати засоби віртуальної наочності для створення дидактичних матеріалів майбутніми вчителями математики та інформатики як критерія ефективності педагогічної системи їх підготовки до використання засобів віртуальної наочності у професійній діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні вчителі математики, майбутні вчителі інформатики, засоби віртуальної наочності, готовність до професійної діяльності.

Використання засобів віртуальної наочності є важливим інструментом для вчителів математики та інформатики, оскільки вони допомагають учням краще зрозуміти теоретичні концепти та зменшують можливість помилок. Причин, чому вчителям математики та інформатики варто використовувати засоби віртуальної наочності, декілька. По-перше, візуалізація математичних концептів та віртуальна наочність на уроках інформатики дозволяє вчителям

показувати учням теоретичний матеріал у формі візуальної репрезентації, тобто використання віджетів та діаграм для відображення графіків, геометричних фігур та алгебраїчних рівнянь полегшує їх зрозуміння. По-друге, віртуальна наочність дозволяє вчителям швидко виявляти та коригувати помилки учнів, наприклад, під час виконання вправ віртуальні програми можуть відображати правильні та неправильні розв'язки.

Також використання віртуальної наочності дозволяє учням більш активно взаємодіяти з матеріалом. Наприклад, віртуальні програми можуть дозволяти учням перетягувати та маніпулювати графіками та фігурами, що сприяє кращому розумінню матеріалу та більш міцному його засвоєнню. Використання віртуальної наочності також може зменшувати час, необхідний для вивчення теоретичних концептів, оскільки учні можуть швидше засвоювати матеріал. Усі ці переваги роблять віртуальну наочність важливим інструментом для вчителів математики та інформатики та обґрунтовують актуальність проблеми професійної підготовки майбутніх учителів математики та інформатики до використання засобів віртуальної наочності у професійній діяльності [2].

Це потребує орієнтації професійної підготовки вчителя математики та інформатики на залучення віртуальної наочності як засобів такої підготовки. Тому нами розроблено педагогічну систему підготовки майбутніх учителів математики та інформатики до використання засобів віртуальної наочності у професійній діяльності [1]. Ефективність теоретичного обґрунтування цієї системи перевірялася під час формувального експерименту. Експериментальну групу становили 203 студенти бакалаврату (ЕГ1) та 215 студентів магістратури (ЕГ2), навчання яких здійснювалося за авторською системою. До контрольних груп увійшло 205 студентів бакалаврату (КГ1) та 207 студентів магістратури (КГ2), яких навчали у найбільш поширений спосіб. Серед критеріальних показників ефективності розробленої системи визначено уміння використовувати засоби віртуальної наочності для створення дидактичних матеріалів, яке перевірялося шляхом виконання контрольної роботи. У якості завдання студентам пропонувалося створити навчальний стенд для однієї з тем шкільного курсу інформатики чи математики. Максимальна кількість балів за роботу складала 10 балів. Результати розподіляються за рівнями наступним чином (рис. 1)

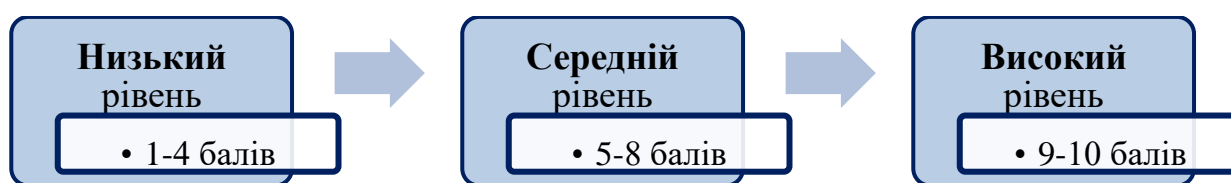

Рис. 1. Розподіл балів за виконання контрольної роботи за рівнями

Контрольні роботи такого типу проводиться двічі: на початку і в кінці експерименту, на основі чого робляться висновки про ефективність запропонованих підходів стосовно формування готовності вчителя математики та інформатики до професійної діяльності на основі використання засобів візуальної наочності. Загальні результати розподілилися наступним чином (табл. 1, рис. 2, рис. 3).

Таблиця 1

Розподіл рівнів уміння використовувати засоби ВН для створення дидактичних матеріалів на початку та в кінці експерименту

Групи		Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
		к-ть осіб	%	к-ть осіб	%	к-ть осіб	%
КГ1	до	82	40,0%	112	54,6%	11	5,4%
	після	50	24,4%	139	67,8%	16	7,8%
ЕГ1	до	80	39,4%	115	56,7%	8	3,9%
	після	27	13,3%	161	79,3%	15	7,4%
КГ2	до	59	28,5%	134	64,7%	14	6,8%
	після	42	20,3%	144	69,6%	21	10,1%
ЕГ2	до	60	27,9%	137	63,7%	18	8,4%
	після	19	8,8%	165	76,7%	31	14,5%

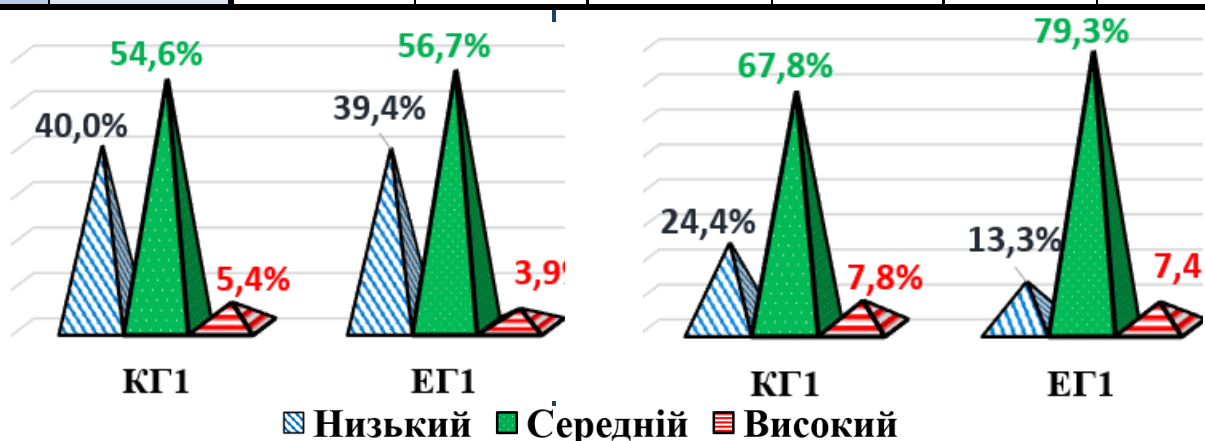

Рис. 2. Розподіл рівнів для груп КГ1 та ЕГ1

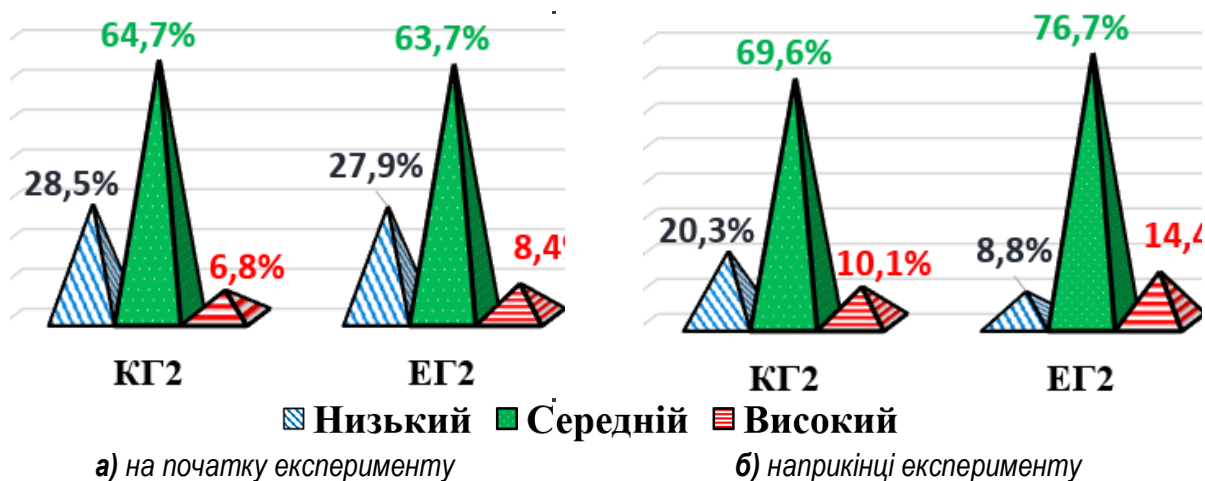

Рис. 3. Розподіл рівнів для груп КГ2 та ЕГ2

Спостерігаємо позитивну динаміку в обох групах. Водночас потрібно перевірити статистично, чи різними є результати оцінки середніх. Зафіксуємо рівень значущості 0,05 і побудуємо гіпотези. Застосувавши пакет аналізу табличного процесора MS Excel, маємо наступні результати (табл. 2).

Оцінка статистичних даних

Двовибірковий <i>t</i> -тест з різними дисперсіями	КГ1	ЕГ1	КГ1	ЕГ1
	на початку експерименту		наприкінці експерименту	
Середнє значення	4,56	4,59	5,94	6,62
Кількість	205	203	205	203
Різниця середніх для гіпотези H_0	0		0	
<i>t</i> -статистика (експериментальне)	-0,12		-4,19	
<i>t</i> критичне двостороннє	1,97		1,97	
Двовибірковий <i>t</i> -тест з різними дисперсіями	КГ2	ЕГ2	КГ2	ЕГ2
	на початку експерименту		наприкінці експерименту	
Середнє значення	5,06	5,43	6,39	6,93
Кількість	207	215	207	215
Різниця середніх для гіпотези H_0	0		0	
<i>t</i> -статистика (експериментальне)	-0,98		-3,42	
<i>t</i> критичне двостороннє	1,97		1,97	

За проведеними розрахунками маємо, що для груп КГ1 та ЕГ1 на рівні значущості 0,05 для показника «Уміння використовувати засоби ВН для створення дидактичних матеріалів» значення $T_{крит.} = 1,97$ більше за модуль $T_{експ.} = -0,12$ на початку експерименту та меншу за модуль для $T_{експ.} = -4,19$ наприкінці експерименту. Це означає, що вибірки, які входять у педагогічний експеримент, є статистично однаковими на початку та статистично різними в кінці, і це не можна пояснити випадковими причинами. Спостерігається позитивна динаміка у рівнях для груп КГ2 та ЕГ2 в кінці експерименту. Так, на початок експерименту значення $T_{крит.} = 1,97$ більше за модуль $T_{експ.} = -0,98$ та менше за модуль для $T_{експ.} = -3,42$ наприкінці експерименту.

Отже, статистичний аналіз рівнів розподілу умінь використовувати засоби ВН для створення дидактичних матеріалів у групах КГ1-ЕГ1 та КГ2-ЕГ2 на рівні значущості 0,05 підтверджує подібність вибірок на початку експерименту і їх статистичну відмінність наприкінці, що пояснюємо залученням студентів до процесу самостійної підготовки (до виконання завдань, до участі у web-квестах, у наукових конференціях, самостійної розробки презентацій, доповідей, повідомлень) з використанням віртуальної наочності, а також використанням візуально-цифрового підходу у процесі вивчення фахових дисциплін.

Список використаних джерел

1. Мулеса П.П. Інновації у професійній підготовці майбутніх учителів математики та інформатики на основі засобів віртуальної наочності. *Запровадження інноваційних освітніх практик як засіб підвищення якості національної освіти*: матер. Всеукраїнської науково-практ. онлайн-конференції (м. Харків, 29 листопада 2022 року). URL: <https://sites.google.com/view/nnc-hgpa>

2. Семеніхіна О.В. Професійна готовність майбутнього вчителя математики до використання програм динамічної математики: теоретико-методичні аспекти: моногр. Суми: ВВП «Мрія», 2016. 268 с.

Мушкова Олена Анатоліївна,
учитель музичного мистецтва Харківської ЗОШ I-III ст. № 125
Харківської міської ради Харківської області

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Анотація. *Формування в учнів мистецьких умінь в умовах Нової української школи та використання мультимедійних технологій на уроках мистецтва враховує можливості сфери культури та мистецтва набуті учнями ключових умінь, поданих як систему вмінь (уміння людини застосовувати на практиці набуті знання та вміння).*

Ключові слова: компетентності, учні, мультимедійні технології, мистецтво.

На сьогоднішній день мультимедійні технології є однією з найбільш швидкозростаючих галузей інформаційних технологій, які виникли в освітньому процесі. Важливо розуміти, що слово «мультимедіа», як і багато інших мовних слів, має кілька різних значень. Мультимедіа – це: технологія, яка описує розробку, функціонування та порядок використання різних видів засобів обробки інформації; Інформаційні ресурси, створені на основі технологій обробки та представлення різноманітної інформації; програмне забезпечення комп'ютера, робота якого пов'язана з обробкою та представленням різного роду інформації; комп'ютерне обладнання, здатне обробляти різні види інформації; особливий узагальнений вид інформації, який поєднує в собі традиційне статичне бачення (текст, графіка) і різні види динамічної інформації (мова, музика, відеокліпи, анімація тощо). Тому термін «мультимедіа» в широкому сенсі означає сукупність інформаційних технологій, які використовують різноманітне програмне та апаратне забезпечення для створення максимально ефективного впливу на користувачів (статисти читачами, слухачами та глядачами) [1].

З метою формування мистецьких компетентностей та розвитку творчих здібностей учнів на уроках «Мистецтво» використовую різноманітні методи, актуальні в системі мистецької освіти: смартфонами та планшетами користуються не лише учні, а й інші можливості такі як голосові та відеодзвінки, калькулятор, текстові повідомлення, будильник, музичний плеєр, камера, календар.

Вважаю, що на ефективність використання інформаційних ресурсів та формування медіаграмотності у навчальному процесі впливають такі фактори: впровадження сучасних інформаційних технологій: дозволяє доступ до великого обсягу інформації; додання візуальної форми досліджуваного матеріалу; підтримка інтерактивних методів навчання. Подання інформації засобами інтеграції та модульної побудови опанування мистецьким матеріалом [2].

Ураховую дидактичні вимоги до навчання: повнота, ясність, структурність та сучасність змісту навчального мистецького матеріалу; Подача навчального матеріалу за рівнем складності; своєчасність і повнота виконання контрольних питань і тестів. Використовую можливості творчих завдань та проєктів.

Інтерактивність допомагає вибрати спосіб роботи з мистецьким навчальним матеріалом. Позитивним показником використання інформаційних технологій у навчанні предметів галузі мистецтво є підвищення якості освіти за рахунок: врахування власних умінь і навичок з'явилася можливість кращої адаптації учнів до навчального матеріалу; можливість вибору більш прийняттого для учня способу оволодіння предметами галузі мистецтва. Облік та протоколювання під час виконання всіх дій.

Важливими є установки (риси, які виявляються в поведінці індивіда в тій чи іншій ситуації або в його діях, заснованих на ціннісних переконаннях, поглядах, інтересах тощо).

Активне використання смарт-гаджетів на уроках «Мистецтво» у поєднанні з можливостями всесвітньої мережі Інтернет в навчальних цілях є популярною проблемою для методистів і вчителів останнє десятиліття. Більшість досліджень присвячено вивченню ролі розумних пристроїв у мистецькій освіті та їх впливу на знання учнів. У XXI столітті смартфони та планшети, якими володіє більшість класу, широко поширені; вони прості у використанні, їх функціонал легкодоступний, дає більше свободи у виборі методів інтерактивного навчання та більш мобільний, а значить, учні та вихованці можуть навчатися, де і коли зручно.

Ураховуючи ідеї формування соціальної та культурної компетентностей, завжди мотивую своїх учнів до продуктивної пізнавально-емоційно-естетичної художньо-виховної роботи, активного засвоєння змісту навчання. Крім того, на мою думку, ефективно впливати на підвищення успішності навчання можна через комплексне педагогічне спостереження, яке відбувається в процесі повсякденного та систематичного спілкування зі учнями. Важливо враховувати спрямованість художньої підготовки на самопізнання і саморозвиток особистості, її самооцінки [2].

На різних етапах навчального процесу під час навчання є можливість регулювати якість освіти та процес самоконтролю. Впровадження цифрових технологій сприяє швидкому доступу до віддалених ресурсів; підтримки активних методів навчання. Важливою складовою є візуалізація та наочна форма подання вивченого матеріалу, це сприяє мотивації до навчання та розвитку навичок самостійного навчання. Усе це є опорою навчального процесу. У результаті цього процесу: удосконалюється методика відбору змісту, форм і методів навчання, навчання відповідно до поставлених завдань розвитку особистості учня, який перебуває в сучасних автоматизованих умовах; організація систем методичного навчання, спрямованих на розвиток потенційних можливостей учнів, формування вмінь самостійно здобувати знання, проводити експериментально-дослідницьку діяльність, організувати види самостійної діяльності, пов'язані з опрацюванням інформації, з урахуванням різних вікових категорій.

Актуальним є створення та застосування комп'ютерних тестових методик контролю та формування оцінювання рівня знань учнів. На уроках мистецтва використання комп'ютера та гаджетів дає змогу дослідницько-дослідницької роботи розв'язувати задачі з різних галузей (наприклад, фізичні, математичні, економічні). При цьому вони повинні навчитися чітко формулювати завдання, вирішувати його та оцінювати результат. Навчальний процес збагачують мультимедійні технології, які роблять його продуктивнішим, залучаючи більше сенсорних компонентів учня до сприйняття навчальної інформації.

На заняттях використовую сучасні проектні, квестові та інші інтерактивні технології. Сучасні технічні засоби та новітні технології, такі як гаджети та мультимедійні засоби, надають велику користь у вирішенні завдань творчого розвитку учнів. Застосовую навчальні програми; Існує безліч мобільних додатків, платформ і ресурсів (Google Forms, Survey Monkey, Kahoot!, Socrative, Plickers та багато інших), які вчитель може використовувати для швидкого оцінювання знань і навичок учнів. Ці програми, як правило, працюють на різних операційних системах (Windows, Linux, Android, iOS), тож учень може відповісти на питання вікторини чи тесту зі свого мобільного пристрою, а не зі стаціонарного комп'ютера в навчальному закладі.

Погоджуюсь із висновками колег, що основними властивостями мультимедійних технологій є: об'єднання багатокомпонентного інформаційного середовища (тексту, звуку, графіки, фото, відео) в однорідну цифрову презентацію; забезпечення достовірності великого обсягу інформації

(відсутність спотворень при копіюванні) та тривалого зберігання (термін зберігання – десятки років); обробка інформації (від щоденної роботи до творчої роботи) [3].

Однчасне використання в навчальних матеріалах звукової, графічної та відеоінформації може спонукати учнів до активної пізнавальної та практичної роботи. Використовуючи мультимедійні технології, можна заощадити час і підвищити ефективність навчальних матеріалів. Характеристики мультимедійної інформації чіткі, лаконічні та доступні. Під час його використання учні вчаться аналізувати та висловлювати свої думки, удосконалюють навички використання комп'ютера та інформаційно-телекомунікаційних технологій. Посилення ролі самостійної роботи учнів на уроках мистецької галузі може внести серйозні зміни в структуру та організацію навчального процесу, підвищити ефективність і якість навчання, активізувати мотивацію до пізнавальної діяльності в навчальному процесі. Отже, використання мультимедійних технологій у навчальному процесі на уроках «Мистецтво» сприяє кращому засвоєнню інформації за рахунок підвищення інтересу та позитивного емоційного фону, а також задіяння всіх органів сприйняття інформації.

Список використаних джерел

1. Лук'янчук А.О. Використання мультимедійних технологій у системі мистецької освіти // Мультимедійні технології в освіті та інших сферах діяльності: науково-практична конференція з міжнародною участю. 2 листопада 2021 р. К.: НАУ, 2022. С.76–77.

2. Нова українська школа: формування соціальної та культурної компетентностей учнів початкової та основної школи на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-6 класах / Автори-упорядн.: Л. В.Серих, В. Г. Чуркіна, К. О. Косенко. Суми: НВВ КЗСОІППО. 2022. 137. URL:<https://ir.soippo.edu.ua/handle/12345678>

3. Стрельцова С.В. Мультимедіа в образотворчому мистецтві від ідеї до реалізації URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/19540/1/S_Streltsova_Mkonf_04_2017_IM.pdf

Нестеренко Лариса Вікторівна,

вихователь КЗСОП «Сумська обласна гімназія-інтернат
для талановитих та творчо обдарованих дітей»

БАГАТОАСПЕКТНІ ПІДХОДИ ДО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. *Тема дослідження пов'язана із проблематикою організації національно-патріотичного виховання старшокласників у позанавчальній діяльності в умовах дистанційного навчання. У статті описано багатоаспектність підходів вихователя у власній педагогічній практиці. Матеріал має значення у вивченні практик сучасних педагогів та при плануванні заходів у школі.*

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, позанавчальна, дистанційне, старшокласники.

Вихователь гімназії при організації своєї роботи виходить із сучасного погляду на національно-патріотичне виховання, актуальності його в сьогоденні нашого життя. Ознайомлення з педагогічною літературою, з матеріалами вебінарів, конференцій дає основу для роботи, дає ключові меседжі національно-патріотичного виховання в контексті реалій, які безпосередньо тісно взаємопов'язані з ідентифікацією, самоідентифікацією, з громадянським вихованням, зі знанням

своїх витоків. Національно-патріотичне виховання полягає в інтеграції, воно полягає в багатоаспектних наративах.

Під час дистанційного навчання в умовах війни зростає необхідність у володінні наскрізними вміннями та навичками сучасного інтегративного підходу до національно-патріотичного виховання. Виходячи із розуміння того, що в сучасних умовах потрібно зробити національно-патріотичний аспект цікавим, трендовим, виховний онлайн-захід проводиться не як монолог вихователя, а як активність, що передбачає спілкування, використання інтерактивних форм роботи.

Ідентичність є основою для формування патріотизму – любові до Батьківщини. [2] Для того, щоб мотивувати підлітків до розуміння своєї української ідентичності, знаходимо цікавий контент, який сприяє підвищенню рівня національної свідомості. Проводиться те, що актуально, сучасно по темам, формам і методам проведення. Національно-патріотичне виховання не пов'язується в роботі тільки із зовнішньою атрибутикою. Цілою системою роботи вихователь сприяє тому, щоб старші підлітки розуміли та усвідомлювали, що таке ідентичність, значення державних свят. До проведення тематичних онлайн-заходів про Україну, даються завдання знайти самостійно цікаву інформацію про Батьківщину, можна надати перелік покликань, де її знайти. Використання тематичної електронної дошки Padlet, на якій публікується коротко те, що знайшли самостійно діти з цієї теми, створить цікаву інформаційну, візуальну картинку Вітчизни.

Коли проводяться певні паралелі між подіями, то діти долучаються до переглядів фільмів, залучаються приклади з художньої літератури. При підготовці тематичної години спілкування до Дня пам'яті жертв фашизму пропонується старшокласникам переглянути художні та документальні фільми, присвячені Другій світовій війні та поділитися своїми думками з приводу сутності цього дня або переглянутого матеріалу. Діти самі проявляють ініціативу, наприклад, ученицею пропонується однокласникам прочитати роман Д. Бойна «Хлопчик у смугастій піжамі» та надається до перегляду буктрейлер до цієї книги. Підлітки можуть запитати у своїх рідних, що вони знають, пам'ятають про Другу світову війну. Розуміючи реалії, які переживали рідні, краще усвідомлювати історію народу. [4] До Дня українського кіно пропонується список покликань на художні та документальні фільми національно-патріотичного спрямування. Година спілкування До Дня партизанської слави України проводиться в комукації зі співробітниками Сумської обласної дитячої бібліотеки завдяки можливостям програми для організації відеоконференцій Zoom. До проведення онлайн-заходу у форматі відеоконференцій Zoom «Україна соборна. Разом до Перемоги!» залучаються волонтери, батьки учнів та співробітники Сумської обласної бібліотеки для дітей, а самі діти стають активними співрозмовниками, що вільно спілкуються з дорослими.

Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до свого народу, Батьківщини, держави, нації. [3] Ефективним інструментом для формування національної свідомості є дискусія. Усі учні колективно обговорюють рішення великої проблеми, кожен учень отримує можливість висловити власну думку у форматі відкритого діалогу. Теми, які пропонувались старшокласникам під час дискусій: «Якою є українська мрія?», «Згуртованість суспільства – основа всеохоплюючої оборони», «Що значить бути незалежним для нашої держави?».

Національно-патріотичне виховання в позанавчальній діяльності в умовах дистанційного навчання не полягає тільки в проведенні тематичних годин спілкування синхронно. Старшокласникам пропонується ряд цікавих для них форм роботи. Надіслано на Всеукраїнський конкурс мультимедійних проєктів «Врятувати від забуття» творчі проєкти – аматорські

документальні відеоролики. Конкурс проводиться з метою підвищення інтересу молоді до української історії, збереження та відновлення національної пам'яті, подолання історичних міфів. Здобувачами освіти класу пройдено Національний тест з медіаграмотності, який проводиться в межах Глобального тижня медіаграмотності. До Дня Української писемності та мови приурочений Всеукраїнський інтернет-конкурс «Мова моєї країни», присвячений історії та розвитку української мови. Старші підлітки змогли перевірити здобуті раніше знання, дізнатися багато нових цікавих фактів про нашу мову, а також попрактикувалися у володінні нею.

З метою формування національно-патріотичних почуттів вихованці долучаються до флешмобу «Дякую Захисникам і Захисницям України», який проводиться до Дня Захисників і Захисниць України в соціальних мережах, де потрібно розмістити текст (слова вдячності, вірш, малюнок нашим захисникам, записавши відеоролик), до публікації додавши відповідний хештег. Під час майстер-класу «Оберіг для українського воїна» дітям пропонується зробити оберіг власноруч для того, щоб привітати наших воїнів зі святом. Старшокласники приєднуються до написання листівки, допису, матеріалу на Всеукраїнській віртуальній дошці подяки від дітей захисникам України від команди «Підтримай дитину». Цікавою вбачається робота по створенню відеороликів, що готували гімназисти до віршованого флешмобу «Україна ПЕРЕМОЖЕ!», онлайн-марафону «Будь активним заради миру!», онлайн-челенджу «Разом до Перемоги». Усі ці активності висвітлюються на тематичній гімназійній дошці Padlet, таким чином підлітки можуть бачити роботу інших, обмінятися враженнями, це теж своєрідна взаємодія. Молодь любить змагання, челенджі, те, що створює можливість випробувати себе та досягати результатів. Найкраще це працює публічно, коли перемога допомагає завоювати авторитет серед однолітків [4].

Вихованці підключаються до конференцій Zoom, де керівник краєзнавчого гуртка запрошує на цікаві віртуальні екскурсії: «Екскурсія-мандрівка в минуле міста Суми. Міська історія України через призму сумських фото», «Таємниці сумських храмів», інтерактивні лекції: «Ідеальна екскурсія, або побрехеньки про місто над Пслон», «Пам'ятки природи. Сумська Швейцарія» та багато ін. Велике значення має знання своїх витоків. На освітній інтерактивній платформі Google Classroom (година вихователя) пропонується здійснити віртуальні подорожі музеями України (беруться матеріали youtube).

Вихованці приймають участь у патріотичних акціях, які знаходять своє відображення на гімназійній дошці Padlet: акціях пам'яті (До Дня пам'яті жертв Голодомору, Дня пам'яті Голокосту, Дня пам'яті Героїв Крут, Дня пам'яті Героїв Небесної Сотні), до Дня Соборності України, Дня Гідності та Свободи, Дня Єднання. Благодійна акція «Допоможи солдату – захисти Україну», в якій приймають участь вихователі, стає для підлітків своєрідним прикладом волонтерства. До 300-річчя від дня народження Г. Сковороди створюється власний буктрейлер та надсилається на дошку Padlet, де його зможуть побачити всі гімназисти. Віддати шану прекрасним українським традиціям можна приймаючи участь у флешмобі до Дня української хустки. Саме українська хустка об'єднує жіночі покоління та передається як родинна цінність від матері до доньки. Ученицям пропонується зробити світлини в хустці, світлини бабусиних хусток, колекції хусток сільського будинку культури та ін., потім надіслати на гімназійну дошку Padlet, де також можна опублікувати цікаві коротенькі матеріали на цю тему. Українській національній кухні приділяється увага в форматі проведення онлайн-конкурсу, де надсилаються відео про страву та її приготування. Можна запропонувати зняти коротеньке відео-стрім про свою улюблену страву.

Український менталітет стає наскрізним предметом розмови під час різних онлайн-заходів. Ми – спокійні, приємні, привітні, а у важкі часи ми – мужні, сміливі.

Національно-патріотичне виховання – це й орієнтування у різних онлайн-сервісах, вітчизняних ресурсах, ознайомлення дітей з найкращими україномовними каналами про науку, культуру, освіту, мандри, спорт. У системі організації різних онлайн-заходів надається змога попрацювати з сайтами «Читомо», «УкрЛіб», «Чтиво», «Діаспоріана», надається перелік цих ресурсів та покликання на них. Завдання для вихованців обрати самостійно з певної теми ресурс, який сподобався, а в контексті теми матеріал, який дитині до душі.

Видатні особистості краю, відомі світі українці не залишаються поза межею уваги при організації виховної роботи в класі. Вважаємо, що письменники рідного краю заслуговують на нашу постійну увагу. Наприклад, застосовується презентаційна програма Google Презентації, учнями та ученицями створюється окремий слайд, присвячений творчості певного митця. Під час онлайн-заходів місячника художньо-естетичного виховання демонструються картини українських художників, висвітлюється їх життєвий та творчий шлях. Таким чином, програма Google презентацій дозволяє перетворити завдання у створення проєктних робіт учнів, у творчий процес, що передбачає велику аудиторію слухачів, післяпрезентаційне обговорення та визначення кращих робіт. Ознайомлення з традиціями й культурою інших народів відбувається під час заходів до Дня Європи в Україні. Перебуваючи за кордоном, гімназисти надсилають на електронну дошку Padlet світлини знакових споруд того краю, скульптур, розповідають про культурні особливості країни. Кожна нація – своєрідна, українська культура – багатоманітна. Наративи: «Все буде добре!», «Ми – українці, ми переможемо!» проходять наскрізним мотивом через увесь навчально-виховний процес.

Таким чином, уся система виховної роботи вихователя направлена на виховання людини, яка ототожнює себе з рідною Батьківщиною, з рідними традиціями, з життєвими ідеями своїх пращурів, яка знає свої витоки, яка знає не тільки історію, а й парадигму літератури, яка знає свої національні символи.

Список використаних джерел

1. <https://www.youtube.com/live/EKd6froaEIs?feature=share>
2. <https://www.youtube.com/live/vzj7zZpL0mc?feature=share>
3. <http://surl.li/fhxdp>
4. <https://nus.org.ua/articles/yak-organizuvat-patriotychne-vyhovannya-30-idej-porad-i-resursiv/>

Никифорова Ірина Іллівна,

Рябко Ірина Миколаївна,

учителі початкових класів, учителі-методисти

КЗ «Харківський ліцей № 43 Харківської міської ради»

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Анотація. У статті розкриваються педагогічні особливості та шляхи формування ключових компетентностей молодших школярів на уроках математики. Проаналізовано використання інноваційних технологій у процесі викладання курсу математики. Розглядаються методичні прийоми формування математичної компетентності молодших школярів. Відзначено, що сучасна школа має формувати в учнів не тільки вміння працювати з будь-якою

інформацією, але і мислити неординарно, гнучко, варіативно. Готувати дитину до цього допомагають інтерактивні технології навчання на уроках математики.

Ключові слова: математика, компетентності, мислення, молодші школярі, практичні завдання.

Метою математичної освітньої галузі є розвиток особистості учня через формування математичної компетентності у взаємозв'язку з іншими ключовими компетентностями для успішної освітньої та подальшої професійної діяльності впродовж життя, що передбачає засвоєння системи знань, удосконалення вміння розв'язувати математичні та практичні задачі; розвиток логічного мислення та психічних властивостей особистості; розуміння можливостей застосування математики в особистому та суспільному житті. І. Зіненко розглядає математичну компетентність як якість особистості, яка поєднує в собі математичну грамотність та досвід самостійної математичної діяльності.

Реалізація мети ґрунтується на ціннісних орієнтирах. Державний стандарт початкової освіти передбачає організацію освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегрованій основі та з переважанням ігрових методів у першому циклі початкової школи (1-2 класи) та на інтегровано-предметній основі у другому циклі початкової школи (3-4 класи).

Компетентність – це загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню. За С. Раковим, під поняттям «математична компетентність» розуміють спроможність особистості бачити та застосовувати математику в реальному житті, розуміти зміст і метод математичного моделювання, будувати математичну модель, досліджувати її методами математики, інтерпретувати отримані результати [5].

Цих компетентностей можна досягти тільки особистою активною та продуктивною діяльністю, особистим досвідом через пізнання соціального досвіду. Елементи життєвої компетентності (знання, уміння і навички, життєвий досвід, фізичний потенціал, задатки та здібності, риси характеру, креативність та інтелект, духовність особистості) поєднуються в різних конфігураціях для вирішення людиною конкретних завдань та розв'язання проблем, які ставить перед нею життя. Життєва компетентність виконує дві основні функції: забезпечує життєздатність та життєстійкість.

У визначенні математичної грамотності йдеться про здатність людини формулювати, застосовувати й інтерпретувати математику. Ці поняття – формулювати, застосовувати й інтерпретувати – забезпечують корисну та значущу структуру організації математичних процесів, які описують, що людина робить для поєднання контексту проблеми з математикою для розв'язання проблеми. Тому в кожному з математичних завдань приділяємо увагу математичному мисленню, а також набуттю практичних знань і вмінь. Здійснюємо формулювання ситуацій математично – такий процес показує, наскільки ефективно молодші школярі можуть розпізнавати можливості використання математики в проблемних ситуаціях і далі задіювати відповідну математичну структуру, щоб представити певну контекстоцентровану проблему в математичній формі [1, с. 22–24].

Застосування математичних понять, фактів, процедур і міркування - процес застосування показує, наскільки добре учні можуть виконувати обчислення й операції, а також використовувати відомі їм математичні поняття й факти для розв'язання проблеми, сформульованої математично. Інтерпретація, застосування й оцінювання математичних результатів – даний процес показує, наскільки ефективно молодші школярі можуть аналізувати математичні розв'язки або висновки,

інтерпретувати їх у контексті проблеми з реального життя й визначати обґрунтованість результатів або висновків. Звертаємо на базовий зміст, пов'язаним із знаннями, вміннями та навичками, які мали б увійти до навчального досвіду учнів на попередньому етапі навчання.

Структура життєвої компетентності має такі складові:

Когнітивна компетенція – це система здатностей, які визначають спроможність особистості щодо адекватного й глибокого пізнання оточуючого світу (природного та соціального середовища, самої себе). Вона охоплює когнітивні, інтелектуальні здібності, знання та досвід особистості, риси характеру (допитливість, уважність), мотивацію.

Емоційно-вольова компетенція – це сукупність здатностей, які визначають спроможність людини керувати власними емоціями та активністю. Змістом компетенції є здатності до осмислення власних емоційних станів, конструктивного прояву емоцій, уникнення та усунення негативних емоцій, самостійного формування та зміни мотивів, визначення оптимального мотиву діяльності.

Творча компетенція – це сукупність здатностей, які визначають спроможність людини до творчості, успішність творчої діяльності, наявність її результатів. Життєтворча компетенція – одна з найважливіших компетенцій особистості, вона забезпечує здатність самостійно, свідомо і творчо визначати (проекувати) і здійснювати власне життя. Найвищим рівнем розвитку життєтворчої компетенції та життєвої компетентності є духовна компетентність.

Духовна компетенція – це сукупність духовних здатностей людини, які: обумовлюють її спроможність до самопізнання, саморозвитку, самореалізації та самоконтролю; виражають її мораль (сукупність прийнятих нею моральних норм) та моральність (здатність до власного морального пошуку), спроможність шукати сенс свого життя, формувати свої життєві принципи та цінності.

Завдання пов'язуємо із компонентами змістових ліній предмету: знання з нумерації чисел, обчислювальні навички, уміння розв'язувати задачі, уміння вимірювати величини, уміння розв'язувати рівняння, практичні уміння роботи з даними тощо [2, с. 28-32]. Це має бути той обсяг змісту навчання, який остаточно формується в попередній рік вивчення предмета й активно використовується для подальшого розвитку математичної діяльності.

Для всіх, хто дотичний до щоденного навчання молодших школярів, дуже важливо зрозуміти, наскільки ефективно учні здатні брати участь у кожному із цих процесів моделі розв'язання задач. Здатність учнів користуватися математикою для розв'язання різних проблем і застосовувати її в різних ситуаціях залежить від умінь, пов'язаних з усіма цими трьома процесами.

Формування компетентностей відбувається засобами засвоєння змісту освіти та інтеграції знань з іншими предметами [4, с. 165-174].

Математичне мислення має два аспекти, кожен з яких важливий у сучасному світі. Один з них – це дедукція – виведення результатів із чітких припущень. Дедукція є характерною ознакою математики. Другим важливим аспектом математичного мислення є статистичне та ймовірнісне мислення.

З погляду логіки в голові сучасної людини існує постійна плутанина стосовно того, що є можливим і ймовірним. Через це багато людей стають жертвами теорії змови або хибної інформації. З технічного погляду сучасний світ стає дедалі складнішим, а кількість терабайтів даних, якими представлені його численні виміри, дедалі зростає. Осмислення таких даних – це найбільша проблема з тих, які постануть перед людством у майбутньому. Сучасним учням

необхідно ознайомитися з характером таких даних і способами прийняття обґрунтованих рішень у контексті варіативності й невизначеності.

У результаті в молодших школярів розвиваються здібності та з'являються можливості вирішувати в повсякденному житті реальні проблеми – від побутових до виробничих і соціальних [3-5].

Таким чином, компетентнісний зміст освіти проходить наскрізною лінією через усі навчальні предмети (освітні галузі), одержуючи кожного разу реалістичне, діяльнісне, особистісне й соціально значуще втілення на відповідному матеріалі. У результаті вдається об'єднати навчальні предмети в єдиний цілісний зміст, визначивши системоутворюючі елементи загальної освіти як по вертикалі окремих ступенів навчання, так і на рівні горизонтальних міжпредметних зв'язків. А формування компетентностей учнів відбувається на різних етапах уроку: під час перевірки домашнього завдання (і навіть під час його виконання), у моменти пояснення нового матеріалу, закріплення, відпрацювання вмінь та навичок, творчої роботи.

Список використаних джерел

1. Васильєва Н.М. Застосування інтерактивних методів навчання. *Управління школою*. 2005. № 34. С. 22–24.
2. Пальчуківська А.Ю. Уроки PISA для вчителів математики. *Вісник студентського наукового товариства*: зб. наук. праць студ., магістр. і аспірантів / за заг. ред. О.В. Мельничука. Вип. 21. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. С. 28–32.
3. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід : метод. посіб. / авт.-укл. О. Пометун, Л. Пироженко. Київ: А.П.Н., 2002. 136 с.
4. Зіненко І. М. Визначення структури математичної компетентності учнів старшого шкільного віку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2009. № 2. С. 165–174.
5. Раков С.А. Математична освіта: компетентнісний підхід з використанням ІКТ: монографія. Х.: Факт, 2005. 360 с.

Ніколаєнко Михайло Сергійович,

старший викладач кафедри освітніх та інформаційних технологій
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ РОБОТЕХНІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті розглянуто та розкрито побудову та використання ІКТ-технологій у сучасному освітньому процесі. Аргументується варіант проведення навчальних занять із використанням робототехнічних напрямів. Це дає змогу підвищити якість навчання школярів, формувати у них необхідні предметні компетентності, навички практичного застосування набутих знань, розвиває творчі здібності, що є необхідною умовою подальшої максимальної реалізації особистості в сучасному житті.

Ключові слова: вчитель, учень, інформаційно-комунікаційні технології, освітній процес, робототехніка, arduino, Micrbit.

Постановка проблеми. Сучасна освіта озброєна різноманітними інноваційними педагогічними технологіями, що спрямовані на досягнення поставлених перед освітою як суспільною підсистемою завдань, й заслуговують на увагу дослідників. Серед цих технологій не останнє місце займають інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Популярним і водночас необхідним є організація у школі роботи з робото технічним напрямом. При вивченні

програмування дуже необхідним компонентом є практична реалізація написаного коду у технічне втілення.

Аналіз останніх публікацій. Організації системи навчання в закладах загальної середньої освіти з використанням робото технічних засобів висвітлюється на багатьох науково-практичних конференціях. Даний напрям актуальний як ніколи. Бутурліна Оксана Василівна, завідувачка кафедри управління інформаційно-освітніми проектами КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР», кандидат філософських наук, доцент; Барна Ольга Василівна, доцентка кафедри інформатики та методики її навчання Тернопільського національного педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; Сокол Ірина Миколаївна, доцентка Центру інноваційних освітніх технологій НУ «Львівська Політехніка», співавторка модельної програми «Робототехніка»; Передерій Оксана Олександрівна, методист, керівник гуртка Полтавського обласного центру науково-технічної творчості учнівської молоді Полтавської обласної ради; Скрипник Оксана Олександрівна, директор, вчитель фізики та інформатики комунального закладу «Нікопольська середня загальноосвітня школа I-III ступенів N4», вчитель-методист; Чашка Юрій Михайлович, методист комунального позашкільного навчального закладу «Дніпропетровський обласний центр науково-технічної творчості та інформаційних технологій учнівської молоді», к.т.н.; Хараджян Наталя Анатоліївна, доцент кафедри фізики та методики її навчання Криворізького державного педагогічного університету, кандидат педагогічних наук; Мірошніченко Андрій Анатолійович, доцент кафедри управління інформаційно – освітніми проектами комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», кандидат наук, доцент та багато інших науковців та вчителів приділяють значну увагу розвитку даного питання та впровадження його у практичну роботу вчителя у школі. Більшість запропонованих варіантів використання даного напрямку сьогодні реалізовані через гурткову роботу.

Мета статті – розглянути варіант побудови навчальних занять з елементами робототехніки, програмування контролерів та побудови практичних виробів, компонентів для використання їх у побуті та інтернет речей, тощо.

Виклад матеріалу. Сучасне суспільство характеризується розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, які активно використовуються в усіх сферах життя. Впевнено й стрімко ІКТ займають своє місце у освітньому процесі. Важливим є практичне втілення теоретичних знань у певні практичні вироби, які може створити вчитель/учень під час отримання теоретичних знань. Так, під час вивчення курсу інформатики, а саме, програмування, важливим процесом є практичне втілення написаного коду у певний виріб. Це може бути програмований робот-макет, робот-машинка, макет розумного будинку, елементи розумних речей, тощо.

Організація такої роботи носить дещо нетривіальну роботу. З однієї сторони – це елементи програмування, з іншої – це технічне моделювання, знання законів фізики, вміння поєднувати їх у своїй роботі. Звісно все це носить проектний характер і вимагає від педагога значних знань та вміння їх використовувати на практиці, що не завжди вміє робити сам педагог. Це значно впливає на роботу самого вчителя, його тривогу перед незвіданим і хвилювання про результати роботи.

Деякі школи пішли шляхом придбання дороговартісного обладнання. Саме обладнання вартує значних грошей і дуже часто не супроводжується документацією (напишемо так: зрозумілою документацією). Від педагога вимагають використання обладнання, якого він не знає або не розуміє його принципи роботи, що в свою чергу вводить вчителя у нові проблеми.

Серед освітян широкого використання набули програмовані контролери: *arduino* та *microbit*. Дані пристрої мають досить велику кількість різноманітних датчиків та способів відтворення

результатів. Серед таких датчиків: датчики освітлення, температури, газу, руху, та багато інших. Перелічені, та ряд інших датчиків досить просто підключити до вказаних контролерів та виконати їх програмування. Досить важливим є те, що вони вартують не значних коштів і їх потребу можна реалізувати по мірі необхідності.

Для реалізації результату роботи пристрою можна використати: динамік, дисплей, виконавчі пристрої на базі двигуна, наприклад рух робота-машинки, роботу сервопривода, та просто включення/виключення світлодіода. Перелічені елементи також вартують певних грошей, але у порівнянні із пропонованими комплектами – це малі затрати. І головне, при необхідності, вчитель може поповнювати такі комплекти необхідними деталями, які вартують не значних коштів.

Для реалізації цієї роботи, пропоную створення наступних проєктів:

- Реалізація проєкту управління світлодіодом. Проєкт «СВІТЛОФОР».
- Реалізація проєкту управління перехрестям.
- Реалізація проєкту «КОДОВИЙ ЗАМОК».
- Реалізація проєкту підключення датчика температури та вологості DHT11.
- Реалізація проєкту руху по лінії.

Всі проєкти можуть бути реалізовані з мінімальним комплектом деталей, наприклад:

- Arduino контролер;
- Макетна плата;
- Світлодіоди;
- резистори ...(визначити) Ом;
- провідники.

Інші проєкти додатково включають компоненти для реалізації відповідної роботи.

Відповідно, на перших заняттях учні знайомляться із контролером, вивчають його будову та принципи роботи з ним, знайомляться із способом програмування контролеру та виконують реалізацію елементарних програм. На наступних заняттях пропонується створити управління світлофорами на перехресті. Ця робота має і практичний характер і носить зрозумілі дії учнів при написанні програми. Саму програму можна вдосконалювати, виконувати оптимізацію коду, тощо.

Реалізацію проєкту кодовий замок, можна виконувати використовуючи різні датчики TTL, або клавіатуру, або просто встановивши відповідну групу кнопок. Дані елементи також є не дорого вартісними. При написанні коду можна розглядати різні варіанти: від звичайної запрограмованої комбінації і відповідно її аналізу до різних способів програмування та варіантів перевірки, що у свою чергу дає волю у написанні коду та урізноманітнити його.

Варіанти підключення датчика температури, інших датчиків має напрям розвинути ідеї створення різних виробів із курсу «розумних речей». Як варіанти, це побудови метеостанції, роботизованих систем розумного будинку, тощо.

Остання запропонована робота «Реалізація проєкту руху по лінії» передбачає створення машинки – робота, яка буде рухатись по лінії. Для реалізації даного проєкта потрібно три датчика лінії і написання відповідного коду, який буде управляти двигунами в залежності від отриманих даних з датчиків. Цей набір робіт передбачає знайомство дітей і вчителів із основами роботи з платою arduino, має невисоку вартість. Може бути реалізованим практично будь-якою зацікавленою людиною, виправдовує себе у всіх відносинах:

- підвищує якість знань;
- просуває дитину в загальному розвитку;
- допомагає подолати труднощі;

- вносить радість у життя дитини;
- дозволяє вести навчання в зоні найближчого розвитку;
- створює сприятливі умови для кращого взаєморозуміння вчителя і учнів та їх співпраці в освітньому процесі.

Практика доводить, що при активному використанні ІКТ досягаються загальні цілі освіти, легше формуються компетенції в області комунікації: вміння збирати факти, їх зіставляти, організовувати, висловлювати свої думки на папері і усно, логічно міркувати, слухати і розуміти усну та письмову мову, відкривати щось нове, робити вибір і приймати рішення.

Висновки. Основне завдання використання ІКТ у процесі вивчення освітнього предмету – підвищити пізнавальний інтерес учнів до його вивчення, ефективність його опанування та практичне застосування. Загально визнано, що особистість, яка зацікавлена, хоче пізнати матеріал, засвоює його набагато краще, ніж та, що не зацікавлена змістом того, що вивчає.

Отже, використання комп'ютерних технологій вносить істотні зміни у діяльність педагога та розвиток учня як особистості, ставить нові вимоги до професійної майстерності викладання предмета, вимагає чіткої організації та індивідуальної роботи з кожним учнем.

Список використаних джерел

1. Аронець О.В. Arduino для початківців: навч. посіб. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2018. 192с.
2. Лехан С.А. Програмування-ARDUINO. Білгород-Дністровський, 2018.
3. Сторчак К.П. Технології інтернет речей. Київ: ДУТ, 2021.
4. Гуревич Р.С. Впровадження комп'ютерних технологій у навчально-виховний процес закладів освіти. Вінниця, ВДПУ. 1999. 130 с.

Ольсевич Вікторія Валеріївна,

вчитель образотворчого мистецтва Лебединський ЗЗСО I-III ст. № 3
Лебединської міської ради Сумської області

ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА МИСТЕЦЬКОЇ ГАЛУЗІ ОСВІТИ В УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто особливості особистісно-професійної компетентності педагогічних працівників мистецької галузі в умовах діяльності закладу загальної середньої освіти. Виокремлено компетентнісний підхід, за умови якого стає ефективним професійне зростання педагога мистецької галузі освіти.

Ключові слова: заклад загальної середньої освіти, вчитель образотворчого мистецтва, особистісно-професійна компетентність, професійна компетентність, мистецька галузь освіти.

У сучасному світі одним із завдань педагогічної науки в Україні є вдосконалення викладання у закладах загальної середньої освіти предметів мистецького напрямку, зокрема образотворчого мистецтва. А це можливо за умови вдосконалення професійної майстерності вчителів мистецьких дисциплін. Основоположними аспектами, що здатні зробити ефективним професійне зростання педагогічних працівників мистецьких дисциплін і суттєво вплинути на процес становлення компетентного педагога-художника, спроможного усвідомлювати та реалізовувати фахові знання в загальному соціокультурному контексті, є використання компетентнісного підходу.

Сучасна науково-педагогічна література містить достатню кількість інформації, яка спрямована на розкриття сутності компетентності, якою визначають рівень поінформованості фахівця у своїй професійній діяльності.

Поняття «компетентність» (лат. *comhetentia* – *comhetentia* – коло питань, в яких людина добре розуміється) вчені розглядають як інтегральну характеристику, яка визначає готовність і здатність на високому професійному рівні виконувати фахові обов'язки відповідно до сучасних теоретичних та практичних надбань, професійного й життєвого досвіду та детермінована активністю самого суб'єкта та організаційною культурою. В основі поняття компетентності лежить ідея виховання компетентного фахівця, який має не лише необхідні знання, професіоналізм, високі моральні якості, а й вміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи ці знання і беручи на себе відповідальність за певну діяльність [2; 3]. Мета даної статті розглянути види особистісно-професійних компетентностей педагога мистецької галузі, необхідних для досягнення мети та виконання завдань, визначених Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти щодо сучасної стратегії методики викладання образотворчого мистецтва.

За визначенням К.Кін, компетентність – це пальці на руці (навички, знання, досвід, контакти, цінності), які координуються долонею і контролюються нервовою системою, що керує рукою в цілому [7]. При цьому Л. Масол пропонує всі компетентності, що формуються у процесі загальної мистецької освіти, розділити на групи:

особистісні: загальнокультурні (ціннісно-орієнтаційні, художньо-світоглядні, культуротворчі, культурно дозвіллеві); спеціальні або художньо-естетичні (мистецький тезаурус, ментальний естетичний досвід, художньо-творчі здібності, художньо-образне мислення, естетичне ставлення); функціональні компетентності: предметні (музичні, образотворчі, театральні, хореографічні тощо); міжпредметні – галузеві (художньо-естетичні) та міжгалузеві (художньо-гуманітарні); метапредметні (загальнонавчальні) – інформаційно-пізнавальні (здатність до пошуку та оперування художньою інформацією), саморегуляція (уміння організувати та контролювати власну художню діяльність, здатність до самовдосконалення шляхом мистецької самоосвіти та самовиховання); соціальні компетентності: комунікативні (здатність до спілкування з приводу мистецтва, естетичних цінностей); соціально-практичні (здатність до співпраці у сфері мистецтва, до роботи в команді) [5].

На думку О. Смірної, компетентного вчителя образотворчого мистецтва визначає не тільки вміння оперувати власними знаннями, а й мобільність й пристосованість до нових потреб ринку праці, здатність управляти потоками інноваційної інформації, творчо й активно співпрацювати з дітьми, підтримувати їх на шляху ціннісного орієнтування, навчатись упродовж життя. Найбільш загальним показником результативності та ефективності процесу викладання є його художньо-педагогічна компетентність як новоутворення в структурі особистості, що визначається особливостями професійної діяльності педагога, вмінням навчати, розвивати та виховувати дітей, використовуючи засоби образотворчої діяльності і характеризує його відповідність вимогам цієї діяльності [6].

Розглянемо більш детально компетентності мистецького напрямку освіти: *поліхудожня* компетенція вчителя образотворчого мистецтва характеризується комплексом знань про взаємодію мистецтв, інтегрованих програм, умінь переносити художній образ в іншу модальність, досвідом поліхудожньої проектної діяльності, інтегрованим через зіставлення художніх ідей, образів, явищ, предметів, сюжету, виразно-зображувальних засобів, в умінні усвідомити і виразити дійсність, те чи інше явище різними художніми способами: звуком, пластикою, рухом, кольором, ритмом, словом, знаком, символом; *методична* компетентність, як обов'язковий компонент професійно-педагогічної компетентності, змістом якої є: володіння різними методами навчання,

методичними прийомами, рівень загально дидактичної, художньої та методичної підготовки до організації навчально-виховного процесу. Методична компетентність спрямована на формування професійної та художньої культури вчителя образотворчого мистецтва й «покликана задовольняти потреби в постійному підвищенню фахового рівня в системі методичної роботи» [1];

естетично-професійна компетентність вчителя образотворчого мистецтва характеризується високим ступенем полікультурної за своїм змістом гуманітарно-художньої ерудиції; здатністю реалізувати свій естетичний потенціал (знання, вміння, досвід, особистісні якості) на практиці для успішної діяльності, усвідомлюючи відповідальність за її результати. Її складовими є: естетична, ціннісно-світоглядна, культурно-естетична, художньо-естетична, поліхудожня, навчально-пізнавальна та комунікативна компетенції; *естетична компетенція* є найбільш інтегративна характеристика естетичного розвитку вчителя образотворчого мистецтва, в основі якого лежить сформованість розуміння і сприйняття явищ дійсності та культури крізь призму понять прекрасного і повторного, трагічного і комічного тощо, а також наявність системи теоретичних знань, практичних умінь в галузі естетики, що визначають здатність фахівця вирішувати професійні завдання, що виникають в реальних ситуаціях професійної діяльності з орієнтацією на естетичні явища;

ціннісно-світоглядна компетенція пов'язана з ціннісними орієнтирами, здатністю бачити і розуміти навколишній світ, орієнтуватися в ньому, розуміти цілісну картини світу, здатністю до успішної діяльності в різних сферах життя, усвідомлення свого місця в ньому, до вибору цільових та смислових установок для своїх дій та вчинків, творчої самореалізації, до свідомого прийняття рішень;

культурно-естетична компетенція: майстерність, індивідуальна творчість, мистецтво тощо. Культурно-естетична компетентність обумовлена досвідом освоєння культурного простору, рівнем навченості, орієнтована на використання культурних еталонів як критеріїв оцінки при вирішенні проблем пізнавального, світоглядного, професійного характеру;

художньо-естетична компетенція: обізнаність у галузі мистецтва, прагнення та здатність реалізувати на практиці свій художньо-естетичний потенціал для одержання власного неповторного результату творчої діяльності, де під художньо-естетичним потенціалом розуміється: певний обсяг культурно-історичних та художньо-естетичних знань; умінь та навички художньо-естетичного сприймання, аналізу й інтерпретації творів мистецтва відповідно до авторського задуму, розуміння єдності форми та змісту тощо; готовність до художньо-творчої реалізації, самостійного пізнання мистецтва [4]; *навчально-пізнавальна* компетенція пов'язана з усвідомленням педагогом важливості свого навчання, засвоєння нових знань у галузі пластичних видів мистецтва (знання особливостей художньої мови, становлення різних видів, жанрів, стильових напрямів пластичного мистецтва у їхньому історичному розвитку, основ кольорознавства, побудови композиції, законів відображення глибини простору та об'єму на площині, закономірностей будови форми, конструкції предметів та об'єктів, спеціальної мистецтвознавчої термінології, поширених національних та всесвітньо відомих заходів культурного та мистецького життя тощо), опанування умінь та навичками образотворчої діяльності, оцінювання та інтерпретації художніх творів; умінь планувати власну навчальну діяльність, спрямовану на успіх, на досягнення цілей;

комунікативна компетенція передбачає розуміння образотворчого мистецтва як форми міжособистісного спілкування, способу взаємозв'язку між людьми; вміння аргументовано доводити власну позицію щодо оцінки художніх явищ сучасності у процесі дискусії; засвоєння особливостей

художньо-педагогічного мовлення і слухання (легкість у спілкуванні, незалежність, емоційна стійкість у спілкуванні, експресивність, схильність до самопрезентації, лінгвомистецька грамотність).

Також важливими компетентностями для вчителя мистецьких дисциплін є: здатність до творчого пошуку й реалізації нових ідей, здатність до забезпечення сприятливих умов в освітньому середовищі для кожного учня, залежно від його потреб, можливостей, здібностей та інтересів; здатність до спілкування державною мовою та розвиток мовно-комунікативної компетентності; знання концептуальних засад реформування мистецької освітньої галузі; готовність до ефективного використання в практичній діяльності основних принципів, методів та підходів до навчання мистецтву; формування загальнокультурної, естетичної та предметної мистецької компетентності у здобувачів освіти; володіння прикладними інструментами, необхідними для того, щоб розвинути креативне мислення у здобувачів освіти; здатність створювати естетичне середовище в закладі освіти; здатність орієнтуватися в інформаційному просторі; здатність до використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій в освітньому процесі; виявлення рівня засвоєння теоретичних і практичних знань щодо сучасної методики викладання образотворчого мистецтва.

Підсумовуючи, зазначимо, що компетентнісний підхід є необхідним у роботі вчителя образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти, який полягає в здатності керуватися набутими естетичними знаннями і художніми вміннями, готовності використовувати отриманий досвід у самостійній практичній художньо-творчій діяльності згідно з визначених Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Бараболя О.І. Методична компетентність учителя образотворчого мистецтва як психолого-педагогічна проблема. *Актуальні питання художньої освіти у вищій школі*. К., 2008. С.135–139.
2. Бібік Н. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* / за заг. ред. О.Овчарук. К.: Вид-во К.І.С., 2004. С. 47–53.
3. Зимня І.А. Ключові компетенції – нова парадигма результату сучасної освіти. *Ейдос*. 2006. URL:<http://www.eidos/journal/2006/0505.htm>
4. Масол Л.М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика. К., 2006. 431 с.
5. Масол Л.М. Компетентнісний підхід як фактор модернізації художньої освіти. *Сучасна музична та художня освіта: досвід, проблеми, перспективи*: Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. 2006. С. 24–27.
6. Смірнова О.О. Структура художньо-педагогічної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. *Молодь і ринок*. 2008. №3(38). С. 98–103.
7. Keen K. Competence: What is it and how can it be developed? / In J.Lowyck, P.de Potter, & J.Elen (Eds.). Brussels: IBM Education Center, 1992. P.111–122.

Павленко Ірина Миколаївна,

старший викладач кафедри освітніх та інформаційних технологій
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІН ТА ПЕРЕТВОРЕНЬ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ: ВИКОРИСТАННЯ ЗМІШАНОГО ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті проаналізовано інноваційні технології в освіті, їх використання для зміни та перетворення освітніх процесів та формування інформаційної культури та компетентності педагогів.

Ключові слова: освітній процес, дистанційне навчання, змішане навчання, новаторські технології.

Традиційні методи навчання та викладання не завжди забезпечують необхідний рівень якості освіти, що відповідає вимогам сучасного ринку праці.

У зв'язку з цим, все більше уваги приділяється використанню інноваційних технологій навчання, зокрема змішаного та дистанційного навчання. Змішане навчання поєднує традиційні методи навчання з використанням сучасних технологій, що дозволяє забезпечити більш ефективний процес навчання та зростання інтересу учнів до навчання.

Однак, дистанційне навчання може стати складним завданням для деяких учнів та вчителів через відсутність прямого контакту між ними. Також, дистанційне навчання може не забезпечувати необхідного рівня інтерактивності та спілкування між учнями та вчителями, що впливає на якість освіти.

Отже, основною проблемою є підвищення ефективності змішаного та дистанційного навчання та забезпечення необхідного рівня якості освіти, що відповідає вимогам сучасного ринку праці. Для розв'язання цієї проблеми необхідно забезпечити високу якість навчальних програм, використання сучасних технологій навчання та сприяти розвитку креативності та інноваційності учнів.

Потрібно забезпечити доступність технологій та засобів для дистанційного та змішаного навчання, зокрема, створення відповідної інфраструктури, яка дозволить учням та вчителям ефективно використовувати ці технології.

Для ефективного впровадження змішаного та дистанційного навчання також потрібно забезпечити відповідну підготовку вчителів та учнів, яка дозволить їм використовувати нові технології ефективно та ефективно спілкуватися один з одним.

Крім того, важливо розробити ефективну систему оцінювання та контролю якості навчання в змішаному та дистанційному форматі, щоб забезпечити високу якість освіти та відповідність її вимогам.

Основна проблема полягає в підвищенні ефективності змішаного та дистанційного навчання та забезпеченні високої якості освіти, що відповідає сучасним вимогам. Для цього потрібно забезпечити доступність технологій та засобів, відповідну підготовку вчителів та учнів, ефективну систему оцінювання та контролю якості навчання, підтримку, мотивацію.

Аналіз наукових публікацій показує, що використання новаторських технологій для трансформації сучасних освітніх закладів є актуальною та важливою темою для досліджень. Дослідження показують, що змішане та дистанційне навчання можуть мати позитивний вплив на результати навчання та забезпечити більш гнучкі умови для освітян.

Наприклад, за результатами досліджень, проведених університетом Стенфорда, студенти, які навчаються за допомогою змішаного навчання, отримують кращі результати ніж ті, хто навчається лише в аудиторії. Змішане навчання дає учням можливість вчитися в зручний для них час та зручному місці, а також сприяє індивідуалізації навчання.

Дослідження також показали, що використання дистанційного навчання може допомогти зменшити витрати на освіту та забезпечити доступ до освіти для більш широкої аудиторії. Дистанційне навчання також дозволяє учням отримувати освіту у відповідності зі своїм темпом та зручним графіком.

В Україні проводяться дослідження у галузі використання новаторських технологій для

трансформації сучасних освітніх закладів, зокрема з питання змішаного та дистанційного навчання. Науковці, які працюють у цій галузі:

Марченко І.В. «Формування інформаційної компетентності майбутніх педагогів в умовах змішаного навчання».

Рожок Н.В. «Особливості формування мотивації учнів до навчання з використанням змішаного навчання».

Середа Т.О. «Формування ключових компетентностей учнів засобами змішаного навчання».

Шпак О.Ю. «Вплив дистанційного навчання на професійний розвиток майбутніх учителів математики».

Однак, дослідження також показують, що використання новаторських технологій повинно бути збалансоване з традиційними методами навчання та використовуватися відповідно до потреб освітян та освітньої програми. Вчителі повинні мати достатню підготовку до використання нових технологій та забезпечувати достатню підтримку учням.

Метою статті є аналіз інноваційних технологій в освіті, зокрема змішаного та дистанційного навчання, їх використання для зміни та перетворення освітніх процесів та формування інформаційної культури та компетентності педагогів.

Новаторські технології нещодавно стали невід'ємною частиною сучасної освіти. Зокрема, поєднання змішаного та дистанційного навчання відкриває безліч можливостей для трансформації сучасних освітніх закладів. У цій статті розглянемо детальніше, які технології можуть бути використані для забезпечення якісної освіти та як вони можуть допомогти у зміні освітніх практик.

Передові технології, такі як штучний інтелект, віртуальна реальність, блокчейн та інші, можуть допомогти в освітньому процесі, зробивши його більш ефективним та зручним. Зокрема, за допомогою віртуальної реальності можна створити іммерсивні середовища для навчання, що дозволяє учням переживати різні ситуації та відчувати їх на собі. Такі технології можуть бути особливо корисні для практичної підготовки.

Ще одна важлива технологія, яка може бути використана для трансформації освіти - це штучний інтелект. Він може допомогти учням зосередитися на тих аспектах, які є для них найбільш важливими, та надавати індивідуалізовану підтримку. Наприклад, система зі штучним інтелектом може рекомендувати учням ті теми, які їм потрібно вивчити більш детально на основі їхніх потреб.

Однією з найбільш обговорюваних технологій для трансформації освіти є блокчейн. В освіті блокчейн може бути використаний для збереження та підтвердження документів, таких як дипломи та сертифікати. Це забезпечить безпеку та недоступність даних для зловмисників, а також дозволить швидко та ефективно підтверджувати кваліфікації.

Поєднання змішаного та дистанційного навчання також може бути дуже корисним, оскільки воно дозволяє отримати доступ до кращих курсів та вчителів з усього світу. Змішане навчання дозволяє учням зосередитися на практичних завданнях та взаємодії з вчителями та однокурсниками під час занять в аудиторії, а дистанційне навчання дозволяє їм вчитися віддалено в своєму темпі.

Для забезпечення ефективного змішаного та дистанційного навчання можуть бути використані різноманітні платформи та програмні засоби, такі як відеоконференції, платформи для онлайн-курсів та спеціальні програми для співпраці та комунікації між вчителями та учнями. Зокрема, платформи для онлайн-курсів дозволяють учням вчитися з будь-якого місця та у будь-який час, забезпечуючи доступ до відеолекцій, завдань та тестів.

Загалом, використання новаторських технологій для трансформації сучасних освітніх

закладів може допомогти учням отримати якісну освіту та готуватися до викликів майбутнього.

Крім того, важливо пам'ятати, що використання новаторських технологій не замінює людської взаємодії, а лише доповнює її. Вчителі та викладачі є незамінними частинами освітнього процесу, а нові технології можуть допомогти їм створювати більш ефективні та зручні умови для навчання та розвитку.

На завершення можна сказати, що використання новаторських технологій для трансформації сучасних освітніх закладів - це важливий крок у напрямку розвитку освіти та підготовки учнів до майбутніх викликів. Важливо забезпечувати доступ до нових технологій та програм для всіх вчителів, а також забезпечувати належну підготовку їх до використання цих технологій. Тільки тоді ми зможемо досягти максимального ефекту від їх використання та зробити освіту більш доступною та ефективною для всіх.

Успішне впровадження змішаного та дистанційного навчання потребує від педагогічних працівників підготовки та підтримки, а також відповідної технічної бази та програмного забезпечення.

Отже, використання інноваційних технологій в освіті, зокрема змішаного та дистанційного навчання, позитивно впливає на якість навчання та формування інформаційної культури та компетентності вчителів.

Список використаних джерел

1. Деякі питання організації дистанційного навчання: наказ МОН України від 8.09.2020 р. №1115. [URL:https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannya-organizacijidistancijnogo-navchannya-zareyestrovano-v-ministerstvi-yusticiyiukrayini-94735224-vid-28-veresnya-2020-roku](https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannya-organizacijidistancijnogo-navchannya-zareyestrovano-v-ministerstvi-yusticiyiukrayini-94735224-vid-28-veresnya-2020-roku) (дата звернення 06.02.2023)
2. Теорія та практика змішаного навчання: монографія. Кухаренко В.М. та ін. Харків: НТУ «ХПІ», 2016. 284 с.
3. Ткачук М.В. Формування інформаційної компетентності майбутніх педагогів в умовах змішаного навчання. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Острог, Серія «Педагогічні науки», 2020. №4. С. 5–11.
4. Шевчук І.В. Особливості використання змішаного навчання в процесі підготовки майбутніх фахівців з вищої освіти. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2019. №4(78). С. 51–57.
5. Шмакова О.М., Шило А.В., Кузьменко Л.О. Змішане навчання як засіб забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців з технічних спеціальностей. *Східноєвропейський журнал передових технологій*. 2020. №4(10). С. 4–10.
6. Siemens G. Connectivism: A learning theory for the digital age. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 2005. №2 (1). P. 3–10.

Паламарчук Валентина Валентинівна,

учитель початкових класів Охтирської ЗОШ I-III ст. №5

Охтирської міської ради Сумської області

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Анотація. У статті здійснено спробу узагальнити практичні можливості розвитку критичного мислення учнів початкових класів, розглянуто теоретичні та практичні позиції.

Ключові слова: учнів початкових класів, критичне мислення, процес розвитку.

Ураховуючи сучасні вимоги суспільства, ми намагаємося змінити практику своєї роботи, щоб сприяти активному навчанню учнів початкових класів і розвитку в них критичного мислення. Саме

тому будуємо уроки так, щоб учні не просто запам'ятовували навчальний матеріал, а запитували, досліджували, творили, вирішували, інтерпретували та дебатовали за його змістом. Таке навчання сьогодні вважається «найкращою практикою». Дослідження показують, що саме на активних заняттях – якщо їх орієнтовано на досягнення конкретних цілей і добре організовано – учні засвоюють матеріал найбільш повно і з користю для себе. Фраза «найбільш повно і з користю для себе» означає, що учні думають про те, що вони вивчають, застосовують це в ситуаціях реального життя або для подальшого навчання та можуть продовжувати вчитися самостійно). Навчання, результати якого можна використовувати, причому протягом значного часу, – це набагато ефективніший шлях використання часу, ресурсів педагога й суспільства, аніж навчання, що залишає учнів пасивними, стомлює вчителя одноманітністю і результати якого швидко забуваються, оскільки вони не розвиваються та не використовуються на практиці.

Технологія розвитку критичного мислення як освітня інновація стала предметом досліджень вітчизняних педагогів і методистів порівняно недавно. Це зумовлено тим, що погляди вчених стосовно можливості формування критичного мислення в учнів початкових класів протягом останніх ста років були досить суперечливими.

Так, наприкінці XIX – на початку XX століття науковці, здійснюючи аналіз діяльності тогочасної школи, вказували, що навчальний процес у закладах освіти спрямований на некритичне сприймання дітьми істин, безпосереднє запам'ятовування ними матеріалу (П. Блонський, М. Добролюбов, П. Кованько, Л. Толстой та ін.). У цей же період було проведено ряд досліджень із питань психічного розвитку дітей, автори яких відзначали його слабкий розвиток і тим самим заперечували можливість формування критичного мислення в молодших школярів (Ж. Піаже, С. Рубінштейн, В. Штерн та ін.).

Проте другу половину XX століття характеризують дослідження, теоретичні та практичні розробки (питання про зони найближчого розвитку Л.Виготського; ідеї розвивального навчання В. Давидова, Д. Ельконіна; проблема розумового виховання, висвітлена в працях В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі; підходи до розвитку пізнавального інтересу й активності учнів, що знайшли відбиток у розробках Г. Люблінської та ін.), які стали фундаментом для подальших пошуків шляхів формування критичного мислення дітей і молоді та дозволили сучасним науковцям (Т. Воропай, Д. Десятов, О. Пометун, Л.Терлецька, С. Терно, О. Тягло та ін.) переконатись, що сенситивним періодом для його розвитку є молодший шкільний вік.

Відповідно до цих наукових досліджень критичне мислення – це складне й багаторівневе явище, яке дозволяє узагальнити, що мислити критично означає вільно використовувати розумові стратегії та операції високого рівня для формулювання обґрунтованих висновків і оцінок, прийняття рішень. Адже, з педагогічної точки зору критичне мислення – це комплекс мисленнєвих операцій, що характеризується здатністю людини аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел; бачити проблеми, ставити запитання; висувати гіпотези та оцінювати альтернативи; робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його.

Проаналізувавши думки науковці, ми переконалися, що цим мисленнєвим операціям можна і необхідно навчати, а далі – вдосконалювати їх, тренувати. Таким чином, критичне мислення допомагає учням не лише під час роботи з інформацією в класі, але й стає основою для формування логічного мислення та розмірковування. Використовуючи елементи технології розвитку критичного мислення, учні вчать ставити питання:

Що я думаю про це?

Як нові знання відповідають раніше отриманим?

Що я можу робити по-іншому після вивчення цього матеріалу?

Як нові знання впливають на мою думку, погляд, рішення?

Яка нова інформація мене вразила?

Вчити учнів формулюванню питання – непросте справа. Вчитель сам має знати питання якого характеру можна задавати в цьому випадку, якій дитині його поставити, яку форму використати. Для того, щоб технологія використання критичного мислення формувала та розвивала творчу особистість учня початкових класів, вчителю треба знати основні елементи критичного стилю мислення учнів, а саме: здатність впевнено орієнтуватися в навчальному матеріалі, оцінювати ступінь достовірності інформації; відкритість до нестандартних способів розв'язування завдань і задач; готовність до конструктивного діалогу, відстоювання власної точки зору та перегляду її; самодіагностика рівня сформованості різноманітних умінь і навичок; рефлексія всіх пунктів свого навчального маршруту в контексті підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Працюючи за технологією розвитку критичного мислення, ми усвідомлюємо, що навчити учнів мислити критично з першого уроку в початковій школі неможливо, критичне мислення формується поступово, воно є результатом щоденної кропіткої роботи вчителя й учня. Не можна виділити чіткий алгоритм дій учителя з формування критичного мислення в учнів. Але можна виділити певні умови, створення яких здатне спонукати і стимулювати учнів до критичного мислення.

Ці умови ми подаємо як **висновки**: відведення певного проміжку часу на те, щоб ознайомитися із існуючими поглядами, одговорити їх, зробити висновки; дозвіл на розмірковування, записування своїх припущень, визначення їх правильності чи помилковості; створення атмосфери очікування великої кількості різноманітних думок; залучення учнів до обговорення, формування в них почуття відповідальності за прийняте рішення; повага й цінування думок інших.

Панюта Олена Миколаївна,

вихователь Конотопського ДНЗ (ясла-садок) №4 «Сонечко»
Конотопської міської ради Сумської області

ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ У СУЧАСНІЙ ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Анотація. В умовах модернізації змісту дошкільної освіти важливе значення має інтеграція народної педагогіки та класичної педагогічної науки. Народна педагогіка є невід'ємною складовою духовної культури народу, адже це сукупність перевірених знань та методів виховання, заснованих на ідеях, знаннях і досвіді багатьох поколінь.

Ключові слова: дошкільна освіта, народна педагогіка, модернізація.

Одним з найважливіших педагогічних завдань, визначених Законом України «Про дошкільну освіту», є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля. Тому на сучасному етапі розвитку нашої держави перед освітянами постає першорядне завдання – виховання підростаючого покоління на засадах національних та загальнолюдських цінностей. Важливу роль у

цьому процесі відіграє українська народна педагогіка, яка дає можливість з раннього віку плекати духовність у дітей, любов до рідної землі, національної історії, культури, традицій та звичаїв.

Дошкільний вік – найважливіший період людського життя. Тому доцільно, щоб ці завдання були відображені у змістовому компоненті освітньої діяльності дошкільних навчальних закладів. Адже чим глибше проникають діти у скарбницю національної матеріальної й духовної культури, осмислюють досягнення своєї нації, то глибші їхні національні почуття, стійкіші прагнення до навчальної та трудової діяльності.

Актуальність дослідження. Докладне вивчення історії народної педагогіки свідчить про єдність діячів освіти, педагогів, філософів у баченні народної педагогіки як основного вчителя молодого покоління. Народна педагогіка є першоосною становлення й розвитку педагогічної науки, яка у свою чергу знаходить відображення в численних наукових працях і практичній діяльності. Першим, хто в Україні довів, що народна педагогіка є фундаментом наукової педагогіки, був видатний український педагог, етнограф О. Духнович. Ідеями української народної педагогіки була пройнята вся творча спадщина К. Ушинського, Г. Сковороди, І. Котляревського, Т. Шевченка, І. Франка, М. Грушевського, С. Русової. Наукові етнографічні та педагогічні пошуки з проблеми виховної мудрості народу, національної культури, історії були предметом вивчення цілої плеяди сучасних дослідників – В. Сухомлинського, Є. Сявавко, М. Стельмаховича, О. Любара, Д. Федоренка, М. Євтуха, В. Кузя, А. Богуш.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей виховання дітей дошкільного віку засобами народної педагогіки.

Виклад основного матеріалу. Упродовж віків український народ визначив систему знань, ідей, принципів, традицій, засобів, які завжди продуктивно використовувались у формуванні загальнолюдських та національно-культурних цінностей. Цей унікальний досвід було узагальнено та виокремлено в напрям педагогічної науки – народної педагогіки. Метою виховання в народній педагогіці є формування усвідомлення належності до коренів роду і народу, значущості таких людських чеснот, як порядності, чесності, любові до матері, сім'ї, рідної країни тощо. В історії людства традиційно склалося, що кожен народ передає свій суспільний досвід, духовне багатство з покоління в покоління як спадок старшого покоління молодшому, а виховання при цьому набуває народного характеру. У такому контексті проаналізуємо засоби народної педагогіки, виявимо можливості та способи їх використання у вихованні дошкільників в умовах сучасного дошкільного закладу. Розглянемо основні ідеї, положення розроблень і праць, присвячених питанням народності педагогіки.

Перший, хто надавав великого значення народній педагогіці був видатний український науковець та педагог К. Ушинський. Великий вчений увів поняття «народна педагогіка» в широкий обіг, обґрунтувавши правомірність цього терміну в педагогічній науці, теоретично й практично довів, що народна педагогіка, є золотим фондом педагогіки наукової, закликав до ґрунтовного й всебічного вивчення виховного досвіду народу. Педагог вважав, що вкрай важливо залучати дитину до скарбниці народної мудрості з раннього віку. Впроваджуючи ідеї К. Ушинського у сучасний освітній простір ми вважаємо, що прищеплювати любов до національної культури, народної творчості, традицій українського народу, доцільно шляхом організації нетрадиційних занять, під час народних свят та різноманітних заходів з використанням інноваційних методик. Ефективним та доцільним у ранкові години є вивчення народного фольклору: пісеньок, колісанок, забавлянок, прислів'їв, приказок. Педагоги можуть використовувати цілий комплекс навчально-

виховних методів, які містять різні види творчості: вишивка, писанкарство, різьблення по дереву, гончарство, елементи обробки національного одягу.

Послідовницею ідей К. Ушинського була С. Русова, яка наполягала, щоб виховання дитини здійснювалося через колискові, забавлянки, народні казки, ігри, пісні, лічилки, загадки. Тим самим вона поступово залучається до національної культури українського народу, відбувається етнізація дитини як особистості. Найдієвішим засобом національного виховання Софія Русова вважала рідне слово. Саме через слово дитина сприймає духовні цінності народу, його світобачення та світосприймання, здійснюється її художньо-образне мислення, засвоюються нею мораль, історичний досвід народу [3, с.12-14].

З нашої точки зору, ознайомлення сучасних дошкільників з народними традиціями, українською народною творчістю, малими фольклорними жанрами становить найкращий матеріал для розвитку їх мовлення, для пошукової роботи дітей, їх активності, зацікавленості на занятті. Розмаїття виховних заходів народознавчої тематики, як за змістом так і за формою дозволить поповнити активний словник дітей, виховати у них любов до рідної мови, до свого краю, українського народу, чесність, працьовитість, доброту, почуття прекрасного.

Вагомим внеском у розвиток народної педагогіки є розроблення А. Макаренка, який у процесі виховання відводив чільне місце народній педагогіці, поширював її ідеї, використовував народні педагогічні методи у власній роботі. Педагог-новатор закликав не руйнувати народні педагогічні традиції, а переосмислювати їх, наповнювати новим змістом, критично підходити до відбору народних традицій. Велику увагу як фактору виховання приділяв народним іграм і танцям. А. Макаренко, як К. Ушинський, вважав народ великим педагогом [2, с.6-7]. Ідеї А. Макаренка про народну педагогіку знайшли підтримку й подальший розвиток у працях його послідовників. Найбільш відомий із них – видатний педагог В. Сухомлинський.

Педагогічна творчість В. Сухомлинського пройнята не лише традиціями, а й прийомами, методикою української етнопедагогіки. Як у наукових працях, так і у практичній діяльності педагог доречно використовував такі жанри народної творчості, як прислів'я, приказки, афоризми, казки, легенди, в яких прославляється праця. Для виховання підростаючого покоління В. Сухомлинський використовував різноманітні форми народної мудрості: усну народну творчість, писемні етнографічні пам'ятки, звичаї і традиції народного виховання, праці, побуту і громадського життя, досвід сімейного виховання, свята, обряди, ігри та інше.

Ми вважаємо, що сучасний дошкільний навчальний заклад повинен виховувати майбутніх громадян України на основі культурно-історичного досвіду нашого народу, його багатовікової мудрості та духовності. Як уже було доведено, ефективним засобом цієї роботи повинні бути національні традиції, які мають потужні виховні можливості. Отже, мета народного виховання в освітньому середовищі дошкільного навчального закладу повинна полягати у піднесенні загальної культури вихованця, підготовці до життя і праці, виховання справжнього патріота і громадянина своєї держави.

Однак у сучасному зверненні до народної педагогіки спостерігається дещо спрощене та одностороннє її розуміння, сприйняття лише її окремих положень, епізодичне використання її засобів. Саме цим можна пояснити те, що освітяни у виховній практиці часто залишають поза увагою унікальні місцеві традиції, не використовують достатньою мірою автентичні фольклорно-етнографічні твори, а також безпідставно ігнорують виховні можливості трудових свят та обрядів. Щодо останніх, то саме вони є традиційною формою передавання соціального досвіду і духовних цінностей, моральних норм і принципів від старшого покоління до молодшого, від суспільства до

індивіда. Для прикладу, ефективність свят як засобу виховання полягає в тому, що вони впливають одночасно на свідомість і почуття, задовольняючи духовні потреби юного покоління. Це, власне, спонукає багатьох учених, педагогів-практиків до виявлення педагогічних умов ефективного використання народно-педагогічних засобів у виховному процесі дошкільних закладів. Дослідженнями встановлено, що такими, зокрема, є ґрунтовне комплексне планування роботи і визначення кадрової спроможності, зв'язок з батьками – носіями народної педагогічної мудрості, дослідження педагогічним колективом джерел народної педагогіки, активна участь вихованців та їхніх батьків у відтворенні, відродженні форм, засобів і методів народної педагогіки, аналіз результативності й передбачення перспективи виховання, в основі якого – народна педагогіка, планування активних, творчих форм роботи педагогічного колективу в означеному аспекті.

Усі основні засоби і методи народного виховання мають комплексний характер, вирішують одночасно декілька педагогічних завдань. Серед дослідників народної педагогіки немає єдиної думки щодо засобів народного виховання. В окремих публікаціях до них відносять казки, прислів'я, приказки та інше, тобто твори фольклору. Отже, на основі досліджень наявних праць із народної педагогіки доходимо висновку, що всі її засоби поділяються на три групи: 1) засоби матеріальної культури – природа, діяльність; 2) засоби духовної культури – слово, рідна мова, фольклор, релігія, мистецтво, гра; 3) засоби соціонормативної культури – традиція, громадська думка.

Запропонована класифікація засобів української народної педагогіки має узагальнений характер. У контексті нашого педагогічного дослідження використовуємо іншу, більш детальну, класифікацію. Таким чином, усі засоби народної педагогіки поділяємо на три блоки: фольклор, гра, традиції. Кожен із них складається із взаємопов'язаних елементів. Так, наприклад, будь-яка народна традиція включає елементи гри, пісні, і будь-яка гра не може проходити без використання малих жанрів фольклору: лічилки, мирилки, примовки тощо.

Однак, вважаємо, з практики народної педагогіки варто виокремити ті форми, методи і засоби, які придатні для використання в навчально-виховному процесі дошкільного закладу в контексті його виховних завдань. Результативність виховання дошкільників засобами народної педагогіки, як засвідчує аналіз джерельної бази, значною мірою залежить від актуалізації їх змісту та використання з урахуванням вікових особливостей дітей і педагогічних умов діяльності дошкільного закладу.

До того ж, зацентруємо увагу на тому, що завдання вихователя не повинно зводитися лише до ознайомлення дітей з українськими національними традиціями. Важливим є те, щоб цей національний скарб став надбанням дитячого розуму і душі. На наш погляд, цього можна досягти, дотримуючись принципу організації активної пізнавальної діяльності дітей.

Висновки. Отже, народні педагогічні засоби, спрямовані на виховання дітей дошкільного віку є багатофункціональні й високоемоційні, оскільки задовольняють їхню допитливість, невтомне прагнення до руху, творчого мислення, в них втілена народна мудрість і мораль, тому виховний потенціал народної педагогіки в процесі виховання дітей дошкільного віку важко переоцінити, адже засоби її є доступними та ефективними.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі: Практикум: Навч. посіб. К.: Вища школа. 2003. 206 с.
2. Видатний український педагог К.Д. Ушинський. URL:<http://istorpedagoglpk.blogspot.ru/2014/12/7.htm>
3. Концепція національного виховання Софії Русової. URL:<https://studfiles.net/preview/5110606/>

4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. К., 2004. Вид.центр ЛНУ ім. І.Франка. 2002. 159 с.
5. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. К.: ІЗМН, 1997. 232 с.

Пашина Олена Іванівна,
учитель української мови та літератури Харківської ЗОШ I-III ст. №122
Харківської міської ради Харківської області

ПРИНЦИПИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕРАКТИВНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. *Статтю присвячено проблемі добору ефективних методів та принципів візуалізації з метою навчання української мови та інтеграції знань з предмету мистецтво. У статті обґрунтовано актуальність вибраної теми у контексті проблеми інтерактивності. Рекомендовані у статті принципи візуалізації та методи інтерактивності на уроках української мови, літератури, мистецтва допоможуть налагодити максимально ефективний процес навчання і сприятимуть застосуванню нових знань в учнів.*

Ключові слова: візуалізація, наочність, інтерактивність, медіаконтент, медіатекст, учні, українська мова, літераура, мистецтво/

Питанням використання електронної наочності у навчальному процесі займалось багато відомих вчених. Використання інтерактивних дошок досліджували В.А. Антоненко, Г.Ф. Бонч-Бруєвич, С.П. Лабудько, Н.В. Морзе; електронних посібників – Л.І. Білоусова; пошукової системи Google – Т.К. Варенко, Н.О. Химиця та інші.

Хочу зазначити основні принципи наочності навчання в процесі вивчення мови: необхідно визначити мету використання засобів наочності; комплексно використовувати окремі види наочності, які забезпечать найбільший ефект; залучати школярів до роботи із засобами наочності; застосовувати систему наочності на всіх етапах навчального процесу; демонструвати засоби наочності послідовно в міру подання навчального матеріалу; використовувати засоби наочності як елемент доповнення до матеріалу, що вивчається тощо [1].

У середній школі застосування наочності та медіаконтенту на уроках мови, літератури, мистецтва має на меті наступне: розширення чуттєвого досвіду учнів; розвиток спостережливості в учнів; пізнання властивостей предметів під час практичного навчання; створення умов для формування опори для самостійного навчання й систематизації навчального матеріалу під час навчання школярів.

Підсумовуючи матеріал статті, можна сказати, що під медійним контентом ми розуміємо універсальний засіб навчання і виховання, яке відображає різноманіття конкретних явищ, предметів навколишнього світу за допомогою цифрових технологій, організує сприйняття і спостереження учням реальної дійсності, значно впливає на сенсорну сферу учня, розвиває його спостережливість, мислення, уяву, стимулює пізнавальну і творчу активність, допомагає розвитку інтересу до навчання; підвищує якість засвоєння тощо [3, с.108–112.] Однією з беззаперечних переваг використання медіа у навчанні є інтерактивність. Інтерактивність досить широке за змістом поняття, за допомогою якого в сучасній науці розкривають характер і міру взаємодії між об'єктами. У навчанні із застосуванням інформаційних і комунікаційних технологій інтерактивність є можливістю користувача активно взаємодіяти з носієм інформації, на власний розсуд здійснювати її відбір, змінювати темп подання матеріалу [2].

Отже, інтерактивність надає електронній наочності когнітивний (пізнавальний) характер, вносить ігрові і дослідницькі компоненти в учбову роботу, природним чином спонукає учнів до глибокого і всебічного аналізу властивостей об'єктів і процесів, що вивчаються.

Сьогодення вимагає формування в учнів інноваційних навичок та творчості, критичного мислення і вміння вирішувати проблеми. Важливо формувати комунікативні навички та навички співробітництва. В умовах змішаного навчання під час війни важливо на уроках мови, літератури, мистецтва формувати в учнів вміння працювати з інформацією та медіа [5].

Набуття досвіду створення художніх образів відбувається через опанування елементарними вміннями у початковій школі, які є основою для розвитку загальних і спеціальних мистецьких здібностей. Тому я у своїй роботі організую щоденне навчальне онлайн-спілкування з учнями. Розміщую в мережі Інтернет (на Google Диску) мультимедійні матеріали (презентації, відеоролики тощо). Такі матеріали допомагають учневі у вивченні тем за навчальним планом.

Дуже важливо розвивати уміння учнів на уроках мови, літератури, мистецтва інтерпретувати твори мистецтва, висловлювати враження та особистісне ставлення до них [1, с.23–24]. В процесі творчої роботи відбувається засвоєння знань про мову, літературу та різні види мистецтва, особливості їхньої художньо-образної мови, зокрема у міжпредметних взаємозв'язках. *Пропоную учням перелік інтернет-джерел, що сприяють засвоєнню програмового матеріалу (на каналі YouTube).*

На уроках української мови розкриваю творчий потенціал учнів шляхом занурення в мистецтво та пропоную перегляд мультфільмів з класичною музикою, стимулюю художньо-образного мислення учнів, пропонуючи музичні імпровізації. Враховуючи художні інтереси школярів, пропоную творчі ігри, які виховують естетичні смаки.

Перевірено, що ігри та кросворди сприяють творчому самовияву та розвитку індивідуального стилю учнів засобами мистецтва, формують вміння презентувати й оцінювати власну творчість, плекаю потреби у самовдосконаленні. Дбаю про формування вмінь, навчаю взаємодіяти з іншими засобами мистецтва, виявляти зв'язки мистецтва з природним і соціокультурним середовищем.

На уроках мови, літератури, мистецтва *розвиваю* комунікативні навички, пропоную спілкування, виступи, презентації, контактування в групах. Формую в учнів вміння спілкуватися, вільно висловлювати свою думку, формую медіаграмотність. А також виховую здатність застосовувати мистецтво, медіатексти для отримання задоволення та емоційного релаксу [3].

Плекаю критичне і творче мислення, навчаю школярів думати самостійно, брати відповідальність за свої думки й рішення, здатність орієнтуватися у великому потоці мистецької інформації, вміння знаходити та знешкоджувати фейки, маніпуляції тощо. Використовую навчальні матеріали рекомендовані Міністерством «*Інфомедійна грамотність на уроках мистецтва*», сайт АУП, інші медіатексти з предметів НУШ.

Окрім цього, однією з ключових характеристик принципів візуалізації та медіаконтенту є їх доступність [4]. Цей вид наочності не вимагає витрати коштів або великої кількості часу. Більшість матеріалів є у вільному доступі в мережі Інтернет, тому, як вчитель, так і учні можуть без перешкод працювати з конкретним матеріалом. До того ж, я надаю перевагу електронній наочності, бо вважаю, що це сучасно та цікаво учням і доступно кожному. Також використання засобів електронної наочності дозволяє підвищити продуктивність навчального процесу, стимулювати пізнавальний процес.

Види електронної наочності та медіаконтенту можна розділити на три групи: динамічні, статичні та мультимедійні. До динамічних відносяться відео, фільми, GIF, liveworksheets тощо. Статичні – це електронні словники (Longman Dictionary або Oxford Dictionary); електронні картинки, меми тощо. Також є мультимедійні засоби навчання, тобто мультимедійна лекція або презентація та мультимедіапанорама. Мультимедійна наочність – це засіб навчання, в якому поєднані інформаційні об'єкти різних типів: зображення, звук, текст. Прикладами мультимедійної наочності є мультимедійна лекція, мультимедіа-панорама, мультимедійна презентація та різні види додатків. Динамічні, статичні, мультимедійні види електронної наочності дають змогу на уроці організувати плідну роботу учнівського колективу творчого та дослідницького характеру, самоосвітню діяльність школярів.

Таким чином, використання принципів візуалізації та медіаконтенту для розвитку комунікативних вмінь учнів основної школи є доцільним. Це один з найпрогресивніших методів навчання, який мотивує учнів, підвищує динаміку навчального процесу, стимулює пізнавальні процеси учнів та допомагає учням навчатись у освітньому закладі та самостійно.

Список використаних джерел

1. Бондаренко, Н.В. Традиційні методи навчання української мови: сучасний контекст. Київ: Педагогічна думка, 2020. С.23–24.
2. Бондаренко, Н.В. (2021). Медіатекст як ресурс осучаснення й збагачення змісту підручника української мови. Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць, 27, 15–26. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2021-27-15-26/>
3. Подаряща, О.І. (2016). Медіатекст у контексті нової комунікаційної парадигми освіти. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації, 1 (25), 108–112.
4. Проблеми методів компетентісно орієнтованого навчання української мови в закладах загальної середньої освіти: зб. матер. круглого столу, присвяченого пам'яті члена-кореспондента НАПН України, доктора педагогічних наук, професора Біляєва О.М. Київ: Педагогічна думка. 22 жовтня 2020 р.
5. Як організувати викладання навчальних предметів в умовах воєнного стану: рекомендації. URL: <https://sqe.gov.ua/yak-organizuvati-vikladannya-navchaln/>.

Перлик Вікторія Володимирівна,

старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Анотація. У статті розкрито особливості організації дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти, акцентовано увагу на ролі керівника та педагогів закладу під час організації дистанційного навчання, описано досвід упровадження Office 365 (Microsoft Teams) в освітній процес.

Ключові слова: дистанційне навчання, технології дистанційного навчання, синхронний режим навчання, асинхронний режим навчання, Microsoft Teams.

Постановка проблеми. Дистанційна освіта, незважаючи на декілька десятиліть її розвитку, досить активно увійшла в наше життя нещодавно в умовах карантину, а особливо сьогодні, коли заклади освіти здійснюють освітній процес в умовах воєнного стану.

Вимушене дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників освітнього процесу: учителів, учнів та батьків. Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, надихати й мотивувати учнів, давати раду технічним проблемам виявилось зовсім непросто. Більшість країн в умовах пандемії, викликів й загроз сьогодення, не були готові до цього, і Україна також. Перед керівництвом адміністрації закладів загальної середньої освіти та педагогічними працівниками постала необхідність пошуку оптимальних варіантів організації та здійснення освітнього процесу в дистанційному форматі. Надзвичайної актуальності набули також різноманітні наукові дослідження із зазначеного питання.

Аналіз останніх досліджень. Проблемам з питань розвитку дистанційної освіти присвячені роботи багатьох зарубіжних науковців: Р. Деллінга, Г. Рамбле, Д. Кігана, М. Сімонсона, М. Мура, А. Кларка, М. Томпсона й відповідно вітчизняних, таких як: О. Андреев, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Олійник, Є. Полат, А. Хуторський. Та, незважаючи на велику кількість наукових досліджень, сучасна дистанційна освіта в Україні нагадує традиційні форми заочного навчання, без застосування всіх можливостей, принципово нових форм і методів навчання.

Результати аналізу наукової літератури з проблеми організації дистанційного навчання в системі загальної середньої освіти показують, що науковці суттєву увагу зосереджують на застосуванні дистанційного навчання в різних ланках освітнього процесу. Водночас забезпечення функціонування системи дистанційного навчання в межах держави в повній мірі не вдалося, є низка невирішених питань, зокрема методологічних, що й зумовило мету написання статті.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні немає одностайного рішення серед науковців щодо визначення поняття «дистанційне навчання».

За словами вчених, дистанційне навчання – це технологія, що базується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення та створює за допомогою сучасних телекомунікацій інформаційне освітнє середовище для постачання навчального матеріалу та спілкування.

У нормативних документах Міністерства освіти і науки України наголошується, що дистанційне навчання – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1, 2, 3].

Технології дистанційного навчання – комплекс освітніх технологій (технології розвивального, проектного, змішаного, диференційованого, програмованого, модульного навчання тощо), а також інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій, що дають можливість реалізувати процес віддаленого / дистанційного навчання в закладах освіти [5].

Відповідно до Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти під час дистанційного навчання мають враховуватися інтереси учнів:

- організація освітнього процесу має забезпечувати регулярну та змістовну взаємодію вчителів з учнями;
- під час дистанційного навчання мають створюватись умови для забезпечення повноцінної участі в освітньому процесі осіб з ООП з обов'язковим урахуванням індивідуальної програми розвитку;

– заклад освіти забезпечує регулярне відстеження результатів навчання учнів, а також за потреби надання їм підтримки в освітньому процесі;

– для учнів, які не можуть взяти участь у синхронному режимі взаємодії з поважних причин, заклад забезпечує використання інших засобів комунікації, доступних для учнів – телефонного, поштового зв'язку тощо;

– організація освітнього процесу обов'язково здійснюється з дотриманням вимог щодо захисту персональних даних, а також санітарних правил і норм щодо формування розкладу навчальних занять, вправ для очей та постави, безперервної тривалості навчальної діяльності з технічними засобами навчання, часу для виконання домашніх завдань тощо [6].

Існують певні вимоги, скільки часу діти різного віку можуть безперервно працювати з технічними засобами під час дистанційного уроку, щоб не завдавати шкоди здоров'ю. Ці вимоги сформульовані, зокрема, у новому Санітарному регламенті [7]: для учнів 1 класів – не більше 10 хвилин; для учнів 2 – 4 класів – не більше 15 хвилин; для учнів 5 – 7 класів – не більше 20 хвилин; для учнів 8 – 9 класів – 20 – 25 хвилин.

При здвоєних навчальних заняттях для учнів 10 – 11(12) класів – не більше 25 – 30 хвилин на першому навчальному занятті та не більше 15 – 20 хвилин на другому навчальному занятті.

Звичайно, що перерва має бути. Якщо вчитель проводить онлайн-урок, він має чергувати види навчальної діяльності, організовуючи під час уроку гімнастику для очей та для профілактики статичної втоми.

Дистанційна форма навчання передбачає доступ до інтернету, технічне забезпечення (комп'ютер, планшет, смартфон тощо) в усіх учасників освітнього процесу, а також те, що вчителі володіють технологіями дистанційного навчання.

Взаємодія всіх учасників освітнього процесу – один з найважливіших факторів успішного функціонування будь-якої шкільної спільноти. В умовах дистанційного навчання, коли вчителі й учні не можуть бути поруч, взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу: адміністрацією закладу загальної середньої освіти, учителями, учнями й батьками – набуває особливої важливості. Саме керівництво школи має забезпечити організацію діяльності закладу освіти в умовах режиму дистанційного навчання, узгодити правила та розклад взаємодій усіх учасників освітнього процесу для виконання освітніх програм закладу тощо [4].

Завдання керівника закладу загальної середньої освіти – обговорити зміну форм навчання з педагогічним колективом, проаналізувати готовність педагогічних працівників і учнів до дистанційного навчання, обрати онлайн-платформу, проконтролювати складання розкладу навчальних занять, гуртків, груп подовженого дня, корекційно-розвиткових занять тощо; затвердити режим роботи педагогічних працівників в умовах дистанційного навчання; забезпечити комп'ютерною технікою педагогічних працівників для проведення дистанційного навчання (у разі потреби); надавати методичну і практичну допомогу педагогам, організувати наставництво; здійснювати контроль за роботою педагогічних працівників та обліком робочого часу; забезпечувати електронний документообіг, функціонування вебсайту закладу освіти. Тобто слід не перекладати відповідальність на вчителів, а допомогти колегіально обрати оптимальний варіант, зважаючи на технічні можливості школи, кожного вчителя та учнів.

У свою чергу, завдання педагогів – організувати комунікацію з учнями й батьками. Запроваджуючи дистанційне навчання, керівництву закладу загальної середньої освіти слід зважати не лише на наявність техніки й доступу до мережі інтернет у вчителів та учнів, а й на

специфіку початкової, основної та старшої школи. Варто пам'ятати, що рівень сформованості самостійної роботи учнів початкових класів нижчий, ніж в учнів основної та старшої школи, тому організувати роботу молодших школярів мають дорослі. Але йдеться саме про організацію освітнього процесу вдома, а не про те, що батьки будуть виконувати завдання за дитину або викладати навчальний матеріал замість учителя.

Щоб уникнути хаосу, у педколективі варто визначити відповідальну особу, координатора дистанційного навчання (це може бути директор або заступник директора), яка комунікуватиме щодо питань організації дистанційного навчання. Необхідно поцікавитись у вчителів, яка їм потрібна допомога в опануванні інструментарію, у разі потреби й можливості – організувати експрес-навчання. Очевидно, що якщо до початку дистанційного навчання вчитель не користувався електронними засобами в роботі, то за короткий час він не опанує складних для нього інструментів.

Сьогодні весь світ перебуває в умовах необхідності працювати по-іншому. Не варто тиснути на вчителя, якщо в нього щось не виходить. Важливими є підтримка й допомога. Занадто високі вимоги до «віртуального ідеального» вчителя або учня, а також відсутність чіткої нормативно-правової бази в умовах існування багатьох інших освітніх проблем щодо впровадження дистанційного навчання не сприяють ефективному вирішенню проблеми.

Учитель зобов'язаний виконувати освітню програму для досягнення учнями передбачених результатів навчання, тобто надавати інформацію щодо обсягу та змісту навчального матеріалу, завдань на його закріплення, перевіряти й оцінювати їх та надавати відгуки на виконані завдання. Саме педагог співпрацює з усіма учасниками освітнього процесу. Він має розуміти мету, план виконуваних завдань, інструментарій для праці, її обсяг та методику оцінювання виконаної роботи.

Учителям треба розпочати з планування графіка своєї роботи, визначити базові інструменти та платформу. Як показує досвід, не варто одночасно «кидатись» на всі платформи – краще обрати просте й доступне, а згодом виробити чіткий алгоритм дій. Педагогу треба пересвідчитись, що він технічно готовий до праці на обраній платформі, провести пробний урок з колегами, скласти графік онлайн-зустрічей з учнями, створити групу або спільноту з учнями в зручному месенджері та повідомити про дату і час занять [4].

Для реалізації завдань індивідуальної освітньої траєкторії осіб з особливими освітніми потребами вчителям та асистентам вчителів інклюзивних класів варто проаналізувати індивідуальну програму розвитку дитини, календарно-тематичне планування, визначити теми для вивчення в дистанційному режимі, розробити тематичні завдання в системі онлайн у межах встановленого навантаження.

Учні мають опрацьовувати навчальні матеріали для оволодіння відповідними компетентностями та досягнення передбачених освітньою програмою результатів навчання, дотримуючись принципу академічної доброчесності. Зі свого боку, батьки зобов'язані забезпечити належні умови для навчання, сприяти виконанню дитиною завдань та досягненню передбачених результатів.

Перед початком роботи бажано зробити онлайн-конференцію з учнями та їхніми батьками, обговорити форми співпраці та інші організаційні питання, скоординувати роботу всіх у зручному форматі. На сайті закладу загальної середньої освіти треба розмістити розклад занять (консультацій) учителів і загальний алгоритм дій під час дистанційного навчання.

Необхідно домовитися з батьками про конструктивний зворотний зв'язок, для уникнення непорозумінь – пояснити батькам алгоритм дій. У більшості батьків відсутній досвід дистанційного

навчання. Слід розуміти, що на батьків не слід покладати всю відповідальність за навчання дітей у цей період, але без їхньої допомоги не обійтися. Завдання батьків – створити умови, щоб дитина могла навчатися вдома, завдання вчителів – навчати й давати зворотній зв'язок.

Під час дистанційного навчання уроки можуть проводитися в синхронному чи асинхронному режимі:

– синхронний режим – взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники одночасно перебувають в електронному освітньому середовищі або спілкуються за допомогою засобів аудіо-, відеоконференції;

– асинхронний режим – взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому інтерактивні освітні платформи, електронну пошту, форуми, соціальні мережі тощо [4].

Обираючи платформу для організації дистанційного навчання, потрібно зважати на те, що сучасна e-learning платформа для навчання повинна відповідати ряду потреб учнів, учителів та керівництва закладу загальної середньої освіти. Вимогами з боку учня є доступ до системи з будь-якого пристрою через мережу Інтернет; доступ з мобільного пристрою, смартфона (окремий тренд - мобільне навчання, m-Learning); мультимедійні формати, гейміфікація (особливо для дітей і підлітків); інтерфейс спілкування з учителем, можливість швидко зв'язатися й обговорити питання, що цікавить; зручні та приємні інтерфейси курсів, уроків, тестів; зрозуміла система оцінювання, можливість бачити свій результат; швидко знаходити, який урок потрібно виконати зараз.

Вимоги з боку вчителя: зручні інтерфейси створення курсів, тестів; сервіси спілкування з окремими учнями, групами учнів; сервіс відеоконференцій; можливість впорядкування та планування навчального матеріалу; можливість перевіряти матеріали, що надсилаються учнями.

Вимоги з боку керівництва закладу загальної середньої освіти: можливість створювати акаунти вчителів та інших працівників; можливість створювати акаунти учня (його батьків); доступ до даних про співробітників і учнів; доступ до навчальних курсів та планів по кожному класу; доступ до статистичних даних по результатах навчання; безпечне збереження особистих даних та корпоративної інформації.

Упровадження Office 365 в освітній процес слід розпочати з Microsoft Teams (MS Teams, Teams) – це онлайн-сервіс для командної роботи, який забезпечує в одному робочому просторі функції спілкування, управління задачами, контентом та додатками [5].

Це цифровий центр, якого потребують педагоги й керівники закладів загальної середньої освіти. Він об'єднує розмови, контент і додатки в одному місці, оптимізуючи робочий процес для адміністраторів і дозволяючи педагогам створювати яскраві, персоналізовані навчальні середовища. За допомогою команд (груп) можна створювати класні кімнати для спільної роботи, персоналізувати навчання за допомогою завдань, спілкуватися з колегами в професійних навчальних спільнотах і оптимізувати спілкування зі співробітниками. Будучи віртуальною платформою для проведення відео-зустрічей, Teams містить функції та інструменти, які здатні забезпечити продуктивну спільну роботу на онлайн-заняттях з використанням відеозв'язку.

Освітній контент в Microsoft Teams розміщується як у вигляді окремих файлів, так і у вигляді сервісів і їх ресурсів (навчальний відео, навчальні сайти, тощо). До кожного навчального заняття, яке організовується засобами Microsoft Teams, проводиться підготовча робота: попередня підготовка освітнього контенту й розміщення контенту в OneDrive; розміщення необхідних посилань на ресурси, наприклад, відео; розміщення файлів; сторінок записників OneNote; публікація в загальному для групи учнів каналі («Загальне») інструкцій по ходу проведення

заняття. На дистанційних заняттях з використанням відеозв'язку чат використовується як віртуальна аудиторія для організації і проведення групових навчальних занять (у тому числі, в окремих підгрупах (каналах) групи). Крім того, Teams, за умови використання мобільного додатку, – це засіб оперативного зв'язку з учителем, наприклад для позапланових консультацій, як інструмент зворотнього зв'язку [5].

Перевагою використання Microsoft Teams для керівництва закладу є те, що воно зможе під'єднуватися до онлайн-уроків, контролюючи якість освітнього процесу.

Висновки. Таким чином, дистанційне навчання міцно увійшло в освітній процес закладів загальної середньої освіти. І саме від керівництва закладу та педагогічних працівників залежить правильна організація дистанційного навчання. Звісно, дистанційне навчання має свої переваги та недоліки. Перевагами є можливість використовувати велику кількість ресурсів та джерел для навчання; постійний доступ до матеріалів; нагода навчатися в зручних умовах; економія часу на дорогу та збори; більша зацікавленість і включеність батьків у навчання; можливості для організації креативних завдань.

Недоліками дистанційного навчання є те, що така освіта розрахована на самостійних дітей; низькій ступінь концентрації у дітей молодшого шкільного віку, (не сприймають інформацію більше 10-20 хвилин); велике навантаження на зір; моральне навантаження на вчителів, коли немає постійного зорового контакту з учнями; учителям потрібно залучати новий методичний матеріал: презентації, відеоматеріали тощо; відсутність соціалізації.

Слід також зазначити, що в межах своєї автономії заклад загальної середньої освіти самостійно визначає механізм моніторингу й контролю якості дистанційного навчання в закладі освіти. Спосіб, у який керівник закладу здійснюватиме контроль за виконанням освітніх програм учнями та педпрацівниками, схвалює педагогічна рада закладу загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» URL: <https://base.kristti.com.ua/?p=5895>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463->
3. Лист МОН України «Щодо організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти під час карантину» від 23.03.2020 №1/9-173 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-v-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-pid-chas-karantinu>
4. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації URL: <https://mon.gov.ua/>
5. Організація платформи дистанційного навчання за допомогою сервісів Microsoft Office 365 Education. URL: <https://liko-school.kiev.ua/images/professional-achievements/Scherbakov.pdf>
6. Наказ Міністерство освіти і науки України від 08.09.2020 № 1115 «Деякі питання організації дистанційного навчання» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text>
7. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/print>

**Покатіло Світлана Ігорівна,
Родіна Валентина Василівна,**

учителі початкових класів КЗ «Харківський ліцей № 43 Харківської міської ради»

РОЗВИТОК ЛЕКСИЧНИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті розглянуто особливості розвитку лексичної компетентності та формування лексичних умінь учнів початкової школи. конкретизовано поняття лексична компетентність та її складові. Описано технології розвитку лексичної компетентності молодших школярів, застосування сучасних сервісів та можливостей інтерактивних плакатів.

Ключові слова: лексична компетентність, учні, мова, завдання, інтеактивні плакати, сервіси.

Застосування інформаційно-комунікативних технологій у вивченні мови вивчали такі українські науковці та освітяни: І. Андрощук, В. Авдєєва, Є. Даниленко, Т. Мінкович та інші. Великий внесок у дослідження цього питання також зробили зарубіжні освітяни: З. Хусейн, М. Хартойо та інші. Зосередили увагу на візуалізації освітніх матеріалів І. Андрощук, Д. Якорев, О. Снісар та інші. Питаннями застосування мультимедійних коміксів займалися В. Авдєєва, Є. Даниленко, В. Колосова, Д. Ольшанський, В. Юрженко. Застосування інтерактивних плакатів та інших сервісів було об'єктом дослідження Л. Желізняк, Т. Мінкович, Г. Ткачук, І. Шахіна та інших. Не дивлячись на кількість досліджень, ця тема залишається невичерпним джерелом для вивчення та дискусій.

Традиційні методики передбачають, що вчитель є головним елементом освітнього процесу, оскільки він надає інформацію та вимагає її засвоєння, а при використанні інтерактивних форм, учень стає центральним елементом отримання та обробки нових знань. Лексична компетентність учнів – їх здатність до коректного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших. Як правило вона базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості [2-3].

Сьогодні ж учитель стимулює пізнавальний інтерес учнів та допомагає в організації освітнього процесу в класі. Тому ми вважаємо, що необхідною умовою для створення продуктивних умов навчання є застосування мультимедійних засобів, інтерактивних презентацій, завдань, матеріалів, тощо. Вивчення мови нерозривно пов'язане із формуванням комунікативної компетентності, що, складається з певних компонентів: лінгвістичного, соціолінгвістичного та прагматичного.

Для розвитку учнів та формування компетентностей одним із таких засобів є інтерактивний плакат [1, с.130-142.]. Це навчальний інноваційний спосіб унаочнення теоретичного матеріалу котрий відображає необхідні фото, відео, посилання, завдання, анімацію та сприяє кращому засвоєнню отриманої інформації учнями. Об'єднання аудіо та візуальних засобів забезпечує можливість одночасного розвитку вмінь та навичок учнів, сприяє розвитку комунікативної компетенції тощо. Це електронний освітній засіб нового типу, який забезпечує високий рівень задіявання інформаційних каналів сприйняття наочності навчального процесу. Він органічно інтегрується в класно-урочну систему. У цифрових освітніх ресурсах цього типу інформація представляється не відразу, вона розвертається залежно від дій користувача, який управляє нею відповідними кнопками. Плакат за своєю суттю – це засіб надання інформації, тобто основна його функція – демонстрація матеріалу.

Інтерактивні плакати називають ще навчальними плакатами, які включають елементи інтеракції, відображають необхідну інформацію будь-якого типу: текст, зображення, відео, анімацію тощо [1], дають широкий спектр можливостей для обох сторін освітнього процесу. На уроках за допомогою інтерактивних плакатів можна досягнути низки дидактичних цілей. По-перше, продовжувати формувати у дітей навички та уміння різних типів читання, використовуючи автентичні тексти різного змісту та рівня складності. По-друге, удосконалювати навички слухання на основі автентичних аудіо- та відеоматеріалів, тим самим розширювати активний та пасивний словник учня. Наступна ціль, якої може досягти вчитель – це розширення культурологічних знань, котрі відображають соціально-політичну ситуацію в країні, її традиції, звичаї тощо. Серед цілей також розширення знань про мовленнєвий етикет, особливості культури спілкування тощо.

До особливостей інтерактивних плакатів відносять:

- високу інтерактивність – діалог між учителем і учнем за допомогою даної програми (це ще один новий метод роботи на уроці);
- простоту у використанні – інтерактивний плакат не вимагає інсталяцій, має простий і зрозумілий інтерфейс;
- різноманітність візуального матеріалу – яскраві анімації явищ і процесів, фотографії та ілюстрації, що дає перевагу над іншими продуктами і засобами навчання;
- груповий та індивідуальний підхід – дозволяє організувати роботу як з усім класом (використання на інтерактивній дошці, демонстраційному екрані), так і з кожним окремим учнем (робота за персональним комп'ютером);
- навчальний матеріал програм представлений у вигляді логічно завершених окремих фрагментів, що дозволяє вчителю конструювати уроки у відповідності зі своїми завданнями.

Перш ніж приступати до створення плаката, необхідно:

- визначити тему плаката;
- визначити мету і завдання;
- зібрати необхідні мультимедійні матеріали;
- продумати структуру майбутнього плаката та визначити взаємозв'язки елементів і розташування їх.

Сам інтерфейс інтерактивного плаката повинен бути яскравим, простим і зручним. При його розробці необхідно враховувати і те, що він, в першу чергу, призначений для передачі інформації в одному напрямку — до учня, а в іншому він повинен мати зворотний зв'язок для надання учневі необхідної інформації: графічної, текстової, відео, аудіо [4].

Хочемо зазначити, що використання інтерактивних плакатів на уроках української мови вимагає методичної підготовки вчителя та чіткого усвідомлення етапів формування тих чи інших навичок учнів. Існує декілька онлайн-сервісів для створення інтерактивних плакатів. Серед них: Google Jamboard, Thinglink та Genial.ly. Два останні сервіси є платними, але безкоштовна версія цих сервісів надає великий набір інструментів для досягнення навчальних задач.

Щоб успішно створити навчальні інтерактивні плакати, вчитель повинен володіти певними навиками і вміннями роботи з такими комп'ютерними програмами: PowerPoint, Smart Notebook, Adobe Flash і багатьма іншими. Вони дозволяють додавати і видозмінювати елементи плаката, наповнювати його необхідним матеріалом.

Учитель для створення інтерактивного плакату може використати такі інтернет-сервіси:

- Glogster дозволяє розмістити текст, графіку і відео, будь-який елемент може стати гіперпосиланням. Є хороші шаблони. Плакат виходить яскравим, барвистим, ефектним;
- Saso надає можливість створення різних схем-класифікацій, де кожен елемент схеми може стати гіперпосиланням. Даний сервіс містить різні шаблони. Авто фігури та дозволяє додавати як зображення так і самому малювати;
- Prezi, Projqt, Linoit, SlideRosket. Але більшість з них є англійськими.

Необхідно зазначити, що найпростіший сервіс у використанні – Google Jamboard. У нього є мобільна версія для браузерів, інструменти для додавання посилань, тексту, зображень тощо. Є можливість надавати доступ до дошки своїм учням та працювати над плакатами разом.

Наступний за складністю, на наш погляд, сервіс – Thinglink. Він має складніший інтерфейс порівняно з попереднім сервісом, проте залишається таким же простим у використанні. Сервіс підтримує такі популярні хостинги як: YouTube, VimeoVideo, Soundcloud тощо. Також тут є

маркерна колекція, яка допоможе вчителю диференціювати посилання та завдання різного типу. Thinglink дозволяє копіювати інтерактивні зображення, які згодом можна редагувати.

Хочемо акцентувати увагу на сервісі Genial.ly, який має перелік послуг, що має свої унікальні функції. Для вчителів розроблені освітні та загальні шаблони, котрі спрощують роботу з інтерактивними плакатами. За допомогою «Add page» можна створити ще один плакат та легко переключатися з одного зображення на інше.

Отже, провідна педагогічна ідея полягає в тому, що використання інтерактивного плаката як мультимедійного освітнього ресурсу з метою формування лінгвістичних компетентностей та лексичних умінь учнів дозволяє, наочно демонструвати навчальний матеріал, який зібраний в одне єдине ціле. Його використання допомагає в цікавій доступній формі ознайомити школярів з новим матеріалом, засвоїти основні поняття, зробити висновки, запам'ятати все та сприяє організації пізнавальної діяльності учнів на уроках та самостійно вдома.

Список використаних джерел

1. Литвинова, С., Мамута, М., Мельник, О., & Рибалко, О. (2021). Інтерактивний плакат як різновид електронного освітнього ресурсу. *Проблеми сучасного підручника*, (26), 130–142. <https://ipvid.org.ua/index/>
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.
3. Олефір О.І Стан сформованості лексичних умінь та навичок у молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення URL:<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/Olefir.pdf>;
4. Welcome to Ukraine URL:<https://www.thinglink.com/scene/725046411682381826>

Романцов Сергій Васильович,

методист КЗ «Шосткинський міський центр естетичного виховання Шосткинської міської ради Сумської області»,
керівник гуртка-методист Зразкового художнього колективу творчого об'єднання «Витинанки»

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ. УПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ STREAM-ТЕХНОЛОГІЙ В РОБОТУ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті досліджено роль сучасних інноваційних технологій навчання. Освітні технології відбивають загальну стратегію розвитку освіти, а педагогічні технології втілюють тактику їх реалізації. Відзначені головні ознаки інноваційної технології навчання. Досліджено вплив STREAM – технології як оцінно-контрольної діяльності педагога, дошкільнят та молодших школярів в контексті особистісно-орієнтованої освіти, що сприяє підвищенню креативності і творчості необхідних для розвитку сучасної дитини.

Ключові слова: інноваційні технології навчання, освітні технології, педагогічні технології, інтегровані заняття, STEM – освіта, STREAM – технологія,

Спроби прискорення науково-технічного і соціального процесів, а також кризові економічні, екологічні, демографічні, політичні та інші явища, що відбуваються у державі, на жаль неминуче позначаються на системі освіти, загострюють протиріччя і труднощі виховання й формування підростаючого покоління. Традиційні педагогічні засоби виховання, змісту й організації навчально-виховного процесу все частіше не спрацьовують. А через невідповідність темпів і характеру розвитку соціальних та педагогічних процесів виникають явища що негативно впливають на загальний навчально-виховний процес.

Процес же впровадження інноваційних технологій в навчання передбачає досягнення мети високоякісної освіти, тобто освіти конкурентоздатної, спроможної забезпечити кожній людині умови для самостійного досягнення тієї чи іншої цілі, творчого самоутвердження у різних соціальних сферах.

Навчання з використанням інноваційних технологій якісно перевищує класичну освіту. Воно інтегрує процеси, які не можна об'єднати в межах класичної освіти: навчання, працевлаштування, планування кар'єри, організація безперервної освіти особистістю.

Сьогодні педагог навчального закладу стає однією з ключових фігур як носій загальнолюдських цінностей і професійних знань, покликаний передати кращий культурний і моральний досвід, оптимізувати навчально-виховний процес, творчо прогнозувати, проектувати, добирати, застосовувати шляхи і засоби навчання, впроваджувати інноваційні підходи заради розкриття життєтворчого потенціалу дітей та молоді. Інноваційна діяльність педагога включає: розробку нових методик, прийомів, засобів, методів навчання і виховання, впровадження авторських програм, курсів, апробацію нових підручників. Разом з тим надзвичайної важливості набуває особистісне становлення і виявлення внутрішніх резервів розвитку вихованця – представника тієї нової генерації, що невдовзі візьме на себе відповідальність за майбутнє країни і творитиме нове українське суспільство.

Час постійно вимагає від педагогів перетворювати навчальний процес на плідну, творчу, конструктивну, взаємно-зацікавлену взаємодію, синтез навчання й самонавчання, пізнання і діяльності, мотивації та інтересу, освоєння набутого досвіду і продукування нового.

У галузі освіти та педагогіки де накопичений величезний досвід, склалися різні педагогічні школи та напрямки. Тут і стають у нагоді поняття – «освітні» та «педагогічні» технології. Вони надають можливість описати процес освіти як цілісну систему, аби успішно проектувати педагогічну діяльність і майстерно нею керувати [3].

Під *освітньою технологією* розуміють упорядковану систему дій, що призводить до гарантованого досягнення цілей освіти (концепції освіти, освітні системи, наприклад «Система освіти України», «Болонський процес в освіті», «Гуманістична концепція освіти» тощо).

Педагогічна технологія (технологія навчання у широкому розумінні) – це упорядкована система дій, виконання яких призводить до гарантованого досягнення педагогічних цілей (наприклад проблемне, модульне, особистісно орієнтоване, інтерактивне навчання, розвивального навчання, ігрові технології навчання тощо).

Відзначимо головні ознаки інноваційної технології навчання:

– *сучасність* – постійне прагнення до нововведень і неперервне вдосконалення змісту предмета з урахуванням зменшення розриву між найновішими досягненнями в науці та виробництві;

– *оптимальність* – спроба досягти поставлених навчально-виховних цілей за найменших, по можливості, витрат зусиль, часу та засобів, завдяки високій якості, ефективності та результативності навчання;

– *інтегральність* – синтез одержаних знань не тільки з одного предмета, але й з інших предметів;

– *науковість* – відмова від інтуїтивного визначення змісту, методів і форм навчання й перехід до максимально повного аналізу, ґрунтованого на найновіших досягненнях психолого-педагогічних наук;

- відтворення процесу навчання та його результатів;
- програмування діяльності педагога та вихованців;
- масштабне використання сучасних технічних і дидактичних засобів навчання, які активізують діяльність вихованців;
- оптимальність матеріально-технічної бази;
- якісна та кількісна оцінка результатів навчання.

Освіта є дзеркалом майбутнього кожної цивілізованої держави. А в залежності від того, в чому держава бачить свої сильні сторони, перспективи подальшого розвитку, вона корегує державну національну освітянську програму якщо це вимагає час майже до самих основ системи освіти. Інноваційні ж процеси у сучасній освіті України передбачають суттєву реорганізацію існуючої педагогічної системи, переосмислення цінностей, цілей і змісту її діяльності та перехід від усталених стереотипів, неефективних шаблонів до творчої ініціативи й індивідуальної відповідальності педагогів у проектуванні й організації педагогічного процесу, зокрема у позашкільні. Головна ж особливість позашкільної діяльності полягає в тому, що вона базується на взаємній співтворчості педагога і дітей, на їхній дружбі і духовній єдності, на визнанні самоцінності особистості кожної дитини, на взаємоповазі у взаємній зацікавленості в спільному успіху і наслідках цієї діяльності.

Для сучасної особистості загальними ознаками ми вважаємо: ініціативність, здатність організовувати власну діяльність та партнерів, уміння адаптуватись у нових ситуаціях, готовність критично аналізувати й адекватно оцінювати результати діяльності як для себе особисто, так й для інших. Вони базуються не просто на знаннях і вміннях у певній галузі, а й на ціннісних пріоритетах особистості, особливостях її життєвого досвіду. Цьому сприятиме запровадження STEM-освіти, що дозволить педагогам наочніше пояснювати необхідний матеріал, а учням допоможе ще зі шкільної парти вчитися критичному мисленню та вдало комбінувати отримані знання для вирішення реальних життєвих ситуацій. Адже одними із основних компетентностей школярів стануть навички логічного і математичного мислення та наукове розуміння природи і сучасних технологій [1].

Ось результати дослідження інтелектуального розвитку наших дітей, декілька дитячих «але» про які треба пам'ятати дорослим:

1. Ми ще діти *але маленькі громадяни нашої держави і нам небайдуже її майбутнє.*
2. Нехай дорослі вважають що ми не все розуміємо *але нас не треба обманювати що все в нашій країні добре й цікаво.*
3. Нас навчають кращі педагоги *але ми добре розуміємо що сьогодні як увійти в доросле життя все залежить від нас самих.*
4. Знання, які ми отримуємо на заняттях, це величезний багаж *але ми повинні розумно скористатися ним у подальшому житті.*
5. Нас навчають вихованості, доброти, взаємоповазі під час спілкування з товаришами та друзями *але ми стикаємося з грубою поведінкою і невихованим відношенням деяких школярів до своїх однолітків.*
6. Ідучи вулицями, відвідуючи парки спостерігаємо що дорослі прибирають їх *але ми повинні багато чого зробити щоб місто стало мов квітучий сад.*
7. Сьогодні дорослі вирішують деякі питання із забрудненням повітря в нашому місті *але ми розуміємо що екологічному стану та забрудненню повітря треба приділяти більше уваги.*

8. Вранці двірники та відповідні служби прибирають вулиці *але питання чистоти на вулицях міста ще не вирішене повністю.*

9. Нас навчають захоплюватись та створювати чудові речі з паперу – витинанки, виховують теплі почуття та любов до прекрасного і яскравого навколишнього світу який нас оточує *але ми повинні не тільки його цінувати, а й зберігати існуюче та відновлювати зруйноване.*

Ми переконані в тому, що для формування художньої культури дітей 4-5 років досить потужним чинником може стати потреба в їх самовиявленні та самоствердженні через власну творчість. Застосовуючи комплексний підхід до навчання й виховання наших вихованців, упроваджуємо інноваційну STREAM-технологію для дошкільнят та молодших школярів. Це технологія оцінно-контрольної діяльності педагога і дошкільника в контексті особистісно-орієнтованої освіти сприяє підвищенню креативності і творчості які необхідні для розвитку сучасної дитини. Діти вчаться логічно-образно й творчо мислити, розвивають пізнавальний інтерес, комунікативні навички почуття емпатії й рефлексії, формують етичні норми та навички культури поведінки, самоконтролю й саморегуляції поведінки, вчаться навичкам спілкування й взаємодії з однолітками. Ми допомагаємо їм пізнавати Всесвіт. Завдяки розробленим педагогами авторським інтегрованим навчальним програмам, вони не тільки малюють кольоровими олівцями та фарбами природу навколишнього світу (*гра «Веселкова палітра»*), а й вирізують витинанки рослинної та зооморфної тематики, наклеюють їх на правильно підібраний фон (*гра «Таємниці природи»*), вивчають геометричні фігури та застосовують їх в малюванні окремих предметів (*гра «Маленькі чарівники»*), малюють по вологому паперу (*гра «Світ моїх фантазій»*), рахують до 10 (*гра «Веселі математики»*), вчаться правильно писати (*гра «Цікаві прописи»*), майструють моделі з геометричними фігурами (*гра «Веселі будівники»*), фантазують, зазираючи у майбутнє (*гра «Сходишки за обрій»*).

Як результат відзначається хороша динаміка і позитивні зміни в емоційно-особистісній сфері, підвищення самооцінки, комунікабельності та емпатії, зниження агресивних тенденцій, зменшення тривожності і занепокоєння. Заняття носять інтегрований характер тому, що тут поєднуються різні види зображувальної діяльності: малювання, вирізання, аплікація, художня праця, оригамі, паперопластика. Відбувається тісний зв'язок з навчальними шкільними предметами: математикою – розмір, форма, розташування в просторі, властивості предметів; рідною мовою – ознаки предметів; читання – казки, легенди, міфи, приказки, загадки, вірші та оповідання; навколишнім світом. Таким чином розвивається і удосконалюється сенсорна сфера дитини. В подальшому навчанню дітей 6-10 років у початковій школі це сприяло зняттю психоемоційного напруження, розвитку особистості дитини, його мислення, рефлексії, умінь самоконтролю і самооцінки, взаємоконтролю, розвитку їх творчих здібностей. Таким чином, заняття художньою творчістю необхідні кожному вихованцю не тільки для формування його естетичних уявлень, а й як інструменти психологічного розвитку, що сприяє вихованню почуттів. Діти пізнають світ і вирішують концептуальні завдання, спираючись на образне мислення. Ми переконані в тому, що мова образотворчого мистецтва для наших вихованців є засобом отримання нового досвіду, експерименту і встановлення нових відношень з реальністю, а образотворчі образи і предмети ігрової діяльності найчастіше є для них засобами психологічного захисту і зміцнення їх особистісних кордонів.

Результатом роботи стало виготовлення вихованцями творчих робіт «Мій рідний край-квітучий рай» та «Нехай завжди квітнуть тільки квіти. Хай сонечку радіють усі діти», над

створенням яких працювало 5 учнів школи раннього розвитку дітей «Джерельце» та 11 вихованців молодшого шкільного віку творчого об'єднання «Витинанки».

Список використаних джерел

1. Даниленко Л.І. Теорія і практика інноваційної діяльності в загальній середній школі. *Управління освітою*. 2001. №3. С. 18–24.
2. Інноваційні технології навчання: Навч. посібн. для студ. вищих технічних навч. закладів / Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. Арістова А.В.; упорядн. Волобуєва С.В. К.: НТУ, 2017. 172 с. <https://ukreligieznavstvo.wordpress.com/2019/01/18/itn/>
3. Концепція STEM – освіти. http://mk-kor.at.ua/STEM/STEM_2017.pdf
4. Романцов С.В. Витинанки: крок у майбутнє та сучасне: Навч.-метод. посіб. 2-ге вид., доповн. Шостка: Сіверянщина, 2006. 80с.
5. Романцов С.В. З любов'ю до народного мистецтва // Позашкілля.2009. №6. С.25-26.
6. Романцов С.В. Художнє витинання з паперу // Б-ка «Шкільного світу» №1.К.: Шкільний світ, 2009. С.5–69.

Сердюк Оксана Петрівна,

завідувач навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті розглянуто особливості оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках мистецтва. Визначені види оцінювання: формувальне, поточне та підсумкове, які здійснюються закладом загальної середньої освіти.

Ключові слова: система оцінювання, види оцінювання: формувальне, поточне та підсумкове, Державний стандарт.

У Законі України «Про повну загальну середню освіту» (стаття 17) зазначено, що кожен учень має право на справедливе, неупереджене, об'єктивне, незалежне, недискримінаційне та добросовісне оцінювання результатів його навчання, незалежно від виду та форми здобуття ним освіти [1].

У Концепції «Нова українська школа» зазначено, що оцінки мають слугувати для аналізу індивідуального прогресу учнів і плануванню індивідуального темпу їх навчання, а не ранжуванню здобувачів освіти, тобто будуть рекомендаціями до дії (<http://surl.li/hoha>).

Відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти визначено, що основними видами оцінювання результатів навчання учнів, що проводяться закладом, є формувальне, поточне та підсумкове: тематичне, семестрове, річне. Систему оцінювання результатів навчання в освітній галузі «Мистецтво» необхідно здійснювати на позитивному ставленні до кожного учня і враховувати не рівень недоліків та прорахунків, а рівень особистих досягнень [3].

Особливістю системи оцінювання досягнень учнів з мистецької освітньої галузі є її багатофункціональність, що зумовлена багатокомпонентністю змісту мистецької освіти, спрямованої на цілісне формування художньо-естетичної культури учнів, і передбачає:

– формування в учнів емоційно-естетичного ставлення до дійсності, світоглядних орієнтацій, особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва, вітчизняної та зарубіжної художньої культури;

– розвиток емоційно-почуттєвої сфери, оригінального асоціативно-образного мислення, універсальних якостей творчої особистості;

– формування знань та уявлень про мистецтво, розуміння специфіки художньо-образної мови різних видів мистецтва, здібності до сприймання та інтерпретації художніх творів;

– розширення естетичного досвіду, вмінь і навичок у сфері мистецької діяльності, потреби в художньо-творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні.

Об'єктами перевірки та оцінювання у процесі вивчення мистецтва учнями мають стати:

– здатність учнів сприймати, розуміти і відтворювати твори мистецтва, інтерпретувати їх художньо-образний зміст (висловлювати власне естетичне ставлення);

– вміння і навички з практичної художньої діяльності (відтворення за зразком), досвід самостійної та творчої діяльності (застосування набутих знань і вмінь у змінених, зокрема, проблемно-пошукових ситуаціях);

– обізнаність у сфері мистецтв – елементарні знання та уявлення про мистецтво, його основні види і жанри, розуміння художньо-естетичних понять та усвідомлене користування відповідною термінологією, уявлення про творчість відомих вітчизняних і зарубіжних митців (мистецтвознавча пропедевтика);

– загальна естетична компетентність, художньо-образне мислення учнів як інтегрований результат навчання, виховання й розвитку.

Орієнтирами для здійснення формувального оцінювання є вимоги, визначені навчальною програмою. Їх використовують: для організації постійного спостереження за динамікою формування певних умінь та навичок, що співвідносяться з очікуваними результатами та особистим розвитком учня (учениці). Також їх використовують для обговорення навчального поступу з учнями та їхніми батьками або особами, які їх опікують.

Для створення об'єктивної системи оцінювання вчитель має враховувати показники як формувального, так і підсумкового (тематичного, семестрового, річного) оцінювання, зокрема:

– відстежувати ставлення дитини до мистецької діяльності, її активність та ініціативність, її особистісний зріст у порівнянні з її попередніми досягненнями (формувальне оцінювання);

– визначати досягнення дитини у різних видах діяльності відповідно до очікуваних результатів, визначених обраною модельною навчальною програмою (підсумкове оцінювання).

У процесі підсумкового оцінювання перевірка, з одного боку, має інтегрувати досягнення учнів у різних видах діяльності, а з іншого – їхнє ставлення до предмета, активність та ініціативність.

Під час оцінювання варто спиратися на наведені в Державному стандарті орієнтири для оцінювання. Оскільки Державний стандарт окреслює повне досягнення цих результатів на кінець 6-го класу, а логіка та поступ у процесі досягнення результатів можуть суттєво відрізнятись залежно від обраної програми, радимо поєднувати загальні рекомендації (Додаток 20 Державного стандарту) з очікуваними результатами навчання, наведеними в обраній модельній навчальній програмі.

У процесі оцінювання учнів, надзвичайно важливо об'єктивно, але не пригнічуючи особистість, оцінити тих, хто не має яскраво виражених художніх здібностей, проте, характеризується сумлінним ставленням до навчання, активністю, ініціативністю [3].

Тематична атестація проводиться один раз або двічі на семестр та виставляється в журналі в окрему колонку без дати. Деякі теми навчальної програми розраховані на вивчення впродовж семестру. Тому, з метою узагальнення вивченого, доцільно здійснювати проміжне оцінювання

навчальних досягнень здобувачів освіти. При виставленні тематичної оцінки враховуються всі види навчальної діяльності учнів, що підлягали оцінюванню протягом вивчення теми [3].

Семестрове оцінювання здійснюється на підставі тематичних оцінок. За цих умов мають ураховуватися динаміка особистих навчальних досягнень учня (учениці) упродовж семестру. Семестрова оцінка може підлягати коригуванню [3].

Річне оцінювання здійснюють на основі семестрових оцінок. Річна оцінка не обов'язково є середнім арифметичним від оцінок за I та II семестри. Для визначення річної оцінки потрібно враховувати динаміку особистих навчальних досягнень учня (учениці) протягом року.

Оцінювання має бути орієнтованим на визначені Державним стандартом ключові компетентності та наскрізні вміння [4].

Необхідною умовою реалізації завдань мистецької освітньої галузі є дотримання інтегрованого підходу через узгодження програмового змісту і результатів навчання. У зв'язку з цим результати підсумкового оцінювання кожного учня мають бути виставлені, з урахуванням усіх видів діяльності на уроках з усіх видів мистецтва – пізнання та аналіз-інтерпретація творів мистецтва, практична діяльність в галузі мистецтва, виявлення естетичного ставлення (емоційного, оцінного, критичного), види комунікації через мистецтво. У разі відмінності рівнів очікуваних результатів навчання зі складових інтегрованого курсу (музичне мистецтво, образотворче мистецтво), під час підсумкового оцінювання обидва вчителі мають враховувати динаміку особистих навчальних досягнень учня з різних видів мистецтва та *узгоджено* встановлювати підсумковий рівень досягнень очікуваних результатів навчання на користь учня. Загальна підсумкова оцінка з інтегрованого курсу, узгоджена між двома вчителями, має виставлятися на кожній із двох відповідних сторінок журналу [2].

Варто зауважити, що загальні результати навчання учнів із мистецької освітньої галузі, представлені у Державному стандарті, об'єднані у три групи результатів навчання:

- пізнає та аналізує та інтерпретує твори мистецтва;
- здійснює практичну мистецьку діяльність;
- виявляє естетичне ставлення: емоційне, оцінне, критичне.

До кожної із цих груп встановлено орієнтовні критерії оцінювання (таблиця).

Таблиця

Орієнтовні критерії оцінювання результатів навчання учнів 5-х класів (мистецька освітня галузь)

Група результатів навчання	Рівень досягнення результатів навчання			
	Початковий рівень	Середній рівень	Достатній рівень	Високий рівень
Пізнає, аналізує та інтерпретує твори мистецтва	розрізняє види мистецтва, але не визначає виражальні засоби різних видів мистецтва	розрізняє види мистецтва і називає окремі виражальні засоби різних видів мистецтва	розрізняє види мистецтва, характеризує основні виражальні засоби різних видів мистецтва	розрізняє види, інтерпретує виражальні засоби при аналізі творів мистецтва
	бере участь в обговоренні творів мистецтва, не пояснює свою позицію, не застосовує термінологію	бере активну участь в обговоренні творів мистецтва, але не пояснює свою позицію, не застосовує термінологію	бере активну участь в обговоренні творів мистецтва, пояснює свою позицію, частково застосовує мистецьку термінологію	бере активну участь в обговоренні творів мистецтва, пояснює свою позицію, застосовує мистецьку термінологію

Здійснює практичну мистецьку діяльність	демонструє практичні вміння у мистецькій діяльності (за допомогою вчителя)	демонструє практичні уміння у мистецькій діяльності (переважно за допомогою вчителя)	демонструє вміння у самостійній мистецькій діяльності	демонструє вміння у самостійній мистецькій діяльності, виявляє ініціативність, оригінальність
	використовує цифрове середовище лише в окремих ситуаціях	ситуативно використовує цифрове середовище, потребує допомоги вчителя	регулярно використовує цифрове середовище, але потребує допомоги вчителя	самостійно використовує цифрове середовище
	бере участь у колективній мистецькій діяльності лише в окремих ситуаціях	бере участь у колективній мистецькій діяльності	бере активну участь у колективній мистецькій діяльності	бере активну участь у колективній мистецькій діяльності, виявляє ініціативу
Виявляє естетичне ставлення: емоційне, оцінне, критичне	виявляє емоційне ставлення лише в окремих ситуаціях	виявляє емоційне ставлення, але не може схарактеризувати емоції	виявляє емоційне ставлення, пояснює емоції	виявляє емоційне ставлення, пояснює і аргументує його

Список використаних джерел

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/>
2. Лист Міністерства освіти і науки України від 19.08.22 № 1/9530-22 «Про інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навч. році».
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.04.2022 № 289 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6-х класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти».
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898 «Про затвердження Державного стандарту базової середньої освіти».

Серих Лариса Володимирівна,
завідувачка кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДньої ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація: У публікації розглянуто методологічні засади взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків в умовах змішаного та дистанційного навчання. Публікація дозволяє простежити організаційно-педагогічні основи реалізації змішаного і дистанційного навчання, зокрема в запропонованій спільній діяльності.

Ключові слова: підлітки, взаємодія, заклади загальної середньої освіти, заклади позашкільної освіти, змішане навчання, естетичне виховання, дистанційне навчання.

В умовах соціально-економічних, техногенних, культурних і світоглядних змін суспільства, що відбуваються у XXI ст., актуальними залишаються питання упровадження нових підходів до

освіти, що здатні забезпечити високий рівень освіченості майбутніх фахівців, майстерності в усіх її проявах, готовності до пошуку нових знань і нестандартних креативних рішень. Освіта сьогодення має носити випереджувальний характер і трансформуватися у відповідності до тенденцій розвитку суспільства в майбутньому.

Потреби суспільства в забезпеченні неперервного сталого розвитку цивілізації зумовлюють необхідність більш ефективного використання освітньо-виховного та соціалізуючого потенціалів закладів позашкільної освіти у взаємодії з закладами загальної середньої освіти.

Особливо актуальним це є з огляду на загострення екологічної кризи у світі, пов'язане з військовими діями на території України та такими соціально важливими проблемами, як неможливість забезпечення стабільного освітнього процесу в офлайн режимі, проведення досліджень, походів, польових практик, таборувань у природних біотопах, які відносилися або на разі відносяться, до територій громад, розташованих у районах проведення воєнних (бойових) дій. Бо їх відвідування потенційно становить загрозу здоров'ю та життю дітей і педагогів.

Отож, з огляду на ці нові виклики та розуміння важливості виховання покоління громадян, система освіти сталого розвитку в умовах змішаного й дистанційного навчання й урахування поточної безпекової ситуації в конкретних територіальних громадах регіону потребує її переорієнтації на створення безпечного освітньо-розвивального середовища, формування системи цінностей, у якій захист і турбота про дитину, дотримання її прав є такими ж важливими, як і життя.

Дистанційне навчання у сучасних умовах визнане однією із ефективних систем підготовки і безперервної підтримки високого кваліфікаційного рівня фахівців. Сьогодення можна назвати ерою інформатики та телекомунікацій. Це ера спілкування, трансферу інформації та знань. Світова телекомунікаційна інфраструктура дає сьогодні можливість створення систем масового безперервного самонавчання, загального обміну інформацією, незалежно від часових і просторових поясів.

Безпосередніми завданнями у сфері цифрових навичок і компетенцій є розроблення програми впровадження цифрових спеціальностей у відповідні навчальні програми профільних закладів освіти; розвиток цифрових навичок громадян та модернізація систем дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), неформальної освіти, вищої освіти та освіти дорослих і створення відповідних стимулів для розвитку [1].

Питанням вивчення дистанційної професійної освіти у різні час приділяли увагу такі вітчизняні науковці, як В. Биков, В. Гриценко, С. Кудрявцева, В. Колос. Організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти вивчались В. Олійником, Н. Корсунською, П. Таланчуком та ін. Роль і місце світової мережі Інтернет у сучасному суспільстві, психолого-педагогічні аспекти і технології створення дистанційного курсу досліджували В. Кухаренко, Е. Рибалко, Н. Сиротенко, А. Петренко та ін. Особливе місце у формуванні системи дистанційного навчання належить роботам, в яких аналізується процес особистісно орієнтованого навчання, науковців: С. Батишева, Л. Виготського, М. Данілова, А. Кирсанова, О. Пехоти та ін.

У класичному розумінні «дистанційне навчання» - це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [4; 5].

Процес взаємодії ЗЗСО та ЗПО організується відповідно до положень про дистанційне навчання, зокрема положення про дистанційне навчання в закладах позашкільної освіти, розробленого Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді. Метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти; за програмами підготовки учнівської молоді до набуття певних знань і навичок, здобуття професійних умінь, підвищення фахової майстерності та підготовки до вступу у заклади вищої освіти [2; 3]. Відповідно взаємодія ЗЗСО та ЗПО відбувається на нормативно-правовому етапі, звісно, передбачає наявність кадрового і системотехнічного забезпечення.

Організація освітнього процесу в творчих учнівських об'єднаннях, забезпечення виконання навчальних програм в умовах дистанційного або змішаного навчання здійснюється переважно на платформах Microsoft Teams, Zoom, Google Classroom, офіційних сайтах закладів освіти. Найпоширенішими формами дистанційної роботи є: мультимедійні презентації; онлайн лекції; тестові завдання, створені у Google Forms; протоколи, інструктивні картки проведення практичних робіт; перегляд відеопроductів (фільми, майстер-класи, відеоролики тощо) за посиланнями та їх онлайн обговорення; віртуальні екскурсії; індивідуальні завдання для самостійної роботи, індивідуальні заняття та консультації у Skype, заняття у режимі відеоконференції (платформи Microsoft Teams, Zoom, Google Meet, My Own Conference). Навчальні матеріали для проведення занять у дистанційній формі, розроблені педагогами, систематизуються та розміщуються в е-портфоліо на Google Disk, на власних Google сайтах. На цих платформах можливим є організація й інших видів діяльності, спрямованих на забезпечення виконання статутних завдань ЗПО в умовах карантинних обмежень або безпекових вимог.

Принциповою відмінністю є те, що ЗЗСО та ЗПО мають так звані «віртуальний заклад освіти» і на платформі Microsoft Teams може містити: команди «Педагогічний колектив», «Завідувачі відділів», «Методисти», «Психолог», «Інформаційно-методична служба. Бібліотека», «Методичне об'єднання педагогів»; команди педагогічних колективів навчальних відділів; команди творчих учнівських об'єднань/ гуртків закладу; команда технічної підтримки з упровадження та користування платформою дистанційного навчання «Адміністратори Teams» та інше.

Долучатися до повноцінної роботи у командах віртуального закладу освіти учасники освітнього процесу можуть шляхом отримання облікових записів; для зовнішніх користувачів участь у онлайн-відео конференціях, чатах тощо.

Організаційними формами роботи можуть бути: відеонаради (педради, апаратні наради, засідання методичних об'єднань, уроки, гурткові заняття, виховні заходи тощо); інтерактивна робота в чаті; опрацювання методичних, навчальних матеріалів, створених у різних форматах, зокрема текстові документи, мультимедійні презентації, тестові завдання, відеоролики тощо; створення матеріалів у режимі спільного доступу учасників команди, робота у доданих вкладках «Kahoot!», «OneNote», «Azure Lab Services» тощо.

Очікуваними результатами організації взаємодії ЗЗСО та ЗПО у дистанційній формі є: виконання плану роботи закладу, оптимізація інформаційно-методичного забезпечення освітнього процесу, методичного супроводу діяльності творчих учнівських об'єднань тощо.

Ураховуючи набутий досвід щодо організації дистанційного навчання та організаційно-методичні рекомендації МОН України щодо навчання за допомогою дистанційних технологій у ПО

(лист МОНУ від 19.05.2020 № 6/643-20), модель дистанційного навчання в ЗПО має включати такі складові:

- *ІТ-компетентна спільнота педагогів* (вільне володіння базовими технічними комп'ютерними навичками, за потреби – онлайн навчання на Національній онлайн-платформі з цифрової грамотності «Дія», а саме перегляд освітніх серіалів «Базові цифрові навички», «Цифрові навички для вчителів». Онлайн навчання має на меті опанування педагогами алгоритмів комунікації зі здобувачами освіти на період навчання за допомогою дистанційних технологій, а також обрання сервісів і знання специфіки їх використання, зокрема: Google Classroom, Microsoft Teams, Cisco Webex, Zoom, Class Dojo, Classtime, Viber тощо);

- *системотехнічне забезпечення дистанційного навчання* (наявність швидкісного Інтернету, комп'ютерної техніки з відповідними технічними характеристиками та програмним забезпеченням у всіх учасників освітнього процесу);

- *календарно-тематичне планування* (узгодження графіку навчання здобувача освіти за навчальними програмами у закладах позашкільної та загальної середньої освіти; планування як групових, так і індивідуальні форм онлайн занять; розроблення розкладу дистанційних занять із розподілом часу для роботи онлайн, самостійної роботи, консультацій тощо);

- *основні форми онлайн комунікації* (відеоконференція, форум, чат, блог, електронна пошта; вибір форми організації навчання здійснюється педагогом відповідно до визначеної мети заняття та бажаного результату);

- *інструменти організації навчання* (платформи для онлайн взаємодії – Microsoft Teams, Google Meet, Skype, Zoom, Loom, Google Classroom, Moodle; платформи для виготовлення цифрового освітнього контенту – Thinglink, Buncee, EdPuzzle, Kaltura, Squigl, Coggle, Slidesgo, Canva, Classtime, LearningApps, Google Presentations, Slideboom, Sway тощо);

- *освітній цифровий контент* (електронні посібники; віртуальні екскурсії, лабораторії; імітаційні моделі 2D, 3D; цифрові моделі 2D, 3D; онлайнві тести; інтерактивні карти, таблиці; аудіо-, відеозаписи тощо);

- *управлінський супровід і контроль* (виконання графіку занять, навчальної програми; фіксація проведення занять тощо).

Серед форм взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти, і це доведено практикою закладів освіти, які беруть участь в експерименті за означеною темою, є використання STEM-освіти, яка сприяє підготовці компетентних фахівців для високотехнологічних виробництв і забезпечує високий науковий потенціал держави. STEM-навчання є невід'ємною складовою освітнього процесу в закладах загальної середньої та позашкільної освіти, охоплює дітей та учнівську молодь різних вікових категорій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій таких зарубіжних і вітчизняних науковців і педагогів, як В. Андрієвської, О. Артем'євої, О. Барни, С. Бревус, Н. Гончарової, А. Єрмоленка, Е. Клімової, О. Лозової, Н. Вяткіної, О. Патрикесвої, І. Савченко, О. Стрижака, А. Oakman, L. Withrow та інших, дозволяє визначити сучасні підходи до організації STEM-досліджень у закладах освіти в умовах змішаного навчання [6; 9; 10].

Об'єктивно менш заформалізований освітній процес у закладі позашкільної освіти створює більш сприятливі умови впровадження у ньому STEM-навчання, проведення STEM-досліджень, а керівник гуртка має ширші можливості щодо вибору навчальних програм, форм навчання, місць і часу проведення занять.

Важливу роль у досягненні позитивних результатів проведення STEM-досліджень у ЗПО у умовах змішаного навчання належить засобам STEM-навчання, тобто сукупності обладнання, ідей, явищ і способів дій, які забезпечують реалізацію дослідно-експериментальної, конструкторської, винахідницької діяльності в освітньому процесі. Об'єктивна необхідність використання цих засобів зумовлена їх суттєвим впливом на процес розуміння й застосування інноваційних технологій. Вони виконують такі основні функції, як інформаційну, практичну, креативну, контрольну.

Серед різноманітних видів засобів STEM-навчання у ЗПО застосовуються: *друковані методичні засоби* (навчальні посібники, картки з завданнями, інструкції, алгоритми тощо); *наочне приладдя* (лабораторне обладнання, прилади, інструменти, матеріали, зразки, фотографії, постери, конструктори тощо); *технічні засоби навчання* (комп'ютери, мультимедійні проектори, документ-камери, інтерактивні дошки, 3D принтери тощо); *освітній цифровий контент* (електронні посібники; віртуальні екскурсії, лабораторії; імітаційні моделі 2D, 3D; цифрові моделі 2D, 3D; онлайн-тести; інтерактивні карти, таблиці; аудіо-, відеозаписи тощо).

Активним майданчиком для здійснення такої роботи є міжнародна науково-освітня програма «Глобальне вивчення та спостереження з метою поліпшення довкілля» (The Global Learning and Observations to Benefit the Environment (GLOBE) Program). Мета програми – підтримка та сприяння співпраці учнів, вчителів та науковців у дослідженні навколишнього середовища, Землі та їх динаміки [7].

Залучення дітей та учнівської молоді до суспільно-корисної праці, охорони природи; набуття знань і практичних навичок дослідження навколишнього середовища в межах цієї програми – це долучення до глобальної STEM-освіти, яку можна здобувати у змішаному форматі навчання.

Однією з ключових умов участі закладів освіти у програмі є: їхня ідентифікація на англomовному сайті програми. Окрім сайту, програма має мобільні додатки, що дозволяє у режимі реального часу здійснювати дослідження та вносити дані на сайт програми. Учасники програми користуються базою даних спостережень, зібраних у різних куточках Землі; долучаються до реалізації завдань різноманітних актуальних світових дослідницьких проєктів (фенологічні спостереження, дослідження хмар, місць розповсюдження москітів); виготовляють прилади для досліджень, моделюючи їх із підручних матеріалів (клинометр, денситометр, диск Секкі); беруть участь у віртуальних наукових ярмарках, симпозиумах, змаганнях (The International Virtual Science Symposium (IVSS), GLOBE Student Research Symposia (SRS), GLOBE games); можуть спілкуватися із STEM-викладачами у спільноті «GLOBE International STEM Network» (GISN), ознайомлюватися з їх матеріалами.

Вищезазначене дозволяє стверджувати, що у закладах позашкільної освіти створено STEM-середовище, у складі якого органічно поєднано проєктно-дослідницьку діяльність вихованців, спільноту педагогів, засоби STEM-навчання [8].

Висновки. Запропоновані форми дистанційного та змішаного навчання у взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти, за умови належної її організації, забезпечить право вихованців на отримання якісних освітніх послуг, що сьогодні відповідають вимогам сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Цифрові технології в освітньому процесі закладів освіти: зб. матер. VII Всеукр. інтерактив. науково-практ. конф. / упоряд. Н.А. Басараба. Рівне: РОІППО, 2019. С. 126.
2. Модель-концепція мережі провайдерів позашкільної освіти (2020). URL: <https://nenc.gov.ua/2020/>

3. Організація дистанційного навчання у школі (2020). URL:<https://www.pedrada.com.ua/article/2476-organzatsya-distantsynogo-navchannya-u-shkol>
4. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації (2020). URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni-2020.pdf>
5. Положення про дистанційне навчання в закладах позашкільної освіти URL:<https://nenc.gov.ua/2020>
6. Лозова О., Гончарова Н. Засоби STEM-навчання. Роль засобів STEM-навчання у формуванні навичок дослідницької діяльності, засвоєнні науково-технічних знань та розвитку креативного мислення. *Методист*. 2017. 9 (69). С. 28-30.
7. Міжнародна науково-освітня програма GLOBE. STEM-дослідження (2023). URL:<https://globe.gov/news-events/globe-stars/about-stem-stories-instructions>
8. Обласна STEM-школа для педагогів закладів позашкільної освіти (2023). URL:<https://ocpo.sumy.ua>
9. *STEM-освіта: стан впровадження та перспективи розвитку*: матер. III Міжнар. науково-практ. конф., 9-10 листопада 2017 року. Київ: ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2017. С. 160.
10. Top 10 STEM Education News Articles of 2022 (2022). URL:<https://blog.definedlearning.com/2022>
11. Серих Л. В. (2021). Детермінанти спільної діяльності закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків. *Наук.-метод. журнал «Нова педагогічна думка»*. 2021. 1 (105). (23–27).

Стрельник Світлана Миколаївна,
учитель зарубіжної літератури вищої категорії
Лебединський ЗЗСО I-III ст. №3 Лебединської міської ради
Сумської області

РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ У ФОРМУВАННІ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. У статті розкрито принципи формування безпечного освітнього середовища, висвітлено роль сучасного педагога у формуванні освітнього середовища для здобувачів освіти Нової української школи.

Ключові слова: освітнє середовище, безпечне освітнє середовище, міжособистісна взаємодія, психологічна безпека, культура безпечної поведінки.

Безпечне освітнє середовище – це стан освітнього середовища, в якому наявні безпечні умови навчання та праці, комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю учнів, педагогів і батьків, відсутні будь-які прояви насильства та є достатні ресурси для їх запобігання, а також дотримано прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу.

Реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на створенні освітнього середовища, в якому забезпечено атмосферу довіри, без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу [2].

Українське суспільство сьогодні перебуває у стані чергової кризи, що пов'язана із багатьма чинниками. Найбільш психотравмуючою обставиною сьогодення є повномасштабні військові дії Росії на території України. Ці фактори підвищують напруженість та нестабільність не тільки у державі, а і в думках та діях дорослих і дітей. Тому створення безпечного і здорового середовища є надзвичайно важливою місією освітнього закладу.

Педагоги, діти і батьки одностайні щодо важливості безпечного, здорового і комфортного шкільного освітнього середовища, яке сприяє якості навчання. Програма дій Кабінету Міністрів України передбачає створення у кожній школі до 2025 року сприятливого освітнього середовища, забезпечення компетентнісного навчання учнів і постійного підвищення кваліфікації педагогів,

напрямок на духовне, інтелектуальне, моральне, естетичне, фізичне взаємозбагачення, готовність до особистісного самовдосконалення, на основах гуманізму [1].

Звичайно, головна роль у цій взаємодії відводиться вчителю. Тому однією з складових педагогічної моделі сучасного вчителя є створення іміджу вчителя нової формації – особистості, здатної до активної педагогічної творчості та постійного самовдосконалення. Вчитель завжди був і залишається взірцем естетичних смаків, вишуканих манер і позитивного іміджу – професійних вимог, які ставить суспільство до сучасного педагога. Відповідно, професія накладає на вчителя певні обов'язки. Перш за все йому повинні бути притаманні врівноваженість, демократичний стиль спілкування, прагнення до співробітництва, висока самооцінка. До професійних рис педагога відносять широку ерудицію і вільний виклад матеріалу, враховування психологічних і вікових особливостей учнів, володіння мовою, загальну та спеціальну грамотність, вміння чітко формувати конкретні цілі, а також організувати навчальну роботу всіх учнів одночасно, вміння контролювати ступінь засвоєння навчального матеріалу.

Важливим складником системи формування нового змісту освіти є чітке бачення результатів педагогічного партнерства «учень – вчитель», в основі якого відповідні цінності, зазначені в Концепції Нової української школи, що, в свою чергу, рекомендовані Європейським парламентом та Радою Європи, і містять 24 риси і чесноти, що їх визнали пріоритетними понад 50 країн світу. Це креативність, цікавість, критичне мислення, любов до навчання, мудрість, відвага, наполегливість, чесність, енергійність, любов, доброта, соціальний і емоційний інтелект, співпраця, справедливість, лідерство, вміння пробачати, скромність, розсудливість, самоконтроль, поцінування краси, вдячність, оптимізм, гумор і віра. Діти приходять із сімей, де також є певні цінності, тому важливо їх обговорювати з усіма дітьми класу і визначати спільні цінності, які будуть лежати в основі дій як дітей, так і дорослих – вчителів і батьків [4].

Сьогодні суспільство бажає бачити школу не лише одним з освітніх ресурсів, а, скоріше, простором розвитку та співпраці як всередині, так і по відношенню до зовнішнього світу.

Концепція «Нова українська школа» (НУШ) вимагає реформування існуючого алгоритму розвивальної, корекційної та профілактичної роботи, так як в освітніх закладах дуже часто постає проблема булінгу та порушення норм поведінки учнями, що не дозволяє в повному обсязі досягти поставлених демократичних орієнтирів [3].

Тому навчальному закладу потрібен учитель, котрий працює у форматі творчих пошуків, що ґрунтуються на здобутках традиційної методики й включають інноваційні елементи, педагог умотивований не на репродукцію, а на експеримент, дослідження, новаторство.

Важливою складовою безпечного освітнього середовища є його психологічна безпека. Завдання педагога полягає в тому, щоб унеможливити появу небезпек (прояви насилля, виникнення конфліктів, погроз тощо) в освітньому середовищі закладу або суттєво зменшити їх та формувати сприятливу психологічну атмосферу.

В основі змістовної характеристики сприятливої психологічної атмосфери більшість авторів виділяє теплоту відносин, готовність до спілкування з оточуючими, відсутність психологічних бар'єрів у спілкуванні між індивідами, емоційне єднання [5].

Роль педагога у формуванні безпечного освітнього середовища навчального закладу є однією з ключових, оскільки він має можливість активно впливати на це середовище шляхом формування в учнів навичок безпечної міжособистісної взаємодії

Таким чином, безпечне освітнє середовище – це складна педагогічна система, яка покликана інтегрувати виховні впливи, спрямовані на дитину у цілісний педагогічний процес, що забезпечує

процес адаптації й соціалізації особистості. А для педагога новий освітній простір – шанс дати волю власній фантазії та створити безпечне освітнє середовище своєї мрії, в якому буде зручно та затишно і дітям, і вчителям.

Список використаних джерел

1. Безпечна і дружня до дитини школа в контексті реформи «НУШ» / В. Пономаренко, Т. Воронцова, О. Сакович та ін. К.: Алатон, 2020. 64 с.)
2. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://cutt.ly/>
3. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/media/nova-ukrainskashkola.pdf>
4. Нова українська школа. Порадник для вчителя. Р.4. Особливості організації освітнього середовища: середовище, що належить дітям. URL: <https://base.kristti.com.ua/>
5. Самойлов О.А. Характеристика соціально-психологічного аспекту безпеки особистості. Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2013(3). С. 230–236. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/2013_3_39

Сьома Світлана Олексіївна,

методист КЗ СОР – обласного центру позашкільної освіти та роботи
з талановитою молоддю, кандидат педагогічних наук,

Тихенко Лариса Володимирівна,

директор КЗ СОР – обласного центру позашкільної освіти та роботи
з талановитою молоддю кандидат педагогічних наук, доцент

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розглядаються актуальні питання розвитку інформаційно-цифрової компетентності педагогічних працівників системи позашкільної освіти, схарактеризовано можливості цифрового менеджера нотаток Google Keep як мобільного, робочого простору для організації ефективної самоосвітньої діяльності педагога.

Ключові слова: позашкільна освіта, інформаційно-цифрова компетентність, самоосвіта, Google Keep.

В умовах воєнного стану, карантинних обмежень потреба у нових підходах до освіти і виховання підростаючого покоління залишається актуальним завданням для системи освіти загалом, позашкільної зокрема. Серед пріоритетних завдань позашкільної освіти сьогодення є її відбудова та модернізація, що виражається у забезпеченні якості, доступності, розробленні та впровадженні ефективних освітніх систем і методик, які відповідали б запитам сучасного життя, потребам розвитку країни, суспільства, держави та, що надзвичайно важливо, інтересам кожної особистості.

Успішне подолання викликів сучасності можливе за умови якісних змін у роботі з педагогічними кадрами. При цьому головний акцент має бути зроблено на розвиток їх професійної компетентності, на побудові сучасної моделі неперервної освіти, важливим складником якої є самоосвітня діяльність.

Активне впровадження в освітній простір цифрових технологій, обумовлює зміну підходів до самої організації самоосвітньої діяльності педагога, до розвитку професійної компетентності, зокрема її інформаційно-цифрової складової. При цьому актуальним залишається питання

використання сучасних засобів самоосвітньої діяльності, зокрема цифрового менеджера нотаток Google Keep.

Теоретичну основу формування та розвитку професійної педагогічної компетентності складають наукові праці О. Гури, С. Демченко, А. Маркової, Л. Хоружої, ін. Значущість інформаційно-цифрової компетентності та методика її формування в цілому широко розкрита у працях Н. Бахмат, Н. Гущиної, Ю. Запорожцевої, Л. Каштанової, Л. Петрової, І. Плїш, В. Сидоренко, О. Сисоєвої, О. Трифанової, ін. Сутність, структура та зміст самоосвіти обґрунтована у працях О. Кочетова, П. Пшебильського, Є. Тонконогої, Я. Турбовського, ін. У своїх дослідженнях науковці єдині у висновку, що цифрові технології значно оптимізують самоосвітній процес, розширюють можливості кожного педагога і суттєво впливають на розвиток інформаційно-цифрової компетентності [3;4;5].

Ключовою фігурою у вирішенні завдань оновлення й реформування позашкільної освіти безсумнівно є педагог. Саме від нього залежить якісна зміна результатів діяльності закладу позашкільної освіти. Тому в умовах сьогодення особливо затребувані педагоги, які готові адаптуватися в динамічному суспільстві, здатні до постійного саморозвитку й самоосвіти, які вміють швидко перемикатися з одного виду діяльності на інший і поєднувати різні трудові функції [1]. Такий комплекс багато в чому визначається як отриманими знаннями, так і необхідними у професійній діяльності якостями, для позначення яких прийнято вживати поняття «професійна компетентність».

Зазначимо, що інформаційно-цифрова компетентність педагога, як одна з основних складових його професійної компетентності, передбачає здатність і вміння логічно й системно використовувати інформаційні технології для розв'язання комунікативних завдань у професійній діяльності і розглядається як вимога до всіх учасників освітнього процесу [5, с. 26]; базується на цифровій грамотності та означає готовність використання цифрових ресурсів, застосування мобільних пристроїв, планшетів, комп'ютерів і хмарних технологій в освітньому процесі, а також створення та впровадження в ньому можливостей цифрового освітнього середовища і всіх його складових [2, с. 41].

Цифрова компетентність дозволяє педагогу-позашкільнику бути успішним у сучасному інформаційному просторі, ефективно використовувати різноманітні цифрові інструменти та технології у різних аспектах життя, включаючи професійну діяльність, освіту, комунікацію, дозвілля та особистісний розвиток.

Рівень сформованості та розвитку інформаційно-цифрової компетентності керівників гуртків залишається одним із пріоритетних завдань на всіх етапах розвитку позашкільної освіти й успішно досягається шляхом підвищення рівня їх професійної майстерності та розвитку.

Серед найбільш поширених видів, форм і методів професійного розвитку педагогів-позашкільників виділяємо:

- у *формальній освіті* – навчання у вузі, курси підвищення кваліфікації (тематичні, спецкурси, лекції, дискусії, тренінги, практичні заняття, вебіари, семінари тощо);
- у *неформальній освіті* – міжкурсіві науково-методичні заходи (тренінги, конференції, семінари, круглі столи, вебіари, майстер-класи, відкриті онлайн-курси, літні школи, хакатони, хаби, ворк-шопи, конкурси, проекти, тощо);

– у сфері інформальної освіти – самоосвітня діяльність педагога через соціальні мережі, творчі групи, коучинги, спілкування, обмін досвідом, мережеві професійні спільноти, здійснення дослідницької роботи та участь у реалізації методико-педагогічних проєктів) [4, с. 178].

Зокрема в аспекті організації самоосвітньої діяльності педагога, що ґрунтується на системності, логічності й самоорганізованості, варто наголосити на необхідності обов'язкового застосування цифрових інструментів у самоосвітньому процесі, що дозволяють більш дієво й ефективно працювати з різними джерелами інформації, оцінювати, аналізувати й систематизувати їх, розвивають навички роботи в команді, аналізувати і представляти кінцевий продукт, використовуючи сучасні цифрові засоби представлення результатів.

Відповідно педагог-позашкільник має створити власний цифровий робочий простір, критеріями для відбору якого мають стати: мобільність, доступність, гнучкість, зрозумілість, колаборативність, простота у використанні тощо. Прикладом цифрового ресурсу, що відповідає таким критеріям є Google Keep.

У 2013 році Google запустив Keep як спеціальний додаток для створення нотаток. Сьогодні це безкоштовна електронна та мобільна програма для зберігання нотаток, списків завдань, фото та аудіозаписів на платформах Android та iOS.

За допомогою Google Keep можна легко й швидко зберігати і систематизувати інформацію, планувати, організовувати завдання, ділитися ними з іншими користувачами та робити спільну роботу більш ефективною. Google Keep синхронізується з іншими Google-додатками, такими як Google Docs, Google Calendar та Gmail. Саме такі характеристики дозволяють використовувати його в якості менеджера самоосвітньої діяльності педагога, зокрема організації цифрового робочого простору. Ідеї використання і перелік основних можливостей цифрового інструменту Google Keep представлено в таблиці.

Таблиця

Використання менеджера нотаток Google Keep для організації самоосвітньої діяльності педагога

Ситуації	Можливості цифрового інструменту
Ви працюєте із текстом, що не копіюється. При цьому зробили скріншот і отримали зображення із текстом. Текст на такому зображенні не редагується. Перетворити його на фрагмент, що редагується дозволяє менеджер нотаток Google Keep.	<u>1. Розпізнавання тексту.</u> Відкрийте нотатку із зображенням, натисніть на нього, а потім натисніть на значок із трьома крапками. Оберіть «Розпізнати текст». Текст, що на малюнку буде відображено у цій же нотатці. Зображення після цього можна буде видалити, а текст скопіювати.
Ви маєте ідеї для написання статей, наукових праць, методичних розробок, розроблення проєктів тощо. Менеджер нотаток Google Keep дозволяє ефективно збирати такі ідеї у вигляді окремих нотаток і у веб-версії сервісу і в мобільному додатку. При цьому сервіс дозволяє всі ідеї скопіювати в Google Документ і працювати з ними надалі.	<u>2. Копіювання нотаток у «Google Документи».</u> Перейдіть до нотаток, натисніть піктограму з трьома крапками на панелі інструментів зверху і оберіть пункт «Скопіювати в Google Документи». Натисніть кнопку «Відкрити документ», що з'явилася знизу і побачите файл із вмістом ваших нотаток. Записи будуть скопійовані в порядку, в якому вони виділені в Google Keep зверху вниз. Якщо вас це не влаштовує, перетасуйте їх самостійно простим перетягуванням, а потім вже відзначайте потрібні.
Ви працюєте із листом, що надійшов на Gmail або опрацьовуєте інформацію у Google Документі. Ви хочете створити нову нотатку	<u>3. Робота з нотатками на бічній панелі сервісів Google.</u> З огляду на те, що Google Keep інтегрований з іншими сервісами Google – Google Docs і Gmail можна натиснути на

<p>для подальшого опрацювання зазначеної інформації.</p>	<p>жовтий значок сервісу на панелі інструментів збоку праворуч і зробити нотатки, одночасно працюючи з документами та читаючи пошту. При цьому можна виділити потрібний запис з бічної панелі та перетягнути прямо в текст, який ви пишете в Google Docs.</p>
<p>Ви опрацьовуєте різні джерела інформації з актуальної для вас проблеми, що розміщені в мережі Інтернет (відео, статті, соцмережі тощо). При цьому створюєте нотатки для подальшого опрацювання інформації. Таких нотаток може бути безліч і вони підлягають систематизації.</p>	<p><u>4. Швидке додавання ярликів.</u> Менеджер нотаток Google Keep дозволяє додавати ярлики на кожен створену вами нотатку за допомогою відповідної піктограми. Ярлики зберігаються на бічній панелі Google Keep та дозволяють відсортувати записи. Це своєрідні «Папки», де можуть зберігатися нотатки з конкретної проблеми, що значно спрощує пошук потрібної інформації у Google Keep.</p>
<p>Ви опрацьовуєте різні джерела інформації з актуальної для вас проблеми, що розміщені в мережі Інтернет. При цьому ви хочете зберегти копію URL-адреси на джерело.</p>	<p><u>5. Попередній перегляд посилань.</u> Менеджер нотаток Google Keep дозволяє перетворювати веб-посилання (URL-адресу) на графічний блок. Якщо ви вставили в нотатку URL-адресу якоїсь статті, то в блоці відобразиться її заголовок, зображення та початок тексту. Це дозволить легко зорієнтуватися, що за інформацію ви знайдете, перейшовши за посиланням.</p>
<p>Під час руху дорогою або у транспорті до вас прийшла ідея як провести захід, написати сценарій чи розробити якийсь проєкт. При цьому вам незручно занотувати таку ідею.</p>	<p><u>6. Розпізнавання голосу.</u> У мобільній версії Google Keep натисніть піктограму мікрофона та створіть голосову нотатку. Можна просто наговорити текст і він збережеться у вигляді аудіозапису. Важливо, що сервіс сам транскрибує слова, створюючи їхню друковану копію. Це також робить Google Keep доволі дієвим інструментом для розшифровування інтерв'ю. Достатньо програти аудіозапис із увімкненим мікрофоном і сервіс позбавить необхідності передруковувати текст вручну.</p>
<p>Ви переглядаєте навчальний відеоролик на YouTube з метою освоєння нових корисних для вас цифрових інструментів. При цьому хочете зберегти такий ролик і мати швидкий до нього доступ.</p>	<p><u>7. Збереження посилань.</u> Для збереження посилання з YouTube у Google Keep потрібно скопіювати URL відео і вставити у вашу нотатку. При цьому можна відразу прокоментувати відео, а на нотатку додати ярлик «Цифрові інструменти». Таким чином у Google Keep може бути створена ціла колекція «Цифрові інструменти» з цифровими ресурсами. Так само може бути створена власна колекція цифрових ресурсів, розроблених власноруч у різних онлайн-сервісах.</p>
<p>Ви хочете зобразити якусь схему, рисунок і прокоментувати його.</p>	<p><u>8. Малювання.</u> Оберіть нотатку із значком ручки і намалюйте схему, рисунок або введіть рукописний текст. Причому написане Google Keep теж вміє розпізнавати та переводити у друковані символи. Якщо ж натиснути на додане до нотатки фото або зображення, на ній можна буде залишити свої позначки та записи.</p>
<p>Ви маєте ідею і хочете провести «мозковий штурм», залучивши до обговорення інших колег.</p>	<p><u>9. Спільне редагування.</u> За бажанням нотатками у Google Keep можна поділитися з іншими користувачами. Натисніть на значок із зображенням фігурки людини на панелі редагування нотатки та вкажіть адреси електронної пошти тих, з ким хочете поділитися записом. Вони матимуть змогу редагувати її разом з вами.</p>

<p>Ви складаєте план на день, тиждень, місяць тощо. При цьому визначаєте перелік завдань, що потрібно зробити на кожен день у вигляді чек-листа і з відмітками про виконання.</p>	<p><u>10. Створення вкладених списків.</u> Зробити список у Google Keep просто – достатньо натиснути на значок з галочкою під час створення нотатки. Якщо ж ви спочатку написали текст, а потім вже вирішили перетворити його на список – натисніть по значку з трьома крапками на панелі інструментів і оберіть «У вигляді списку». Значимо, що створення вкладених списків доступне лише у браузері. Потрібно захопити елемент за край ліворуч від чек-боксу і протягнути його праворуч.</p>
<p>Ви зареєструвалися для участі в онлайн-конференції або вебінарі і хочете створити нотатку-нагадування про час і дату проведення заходу.</p>	<p><u>11. Інтеграція з «Google Календарем».</u> Щоб створена вами нотатка дала про себе знати у потрібний момент, натисніть на позначку дзвіночка і вкажіть час і дату нагадування. Після цього вона з'явиться у вашому Google Календарі.</p>
<p>Ви підготували список літератури, що можна опрацювати тільки в бібліотеці, архіві тощо.</p>	<p><u>12. Створення нагадувань, пов'язаних з геолокацією.</u> Така функція є у мобільному додатку Google Keep. Вона дозволяє скласти якийсь список, що з'явиться, коли ви проходите біля бібліотеки або архіву. Для цього потрібно натиснути на позначку дзвіночка і надалі «Де нагадати?». Введіть у пошуковий рядок назву потрібного вам місця та оберіть його. Коли наступного разу ви опинитеся поруч із ним, Google Keep подасть сигнал.</p>

Отже, визначальним чинником позитивних змін у системі позашкільної освіти держави залишається розвиток її кадрового потенціалу. Успіх педагогічної діяльності в закладах позашкільної освіти визначається не тільки й не стільки ступенем професійного підготовки педагога, рівнем знань, скільки бажанням і можливостями поглиблювати теоретичні знання та відшліфовувати практичні уміння і навички, тобто постійно підвищувати рівень професійної компетентності, зокрема інформаційно-цифрової. Відтак першочерговим завданням педагогічній системі позашкільної освіти має стати подальший розвиток системи самоосвітньої діяльності із застосуванням сучасних цифрових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Гурак Р. Дистанційне навчання - це виклик для української освіти під час пандемії. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ruslan-gurakdistancijne-navchannya-ce-viklik-dlya-ukrayinskoyi-osviti-pid-chaspandemiyi> (дата звернення - 06.03.2023).
2. Гущина Н.І. Нова українська школа: використання інформаційно-комунікаційних технологій у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти: *навч.-метод. посіб.* К.: Видавничий дім «Освіта», 2020. 112 с.
3. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності / Освітній портал. URL: <http://www.osvita.org.ua/articles/30.html/> (дата звернення - 06.03.2023).
4. Сьома С.О. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагогів – основа реалізації інноваційних процесів у сучасній позашкільній освіті / *Освітній фактор*. 2022. №3. С.177-180.
5. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти: *колективна монографія* / За заг. ред. Л.Г Петрової. Суми: «Мрія», 2021. 300 с.

Тарабан Людмила Василівна,

методист, Відокремленого структурного підрозділу

«Сумський фаховий коледж Національного університету харчових технологій»

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ

Анотація. У статті розкрито особливості формування здорового способу життя здобувачів освіти під час перебування в закладі фахової передвищої освіти, у їхній позакласній та позашкільній діяльності, у родині. Визначені завдання для педагогічного колективу щодо формування уявлень про здоровий спосіб життя у студентів. Доведено, що спрямованість і тематика зазначених напрямків складається і корегується спільними зусиллями фахового коледжу, родини і представників державних органів влади.

Ключові слова здоровий спосіб життя, здобувачі освіти, освітній процес, позашкільна діяльність, позакласна діяльність.

Проблема формування здорового способу життя підростаючого покоління України належить до найактуальніших проблем, вирішення якої обумовлює майбутнє держави та подальше існування здорової нації. Сьогодні сферою формування здорового способу життя здобувачів освіти є система освіти. Згідно з державною програмою «Освіта» (Україна XXI століття) та «Національної доктрини освіти України у XXI столітті» стратегічним завданням освіти є виховання освіченої, творчої особистості, всебічний розвиток людини, становлення її духовного, психічного та фізичного здоров'я. Тому обов'язковим компонентом національної системи освіти мають бути знання про формування, збереження та зміцнення здоров'я.

Виклад основного змісту. Згідно із сучасними дослідженнями, серед загальної кількості студентства, до моменту набуття вищої освіти, здоровими залишаються лише 6%, близько 45-50% випускників мають функціональні відхилення, а 40-60% – хронічні захворювання, третя ж частина випускників мають обмеження у виборі професії [2].

До того ж характерними явищами в житті молодих людей стали недбале ставлення до власного здоров'я і, що найгірше, – досить швидке поширення серед молоді паління, вживання алкоголю, наркотичних та психотропних наркотичних речовин, збільшення венеричних захворювань.

Серед сучасних науковців, які займаються питаннями формування ціннісних орієнтацій молоді на здоровий спосіб життя, слід зазначити дослідження таких відомих науковців, як І. Беха, Т. Глазко, Г. Ващенко, Р. Купчинова, С. Лапаєнко, Н. Нікіфорова, С. Омельченка, Н. Паніної, Н. Романової, Т. Титаренко, О. Яременка, та ін.

Із закордонних вчених проблему здорового способу життя досліджували Х. Данеш, К. Гланз, М. Левіс, Г. Маклауен, Б. Рімер, Д. Хамбург, Л. Хей, Р. Фішер та ін.

У наш час поняття про здоровий спосіб життя набуло специфічного сенсу, оскільки вважається, що це не лише пробіжки вранці, обливання водою, зарядка і тому подібне, але й організацію режиму праці і відпочинку, режим і якість харчування, організація фізичної активності, особиста гігієна, відмова від шкідливих звичок, культура сексуальної поведінки.

О. Волошин зазначає, що здоровий спосіб життя – це насамперед діяльність, активність особистості, групи людей, суспільства, що використовують матеріальні і духовні умови і можливості в інтересах здоров'я, гармонійного фізичного і духовного розвитку людини [3, с.5].

Неусвідомленим на сьогодні залишається відношення молодого покоління до здорового способу життя. За даними О. Волошин, 38,3% студентів вищих навчальних закладів за станом здоров'я належать до спеціальних медичних груп [3, с.4].

Кожна молода людина, внаслідок різних життєвих обставин, підпадає під вплив саме того середовища, яке вона бачить навколо себе, і її суспільна мораль, позиція, переконання, життєві установки, поведінка не завжди формуються в корисному для себе та навколишньому напрямі [2].

На стан здоров'я студентів впливає ряд причин:

- емоційний дискомфорт, спричинений труднощами навчання;
- складність стосунків у системі «студенти – викладачі – батьки»;
- інтенсивний негативний вплив середовища існування;
- зростання почуття невпевненості, невдоволення собою і світом [1, с.2].

Процес формування здорового способу життя студентів є стійкою системою уявлень про себе як суб'єкта діяльності, сформованої в процесі професійної освіти і містить ціннісні установки до ведення здорового способу життя, гармонізації особистості студента із собою, суспільством і природою [3].

Формування здорового способу життя через освіту, створення здоров'язбережного освітнього середовища – один із пріоритетних напрямів державної політики у галузі освіти. У цьому контексті завданням фахових коледжів є: використання здоров'язбережних технологій навчання; дотримання режиму рухової активності, поєднання рухового і статичного навантаження; організація збалансованого харчування; заміна авторитарного стилю спілкування на стиль співробітництва, створення емоційної сприятливої атмосфери навчання; формування в учнів та їхніх батьків усвідомлення цінності здоров'я, культивування здоров'я тощо [4].

За даними Академії Педагогічних наук України, значна кількість здобувачів освіти закладів фахової передвищої освіти почувають себе самотніми, відчувають душевний дискомфорт внаслідок відвертих та довірливих взаємин з однолітками, невизначеності соціальної позиції в колективі та несформованості ціннісних орієнтацій у сфері спілкування [6, с. 64].

Позитивне або негативне ставлення до фахового коледжу, до навчання; ступінь оптимізму, захисту, соціальний добробут є психологічним комфортом здобувача освіти. Для більш досконалого виконання всіх критеріїв необхідно об'єднати увесь педагогічний колектив для розв'язання завдань щодо формування освіти про здоровий спосіб життя у студентів. До того ж існує потреба у доведенні всіх елементів навчально-виховного процесу у відповідність із станом здоров'я і психофізіологічними можливостями здобувачів освіти і педагогічних працівників. На даний час ведеться активна робота педагогічних колективів у створенні сприятливого для здоров'я учнівського середовища, відбувається засвоєння студентами валеологічних знань не лише в фаховому коледжі, а й за його межами, навчання студентів умінням та навичкам здорового способу життя, проводиться просвітницька робота серед батьків. Більшість педагогічних працівників наполягають на тому, що тільки об'єднавши спільні зусилля викладачів та батьків можна виробити навички здорового способу життя студентів [6, с. 189 – 191].

Широкого розмаху в фаховому коледжі в останні роки набуває позакласна діяльність. Вона стає невіддільним компонентом освітньої структури, який сприяє всебічному, гармонійному розвитку особистості студента, соціальній адаптації та самореалізації людини в суспільстві. Діяльність позашкільних закладів регламентується цілою низкою державних документів, серед яких, Закон України «Про освіту» [5, с. 7], Національна програма «Діти України», Концепція позашкільної освіти та виховання, закон України «Про позашкільну освіту».

Основною метою позакласної діяльності є задоволення інтересів і запитів дітей, розвитку їх творчого потенціалу, нахилів і здібностей у різних сферах діяльності, формування здорового способу життя. Панівна роль в її організації належить класному керівнику, який є передусім організатором позакласних виховних заходів (організованої діяльності колективу, спрямованої на досягнення певної виховної мети), діє у співдружності з іншими педагогічними працівниками школи. Педагогічними умовами виховання основ здорового способу життя студентів у позакласній діяльності є: організація факультативних і гурткових занять, різноманітних виховних заходів з основ здорового способу життя у позаурочний час; залучення кожного студента до різноманітної виховної діяльності з урахуванням вікових та психофізичних особливостей; запровадження режиму дня та систематичне дотримання його підлітками як моделі здорового способу життя [6].

Для успішного та вдалого формування здорового способу школярів у навчальних закладах необхідно вирішити наступні завдання:

1. Об'єднати увесь педагогічний колектив для розв'язання завдань щодо формування освіти про здоровий спосіб життя в студентів.

2. Довести всі елементи освітнього процесу у відповідність із станом здоров'я і психофізіологічними можливостями здобувачів освіти і педагогічних працівників.

3. Здійснювати оздоровче супроводження освітнього процесу, передбачати такі напрямки роботи як: оздоровче обґрунтування та експертиза освітньої роботи, діагностика й корекція здоров'я здобувачів освіти, профілактичні заходи, допомога в розвитку студентської молоді [4, с. 13-15].

Система позашкільної освіти – це освітня підсистема, що включає державні, комунальні, приватні позашкільні навчальні заклади; інші навчальні заклади як центри позашкільної освіти у позаурочний та позанавчальний час; гуртки, секції, клуби, культурно-освітні, фізкультурні та спортивно-оздоровчі заклади. Саме позашкільна освіта спроможна частково компенсувати недоліки у вихованні та розвитку дитини в сім'ї, запропонувати змістовне дозвілля, зайнятість за інтересами у позаурочний час. Основною формою позашкільної діяльності студентів є вільний час, а саме дозвілля. Дозвілля є своєрідною формою позаурочного часу, який може бути використаний здобувачами освіти для поглиблення своїх знань з усіх навчальних предметів (дисциплін), для задоволення і розвитку інтересів, запитів та нахилів, духовного зростання, вдосконалення фізичних якостей та відпочинку [5, с. 72-76.].

Проблема дозвілля студентської молоді, а також проблема формування здорового способу життя під час дозвілля має роздвоєний характер: з одного боку відсутність контролю з боку закладу освіти за позашкільною діяльністю дітей, з іншого боку відбувається майже повний контроль за діями студентів з боку сім'ї. Тому думка про те, що у позашкільній діяльності чітка взаємодія школи й сім'ї у сфері проведення школярами дозвілля досить часто є безсистемною – не вірна. Раціонально сформувавши використання школярами дозвілля, а саме з максимальним включенням до нього фізкультурно-спортивних заходів, сприяє формуванню, зміцненню та укріпленню їхнього здоров'я [6, с. 196-199]. Цього можна досягти лише у тісній співпраці педагогічного колективу та батьків.

Ще однією формою позашкільної діяльності школярів, окрім фізичної культури, є гра. Це перше проявлення активної діяльності дитини, яка служить для неї засобом пізнання навколишнього світу. Вони виявляють дуже сильну загальну фізіологічну дію на організм, гарно зміцнюючи їх нервово-м'язову систему, поліпшуючи дихання, кровообіг, травлення, та підвищуючи обмін речовин. Участь у правильно організованих іграх розвиває у дітей вольові якості, творчу

ініціативу, винахідливість, відчуття товариства. Дитина стає дисциплінованою, у неї виховується самовладання, вміння стримувати свої егоїстичні пориви. У колективних іграх у дітей стають більш розвинутими організаторські здібності і наполегливість у досягненні мети, відповідальність перед товаришами за свої дії. Рухливі ігри, особливо на свіжому повітрі, виявляються кращою формою проведення дозвілля, гарним активним відпочинком після навчання та гарним засобом для покращення розвитку та здоров'я дітей. Поряд з рухливими іграми усім дітям корисно по можливості кожного дня займатись спортивними розвагами на свіжому повітрі: зимою кататися на санчатах, ковзанах, лижах, а літом плавати, кататися на човні, велосипеді [6, с. 221-225.].

Здорова особистість формується у двох соціальних інститутах: сім'ї та школі. На сьогоднішній день заклад фахової передвищої освіти не повністю реалізує головну мету виховання – формування здорової особистості, здатної зберегти своє здоров'я, а отже існує необхідність у залученні родини до вирішення проблеми формування здорового способу життя студентів. Перед тим, як займатись проблемами формування здорового способу життя здобувачів освіти, необхідно вивчити ставлення сім'ї до цієї проблеми: як батьки піклуються про своє здоров'я та здоров'я дітей, чи вміють і прагнуть дотримуватись правил здорового способу життя, наскільки вони обізнані з цих питань, чи дотримуються певних моделей здорового життя [1, с. 172-173.]. Тому одним з завдань фахового коледжу є активна просвітницька робота з батьками з досліджуваної теми.

Висновки. Здоровий спосіб життя – це комплекс оздоровчих заходів, що забезпечують гармонійний розвиток, зміцнення здоров'я, підвищують продуктивність праці. Це такі форми і способи щодення, відмові від шкідливих звичок, загартуванню, оптимальний руховий режим. Здоров'я саме студентів особливо важливе, тому що близько 80% хвороб у дорослих є наслідком неправильного способу життя у молоді роки. Ще одним фактом є абсолютна безграмотність студентів, щодо здорового способу життя та його цінності, тому необхідно створити систему закладів, де вони мали б нагоду одержати кваліфіковані консультації з питань збереження здоров'я та його цінності і де б робота проводилась в трьох напрямках: робота з батьками; робота з викладачами; робота зі студентами.

Основними напрямками формування здорового способу життя студентів у навчально-виховному процесі є такі:

- 1) навчальний процес;
- 2) позакласні та позашкільні заходи;
- 3) робота батьків у своїй родині;
- 4) заходи влади на місцевому та державному рівні.

Спрямованість і тематика зазначених напрямків складається і корегується спільними зусиллями фахового коледжу, родини і представників державних органів влади. Важливу роль при цьому відіграє суспільно-економічний і правовий стан держави від якого залежить матеріально-технічне забезпечення зазначених вище заходів та обов'язковість їх виконання.

Список використаних джерел

1. Васічкіна О.В. Здоровий спосіб життя як складова життєвої компетентності учнів / О.В. Васічкіна, В.О. Смоляр // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків: ХДАДМ (ХХПІ), 2007. №11. С. 221–225.
2. Виховна робота в закладах освіти України: збірник нормативних документів та методичних рекомендацій з питань організації виховної роботи / МОН України, ІСДО. К.: ІСДО, 1995. 136 с.
3. Волошин О.Р. Здоровий спосіб життя – через школу нового типу. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Х.: ХДАФК, 2007. Вип.11. С. 13-15.

4. Гіжевський В. Формування здорового способу життя серед підлітків і молоді. *Соціально-педагогічні проблеми сучасної середньої та вищої освіти в Україні*. Житомир: ЖДПУ, 2002. С. 179–182.

5. Закон УРСР «Про освіту». Освіта. 1991. № 51 С. 7.

6. Концепція позашкільної освіти та виховання. Інформаційний збірник Міністерства народної освіти України. 1997. № 7. С.19.

7. Яременко О.О., Формування здорового способу життя: стратегія розвитку українського суспільства / О.О. Яременко, О.В. Вакуленко // Державний ін-т проблем сім'ї та молоді: УІСД, 2004. С.64.

Терновенко Тетяна Василівна,

викладач-методист, голова циклової комісії клінічних дисциплін терапевтичного циклу
КЗ СОР «Конотопський фаховий медичний коледж»

ПЕРСПЕКТИВИ ЗДОБУТТЯ МЕДИЧНОЇ ОСВИТИ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ

Анотація. У статті розглянуті питання імовірності перспективи здобуття медичної освіти за дуальною формою в зв'язку зі збільшенням потреби в медичних кадрах, та особливості підготовки медиків в умовах воєнного стану.

Ключові слова: дуальна освіта, дистанційне навчання, практичне навчання, фінансування, Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти.

Дуже складні і страшні часи переживає зараз наша країна. Разом з нею значні складності виникли і в освіті, зокрема на всіх рівнях: від початкової до вищої. Торкнулось це і медичної освіти. Проблеми в навчанні почалися на початку карантину з приводу коронавірусної інфекції та тривають і по цей час. Значний час освітній процес відбувався в дистанційній формі, але всім зрозуміло, що онлайн повноцінно навчити медика неможливо. Після дистанційного навчання та навчання в аудиторіях коледжу студенти випускних груп були в захваті від можливості пройти переддипломну практику в лікарні. Таких відданих практикантів, як минулого року, в лікарні не було давно. Про це наголошували неодноразово всі медичні працівники. Дуже тішились з цього і викладачі коледжу – методичні керівники практики.

Приємно було повернутись до навчання в лікарню після тривалої перерви всім викладачам клінічних дисциплін. Але життя, а вірніше сказати, війна постійно вносить свої корективи, зокрема і в освітній процес. Під час повітряних тривог вимушені переривати заняття, періодично повертатись до онлайн навчання, часто виникають проблеми зі світлом та інтернетом. Та незважаючи на це, в очному навчанні значно більше позитивного. Враховуючи, що засоби та методи освітнього процесу можуть змінитися зовсім раптово і без нашої на те волі, ми, викладачі клінічних дисциплін, намагаємось максимально використовувати можливість практичного навчання в лікувальних закладах. На одне практичне заняття відводиться 8 годин, що дозволяє виділяти достатньо часу для розбору теоретичного матеріалу і обов'язкової практичної роботи в маніпуляційному, процедурному кабінетах, на посту. Така форма проведення практичного заняття подобається студентам і дозволяє надолужити згаяне під час дистанційного навчання.

В нашому навчальному закладі останнім часом значно збільшилась кількість студентів старшої вікової групи. Зрозуміло, що підхід до навчання у них дещо відрізняється. Хочеться приділити увагу саме цим особливостям. Вікові студенти мають більше обов'язків у своєму житті. Переважно більшість з них складають жінки, які вже мають родини. Зрозуміло, що в матеріальному та фінансовому плані дорослим студентам варто розраховувати переважно на себе, крім того, ще й забезпечувати своїх близьких. Багато з таких студентів у вільний від

навчання час намагаються працювати. Часто місце роботи – це різноманітні приватні та державні медичні заклади: від столичних лікарень до масажних кабінетів. Зрозуміло, що працюють вони на посадах молодшого медперсоналу, беруть нічні чергування, або зміни у вихідні дні. Саме з цього приводу у мене з'явилась думка доцільності запровадження дуальної освіти для таких студентів.

Розглянемо головні відмінності цього виду освіти. Дуальна освіта (від лат. *dualis* - подвійний) – вид освіти, при якій поєднується навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації. При цьому практика в процесі навчання складає близько 50%. Основне завдання дуальної форми навчання є усунення основних недоліків традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників, подолання розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання. Теоретична частина підготовки фахівця проходить на базі освітньої установи, а практична – на робочому місці.[1 с.1]. Студенти поєднують навчання та стажування на підприємстві, а в нашому випадку, в лікувальному закладі. На мою думку, такий підхід був би дуже доречний саме для дорослих студентів. Але до цього часу досвід дуальної освіти існує лише в професійно-технічній сфері, де вона й була започаткована. Як говорить історична довідка: термін «дуальна система» був введений у педагогічну термінологію в середині 1960-х років у Німеччині – як нова, більш гнучка форма організації професійного навчання. Дуальна освіта в Німеччині має чітку законодавчу базу. Від Німеччини цю систему перейняли Канада, Австрія, Швейцарія та інші країни.

У вересні 2018 року Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. У ній визначено, що таке дуальна освіта, етапи її впровадження в Україні, права та обов'язки закладів освіти та підприємств, а також очікувані результати. Ця Концепція стала результатом обговорень між експертами, роботодавцями, закладами освіти та органами влади. У Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти передбачається встановлення рівноправного партнерства закладів вищої, фахової передвищої (до якої належать медичні коледжі), професійної освіти, роботодавців та здобувачів освіти з метою набуття останніми досвіду практичного застосування компетентностей та їх адаптація в умовах реальної професійної діяльності [3].

В Україні застосовують дві моделі дуальної освіти – модель із інтегрованою практичною підготовкою та із інтегрованою професійною діяльністю. Перша модель передбачає поєднання періодів навчання здобувачів першої вищої чи фахової передвищої освіти в закладі освіти та на підприємстві. Другу модель розроблено для поєднання навчання в закладах освіти та на підприємстві для тих, хто вже здобув фахову передвищу або першу вищу освіту, працює на підприємстві та має бажання продовжити навчання за своїм профілем. Переважно в закладі освіти застосовується модель із інтегрованою практичною підготовкою. Перехід на дуальну форму освіти відбувається з 3-4 курсу або з 1 курсу магістратури. Що стосується варіантів організації освітнього процесу та графіка чергування фаз навчання в закладі освіти й на підприємстві, то вони різняться залежно від специфіки підготовки здобувачів за певними спеціальностями, потреб підприємства тощо. Є приклад здобуття освіти за дуальною формою від компанії «Прогрестех-Україна» та КПІ ім. Ігоря Сікорського [2 с.1-3].

З вище сказаного зрозуміло, що дуальна форма здобуття освіти до сих пір розглядалась лише для підготовки працівників підприємств. Медики традиційно вважаються «бюджетниками», а лікарні є комунальними закладами міських та обласних рад. В Україні відбулась медична

реформа, згідно якої змінилось фінансування системи охорони здоров'я. Бюджетні кошти спрямовуються не на фінансування медичних закладів, а на оплату надання медичних послуг конкретній людині. Підготовка медичних кадрів є окремою стороною. Але запит на працівників охорони здоров'я залишається значним. Дуже велика потреба в військових медиках, парамедиках. Тож, на мою думку, було б доцільно готувати медичні кадри за дуальною формою здобуття освіти. Зрозуміло, що не в повному обсязі, а частково, за потребою. Хоча б у випадках, коли в лікувальних закладах однозначно є вакансії, або окремо підготовка кадрів для збройних сил. Створити для цього окремі групи. Роботодавці при цьому б здійснювали замовлення освітнім установам на конкретну кількість певних спеціалістів та брали участь у формуванні навчальних програм. Звичайно, це значне навантаження на керівні установи в освіті та системі охорони здоров'я. Але колись треба починати. Наша країна визначилась в прагненні стати частиною європейської спільноти. Як інформує інтернет, дуальна освіта активно практикується у багатьох країнах Європи, де у цій системі навчається 50% осіб, що здобувають освіту. Можливо серед них є приклади отримання і медичної освіти таким способом [1 с.1].

Я вже наголошувала на те, що зараз збільшилась кількість дорослих студентів, саме серед них можуть бути здобувачі освіти, що потребують дуальної форми навчання. Кількість осіб, що вирішили змінити свій фах, серед дорослої категорії буде тільки збільшуватись. Зараз, під час війни та в повоєнний період, виникатиме підвищений попит на одних фахівців, а на інших - буде знижуватись. Депутати подбали про те, щоби адаптувати підготовку фахівців до швидкої зміни запитів на ринку праці. Верховна Рада ухвалила закон про повторне бюджетне навчання у закладах профтехосвіти. Можливо, подібні зміни відбудуться і в системі передвищої освіти, до якої належать фахові медичні коледжі. Тоді дорослі люди, які зараз працюють на різних робочих місцях, але все життя бачили себе медиками, зможуть отримати освіту без суттєвого фінансового навантаження і з максимальною практичною підготовкою.

Список використаних джерел

1. Вікіпедія. Дуальна освіта. URL:<https://uk.wikipedia.org/>
2. Матеріали інтерв'ю для програми CAMPUS каналу «КП-Медіа». Дуальна форма освіти – як це працює в Україні. URL:<https://osvita.ua/>
3. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. *Урядовий портал*. 2018.

Ткаченко Наталія Михайлівна,

учитель хімії загальноосвітньої школи I-II ст. №9
Охтирської міської ради Сумської області

ХІМІЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ ХІМІЇ

Анотація. У статті розглянуто формування предметних і ключових компетентностей під час навчання хімії за допомогою різних видів хімічного експерименту. Висвітлено досвід його упровадження на уроках і позаурочний час.

Ключові слова: компетентність, предметні компетенції, демонстраційний експеримент, лабораторний дослід, практична робота, домашній експеримент, проєктна діяльність.

Постановка проблеми. Згідно з законом України «Про освіту» педагоги мають при вивченні будь-якого предмета, зокрема і хімії, формувати одночасно предметні і ключові компетентності. У

Концепції Нової української школи визначено 11 ключових компетентностей, з яких компетентність у природничих науках і технологіях можна розглядати як предметну.

Потенціал природничої освітньої галузі, прописаний у Державному стандарті базової середньої освіти, здатний забезпечити умови для формування всіх ключових компетентностей і наскрізних умінь. Однак, одним із базових завдань природничої галузі, зокрема і хімії – навчити досліджувати.

Хімія – експериментальна наука. Тому навчальна програма з хімії для закладів загальної середньої освіти містить вагомий компонент досліджень, більшість з яких реалізується через хімічний експеримент.

Аналіз останніх публікацій. Проблема шкільного хімічного експерименту в методиці навчання хімії знайшла своє відображення в працях провідних вчених хіміків-методистів: О.І. Астахова, Н.М. Буринської, В.Н. Верховського, А.Г. Грабового, О.Г. Ярошенко та ін.

На думку А.Г. Грабового, «оновлення методики і техніки хімічного експерименту в закладах загальної середньої освіти сприятиме формуванню засобами навчального предмета ключових компетентностей учнів, необхідних для соціалізації, творчої самореалізації особистості, розуміння природничо-наукової картини світу, вироблення економічного стилю мислення і поведінки та виховання громадянина демократичного суспільства» [2, с.43].

Мета статті – розглянути особливості формування предметних і ключових компетентностей засобами хімічного експерименту.

Виклад основного змісту. У Законі України «Про освіту», Стаття 1 поняття «компетентність» трактується як динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [2].

На нашу думку, хімічний експеримент, як діяльнісний метод навчання, дає можливість якомога краще поєднати в один навчальний процес становлення предметних знань, умінь, цінностей і ставлень та їх подальший розвиток до рівня предметних і ключових компетентностей. Як зазначала Н. Буринська, навчальний хімічний експеримент одночасно слугує і джерелом знань, і методом навчання, виховання і розвитку учнів, і головним засобом наочності.

Щоб реалізувати хімічний експеримент необхідно визначити три групи компетенцій, які варто розвивати. А саме: організаційні, технологічні, інтелектуальні.

Організаційні: планування експерименту; підбір реактивів та обладнання; підготовка форми звіту; раціональне використання часу, реактивів під час виконання роботи; здійснення самоконтролю; утримання робочого місця в чистоті й охайності; самостійність у роботі.

Технологічні: поводження з лабораторним посудом, обладнанням і реактивами; складання приладів для дослідження; проведення хімічних операцій (подрібнення, розчинення, нагрівання, фільтрування); вимірювання об'ємів рідин, зважування; оформлення експериментальної роботи; дотримання правил безпеки.

Інтелектуальні: визначення мети і завдань експерименту; висунення гіпотези; використання здобутих знань; опис спостереження, аналіз результатів експерименту, узагальнення і формулювання висновків [1].

Чинна навчальна програма з хімії [5] містить вагомий оновлений список методів, спрямованих на формування трьох груп компетенцій: демонстраційний експеримент, лабораторний дослід, практична робота, домашній експеримент, навчальний проєкт. Розглянемо їх можливості більш детально.

Демонстраційний експеримент – це початковий етап, на якому формується спостережливість, а також первинні знання щодо техніки проведення експерименту: дотримання правил безпеки, правил поводження з хімічним обладнанням, реактивами. Учитель проводить експеримент перед усім класом, звертаючи увагу на ті знання і вміння, які бажає сформувати в учнів.

Лабораторні дослідження передбачають короткотривалий, нескладний експеримент, який учні виконують під керівництвом учителя за його усними інструкціями або інструкціями підручника під час вивчення нового матеріалу з метою набування учнями осмислених знань та умінь. З одного боку, учні здобувають знання з хімії, а, з іншого – набувають практичних навичок роботи з лабораторним устаткуванням, обладнанням, обчислювальною технікою, вимірювальною апаратурою, методикою експериментальних досліджень. Навчаються аналізувати та узагальнювати спостереження, робити короткі висновки.

Домашній експеримент – вид самостійної роботи, що виконується без контролю з боку вчителя, але з безумовним дотриманням техніки безпеки. В домашніх умовах учні експериментують з хімічними речовинами, які оточують їх в побуті: кухонна сіль, питна сода, цукор, буряковий сік, оцет тощо. Це реалізація компетентнісного підходу, що дозволяє застосовувати знання на практиці і формувати ціннісне ставлення до хімічних знань.

Практична робота – це безпосередня діяльність учнів, під час якої закріплюється вивчений матеріал та набуваються певні практичні вміння і навички. Зміст практичних робіт визначається темою і задачами уроку, але найголовніше, що структура практичної роботи готує учнів до самостійної дослідницької роботи, бо передбачає відпрацювання всіх груп предметних компетенцій. Учням потрібно визначитися з завданнями, підібрати для їх виконання реактиви, зібрати необхідне обладнання, провести самостійно експеримент, описати його, зробити проміжні та узагальнюючі висновки.

Навчальні проєкти вже реалізують сукупність навчально–пізнавальних прийомів, спрямованих як на формування предметних, так і ключових компетентностей. Учні самостійно вирішують проблему, яка завершується реальним практичним результатом. Реалізація методу проєктів на практиці веде до зміни ролі вчителя: він уже перестає бути джерелом знань для учнів і перетворюється на організатора пізнавальної діяльності школярів.

Різна спрямованість навчальних проєктів, дає можливість показати учням, що знання з хімії можуть застосовуватися для вирішення будь-яких життєвих проблем. Наприклад, серед проєктів, що викликали найбільшу зацікавленість в наших учнів, слід зазначити наступні: «Природні індикатори та їх застосування» (8 клас); «Визначення якісного складу сплавів для карбування монет» (11 клас); «Дослідження кислотності середовища косметичних засобів по догляду за волоссям» (8 клас); «Шкідливий вплив електронних цигарок на організм людини» (10 клас). При вивченні теми «Кристалічні ґратки» (8 клас) учні були залучені до проєкту по вирощуванню кристалів із речовин, які є завжди вдома (кухонна сіль, цукор, лимонна кислота). Учні з задоволенням включилися у процес вирощування кристалів і навіть знімали невеликі відео сюжети про способи вирощування кристалів (<https://youtu.be/gUPKwz5mxq0>).

В умовах дистанційного навчання використовували програми віртуального експерименту, що зумовлювали формування інформаційних компетентностей – вміння одержувати, осмислювати, обробляти та використовувати інформацію з різних джерел. Зручним для використання, під час дистанційного навчання, став додаток освітньої платформи AR_Book, що дає можливість показувати віртуальні хімічні дослідження у 3D зображенні (<https://arbook.info/>), а також дослідження пілотного проєкту «Зручне навчання», розроблені методистами СОІППО.

Високим результатом сформованості предметних і ключових компетентностей у наших випускників вважається написання і захист науково–дослідницьких робіт в МАН. Екологічні проекти розкривають хімічні аспекти довкілля, вплив хімічних чинників на довкілля, здоров'я людини. Коло проблем може бути різноманітним: дослідження води, повітря, ґрунту на вміст у них забруднювачів; вивчення впливу мінеральних добрив, нафти і нафтопродуктів на життєдіяльність організмів тощо. Наприклад, при написанні науково–дослідницької роботи МАН «Вивчення екологічного стану річки Охтирка», ученицею 8 класу, Ткаченко Веронікою, були застосовані хімічні експерименти на визначення якісного та кількісного аналізу якості води у річці. (<https://youtu.be/lh3Ax00KJ6Q>). Організація і проведення хімічного експерименту потребувало сформованості в учня предметних компетентностей, а от написання всієї роботи, починаючи від визначення її актуальності, відбору літератури, проведення розрахунків, представлення у вигляді діаграм і таблиць, їх аналіз, опис результатів, формулювання висновків і описання самого експерименту – це результат сформованості ключових компетентностей.

Узагальнюючи, можна відзначити, що навчальний процес з хімії має будуватися на практичній експериментальній основі у поєднанні з теоретичними методами. При цілеспрямованому та продуманому використанні хімічного експерименту на уроках хімії, в позакласній та позашкільній діяльності в учнів формуються всі види ключових і предметних компетентностей. Розумне використання всіх видів хімічного експерименту сприяє включенню школярів у самостійну пошуково–дослідницьку діяльність, забезпечує розвиток творчої, всебічно розвиненої, цілісної особистості, соціально активного громадянина України.

Список використаних джерел

1. Буринська Н. М. Методика викладання хімії: теоретичні основи. К.: Вища школа, 1987. 255 с.
2. Грабовий А.К. Хімічний експеримент у ЗНЗ: обґрунтування підходів і напрямів оновлення. *Рідна школа*. 2014. №1-2. С. 40–44.
3. Закон України «Про освіту» URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 28.01.2023).
4. Нова Українська школа. URL:<https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 28.01.2023).
5. Хімія, 7-9 класи: навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 8041

Торяник Людмила Олександрівна,
викладач інформатики ВСП «Сумського фахового коледжу НУХТ»

ІНФОГРАФІКА ЯК ОДНА ІЗ СТРАТЕГІЙ НАВЧАННЯ

Анотація. У статті висвітлені питання пов'язані з візуальним сприйняттям інформації. Розглянуті основні характеристики, які забезпечують ефективність будь-яких методів візуальної комунікації, а також способи використання інфографіки на заняттях інформатики. Виділені переваги та недоліки використання інфографіки.

Ключові слова: візуальне сприйняття, комп'ютерні технології, візуальне представлення інформації, інфографіка, інформаційна графіка, візуалізація даних, візуальні елементи.

Людство завжди краще сприймало інформацію візуально. Це сприяє активному використанню зображень в рекламі й навчанні. На сьогодні інфографіка в десятки разів популярніша у соціальних мережах у порівнянні з текстом. Внаслідок того, що у створенні

інфографіки використовуються різні фігури, образи, деталі й кольори, вона виглядає барвисто і цікаво.

Інфографіка останнім часом набула нечуваної популярності. По-перше, вона краще запам'ятовується та має практичну цінність. По-друге, за допомогою схем, діаграм, легше пояснити складні процеси, зробити їх більш зрозумілими. Крім того, графічні об'єкти цікаво розглядати, ними легко можна поділитися у соціальних мережах та месенджерах.

І якщо раніше вчителі використовували це у своїй професійній діяльності використовували наочність, то сьогодні, у зв'язку з бурхливим розвитком інформаційні технології, вчителі мають можливість візуалізувати навчальний матеріал засобами комп'ютерних технологій для полегшення його сприйняття та розвитку навичок високого рівня (уміння систематизувати, узагальнювати, порівнювати тощо).

Згідно з Оксфордським словником англійської мови, інфографіка (або інформаційна графіка) – це «візуальне представлення інформації або даних». Але значення інфографіки є дещо набагато більш конкретним. Згідно з дослідженнями, проведеними в Гарварді, від 30 до 40% осіб найкраще сприймають і запам'ятовують саме візуальні дані [1].

Інфографіка – це набір зображень, візуалізацій даних, таких як кругові та гістограми, а також мінімальний текст, який дає легкий для розуміння огляд теми. Інфографіка – це спосіб подачі інформації за допомогою графічних елементів (діаграми, графіки, образи). Іншими словами, інфографіка – це візуалізація складної інформації

В інфографіці використовуються яскраві, привабливі візуальні елементи для швидкої та чіткої передачі інформації. Вона може бути цінним інструментом для навчання студентів концепціям інформатики, може допомогти спростити складні ідеї та зробити їх візуально привабливішими та легкими для розуміння.

Поширеним у наукових працях є підхід до опису інформаційної графіки Н. Смірної [2], яка розподіляє її види на три категорії за рівнем складності виконання, а саме:

– графіки, таблиці тощо, що потребують мінімальних графічних зусиль і мінімального планування, головними критеріями яких стають правильно задані параметри та критерії аналізу, а також достовірність і повнота інформації. Дизайнерська робота зводиться до стандартного виконання та затрат часу;

– логічні схеми та реконструкції (графічні або відео реконструкції подій), у цьому випадку якісне виконання залежить не тільки від репортерської грамотності, а й від програмного забезпечення, заздалегідь розроблених елементів і системи стилів;

– інфографічні розповіді, які є складними інформаційними пакетами. Такі матеріали можуть бути використані в комплексі з друкованими пакетами документів і самостійно. Основним критерієм стає художність виконання.

Одним зі способів використання інфографіки на заняттях є створення схем, які ілюструють різні компоненти якоїсь системи та те, як вони взаємодіють один з одним.

Інфографіка допомагає легко пояснити «як що влаштовано»: користувачам завжди цікаво дізнатися, що всередині складного механізму. Також можна цікаво зобразити техніку (фотоапарат, комп'ютер).

Інший спосіб використання інфографіки — це створення блок-схем, які демонструють логіку та керують процесом програми. Це може бути особливо корисним для навчання студентів алгоритмам і структурам даних(рис. 1).

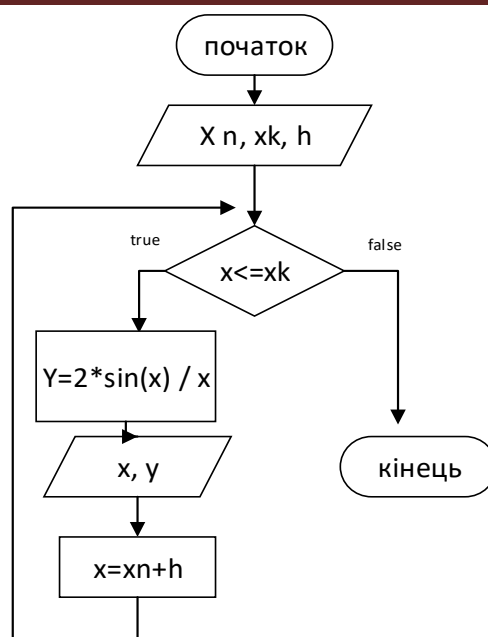

Рис.1 Блок-схема, як приклад використання інфографіки

Існує багато способів використання інфографіки під час вивчення алгоритмізації. Наведемо деякі приклади:

- ілюстрація основних елементів алгоритму, таких як введення, вихід і потік керування;
- показ різних типів алгоритмів і варіантів їх використання, таких як алгоритми сортування, пошуку та створення графів (рис. 2);
- ілюстрація процесу аналізу часової та просторової складності алгоритму;
- показ різних типів структур даних і відповідних варіантів їх використання, таких як масиви, пов'язані списки та дерева;

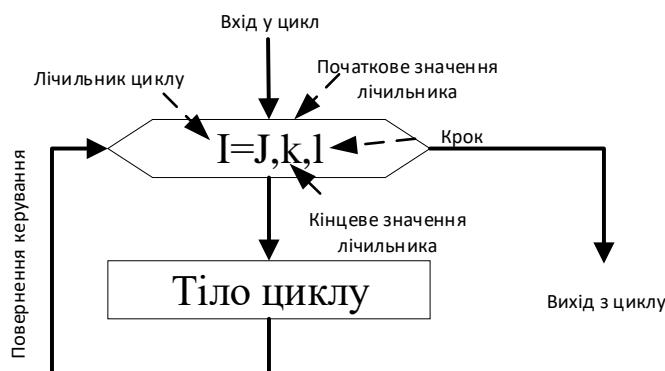

Рис.2. Цикл з параметром

- зображення важливості методів розробки алгоритмів, таких як розділяй і володарюй, жадібне та динамічне програмування;
- порівняння різних методів оптимізації алгоритмів;
- зображення важливих концепцій обчислювальної геометрії та теоретико-числових алгоритмів;
- ілюстрація процесу роботи з рекурсією та пов'язаними з нею концепціями.

Інфографіку можна використовувати різними способами під час навчання програмування, наприклад:

- ілюстрація основних елементів мови програмування, таких як змінні, типи даних і керуючі структури;
- показ різних типів парадигм програмування, таких як об'єктноорієнтована, функціональна та процедурна;
- ілюстрація процесу налагодження та усунення дефектів коду;
- показ різних типів алгоритмів і варіантів їх використання;
- зображення важливості читабельності коду та коментування в програмуванні;
- зображення важливих концепцій шаблонів проєктування програмного забезпечення;
- ілюстрація процесу роботи із зовнішніми бібліотеками та API у програмуванні.

Інфографіка також може бути корисним інструментом для вивчення теми інформаційної безпеки.

Існує безліч способів використання інфографіки при вивченні теми «Інформаційна безпека», наприклад:

- візуалізація різних типів кібератак і їх відносної частоти, наприклад відображення відсотка атак, які є фішинговими, шкідливими програмами, програмами-вимагачами тощо;
- показ найпоширеніших уразливостей у різних типах систем або додатків, таких як вебсервери, мобільні пристрої чи пристрої IoT;
- ілюстрація етапів безпечного процесу, наприклад шифрування, автентифікації або реагування на інцидент;
- порівняння вартості різних заходів безпеки, таких як брандмауери, системи виявлення вторгнень або програми навчання співробітників;
- зображення важливих концепцій системи безпеки, відповідності та нормативних актів.

Це лише кілька прикладів використання інфографіки при вивченні теми «Інформаційна безпека».

Існує багато способів використання інфографіки під час вивчення чисельних методів, а саме:

- ілюстрація основних концепцій чисельних методів, таких як апроксимація, інтерполяція та оптимізація;
- показ різних типів чисельних методів і випадків їх використання, таких як пошук кореня(рис. 3), інтегрування та диференціальні рівняння;
- ілюстрація процесу розв'язування типових чисельних задач за допомогою різних методів, таких як поділ навпіл, метод Ньютона-Рафсона та метод Ейлера;
- можна показати різні типи числових помилок і їх причини, наприклад помилки округлення та скорочення;
- порівняння різних типів чисельних методів розв'язування лінійних і нелінійних рівнянь, таких як елімінація Гауса та ітераційні методи;

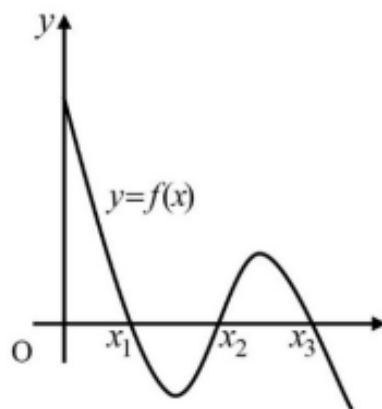

Рис. 3. Графічне відокремлення коренів

– зображення важливих концепцій чисельної лінійної алгебри, таких як обернення матриці та проблеми власних значень;

– ілюстрація процесу роботи з технікою чисельного інтегрування та диференціювання.

Це лише кілька прикладів використання інфографіки для допомоги студентам зрозуміти та засвоїти інформацію.

Створення інфографіки може бути цікавим і ефективним способом передачі інформації. Ось кілька кроків, які слід виконати під час створення інфографіки:

– визначення мети та аудиторії своєї інфографіки. Це допоможе визначити інформацію, яку потрібно включити;

– збір даних та інформації для включення в інфографіку. Це може включати текст, зображення, діаграми та інші візуальні елементи. Переконайтеся, що ваша інформація точна та надійна:

– вибір макета для своєї інфографіки. Це залежатиме від інформації, яку подаєте, і стилю, який ви хочете використовувати;

– вибір кольорів, шрифтів та інших елементів дизайну, які допоможуть зробити інфографіку візуально привабливою. Дотримуйтеся єдиної кольорової палітри та використовуйте обмежену кількість стилів шрифту;

– використання інструментів дизайну або програмних додатків для створення інфографіки, таких як Canva, Adobe Illustrator або Microsoft PowerPoint. Ці інструменти часто включають готові шаблони та елементи дизайну, які можуть допомогти швидко та легко створити інфографіку;

– перегляд та редагування інфографіки. Переконайтеся, що інформація подана чітко, а елементи дизайну працюють разом, створюючи єдине ціле;

– використання інфографіки.

Але поряд з плюсами інфографіка має і свої мінуси, основним і вагомим з яких є великі ресурсні затрати. Для створення інфографіки, яка буде корисною та принесе реальні результати, потрібно багато часу. Якщо інфографіку використовувати на вебресурсах, то пошукові системи не можуть проіндексувати текст, який знаходиться на зображенні, що не найкращим чином впливає на SEO. Крім того, при невеликому розмірі зображення текст погано читати.

Загалом, інфографіка може бути потужним інструментом для навчання студентів концепціям інформатики. Вони можуть допомогти зробити матеріал більш доступним і привабливим, що може призвести до кращого розуміння учнями та запам'ятовування.

Список використаних джерел

1. Harvard business essentials: business communication –Boston: Harvard Business School Press, 2003. 155 p.
2. Смирнова Н. Роль інфографіки в сучасному інформаційному бізнес-просторі. *Соціально-гуманітарне знання: історія і сучасність*. 2011. С. 304–305.
3. Гудза М.О. Інфографіка як засіб покращення сприйняття інформації: Навч.-метод. посібник. Білгород-Дністровський, 2021. 55 с.
4. Гольцова К. В. Інфографіка як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів. URL:https://informatika.udpu.edu.ua/?page_id=2771 (дата доступу 11.02.2023)
5. How to Use Data Visualization in Your Infographics URL:<https://venngage.com/blog/data-visualization-infographic/#differences>

Успенська Валентина Миколаївна,
доцент кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті актуалізовано проблему професійної орієнтації учнів у системі освіти. Вирішуючи цю проблему Нова українська школа готує учнів до самореалізації, вибору життєвих орієнтирів, інтеграцію в суспільство, вдалого вибору фаху. Обґрунтовано необхідність розвитку м'яких навичок, які разом з профільними знаннями надають можливість набуття конкурентноспроможності та затребуваності на ринку праці. Проанонсовано Програму ЄС та його держав-членів Німеччини, Фінляндії, Польщі та Естонії «EU4Skills: кращі навички для сучасної України».

Ключові слова: заклад загальної середньої освіти, професійна орієнтація, м'які навички, EU4Skills.

Нова українська школа покликана допомогти випускникам бути конкурентоздатними у 21-му столітті, стати цілісними особистостями, котрі вміють робити свідомий вибір, у тому числі вибір свого подальшого освітнього та професійного шляху. Самореалізація і зайнятість людей залежить від розвитку технологій. Їх стрімкий розвиток змінюють можливості для мільйонів людей. З'являються нові професії, які ще 10 років тому не можна було уявити. І в найближчому майбутньому нас не будуть дивувати такі позиції як «програміст генів», «психолог для штучного інтелекту», «архітектор віртуальної реальності». Перед школою стоїть завдання зорієнтувати учнів у виборі професії. І разом з тим, як це зробити, якщо здатність її змінити є ознакою конкурентоздатної особистості? Фактично йдеться не стільки про вибір певної професії, скільки – про вибір життєвої ролі, яка, не виключено, буде охоплювати відразу кілька професійних сфер.

Метою статті є актуалізація завдань професійної орієнтації учнів у системі освіти, що є умовою їх самовизначення і самореалізації.

Професійна робота традиційно займає важливе місце в діяльності школи, оскільки вона, з одного боку, забезпечує зв'язок системи освіти з економічною системою країни, з іншого, поєднує сьогодення учнів з їхнім майбутнім. Тому середня освіта має створити сприятливі умови для професійного самовизначення учнів.

Нормативним підґрунтям професійної орієнтації в Новій українській школі є Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепція нової української школи, Державні

стандарти початкової та базової середньої освіти, постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення», Концепція «Професійна орієнтація у Новій українській школі» (2020; проєкт для обговорення) та інші документи.

Розвиток та самореалізація молоді є безумовною суспільною цінністю. Запровадження комплексної професійної орієнтації має стати одним з інструментів для реалізації цілей і завдань сталого розвитку України на період до 2030 року в напрямках «забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх» та «сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх». Системна профорієнтація – це можливість для економіки стати більш ефективною, для суспільства – більш справедливим. Усвідомлений вибір професії – важливий крок до успішної особистісної та професійної самореалізації молоді, розвитку майбутньої кар'єри та життєвих пріоритетів [1, с. 7].

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Концепції державної системи професійної орієнтації населення» (2008 р., поточна редакція від 29.01.2022) *професійна орієнтація населення визначається як науково обґрунтована система взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності особи до праці, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності.*

Професійна орієнтація як окремий процес виникла ще у середині XIX ст. і оформилася на початку XX ст. Це період індустріалізації, коли необхідно було рекрутувати величезні маси робітників на новопосталі підприємства. Це вимагало чіткого поділу праці спеціалізації і професійної ідентичності. Через останню можна було впливати на дисципліну і світогляд. У радянській россії проблеми праці, трудової підготовки, а в подальшому і професійної орієнтації були найважливішими темами марксистської ідеології. Тих, хто довго працював на одному місці, особливо поважали і всіляко заохочували. Тих же, хто часто змінював місце роботи зневажливо називали «літунами» [5].

Сьогодні ми живемо в час, де ринок праці формується саме «літунами». А от розраховувати раз і назавжди обрати сферу діяльності небезпечно, адже ваша ніша може бути заміщена іншою, компанія може закритися – через зміну технологій і глобальну і багато інших причин [5].

Глобалізація економіки призводить до значних змін на ринку праці. Нові тенденції – стрімкий розвиток інновацій та технологій, виникнення нових спеціальностей на перетині декількох галузей, нових форм і видів зайнятості, підвищення конкуренції, посилення міграції, можливість постійно змінювати місце роботи та фах – висувають нові вимоги до володіння знаннями, вміннями, навичками.

Згідно зі статистикою, у сучасному динамічному світі люди змінюють місця праці кожні декілька років. У таких умовах знання ринку праці та вміння правильно поводитися при працевлаштуванні дуже часто грають не менш важливу роль, аніж глибокі академічні знання та професійні навички – професійні компетентності. Вони пов'язані з професійною підготовкою, тобто міцними сучасними фаховими знаннями та навичками у сфері виконання професійних завдань.

Соціальні ж компетентності не пов'язані безпосередньо з роботою за професією, але вони дуже важливі для ефективною праці на робочому місці, впливають на якість виконання завдань, пов'язаних із контактом з іншими людьми. Результати опитування роботодавців усіх видів

економічної діяльності, які проводилися в різних регіонах нашої країни впродовж 2019-2021 рр., засвідчують, що найбільш затребуваними для працівників є саме навички: особистісно-мотиваційні (користуються попитом у 35 % роботодавців) та комунікативні компетенції (у 24 %). У той час як професійно-технічні вміння посіли «третє місце» (затребувані у 21 % роботодавців) [1, с. 3].

Для успіху в навчанні, праці, грі, спілкуванні вкрай важливі дві групи вмінь і навичок. Hard skills («жорсткі», «тверді» навички) – професійні, зокрема вузькоспеціалізовані вміння, навички й техніки, яких можна навчити за певними алгоритмами, а рівень оволодіння ними – оцінити за визначеними критеріями. До них належать, наприклад, швидкість набору тексту, знання іноземних мов, уміння водити автомобіль тощо [6, с. 8].

Soft skills («гнучкі», «м'які» навички) – універсальні соціальні, інтелектуальні й вольові компетенції, які іноді називають особистісними якостями – комунікабельність, креативність, уміння працювати в команді тощо. Державний стандарт базової середньої освіти soft skills подає як наскрізні вміння ключових компетентностей. Серед них: читати з розумінням, висловлювати власну думку в усній і письмовій формі, критично та системно мислити, логічно обґрунтовувати позицію, діяти творчо, виявляти ініціативу, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими людьми.

Наскрізні вміння – це цінне доповнення до знань і навичок, які формуються в освітньому процесі. Вони відчиняють більшість дверей до успішного майбутнього й мають вирішальне значення для успіху в кар'єрі. Експерти ринку праці наголошують, що роботу отримують у 70 % випадків завдяки суто професійним знанням і в 30 % – завдяки соціальним компетентностям, а втрачають роботу в 70 % випадків через відсутність соціальних компетентностей, а в 30 % – через відсутність професійної кваліфікації. Отже, існує постійна необхідність розвиватися не тільки в професійній сфері, а й у сфері соціальних навичок [1, с. 8].

Наскрізні вміння, розвиток яких супроводжує професійне самовизначення учнів, вимагають особливої уваги. Швидко адаптуватися до нових умов, а разом з профільними знаннями набути конкурентноспроможності та затребуваності на ринку праці дозволять м'які універсальні міжпрофесійні навички: менеджмент знань та інформації, комунікативні навички (міжособистісні); уміння працювати в команді; навички медіації та ведення переговорів; самопрезентація; самоорганізація; вміння аналізувати й приймати ефективні рішення; розв'язувати комплексні задачі; сумлінність і ретельність у виконанні доручених завдань; пунктуальність і самодисципліна; особиста культура; побудова позитивних стосунків із керівництвом та колегами; навички керування часом; здатність мислити аналітично.

Формування обох типів навичок важливе для адекватної підготовки учнів до майбутнього, зокрема до здобуття освіти і вибудовування кар'єри.

Проблемам професійної орієнтації присвячена спільна Програма ЄС та його держав-членів Німеччини, Фінляндії, Польщі та Естонії «EU4Skills: кращі навички для сучасної України». Вона спрямована на підтримку реформи професійно-технічної освіти в Україні з метою зробити навчання таким, що відповідає вимогам ринку праці, та допомогти молоді та дорослим реалізувати власний потенціал [7].

В рамках концепції «Професійна орієнтація у Новій українській школі», що реалізується за програмою «EU4Skills: кращі навички для сучасної України», за сприяння польського Фонду міжнародної солідарності (Polish Solidarity Fund), розробляються посібники серії «Я досліджую світ професій», спрямованих на учнів 1-12 класів (наразі існує 8 посібників). Для України це перша спроба впровадження сучасного системного та комплексного підходу до профорієнтації в рамках

шкільної програми згідно принципів Нової української школи. Кожен з посібників розрахований на певну групу професій. Ці сучасні україномовні матеріали з профорієнтації є цікавими та мотивуючими для дітей. Йде не просто розповідь про професії, а учні долучені до самостійного пошуку відповідей і активних дій. Прочитав інформацію? Зацікавився? Готовий провести дослід? Ось тобі покроковий візуальний алгоритм. Які результати твого експерименту? Чи подобається тобі це заняття? Спробуй самостійно або разом з друзями! Так відбувається мотивація дитини через активні дії і прості запитання, які ведуть до активного пізнання світу професій і самопізнання. Усі підручники серії «Я досліджую світ професій» будуть доступні як на папері, так і онлайн. Учень може працювати з ними в школі і вдома. Друковані версії підручника містять QR-коди, через які діти можуть переглянути відеоролики, 3D-анімації [4].

Професійна орієнтація – це щось більше, ніж просто вибір професії дитиною у випускному класі. Це має бути свідоме рішення, обумовлене набутими знаннями, компетентностями і м'якими навичками. Цього можна досягти через різноманітні активності, які тісно пов'язані з освітнім процесом і не можуть відбуватися поза ним. Якщо з цим не працювати від початку навчання, то дитині у старшій школі дуже важко прийняти правильне рішення про вибір професії.

Профорієнтація – це процес, який повинен бути системною частиною шкільної програми і проходити наскрізно через усі предмети. Перше, що роблять випускники зараз – користуються профорієнтаційними тестами, сподіваючись отримати швидку відповідь на питання «Куди вступати?». Можливість звернутися до фахових консультантів для більшості дітей обмежена. Здійснення професійної орієнтації в освітньому процесі дасть можливість кожному учневі навчитися приймати виважені рішення щодо власної освітньо-професійної траєкторії, відстоювати свій вибір і брати за нього відповідальність [4].

Професійна орієнтація в закладах освіти це завжди живий та гнучкий процес, який, працюючи за наростаючим принципом, має враховувати досягнення попередніх етапів. Ідеальна формула цілісної професійної орієнтації в закладі освіти складається з 3-х елементів: наскрізна професійна орієнтація у початкових, середніх та старших класах; окремий профорієнтаційний курс на рівні базової та старшої профільної освіти (наприклад, 8-й та 10-й клас); практика та волонтерство.

Експерти, які аналізують суспільно-економічні трансформації, спричинені технологіями, виділяють такі ключові тенденції, що впливатимуть на ринок праці і навчання впродовж наступного десятиліття: змінюються бізнес-моделі і принципи їх побудови; людина змінюватиме професію від 5 до 10 разів протягом життя; навчання відбуватиметься впродовж всього кар'єрного шляху і поєднуватиметься із роботою; міждисциплінарність стає неодмінною умовою для управлінських рішень та інкубування інновацій [5]. Забезпечення готовності випускників до розбудови власної траєкторії професійного розвитку у майбутньому – сьогоденне завдання сучасного вчителя. Для його вирішення необхідна спеціальна підготовка педагогів у системі післядипломної освіти.

Список використаних джерел

1. Пропозиції сценаріїв профорієнтаційних занять з учнями/ученицями, зустрічей із батьками та засідань педагогічної ради закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Польський Фонд міжнародної солідарності в межах Програми «EU4Skills», 2022. 192 с. [URL:http://surl.li/fodkz](http://surl.li/fodkz)
2. Професійна орієнтація в сучасній школі: кращі методичні розробки практичних психологів і соціальних педагогів малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів, навчально-виховних об'єднань, навчально-виховних комплексів: метод. реком. / авт. кол. за наук. ред. І.І. Ткачук. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 115 с.

3. Професійна орієнтація у Новій українській школі. Концепція. Проєкт для обговорення. [URL:http://surl.li/bggig](http://surl.li/bggig)
4. Седоченко А. Наша місія – надати кожному учню можливість користуватися сучасними україномовними матеріалами з профорієнтації. [URL:http://surl.li/fnxcy](http://surl.li/fnxcy)
5. Скиба М. Зауваження і пропозиції до проєкту Концепції професійної орієнтації, винесеної для громадського обговорення робочої групи з профорієнтації Українського інституту майбутнього. [URL:http://surl.li/fnxtg](http://surl.li/fnxtg)
6. Філінюк В., Білозор Н. SOFT SKILLS: готуємо учнів до успішної життєдіяльності. *Учитель початкової школи*. 2020, № 11–12. С. 9–11.
7. EU4SKILLS. [URL:https://mon.gov.ua/ua/tag/eu4skills](https://mon.gov.ua/ua/tag/eu4skills)

Федірко Анастасія Миколаївна,
керівник гуртків Лебединського центру позашкільної освіти
Лебединської міської ради Сумської області

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ ВИХОВАНЦІВ ГУРТКА «ЮНІ ЖУРНАЛІСТИ»

Анотація. У статті розглянуто питання використання інноваційних технологій під час дистанційних занять у гуртку гуманітарного напрямку в закладі позашкільної освіти на прикладі Лебединського центру позашкільної освіти.

Ключові слова: інновації, творчість, дистанційне навчання, нестандартні методи роботи.

Виховання дітей і молоді є проблемою, від ефективності вирішення якої залежить майбутнє держави. Робота з дітьми в позашкільних навчальних закладах насамперед – це формування ціннісного відношення до світу, культури, навколишнього середовища, з усвідомленням себе в цьому світі і знаходження свого місця серед інших людей. Ця функція не може бути реалізована тільки в процесі навчання. Саме тому вона реалізується через позашкільні заклади в позаурочний час, творчі дитячі та молодіжні організації й об'єднання, у різних організаціях та установах [1].

У позашкільному навчальному закладі кожен вихователь, вчитель, керівник гуртка повинен застосовувати певні механізми, вибирати такі педагогічні інноваційні технології, які б сприяли всебічному розвитку особистості[4]. Тому вибір освітньої технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи вчителя з учнем.

Нестабільна епідеміологічна ситуація у 2019 році змусила керівників гуртків та всіх освітян опанувати нові форми та методи роботи. Зараз в країні війна, і вже 4 рік вихованці закладів загальної середньої освіти, вищих навчальних закладів та закладів позашкільної освіти отримують знання онлайн.

Дистанційне навчання у позашкільному закладі вже є інновацією, адже подання інформації онлайн ускладнює проведення групових занять. Тим не менш, перед керівником гуртка стоїть завдання зацікавити дітей новими формами роботи, розвантажити їх нетиповою подачею матеріалу та залучити до творчості, при цьому не виходячи за межі освітнього процесу [3].

Тому керівник гуртка повинен бути не джерелом інформації, а організатором їх мислительної діяльності. Одним із стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації позашкільної освіти є зміни педагогічних методик на впровадження інноваційних технологій навчання і виховання.

В організацію та формування дистанційного навчання значний внесок зробили вчені В. Биков, Ю. Жук, І. Підласий, С. Мигович, В. Олійник, О. Овчарук, М. Чобітько, А. Лігоцький,

І. Єрмаков, С.Шевцов, В. Батечко, В. Жадько та ін. Питання впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладів освіти розглядається як інновація, що є інструментом та засобом забезпечення рівного доступу до якісних освітніх послуг усіх здобувачів освіти на всіх рівнях [2].

Заняття в гуртку – та навчальна ситуація, де не тільки викладаються знання, а й розкриваються, формуються та реалізуються особистісні особливості вихованців. Враховуючи специфіку роботи в гуртках кожен керівник вишукує, випробує власні знахідки, що відповідають його напрямку роботи, його вихованцям [5, с.32].

Інформаційно-комунікаційні технології зараз є чи не найголовнішим інструментом в совітньому процесі. Кожен сучасний педагог повинен мати свою електронну адресу, блог, сайт, YouTube-канал, аби забезпечувати повноцінне надходження інформації до своїх вихованців та їх батьків.

При здійсненні дистанційного навчання інформаційні технології повинні забезпечувати:

- доставку учням основного обсягу матеріалу;
- інтерактивну взаємодію учнів і педагогів в процесі навчання;
- надання учням можливості самостійної роботи по засвоєнню матеріалу;
- оцінку їх знань і навичок, отриманих ними в процесі навчання.

При підготовці до дистанційних занять із вихованцями гуртка «Юні журналісти» важливим етапом було не лише використання інноваційних технологій в освітній процес, а ще й впровадження елементів STEM-освіти. Задля того, аби заняття було максимально інформативним та цікавим, ми намагалися використовувати креативні підходи, різні методи та форми роботи.

Одним із сервісів, якими ми активно користуємося під час занять, є Google диск. Це не просто хмарне середовище, це місце, де можливо створювати нові завдання, даючи вихованцям до них швидкий доступ та можливість редагування. Google диск дає можливість більш активно залучати дітей до процесу навчання, адже учні можуть переглянути навчальний матеріал у зручний час, а батьки мають змогу індивідуально працювати зі своїми дітьми.

Вагомий внесок у навчальний процес вносить відеохостинг YouTube. Вихованці гуртка «Юні журналісти» не лише часто отримують нові знання на цій платформі, а ще й вчать створювати свої відео та постять їх на YouTube-каналах. За допомогою саме цього відеохостингу вихованцями Лебединського центру позашкільної освіти було створено і оприлюднено власний відео-проект, що має назву «Зірка ЦПО». Під час його створення діти не лише використовували свої теоретичні знання з теми «Інтерв'ю» та написання текстів, а ще й долучалися до процесів відеозйомки, монтажу та озвучення відеороликів.

Важливе значення під час дистанційного навчання має форма подачі матеріалу. Зараз є безліч сервісів, за допомогою яких можна створювати цікавий освітній контент для молоді. Серед таких і LearningApps. Це своєрідний конструктор, за допомогою якого можна створювати інтерактивні завдання, зокрема й навчальне відео. Особливістю LearningApps є його здатність додавати до відео різноманітні квести, що створюються заздалегідь на цій же платформі. За допомогою таких завдань вихованці можуть перевірити та закріпити свої знання в ігровій формі, що сприяє формуванню їх пізнавального інтересу та розвитку мотивації до навчання.

Із великим задоволенням діти беруть участь у створенні контенту на онлайн-дошках. Вихованці гуртка «Юні журналісти» у своїй роботі використовують дошку Padlet. На цьому ресурсі можна створювати фотогалереї, писати спільні прозу чи вірші, влаштовувати конкурси. Вихованці залюбки беруть участь в голосуванні, обираючи найкращу роботу «вподобайками». На дошку можна додавати текстові документи, фотографії, зображення, відео, аудіо- файли, знімки з веб-

камери, вказувати посилання на інтернет-сторінки. Посилання на такі онлайн-активності ми відправляємо у закриту для вихованців спільноту в Viber. Серед улюблених інтерактивних завдань – кросворди, ребуси, анаграми, пазли, головоломки, вікторини, ігри на знаходження відповідностей, фото та відеоквести.

Часто на заняттях гуртка ми використовуємо хмари слів. Хмара слів – це візуальне відтворення списку слів, категорій, міток на єдиному спільному зображенні. За допомогою таких активностей можна візуалізувати матеріал з відповідної теми, при цьому заохотити дітей до спільної діяльності та покращити процес запам'ятовування інформації.

За допомогою хмари слів на заняттях з журналістики можна:

- закодувати матеріал по темі заняття;
- прочитати в «хмарі» головне питання, на яке необхідно знайти відповідь протягом заняття;
- скласти речення або розповідь, використовуючи якомога більше слів з хмари;
- створити словникову «хмару» на основі невеликих нещодавно вивчених теоретичних

понять;

- показати «хмару», складену зі слів, узятих із незнайомого тексту, і попросити здогадатися про його зміст;

- перетворити нудний текст в цікаву головоломку;
- написати есе чи репортаж, використовуючи слова з «хмари»;
- повторити основні поняття теми, що вивчається і т.д.

Існує ряд сервісів, за допомогою яких можна генерувати хмари слів: Word It Out, Word Cloud Generation, Wordcloud.pro. Ми звикли користуватися Word Art. Це багатфункціональний англomовний сервіс для створення хмар слів. З його допомогою можна створювати яскраві хмари різної форми. Однак в цій програмі потрібно бути дуже уважним зі шрифтами, бо при відображенні кирилиці їх часто спотворює.

Окрім вищеперерахованих інтерактивних застосунків, вихованці Лебединського центру позашкільної освіти захоплюються фотографією та відеозйомкою. Вони активно вивчають спеціальні застосунки для монтажу, обробки фото/відео, програми для створення анімацій та stop motion. Це такі додатки як InShot, CapCut, Snapseed, Filmora. Використання цих застосунків дає можливість не лише ділитися з вихованцями теоретичними знаннями, а й створювати широке поле для їхньої власної творчості. Діти із задоволенням пробують себе в ролі відеооператорів, фотокореспондентів, режисерів, стоп моушн аніматорів. Також вихованці мають змогу вчитися працювати із респондентами в онлайн-режимі. За допомогою застосунків Viber, Messenger, Telegram, Zoom, Skype юні журналісти пишуть синхрони, беруть інтерв'ю, записують коментарі.

Дистанційне навчання стало зручним під час пандемії та незамінним після повномасштабного вторгнення росії. Онлайн-заняття дозволяють не припиняти навчання у зоні бойових дій та на тимчасово окупованих територіях. А ще дають змогу мільйонам українських біженців продовжувати освіту з будь-якої точки світу. Використання комп'ютерних програм, електронних засобів навчального призначення значно підвищують якість навчання, а впровадження інноваційних моделей освітнього процесу передбачає вміння педагогів користуватися засобами новітніх інформаційних технологій. В процесі таких онлайн занять ми бачимо у дітей зацікавленість та поштовх до самоосвіти, чимале зростання творчості й самостійності в підготовці власних проєктів, відповідальності за свою роботу.

Список використаних джерел

1. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності. Освітній портал. URL: <http://www.osvita.org.ua>.

2. Дистанційна освіта: плюси та мінуси. Освіта.ua. 06.02.2008. URL:<https://osvita.ua/>.
3. Мірошникова А. Як вчителям порозумітися з «цифровим» поколінням дітей. *Освіторія*. 2017. URL:<https://osvitoria.media/opinions/yakvchytelyam-porozumitysya-z-tyfrovym-pokolinnya>
4. Організаційно-методичні рекомендації щодо навчання за допомогою дистанційних технологій в позашкільній освіті. URL:<https://bit.ly/3Nm4lIt>
2. Цифрові технології в освітньому процесі закладів освіти: зб. матер. VII Всеукр. інтерактивної наук.-практ. конф. / упоряд. Н.А. Басараба; за ред. А.Л. Черній, І.В. Ветрова. Рівне: РОІППО, 2019. 126.

Харламова Лариса Дмитрівна,
викладач вищої категорії математики та інформатики
Відокремленого структурного підрозділу «Конотопський індустріально-педагогічний
фаховий коледж Сумського державного університету»

АДАПТИВНЕ НАВЧАННЯ ТА ЗАСОБИ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

Анотація. У статті розглянуто особливості використання освітніх платформ Moodle та Google Клас для реалізації адаптивного навчання у фаховому коледжі. Зосереджено увагу на перевагах використання технологій адаптивного навчання, етапах реалізації на платформі Moodle, основних способах адаптивного навчання – через адаптивний контент та тестування.

Ключові слова. Адаптивне навчання, інформаційні технології, освітні платформи, індивідуалізація, диференціація навчання.

Сучасні інформаційні технології відкривають нові можливості для реалізації особистісно-орієнтованого підходу у навчанні, де навчальний процес може бути адаптований до індивідуальних особливостей здобувача освіти. У зв'язку з реформуванням освіти та зростаючою потребою суспільства у висококваліфікованих фахівцях, які здатні до самоосвіти протягом всього життя, стає дедалі більш актуальною індивідуалізація навчання через впровадження адаптивних навчальних технологій. Інформаційні технології в освіті широко застосовуються як засоби здійснення контролю та аналізу освітнього процесу, унаочнення навчальних матеріалів тощо. Крім того, вони надають можливість індивідуалізації, диференціації навчання, а також є засобом формування пізнавального інтересу при розв'язанні пізнавальних та навчальних задач. В умовах воєнного стану поширення набувають адаптивні технології навчання.

Адаптивним навчанням вважають такий підхід до навчання, який передбачає налаштування навчального процесу на потреби кожного здобувача освіти, «приспосовання» під його здібності, знання, вміння та навіть настрої незалежно від форми здобуття освіти та її рівня [1].

Проблемі використання інформаційних технологій для адаптивного навчання, зокрема, математичних та комп'ютерних дисциплін, приділили увагу українські науковці Є.Б. Артамонов, Н.В. Белоус, Є.В. Дерезь, О.В. Кравченко Т.В. Лендюк, П.В. Микитенко, П.І. Федорук та інші.

Дослідження цієї проблеми за кордоном розпочалося значно раніше. Зауважено, що реалізація адаптивного навчання може відбуватися двома способами – через подачу інформації адаптивним шляхом та адаптивне тестування. Досліджено зацікавленість користувачів навчальним контентом в адаптивних навчальних системах [2], приділено увагу вдосконаленню алгоритмів адаптивних навчальних тестів [3] тощо. Визначено, що адаптивні технології навчання дозволяють досягти більш високих результатів у навчанні, забезпечити індивідуальний підхід до кожного здобувача освіти, знизити ризик його відставання від навчального процесу, забезпечити

індивідуальну підтримку та допомогу. Це особливо актуально в умовах дистанційного та змішаного навчання, коли найбільш порушується комунікація між учасниками освітнього процесу. Тому адаптивне навчання за допомогою сучасних інформаційних технологій потребує уваги та вдосконалення.

Метою статті є висвітлення можливостей використання сучасних освітніх платформ та інформаційних технологій для реалізації адаптивного навчання математичних дисциплін у фаховому коледжі. Відповідно до мети визначені завдання: узагальнити інформацію про можливості адаптаційних технологій навчання та способи їх реалізації в сучасних умовах.

В умовах змішаного навчання використання адаптивних інформаційних технологій навчання є ефективним способом покращення персоналізації освіти, що забезпечує індивідуальний підхід до слухачів, враховує їх вікові та індивідуальні особливості, реалізує диференційований підхід до здобувачів освіти з різним рівнем готовності до навчання.

Використання інформаційних технологій для реалізації адаптивного навчання передбачає:

- доступність до актуальної інформації у зручний для здобуття освіти час;
- можливість збільшення кількості тренувальних завдань, автоматичну зміну часу на їх виконання залежно від отриманих результатів;
- оптимальну витрату часу на формування навичок розв'язання задач за допомогою алгоритмів програмних засобів, які аналізують результати навчальної діяльності здобувачів освіти та пропонують завдання, що відповідають їх можливостям;
- можливість вибору індивідуального темпу та траєкторії навчання зі швидкістю, яка відповідає індивідуальним здібностям та потребам здобувача освіти з отриманням індивідуальних рекомендацій. Це дозволить досягти більш високого рівня засвоєння матеріалу та підвищити ефективність навчання;
- можливість оцінки прогресу та корекції навчання, полегшення організації диференційованого навчання;
- використання проєктних технологій та групових форм роботи онлайн;
- створення умов для активної пізнавальної діяльності кожного здобувача освіти. Цифрові засоби адаптивного навчання забезпечують миттєвий зворотний зв'язок з інформацією про те, як правильно виконувати завдання. Така можливість допомагає своєчасно коригувати помилки та забезпечує більш ефективне навчання;
- підвищення мотивації навчання математики з використанням ігрових елементів.

Змішане навчання у ВСП «Конотопський індустріально-педагогічний фаховий коледж СумДУ» декілька років відбувається на платформі Moodle, яка має можливість здійснювати підготовку математичних навчальних курсів з такими елементами адаптивного навчання, як адаптивний зміст - подання навчального матеріалу зі зворотним зв'язком на основі конкретної відповіді здобувача освіти (система надає підказки у вигляді підготовленого для цього оглядового матеріалу викладачем), адаптивна послідовність - подання матеріалу на основі аналізу отриманих відповідей, адаптивне оцінювання – при здійснюванні тестування на основі аналізу отриманих результатів [4].

При підготовці навчального контенту з використанням адаптивних технологій навчання велике значення приділяється адаптивному поданню інформації та тестуванню, яке можна використовувати як інструмент дистанційного навчання та як засіб оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти. Створення електронної лекції з технологією адаптивного навчання здійснюється в модулі Урок. При роботі з цим модулем здобувач освіти опрацьовує навчальний

матеріал поетапно з доступом до кожного наступного етапу лише за умови надання правильних відповідей на диференційовані контрольні запитання попереднього. При створенні тестування в адаптивному режимі в модулі Тест є можливість формування тестових спроб на основі отримання попередніх результатів. Для цього при налагодженні тесту в розділі «Поведінка питань» можна встановити адаптивний режим. Також в системі Moodle є можливість обмеження доступу до змісту електронного курсу в залежності від умов виконання певних критеріїв, і, таким чином, формувати індивідуальні траєкторії навчання для кожного здобувача освіти.

Взагалі адаптивне навчання в системі Moodle може складатися з наступних етапів:

1. Оцінювання поточного рівня знань користувача системи за допомогою тестів, опитувань та інших засобів оцінювання, які дозволяють встановити персоналізований підхід до кожного здобувача освіти.

2. Здійснення аналізу отриманих результатів за допомогою інструменти аналізу даних та статистики Moodle.

3. Розробка персоналізованого навчання за допомогою інструментів для створення курсів та завдань.

4. Створення навчального контенту курсів з можливістю додавати різні види діяльності або ресурси (форуми, відео, завдання, тести, посилання на зовнішні ресурси та ін.) з можливістю деяких з них передавати результати навчання в систему Moodle.

5. Оцінювання прогресу кожного студента для встановлення, які теми вимагають додаткового вивчення. Для цього використовується електронний журнал оцінювання, електронні портфоліо, інтерактивні звіти тощо.

6. Визначення ефективності курсу, потреба в удосконаленні визначається за допомогою вбудованих інструментів аналізу даних та статистики, такі як звіти та графіки Moodle.

7. Надання здобувачам освіти персоналізованих рекомендацій щодо подальшого вивчення тем або вибору курсів за допомогою інструменту -блоки рекомендацій.

8. Використання форумів для обміну досвідом та знаннями з іншими користувачами системи Moodle.

Вказані етапи є загальними і можуть бути змінені та доповнені в залежності від результатів освітньої діяльності, відстеження прогресу здобувачів освіти, технічних засобів навчання та потреби оптимізації контенту, а також на основі відгуків користувачів платформи щодо ефективності процесу навчання.

Деякий час, підтримка змішаного навчання в коледжі реалізовувалася на платформі Google Клас, цей вибір був обумовлений зовнішніми факторами, пов'язаними з воєнним станом та активними бойовими діями в області. Для створення адаптивного контенту використовувалися Google Форми, які дозволяють додавати відео та інший навчальний матеріал, регулювати можливість його опанування за результатами проходження диференційованих питань тесту. Також важливу роль відіграє встановлення доступу до завдань електронного класу за результатами їх виконання. Є можливість створення навчального контенту з долученням програмних засобів та завдань інших електронних платформ з відслідковуванням результатів навчальної діяльності здобувачів освіти на кожній з них.

Технології адаптивного навчання передбачають активну взаємодію між викладачем та здобувачами освіти за допомогою програмних засобів встановлення онлайн зв'язку, месенджерів, чат-ботів; використання різноманітних інтерактивних засобів та платформ, які можуть надавати індивідуальну підтримку в процесі навчальної діяльності студента. Наприклад, можуть

використовуватися комп'ютерні програми та ігри, які встановлюють рівень навчальних досягнень та налаштовують навчальний процес на потреби користувача. Також можуть бути використані інтерактивні навчальні посібники з різним типом різнорівневих завдань.

Таким чином, адаптивні інформаційні технології навчання можуть реалізовуватись на різних електронних платформах, у різних формах здобуття освіти та проведення занять: лекціях, практичних, лабораторних, семінарських заняттях, самостійній роботі студентів; синхронному та асинхронному режимах навчання. Вони є невід'ємною частиною сучасної світової освіти, і набувають все більшої популярності серед викладачів та студентів; дозволяють досягти більш високих результатів у навчанні та забезпечують індивідуальний підхід до кожного здобувача освіти, спрямовані на забезпечення якісної освіти та підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних до самоосвіти протягом усього життя.

Список використаних джерел

1. Цвєтаєва О.В., Знанецька О.М. Адаптивне навчання в сучасній системі освіти. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Херсон, 2019. Вип. LXXXVII. С. 170–175.
2. Артамонов Є.Б. Порівняльний аналіз підходів до визначення зацікавленості користувача навчальними матеріалами в адаптивних навчальних системах. *Наукоємні технології: Науковий журнал Національного авіаційного університету*. Київ. 2016. № 4 (32). С. 383–388.
3. Дерещ Є.В. Вдосконалення алгоритмів адаптивних навчальних тестів з вищої та прикладної математики. *Професійна освіта: Зб. наук. праць Дніпровського державного технічного університету (технічні науки)*. 2019. Т.1 №34. С.177–181. URL:<http://sj.dstu.dp.ua/article/view/>
4. Щурко М. Інструменти адаптивного навчання в CMS UCU URL:<http://ceit-blog.ucu.edu.ua/ed-tech/adaptyvni-instrumenty-navchannya-v-cms-ucu/>

Цимерман Ірина Леонідівна

старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти
Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

НАОЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК МЕТОД ПІЗНАВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність проблеми. Однією з традиційних та актуальних проблем сучасної психолого-педагогічної науки є проблема удосконалення пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. Збільшення та ускладнення інформації, що має засвоїти сучасні дошкільники, потребує від науковців та практиків пошуку таких ефективних засобів активізації їхньої пізнавальної діяльності, які врахують вікові особливості, дозволять дітям адекватно та самостійно оволодівати знаннями та вміннями, виявляти свою індивідуальність.

У сучасній дошкільній педагогічній практиці останнім часом поширюється застосування методу наочного моделювання в різних сферах пізнавальної діяльності дітей, оскільки доведено його ефективний вплив на пізнавальну активність дітей, розвиток логічного мислення, підвищення інтересу до краси власної мови та виникнення захвату від більш повноцінного сприйняття оточуючого світу та на розвиток пам'яті, уваги, виховання самостійності й впевненості в собі

Метод наочного моделювання було глибоко вивчено психологами в галузі дошкільної методики й рекомендовано для використання в практиці навчання дошкільників ще у 80-ті роки ХХ ст., коли фахівцями, під науковим керівництвом Л. Венгера, досліджувалися проблеми діагностики розвитку і пізнавальних здібностей дітей, знаходилися приховані резерви становлення особистості дитини.

Доступність методу моделювання для дітей дошкільного віку дошкільнят доведено психологами й педагогами (Д. Ельконін, Л. Венгер, Н. Ветлугіна, М. Подд'яков.). Цей метод полягає у тому, що мислення дитини розвивають за допомогою спеціальних схем, моделей, які в наочній і доступній формі відтворюють приховані властивості та зв'язки.

Складність застосування методу моделювання у дошкільній освіті зумовлена неоднозначним розумінням сутності моделювання у сучасних дослідженнях (як методу, засобу розвитку, знаково-символічної діяльності, інтелектуальної здібності тощо). У науковій літературі з даної проблеми оволодіння моделюванням розглядається переважно як: передумова розумового розвитку дітей шкільного та старшого дошкільного віку (Л. Венгер, М. Гамезо, Є Мурав'єв, А. Турчин); необхідна умова ефективного навчання (П. Гальперин., В. Давидов, Л. Фридман) критерій готовності дітей до школи (Г. Глотова, Н. Салмина, Є. Смольникова, О. Суворова).

Не зважаючи на поширення методу моделювання у сучасній освітній практиці, необхідно визнати, що рівень засвоєння семіотичної функції дітьми старшого дошкільного віку є невисоким, тому діти відчують труднощі у довільному використанні моделей у пізнавальній діяльності. Ці факти свідчать про не сформованість умінь моделювання у дітей старшого дошкільного віку та необхідність їх більш раннього розвитку.

Різноманітність наукових підходів до сутності моделювання та відсутність уніфікованої узагальненої методичної основи його розвитку у дошкільників, визначають невисокий рівень уявлень педагогів про можливості застосування моделі, фрагментальне, не завжди доцільне її використання у роботі з дітьми.

Даний стан практики зумовлює необхідність дослідити можливості та особливості застосування методу наочного моделювання у пізнавальному розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Мета статті – теоретично обґрунтувати сутність та специфіку використання моделей та методів моделювання у різних видах діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного змісту. Психологічні дослідження О. Запорожця, О. Леонтьєва, М. Подд'якова, Л. Венгера дозволяють стверджувати, що саме в старшому дошкільному віці відбувається перехід від наочно-образного до логічного мислення. За умови правильно організованої пізнавальної діяльності вже п'яти-шестирічна дитина здатна оволодіти такими способами мислення, як порівняння, узагальнення, класифікація, аналіз і синтез. Як виявлено в дослідженнях психологів, (Л. Венгер, А. Запорожець, С. Ладивір, Д. Ельконін) [1; 2; 6] основний напрямок розвитку вищезазначених умінь полягає в оволодінні старшими дошкільниками здібностями до заміщення об'єктів у різних видах діяльності й моделювання.

Спинимось на аналізі понятійної основи термінів «модель» та «моделювання» Поняття «модель» широко використовується в різних сферах діяльності людини й має багато визначень. З погляду педагогіки, модель – це такий матеріальний або уявлюваний об'єкт, який у процесі дослідження заміщує об'єкт-оригінал так, що його безпосереднє вивчення дає нові знання про об'єкт оригінал [1, с. 12].

Модель – це будь-який образ (уявний і умовний; зображення, опис, схема, креслення, графік, план) якого-небудь процесу або явища (оригіналу даної моделі), що використовується в якості заступника [5, с. 14].

Моделювання – це метод пізнання суттєвих якостей об'єкту через моделі. Це процес створення моделей та дій з ними, які дозволяють досліджувати окремі, цікаві якості, сторони, властивості об'єкту чи прототипу.

Моделювання своїм об'єктом має модель.

Сутність моделювання, як методу полягає в тому, щоб своєрідно «матеріалізувати» істотні ознаки і взаємостосунки, спроектувати їх у площину моделей, які можна бачити, відчувати, з якими можна діяти. Такий підхід дозволяє дітям на рівні наочно-образного мислення засвоювати складніші знання й уміння, розуміти деякі принципи, зв'язки і закономірності, що знаходяться в основі предметів і явищ, які нас оточують, вибудовувати цілісну картину світу.

Таким чином, цей метод пропонується застосовувати тоді, коли потрібно показати дітям внутрішні, часом приховані від безпосереднього сприйняття властивості, якості, зміст і відносини різноманітних об'єктів у реальному світі.

Застосування методу наочного моделювання у роботі з дітьми дошкільного віку дозволяє вирішити низку проблем, а саме:

- розвивати у дітей розумову активність, кмітливість, спостережливість, уміння порівнювати;
- формувати вміння виділяти головні ознаки предметів, класифікувати об'єкти, виділяти суперечливі властивості об'єкта;
- розвивати здатність наочно бачити, зрозуміти зв'язки та залежності в оточуючому;
- сприяти розвитку мовленнєвих вмінь, психічних процесів, інтелектуальному розвитку в цілому.

Вважаємо за доцільне, розглянути сутність наочного моделювання як засобу пізнавального розвитку дітей дошкільного віку через наукові погляди вітчизняних та зарубіжних педагогів.

Під наочним моделюванням психологи розуміють сукупність дій із побудови, перетворення й використання системи, яка сприймається наочно (схеми, абстракції, моделі). В основі моделювання лежить принцип заміщення реального предмет, явища, факту іншим предметом, зображенням, знаком.

В дослідженнях М. Подд'якова визначено роль наочного моделювання як істотного засобу мисленнєвої діяльності дошкільників. Психологічне значення моделювання визначається формуванням своєрідного «подвоєння дійсності», завдяки якому створюється можливість для дітей діяти в двох різних площинах – реальній та модельній.

Загальноприйнятим є положення Л. Венгера про те, що в дошкільному віці формується загальна інтелектуальна здібність до наочного моделювання, яка пронизує всі типи мислення дошкільника та впливає на розвиток як наочно-образного, так і логічного мислення. У дошкільному віці моделювання має наочний характер. Воно полягає у побудові та використанні дітьми наочно-просторових моделей.

Як спеціальний засіб, який дозволяє дітям засвоювати узагальнені знання про логічні зв'язки та закономірності явищ довкілля, розглядав наочні моделі О. Запорожець.

У дослідженнях Л. Венгера, Л. Журової, Л. Цеханської доведено, що діти дошкільного віку можуть оволодіти способами наочного моделювання різноманітних відношень, які мають абстрактний, опосередкований характер.

Науковці П. Гальперін та В. Давидов вважають, що моделі необхідні для того, щоб надати загальним якимсь мовним явищ матеріальної форми, яка полегшує наступне перетворення об'єкту.

Практики орієнтуються на рекомендації Г. Леушиної щодо використання та ускладнення наочних моделей в дошкільному віці таким чином: від конкретних, сюжетних речей до безсюжетних; від матеріальних видів наочності до матеріалізованих: умовних таблиць, моделей.

На думку, К. Ушинського в дітей дошкільного віку формується понятійне логічне мислення, але цей процес відбувається в співіснуванні з іншими формами мислення – образними, образно-схематичними. Образне мислення не заважає, а допомагає дитині правильно відображувати предмети та явища навколишнього світу, добувати різноманітні відомості про них.

Узагальнюючи різноманітні наукові погляди на метод наочного моделювання в роботі з дітьми дошкільного віку, можна зробити висновок, що застосування моделей можливо при умові сформованості у дитини дошкільного віку умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати, абстрагуватися від несуттєвих ознак при пізнанні об'єкта. Засвоєння моделі пов'язано із активними пізнавальними дослідницькими діями та здібностями до заміщення предмета умовними позначками, символами.

Існують різні класифікації видів моделей (А. Кочергін, М. Кондаков, В. Мізінцев, А. Усман, Л. Фрідман, Л. Плетеницька, К. Крутій та інш.) що розроблені за різними показниками та критеріями. У сучасній науковій класифікації за характером розрізняють наступні п'ять видів моделей: предметне, аналогове, знакове, мисленнєве, модельне. Слід зауважити, що серед розмаїття існуючих видів моделей не всі з них можуть бути використані для навчання дітей дошкільного віку. Спираючись на дослідження таких відомих психологів, як

Л. Венгер, А. Запорожець [2, 3], можна стверджувати, що в старшому дошкільному віці доцільно використовувати наочні види моделей (логічні блоки, фігури, демонстраційний і роздатковий матеріал тощо), оскільки в цьому віці в дітей переважає наочно-образний вид мислення.

Тому в роботі зі старшими дошкільниками доцільно використовувати три види моделей, запропоновані Л. Білоуско:

- предметні моделі – ті, що мають вигляд фізичної конструкції предмета відтворюють конструктивні особливості, пропорції, взаємозв'язок частин будь-яких об'єктів;
- предметно-схематичні, до яких відносяться предмети-замінники та графічні знаки, що відображають виділені в об'єкті пізнання суттєві компоненти та зв'язки між ними;
- графічні моделі, що узагальнено передають різні види відношень (графіки, схеми) [1, с.45].

Для того, щоб модель, як наочно-практичне засіб пізнання дошкільників виконала свою функцію, вона повинна відповідати ряду вимог:

- чітко відображати основні властивості та відносини, які є об'єктом пізнання;
- бути простим для сприйняття і доступною для створення дій з нею;
- яскраво і виразно передавати з її допомогою ті властивості й відносини, які повинні бути освоєні;
- полегшувати пізнання [1, с. 24].

У психолого-педагогічній літературі виділено ряд закономірностей формування моделювання у дошкільників:

- моделювання виконується на знайомому дітям матеріалі, з опорою на знання, отримані на заняттях або в повсякденному житті;
- доцільно починати з моделювання одиничних конкретних ситуацій, а пізніше – з побудови моделей, що мають узагальнений характер;
- слід починати з іконічних моделей, тобто зберігають відоме схожість з модельованим об'єктом, постійно переходячи до умовно-символічним зображенням відносин;

- починати слід з моделювання просторових відносин, а потім переходити до моделювання часових, логічних і т. д.;
- навчання моделюванню здійснюється легше, якщо починається з застосування готових моделей, а потім їх побудови;
- процес навчання моделюванню закінчується інтериоризацією дій, тобто перекладом планування у внутрішній план [1; 3; 6].

У різних видах діяльності дитини дошкільного віку є одна спільна ознака, що має виключне значення для розвитку дитячого мислення. Її сутність у тому, що всі основні види діяльності, які засвоює дошкільник, мають моделюючий характер. В першу чергу, це відноситься до сюжетно-рольової гри. Граючись, діти замінюють одні предмети іншими (предмети-замінники), беруть на себе роль дорослих людей, моделюючи їх дії, поведінку тощо.

Під час конструювання, якщо дитина, наприклад, будує будинок із будівельного матеріалу, окремі деталі конструктора та їх поєднання замінюють частини реального будинку, тобто моделюють його. Яскраво виражений моделювальний характер має дитяче малювання та ліплення.

Метод моделювання активно використовується у навчанні дітей дошкільного віку розвитку зв'язного мовлення. За допомогою моделей, на думку Н. Гавриш, К. Крутій, Т. Ткаченко, Н. Семенової, Н. Смольникової, О. Ушакової, Л. Шадріної, загальні якості мовних явищ набувають матеріальної форми. Ці дослідники пропонують дотримуватися принципу поступовості в використанні методу моделювання. Спочатку створюється картинно-схематичний план смислової послідовності частин тексту художнього твору. Потім здійснюється навчання умінню будувати моделі з готових елементів у вигляді карток, на яких схематично зображені персонажі в дії, що поєднуються між собою стрілками. Далі діти складають розповіді та казки за запропонованою моделлю. Таким чином, поступово у дитини формується узагальнене уявлення про логічну послідовність тексту, на які вона в подальшому орієнтується у самостійній мовленнєвій діяльності [6, с. 69].

Отже, спочатку модель виступає як відображення структури тексту, а потім як орієнтир для самостійного складання тексту. Даний метод поширюється на такі види мовленнєвої діяльності дитини як складання описів, загадок, переказ творів, складання творчих розповідей, заучування.

Під час аналізу змісту художнього твору доцільно звернутися до запропонованої О.М. Дяченко методики навчання моделюванню казок.

Найбільш широке застосування наочні моделі знайшли у методиці навчання дітей грамоти, що розроблена Д.Б. Ельконіним та Л.Є. Журовою та будується на заміщенні слів, складів, звуків (голосних, приголосних) умовними фішками.

На основі синектики (символічної та особистої аналогії) розроблено метод, який дозволяє наочно побачити та відчути природні явища, характер взаємодії предметів та їх елементів. Це метод моделювання «маленькими чоловічками» (ММЧ). Дана методика запропонована дослідниками, що займаються технологією ТРВЗ.

Особливе місце в сучасному освітньому процесі займає використання мнемотаблиць (технологія Г. Чепурнова). Мнемотаблиця – це схема, в котру закладено відповідну інформацію в абстрактних символах (надається вихователем або створюється самими дітьми). Робота з мнемотаблицею передбачає перекодування інформації, тобто перетворення її із абстрактних символів в образи, що сприяє розвитку психічних процесів, образного мислення, дрібної моторики руки дитини.

На основі моделей можна розробити різноманітні дидактичні ігри. Вони можуть використовуватися на заняттях, у спільній, та самостійній діяльності.

Не зважаючи на універсальність методу наочного моделювання, в структурі моделювання як діяльності можна виділити такі складові операції: попередній аналіз; побудова моделі, схеми, або сприйняття готової; робота із матеріалом за допомогою схем, моделей.

Навчання дошкільників моделюванню доцільно проводити за етапами:

На першому етапі (підготовчий) відбувається накопичення сенсорного та інформаційного досвіду, на основі якого діти виділяють характерні ознаки явищ, предметів, природи та соціального оточення. Одночасно з цим вивчаються особливості моделювання як виду знаково-символічної діяльності.

На другому етапі (ознайомлювально-репродуктивний) передбачається ознайомлення зі схемами, моделями та їх особливостями на різноманітних прикладах (запропоновані О. Ушаковою, Н. Семеновою).

Третій етап (діяльнісний) спрямований на формування у старших дошкільників умінь самостійно творчо використовувати набуту інформаційно-змістову обізнаність в різних видах діяльності. Діти вчаться створювати схеми на логічно пов'язаному матеріалі. На цьому етапі доцільно проводити дидактичні ігри на розвиток здібності використовувати моделі серіаційних відношень, моделі відношень між об'єктами, моделі послідовності дій та встановлення причинно-наслідкових залежностей.

Використовуючи метод моделювання у роботі з дошкільниками, педагогам слід пам'ятати, що модель є лише засобом пізнання змісту та сутності об'єкту, явища, своєрідною «підказкою», «помічником», тобто вона не повинна замінювати собою реальні ознаки та відношення. Моделі можуть лише спрямовувати дослідження, допомагати абстрагуванню ознак, узагальненню відношень, виступати засобом вимірювання тощо.

Висновки. Моделювання дає змогу змінити сам підхід до питання навчання дітей дошкільного віку, а саме: забезпечити прямий (замість опосередкованого) розвиток дитини при оволодінні нею діями заміщення та наочного моделювання. Використання моделей дозволяє розкрити дітям суттєві особливості об'єктів, закономірні зв'язки, формувати системні знання й наочно-схематичне мислення, що становить підґрунтя формування життєвої компетентності дитини.

Список використаних джерел

1. Білоуско Л. Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку за допомогою засобів наочності (моделей). *Рідна школа*. 2002. №7. С. 45–48.
2. Запорожец А.В. Избранные психологические труды: В 2-х т. Т.1. Психологическое развитие ребенка. М.: Педагогика, 1986. 320 с.
3. Венгер Л.А. Развитие познавательных способностей в процес се дошкольного воспитания. М.: Педагогика, 1986. 224 с.
4. Кондратьева Н., Сопкова О. Как использовать модель для развития речевого творчества. *Дошкольное воспитание*. 1991. №10. С. 52–56.
5. Коваленко О. Просторове моделювання як оригінальний прийом сенсорно-пізнавального розвитку старших дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. №3. С. 21–26.
6. Копилова О.В. Використання символів у роботі з дошкільниками. Х.: Вид-во «Ранок», 2009. 56 с.

Черняк Інна Георгіївна

заступник директора з навчально-виховної роботи, учитель зарубіжної літератури
КУ Сумська СШ I-III ст. №17, м. Суми, Сумської області

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-СЕРВІСІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті розглянуто сутність використання онлайн-сервісів під час дистанційного навчання для стимулювання розвитку творчої компетентності учнів як головного наскрізного завдання навчального процесу. Творче середовище створюється завдяки умінню педагога креативно мислити, творчо впроваджувати педагогічні практики.

Ключові слова: дистанційне навчання, творчі компетентності, цифрові технології, групова робота на уроках, проєктна діяльність.

Щоб забезпечити ефективність дистанційного навчання, повноцінність уроку, необхідно поєднувати репродуктивну і пошукову діяльність. І вчитель повинен прагнути дати учню не лише певний вантаж знань, а й навички мислити, стимулювати розвиток його пізнавальних сил, роботу думки, постійну потребу вчитися, самостійно здобувати знання, спостерігати, досліджувати.

Розвиток творчого потенціалу учня трактується сьогодні як основне завдання школи, особливо в умовах дистанційного навчання. Тому ми, вчителі повинні зацікавити учня до творчого креативного мислення на уроках, повноцінно включити його в діяльність як свого «партнера». Це, в свою чергу, вимагає глибокого оволодіння хмарними сервісами і технологіями.

Застосування «цифрових» технологій в освіті – наразі одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. Вони дозволяють інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість та якість сприйняття, розуміння та засвоєння знань. За допомогою медіа – та інтерактивних засобів педагогічним працівникам освіти легше використовувати підхід до викладання на основі впровадження інноваційних підходів, включаючи використання «кейсів», дослідницько–пошукової роботи, методу проєктів, розвивальних навчальних ігор тощо. Як результат – здобувачі освіти набагато краще засвоюють інформацію, перебуваючи в емоційно–комфортному середовищі, не втрачають бажання навчатись, створювати нові знання та інновації. «Цифрові» технології дозволяють зробити процес навчання мобільним, диференційованим та індивідуальним. При цьому технології не замінюють викладача, а доповнюють його. Таким заняттям властиві адаптивність, керованість, інтерактивність, поєднання індивідуальної та групової роботи, часова необмеженість навчання [4].

Зарубіжна література як шкільна дисципліна може стати дієвим засобом різнобічного розвитку особистості учнів, формування в них ключових компетентностей. Відповідно до Концепції нової української школи компетентнісний підхід потребує нового освітнього середовища. Таке середовище допомагають створити, зокрема, новітні інформаційно-комунікаційні технології. Вони підвищують ефективність роботи педагога, ефективність управління освітнім процесом, а водночас уможливають індивідуальний підхід до навчання [1].

Навчальні матеріали, підготовлені на основі мультимедійних технологій, мають ряд очевидних переваг: це новий рівень презентації навчального матеріалу. Використання комп'ютерних програм, конструкторів уроків, тренажерів, презентацій, анімації, аудіо-, відео- та фотоматеріалів створює новий мультимедійний контент уроку. Таке навчання підвищує роль індивідуальної творчої пізнавальної діяльності учня і реалізується за певною схемою. Таким чином

формуємо уважного читача з добре розвинутими творчими, розумовими, пізнавальними здібностями, які під час дистанційного навчання відпрацьовують навички: інформаційної грамотності, вміння шукати інформацію, мультимедійну грамотність, здатність розпізнавати і використовувати різні типи медіаресурсів як у роботі так, і в навчанні; комунікативну, продуктивну грамотність – здатність до створення якісних продуктів, можливість використання засобів планування.

Наприклад, щоб зацікавити учнів у п'ятому класі і не втратити їхній пізнавальний ресурс, важливо організувати на уроках групові види роботи. Дуже зручний і цікавий електронний ресурс Canva. Учні можна об'єднати у спільний проєкт через корпоративну пошту і організувати роботу в групах, використовуючи прийом «Завдання для юного копірайтера». У сервісі п'ятикласники працюють над створенням реклами до твору М. Твена «Пригоди Тома Соєра». Учні завчасно отримують картки з визначенням реклами, критерії реклами. Діти відчувають труднощі, коли створюють початок своєї роботи. Щоб полегшити роботу, можна дати такі поради: коротко освітити проблематику книги, звернувши увагу на тій проблемі, яка прозвучить у темі твору. Пропонується почати з риторичних питань, або помістити відомості про автора, про те, як велася робота над твором. Основна частина – це логічний роздум. Головне в рекламі – зацікавити читача. Клас поділено на п'ять груп, кожна з яких отримує завдання - скласти свою частину реклами до повісті Марка Твена «Пригоди Тома Соєра та Геккельберрі Фінна»:

- 1 група – скласти вступ реклами – знайомство з Томом;
- 2 група – скласти частину реклами – Том Соєр – справжній друг;
- 3 група – скласти частину реклами – як Том проводить вільний час;
- 4 група – скласти частину реклами про пошуки скарбів ;
- 5 група – закінчення реклами.

Кожна група обирає самостійно розташування, вигляд, символи, картинки для створення презентації, можна прикрашати невеликими цитатами, чи висловлювати власну думку, або думку критиків, взяту з інтернет джерел. Потім кожна група зачитує свою частину, а решта слухає та виправляє допущені помилки. Після аналізу кожна група доопрацьовує свою частину, виходить колективна реклама. Мета такої роботи – привернути увагу до книги, письменника, розвивати уміння учнів аналізувати твори, виокремлювати проблеми, що поставлені автором у творі, робити висновки, наводити аргументи для доказу. Такий вид діяльності розвиває творчий потенціал п'ятикласників, формує комунікативні та корпоративні навички.

Перш за все, використання хмарних сервісів на уроках зарубіжної літератури слід розглядати як гіпертекст в медіаосвіті і це сприяє кращому досягненню поставлених вчителем цілей на уроці. Електронні презентації, навчальні відеофільми, електронні тести, робочі картки, чек-листи – все це невичерпний потенціал для використання на уроках. Для забезпечення належного рівня впровадження електронних засобів навчання потрібно формувати та вдосконалювати творчу-компетентність учнів.

В умовах дистанційного навчання дуже цікавий і дієвий електронний сервіс LiveWorksheets - це ресурс, який дозволяє педагогам будь-яких напрямів «оживити» ті матеріали, які існували до цього в друкованому вигляді, особливо на етапі засвоєння знань. Можна створити сторінку або цілий робочий зошит із предмету. Можна видати посилання на цю сторінку учню в домашню роботу і побачити виконання тесту. Також можна зареєструвати цілий клас і перевіряти домашні завдання уже безпосередньо в LiveWorksheets. До того ж, ресурс гарно інтегрується із іншими сайтами. Наприклад, можна створювати завдання на робочих аркушах LiveWorksheets різних

рівнів і складності: тести, відповіді на запитання, порівняльні таблиці, завдання на відповідність. Можна вставляти кросенси, анаграми, таблиці, кросворди, сторінки веб-сайтів. Переваги такого робочого аркушу у тому, що він фокусує увагу учня на завданнях різних рівней, які дають змогу творчо працювати і головне робить процес зворотного зв'язку з учнями досить оперативно. Головне завдання вчителя під час дистанційного навчання подавати матеріал у візуалізованому вигляді. Завданням уроку зарубіжної літератури є формування уважного читача з добре розвинутими творчими, розумовими, пізнавальними здібностями, який у процесі роботи над твором, максимально наближаючись до авторського задуму, готовий до критичної, виваженої оцінки. Завдяки мультимедійним засобам сухий теоретичний матеріал оживає, видатні історичні події стають близькими, абстрактні поняття постають як конкретні явища. Тому демонстраційний матеріал має велике значення.

Електронний сервіс Wakelet ще один ресурс, який формує творчі компетентності учнів. Використовуючи на уроках створені за допомогою сервіса плакати, робочі аркуші, портфоліо, учні візуально систематизують матеріал, що сприяє критичному мисленню – одним із головних наскрізних завдань навчально-виховного процесу. У результаті проста колекція посилань за рахунок сторітелінга перетворюється в потужний інструмент навчання. Учні зручно робити в [Wakelet](#) доповіді і представляти результати досліджень. Учителям зручно формувати списки матеріалів для самостійного вивчення і домашніх завдань. Можна представляти результати групової роботи або планувати теми досліджень на майбутнє, створювати колекції навчальних матеріалів для себе і колег.

Улюбленою роботою школярів є створення власних проєктів адже вони дають змогу узагальнити здобуті знання, синтезувати спостереження над текстом в яскравій і доступній формі. Створення проєктів підвищує пізнавальну та творчу активність учнів. Ця педагогічна технологія гарна тим, що вона зорієнтована на здобуття учнем нових знань шляхом самоосвіти, а це головне, що вимагає дистанційне навчання. Проєктна діяльність – створює умови для творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує всі необхідні життєві компетенції [3]. Творчі та інформаційні проєкти зорієнтовані на збирання інформації, мають чітку структуру: мета, актуальність, методи отримання та обробки інформації, оформлення результатів та їх презентація. Google диск, який дозволяє поліпшити спільну роботу, а саме: миттєво створювати нові документи, таблиці та презентації, працювати одночасно з іншими користувачами над одним документом і переглядати зміни, які вносяться в режимі реального часу. Проєктні технології спрямовані на те, щоб продемонструвати дитині її особисту зацікавленість у здобутті знань та практичну доцільність вивченого. В основі проєкту стоїть конкретна життєва проблема, яку потрібно вирішити найефективнішими методами, щоб у результаті застосувати набутий досвід у конкретній життєвій ситуації. Ступінь творчості учнів дуже високий, але домінуючим видом діяльності залишається гра. Такі уроки урізноманітнюють самостійну роботу учнів, спонукають до ретельного відбору інформації в мережі, навчають правильно використовувати різний матеріал, що є важливим етапом медіа грамотності. Тому Інтернет-сервіси стають надійними помічниками учителя, відкриваючи безліч можливостей для навчально-виховного процесу. Учителі мають створити в мережі Інтернет таке середовище, яке б з одного боку цікавило учнів, а з іншого – було навчальним, націлювало дитину на навчання. Це може бути власний блог чи сайт, ютуб-канал.

Отже, інформаційне суспільство спонукає сучасного педагога працювати на випередження. Учитель повинен бути координатором інформаційного потоку, володіти сучасними методиками та новітніми технологіями, а організація навчально-виховного процесу на засадах педагогіки

співробітництва сприятиме формуванню творчої компетентності кожного учня, стимулюватиме їх до пошуку нових рішень, ставленні перед собою нових навчальних цілей та прагнення їх досягнення. [2] Це, у свою чергу, сформує особистість нового покоління, що буде здатне до швидкого адаптування в суспільстві, що стрімко змінюється та висуває нові вимоги до фахівця.

Список використаних джерел

1. <https://cutt.ly/iTHG1fo>
2. <https://cutt.ly/tTHHjzU>
3. <https://cutt.ly/GTHH26c>
4. <http://surl.li/ffdbbe>

Чуркіна Вікторія Григорівна,

доцент кафедри виховання й розвитку особистості
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», канд. мистецтвознавства

Косенко Катерина Олегівна,

методист Центру методичної та аналітичної роботи
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», магістр управління

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦЬКОЇ ГАЛУЗІ

Анотація. *Сьогодні актуальні ідеї позитивної мотивації навчання учнів на уроках мистецької галузі. Це взаємопов'язано із підготовкою вчителів, володіння фундаментальними теоретичними знаннями та практичними навичками, здатністю до самостійного навчання і саморозвитку, спроможних вирішувати комплексні задачі у сфері мистецької галузі, використання сучасних цифрових та інноваційних технологій.*

Ключові слова: мотивація, учні, цифрові, інноваційні технології.

Для педагогів НУШ розвиток пізнавального інтересу учнів на уроках галузі мистецтва представляє одну з найголовніших завдань з метою подолання труднощів у навчальному процесі [3].

Сьогодні актуалізується проблема мотивації окремих видів діяльності, зокрема навчальної діяльності, значний вклад в яку зроблено в дослідженнях А. Маркової, Т. Матіс, О. Орлова, М. Матюшкіна та ін. Важливість позитивної мотивації для ефективності і успішності навчальної діяльності вивчалася Г. Клаусом, В. Якуніною, С. Занюком, Я. Савченко [3;4]. Актуальними є когнітивні та атрибутивні концепції мотивації А. Бандури, Б. Вайнера, Д. Двека, М. Селігмана, К. Петерсона, Е. Скіннера та інші.

Поняття «мотив» (лат. *moveo* – рухати) – спонукальна причина дій людини. У процесі навчання змінюється характер навчальної мотивації учнів. Основними мотивами навчання є особистісний розвиток, інтерес, бажання стати лідером в класі. На мотивацію впливають бажання учня (наприклад, бажання подолати труднощі), довгострокові успіхи чи невдачі в навчальній діяльності, вибір життєвого шляху тощо. Навчальна мотивація має свою структуру і характеризується спрямованістю, стійкістю та динамічністю. Основним динамічним параметром мотиву є наполегливість, учень із захопленням вчиться, незважаючи на несприятливі зовнішні умови, перешкоди, не може уникнути навчання, його навчальна діяльність високопродуктивна за нормальних і екстремальних умов. Модальність (емоційне забарвлення), яка може бути позитивною та негативною. Вираження мотивів також виражаються в їх силі, враженості,

швидкості виникнення тощо. Вимірюються переважно часовими параметрами (витрати на домашню роботу, тривалість інтересу, витрати і т. п.).

Змістовими характеристиками навчальної мотивації є: наявність в учня особистісного сенсу навчання; дієвість мотиву (його реальний вплив на навчальну діяльність і поведінку дитини); місце мотиву в мотиваційній структурі; самостійність виникнення та прояву мотиву; зміст предмета; особливості мотивації в різних видах навчальної діяльності, видах предметів, що викладаються, формах навчальних завдань [5].

Науковці визначають наступні види пізнавальних мотивів: пізнавальні мотиви, що визначаються через розв'язування вчителем завдань, які потребують додаткової інформації. Чим складніше завдання, тим більше зростає в учня мотивація. Навчально-пізнавальні мотиви – мотиви оволодіння методами, алгоритмами та методами навчання. Мотиви самоосвіти – більше дізнатися про тему, яка цікавить, захоплює. Соціальні мотиви – мотив особистісного зростання. Високий рівень психічного розвитку є головною умовою реалізації наявної мотивації дитини, формування позитивної мотивації в навчальній діяльності. При цьому існує зв'язок між високим інтелектуальним розвитком і позитивними мотиваційними тенденціями і навпаки.

Про навчальну мотивацію свідчить успішність навчальної діяльності: показники шкільної успішності, відвідування, сформованості навчальної діяльності здобувачів освіти.

Основними методами формування мотивації під час навчання на уроках галузі мистецтва є: інформувати учнів про значення навчального матеріалу для формування предметних і мистецьких компетентностей; практична спрямованість знань і можливість їх застосування в повсякденному житті; створення проблемних ситуацій та ситуації успіху; встановлення ближньої та дальньої перспективи в освіті. Важливою є взаємодія між пізнавальними та соціальними мотивами, що призводить до їх взаємного перетворення, досягнення більш високих результатів і цілісного розвитку особистості. Так, з одного боку, соціальні мотиви можуть зробити пізнавальну активність учнів, їх інтерес до навчання, цілеспрямованість, осмислення значущості мистецьких шедеврів.

Важливими засобами формування мотивів і пізнавальних інтересів учнів є: чітка організація освітнього процесу; авторитет учителя; спілкування на засадах педагогіки гуманізму та партнерства; врахування особливостей, автономна пізнавальна діяльність учнів [6].

Сьогодні в умовах цифровізації освіти важливими є методи стимулювання інтересу до навчання: створення ситуацій успіху та новизни; створювати ситуації емоційних і ціннісних переживань; метод це цікаво!; метод топ 10 в мистецтві; метод несподіванки; звернення до життєвого досвіду учнів; методи навчальних дискусій і дидактичних завдань; дидактичні та розвиваючі ігри. Учителі можуть використовувати методи стимулювання відповідальності під час навчання: переконання у важливості мистецької освіти; сприяння освітній успішності; вправи у висуванні та виконанні вимог. На уроках варто приділити увагу експресивності – властивість вираження людиною власних емоцій через міміку, жести, голос, рух.

Важливими є методи мотивації дослідницької навчальної діяльності та натхнення: методи розвитку м'яких навичок та формування емоційної сфери: дидактична гра; стимулююча оцінка; вільний вибір завдань; формування бажання бути вільною, важливою людиною.

Методи розвитку мислення та когнітивних навичок: звернення до життєвого досвіду; метод «вау!», пізнавальний інтерес; створення проблемної ситуації. Методи дослідницької діяльності та пошуку алгоритмів розв'язування: виконання творчих завдань; використання інтерактивних технологій; розвиток співробітництва. Важливо формувати волю здобувачів освіти: встановлювати освітні вимоги; інформація про результати дослідження; формування відповідальності; когнітивне

ускладнення (самооцінка діяльності та її корекція); врахування особливостей мистецької творчої діяльності; формувальне оцінювання. Розвивати соціальні навички: розвиток бажання бути корисним; мотивація до наслідування сильної особистості; створення ситуації взаємодопомоги; пошук контактів та співтворчості: зацікавленість у результатах колективної праці; експертної оцінки.

Мотиваційна складова уроків галузі мистецтво вимагає від учителя творчості, володіння методикою формування внутрішньої мотивації учнів та методикою особистісно зорієнтованого підходу. Для цього вчитель має ознайомитися з нормативно-правовою базою, програми з мистецьких предметів, з підручниками рекомендованими міністерством, має сам опанувати зміст навчального матеріалу, враховувати вікові та індивідуально-психологічні особливості учнів та вихованців, які, використовуючи надану самостійність, дають змогу знаходити умови, способи і прийоми формування інтересів до предметів, потреби активного пізнання світової та вітчизняної історії, мистецьких надбань [2].

Методична література містить різноманітні рекомендації щодо використання мотиваційних прийомів на різних умовних рівнях навчання: початок ; центральна частина уроку – вивчення матеріалу курсу, закріплення; аналіз ефективності навчання, рефлексія, підсумок. На початку уроку вчитель може використовувати такі методи і форми роботи: поетичні рядки про культурно-історичну добу, про значущі події та стилі в мистецтві, про митців. Звертаємо увагу на ключові слова, цитати, мистецьку термінологію, здійснюємо разом з учнями оцінку події, аналізуємо емоції від діяльності особи митця. Враження від навчання може доповнити ретельно добраний музичний ряд творів, кліпи, мультфільми, відео фрагменти хроніки що передають дух часу, може супроводжуватися фотосесіями з портретами, плакатами, репродукціями картин тощо. Для мотивації учнів корисно використати кросворди, ребуси, в яких може бути зашифрована тема уроку. Цей прийом також можна використовувати для узагальнення та систематизації знань, наприклад для закріплення понять попередньої та нової теми з мистецтва. Позитивна мотивація учнів передбачає знайомство з символікою та семантикою предметів або їх зображень відповідної історичної епохи; можливо використовувати міфологію, казки, історичні анекдоти, байки, наприклад «Мистецтво очима людини XXI ст. Україна і Європа сьогодні», залучати до гри «Було чи не було», «Вірю чи не вірю»; аналізу проблемних запитань/завдань.

Центральна частина уроку – вивчення предметів мистецької галузі – вимагає від учителя вміння використовувати як традиційні та інноваційні, цифрові технології навчання. Фронтальні бесіди, робота в парах, групах, «2-4-всі разом». Важливо використовувати можливості хмарних сервісів Microsoft Office 365, Google Apps Education Edition, Windows Azure, сервіси відеоконференцій Zoom, Skype, Microsoft Teams, Cisco Webex Meetings, онлайн платформ та програмні засобів, віртуальних класів: Office 365, Google Class, Moodle, Moodle Cloud, TeacherKit, Edmodo; пропонувати корисні мистецькі Web-сайти, Web-лекції, Web-книги, відеоматеріали; завдання та ігри з використанням смартфонів, телефонів (гейміфікація), засоби доповненої й віртуальної реальності (інструменти AR та VR).

Як підсумок уроку учням будуть цікаві прийоми: «незакінчене речення» («Я готовий продовжити питання...»), «мені було важливо дізнатися...», «з цього уроку я зрозумів, що...», «якби би я був автором підручника, додав би...»); незавершена таблиця для творчого домашнього завдання. Вчитель може пропонувати заповнити таблицю за темою, додавши, наприклад, цікаві факти біографії митця/ мисткині, події, епізоди, не зазначені в підручнику, із зазначенням джерела; найкраще питання за темою; пропонуємо дидактичні ігри. Прикладом є гра «Знавець мистецтв»

знайомство з художниками, архітекторами, співаками, героями, персонажами, подією, місцем проведення, предметами побуту, архітектурою епохи тощо).

Варто пам'ятати, що внутрішня мотивація забезпечується через розкриття критеріїв оцінювання, які стимулюють абітурієнтів до активної пізнавальної діяльності. Прийоми формування мотивації в умовах дистанційного навчання: важливо пропонувати індивідуальне завдання, прийом «Хвилинка уваги»; доповідь про феномени мистецтва... (на вибір учня/вчителя, наприклад засідання арт-критиків 9 клас; зустріч з відомими митцем/ майстром; прийом «Запитай митця», «Мистецтво відповідати: тест на знання цікавих фактів арту» <https://platfor.ma/magazine/quiz-sq/test-na-mistetstvo/>; онлайн тести « Шедеври вітчизняного образотворчого мистецтва»; дидактичні та діалогічні ігри, наприклад гра «слово в слово» (учитель називає слово, а учні називають поняття, події, людей, назви місць, пов'язаних з подією); мовою документа: дослідження, коментар; прийом «Дозвольте мені підсумувати» тощо[4].

Таким чином, варто пам'ятати, що внутрішня мотивація забезпечується через розкриття критеріїв оцінювання, які стимулюють здобувачів освіти до активної пізнавальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Занюк С. С. Психологія мотивації: Навч. посіб. К.: Либідь, 2002.
2. Нова українська школа: формування соціальної та культурної компетентностей учнів початкової та основної школи на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-6 класах
URL:<http://ir.soippo.edu.ua/handle/123456789/384>
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи
URL:<http://mon.gov.ua>
4. 35 інструментів для дистанційного навчання – добірка НУШ, 2020.
URL:<https://nus.org.ua/articles/30-instrumentv-dlyadystantsijnogo-navchannya-dobirka-nush/>
5. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручник для студ.ВНЗ. К.: Грамота, 2012. 504 с.
6. Федорчук В.В. Основи педагогічної майстерності: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський: Вид. Зволейко Д., 2008. 140 с.

Шищенко Інна Володимирівна,

доцент кафедри математики, фізики та методик їх навчання
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка,
кандидат педагогічних наук, доцент

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ ДО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ НУШ

Анотація. У статті обґрунтовано, що теоретико-методологічною основою формування готовності майбутніх учителів математики до розвитку в умовах НУШ інформаційно-цифрової компетентності учнів є системний, аксіологічний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, візуально-цифровий, професіографічний підходи.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні вчителі математики, інформаційно-цифрова компетентність, Нова українська школа.

Нині реалізується реформа системи шкільної освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа», що зумовлює пошуки досконалої системи підготовки вчителя до реалізації нової концепції навчання. У контексті Концепції відбуваються пошуки нових форм і методів та засобів професійної підготовки майбутніх учителів математики, які б допомогли розкрити потенціал кожного учня, його здібності, усі ключові компетентності. Пріоритетним напрямом

модернізації вітчизняної системи вищої освіти визначають впровадження в освітній процес унікальних, інноваційних елементів для забезпечення потреб у фахових компетентностях, серед яких важливе місце посідає інформаційно-цифрова компетентність [2].

Загальні положення формування готовності майбутніх бакалаврів середньої освіти до розвитку в умовах НУШ інформаційно-цифрової компетентності учнів складають такі основоположні концепти:

- врахування вимог Нової української школи у професійній підготовці майбутніх учителів;
- надання провідного значення у професійній підготовці вчителя формуванню інформаційно-цифрової компетентності вчителя середньої школи.

Інформаційно-цифрова компетентність вчителя середньої школи – це здатність вчителя ефективно використовувати інформаційні технології для підвищення якості навчання та розвитку учнів. Ця компетентність включає знання, вміння та навички, які дозволяють вчителю ефективно використовувати цифрові технології для підтримки навчання і підвищення мотивації учнів [3].

Інформаційно-цифрова компетентність майбутнього вчителя середньої школи може формуватися за допомогою різних методів та підходів, таких як використання цифрових інструментів (платформи для відеоуроків, онлайн-курси) для підтримки власного навчання; створення онлайн-курсів та інтерактивних матеріалів, щоб допомогти їм оволодіти певними навичками та знаннями у майбутній професійній діяльності; підтримка співпраці та обміну досвідом; проведення тренінгів та семінарів для майбутніх учителів закладом освіти або зовнішніми організаціями, які допоможуть майбутнім вчителям оволодіти новими цифровими технологіями та навичками; індивідуальне навчання та підтримка майбутнього вчителя.

Теоретико-методологічною основою формування готовності майбутніх учителів математики до розвитку в умовах НУШ інформаційно-цифрової компетентності учнів є системний, аксіологічний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, візуально-цифровий, професіографічний підходи.

У нашому дослідженні системний підхід сприяє організації професійної підготовки майбутніх бакалаврів середньої освіти до розвитку в умовах НУШ інформаційно-цифрової компетентності учнів як цілісного педагогічного процесу, що характеризується структурністю, ієрархічністю і взаємозалежністю із професійним середовищем та запитам сучасного інформатичного суспільства, а також дозволяє виділити компоненти готовності майбутніх бакалаврів середньої освіти до розвитку в умовах НУШ інформаційно-цифрової компетентності учнів та їх структурно-функціональні зв'язки.

Реалізація особистісно-діяльнісного підходу у нашому дослідженні передбачає врахування принципово важливих положень: зміст процесу підготовки майбутніх бакалаврів середньої освіти до розвитку в умовах НУШ інформаційно-цифрової компетентності учнів розкривається через неперервну систематизовану зміну різних видів діяльності його суб'єктів, які знаходяться у відношеннях продуктивної взаємодії; діяльність суб'єктів в рамках процесу підготовки вчителів до майбутньої професійної діяльності носить системний, ціленаправлений, творчий характер і визначається вимогами сучасного інформаційного суспільства до професійної підготовки; діяльність викладача, яка спрямована на підготовку майбутніх вчителів до професійної діяльності, базується на загально дидактичних та специфічних принципах і передбачає повне розкриття потенціалу студента через засоби цифрових технологій; процес підготовки до професійної діяльності базується на активності студента з використання засобів цифрових технологій, здійснює прямий вплив на професійне становлення майбутнього вчителя і проходить в своєму

розвитку ряд послідовних етапів. Навички володіння цифровими освітніми технологіями стають невід'ємною складовою підготовки майбутніх вчителів, оскільки застосування цифрових засобів навчання створюють умови для самостійного, діяльнісного освоєння нового досвіду.

Компетентнісний підхід до підготовки майбутніх вчителів до професійної діяльності в умовах НУШ передбачає можливість складання для кожного студента індивідуальної освітньої траєкторії, яка враховує рівень його обізнаності у спеціалізованих ЕОР, стиль виконання навчальної діяльності за допомогою ЦТ та орієнтацію на самостійну роботу засобами ЦТ.

Візуально-цифровий підхід [4] у професійній освіті обумовлений революцією, яку здійснили цифрові технології для забезпечення візуальної комунікації й переведення освітнього процесу з вербального рівня на рівень наочний. Важливим бачимо акцентування у процесі професійної підготовки майбутніх бакалаврів середньої освіти до розвитку в умовах НУШ інформаційно-цифрової компетентності учнів на формуванні умінь візуалізувати навчальний матеріал, що сьогодні відбувається із залученням цифрових засобів. У процесі візуалізації проявляються глибинні внутрішні і асоціативні зв'язки, що надає підстав підтвердити розуміння певного факту, процесу чи поняття. Оволодіння потенціалом мультимедійних технологій, можливостями їх використовувати для візуалізації навчального матеріалу стимулює пізнавальний інтерес, бажання освоювати авторські додатки, забезпечує позитивне ставлення до процесу навчання.

Отже, візуально-цифровий підхід в дослідженні використано з метою забезпечення наочності, відтворення в дії глибинних внутрішніх та асоціативних зв'язків основних понять і процесів, що є провідними для побудови освітнього процесу з сучасним поколінням учнів в умовах НУШ, через використання цифрових технологій і засобів, у т.ч. спеціалізованого спрямування.

Аксіологічний підхід до професійної підготовки бакалаврів середньої освіти означає, що основними цілями та завданнями навчального процесу є не лише передача знань та практичних навичок, а й формування в майбутніх вчителів ціннісних орієнтацій та відповідних професійних якостей [1]. Аксіологічний підхід заснований на тому, що професійна підготовка повинна сприяти розвитку бакалаврів не тільки як фахівців, а й як осіб, які володіють суспільно-значущими цінностями та мають високу моральну культуру. Таким чином, під час навчання студенти мають отримувати не лише професійні знання, а й виховуватися в дусі людяності, толерантності, відповідальності та інших важливих цінностей.

Отже, аксіологічний підхід до професійної підготовки бакалаврів середньої освіти допомагає формувати у студентів професійні компетентності, у тому числі інформаційно-цифрову компетентність. Аксіологічний підхід зосереджується на цінностях і відносинах між ними, тому він може бути корисним при формуванні цифрової компетентності майбутніх вчителів. Однією з ключових цінностей при формуванні цифрової компетентності є відкритість до нових технологій та їх використання у навчанні. Аксіологічний підхід може сприяти розвитку такої відкритості, допомагаючи майбутнім вчителям досягнути це. Такими цінностями можуть бути, наприклад, відповідальність, професіоналізм, творчість, етичність тощо. Далі важливо забезпечити навчання майбутніх бакалаврів середньої освіти з врахуванням цих цінностей. Це може включати в себе використання інтерактивних методів, що стимулюють розвиток творчості та саморозвитку, а також роботу з етичними аспектами використання цифрових технологій. Крім того, аксіологічний підхід може вимагати залучення досвідчених вчителів до формування власне інформаційно-цифрової компетентності майбутніх вчителів. Це може включати організацію спільної роботи вчителів, обмін досвідом, взаємне навчання тощо.

Професіографічний підхід до підготовки майбутніх вчителів полягає в тому, щоб навчити студентів не лише теоретичних знань, а й професійних навичок, які вони потребують у своїй майбутній кар'єрі. Цей підхід орієнтується на розвиток вчителів-початківців як професіоналів, які володіють навичками і компетенціями, необхідними для роботи в сучасній освітній системі [5].

У професійній підготовці майбутніх учителів використовуються методи навчання, що передбачають залучення студентів до практичної діяльності, аналізу власного досвіду та розвитку особистості вчителя. Професійна підготовка вчителів також включає в себе виробничу практику в ЗЗСО та інших освітніх установах, що дає можливість майбутнім вчителям здобути практичний досвід та познайомитись з роботою педагогів у реальних умовах.

Основними принципами професіографічного підходу є орієнтація на формування професійної компетентності майбутніх вчителів та використання інноваційних педагогічних технологій у процесі навчання. Тому важливо спиратися на цей підхід під час побудови системи формування готовності майбутніх бакалаврів середньої освіти до розвитку в умовах НУШ інформаційно-цифрової компетентності учнів. Для цього у професійній підготовці майбутніх учителів використовуються різні методи та підходи, такі як включення в програму навчання курсів з цифрової грамотності, які надають студентам практичні навички використання різних програм та інструментів; використання сучасних технологій у процесі навчання, таких як відеоуроки, вебінари, електронні підручники, інтерактивні завдання та інші; проведення практичних занять та семінарів, під час яких студенти мають змогу випробувати різні цифрові інструменти та програми, які вони пізніше зможуть використовувати у своїй практиці; включення в програму навчання практики роботи в електронних системах управління освітнім процесом та електронних сервісах, що дає можливість майбутнім учителям набути практичного досвіду використання цифрових інструментів та програм; співпраця зі вчителями-практиками, які вже використовують цифрові технології у своїй роботі, та включення їх досвіду у процес навчання.

Отже, методологічною основою формування готовності майбутніх учителів математики до розвитку в умовах НУШ інформаційно-цифрової компетентності учнів є системний, аксіологічний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, візуально-цифровий, професіографічний підходи.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: Статті. Нариси. Інтерв'ю. Київ: Знання України, 2004. 738 с.
2. Концепція «Нова українська школа». [URL:https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola](https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola) (дата звернення: 10.03.2023).
3. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника. [URL:digital%20comp%20teacher.pdf](https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola) (дата звернення: 10.03.2023).
4. Семеніхіна О. В. Професійна готовність майбутнього вчителя математики до використання програм динамічної математики: теоретико-методичні аспекти: монографія. Суми: ВВП «Мрія», 2016. 268с.
5. Спирин Л. Ф. Профессиограмма общепедагогическая. *Завуч*. 1999. №4. С. 130–140.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. **Бех Іван Дмитрович**, директор Інституту проблем виховання Національної Академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, академік
2. **Альжинська Галина Олександрівна**, директор комунальної установи «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Охтирської міської ради Сумської області»
3. **Антонченко Марія Олексіївна**, доцент кафедри освітніх інформаційних технологій КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент
4. **Бойко Галина Михайлівна**, учитель початкових класів, Бочечківський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів Бочечківської сільської ради Сумської області
5. **Водолажченко Наталія Анатоліївна**, учитель комунального закладу «Харківський лицей № 43 Харківської міської ради»
6. **Вороніна Галина Леонідівна**, доцент кафедри виховання й розвитку особистості Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти», кандидат педагогічних наук
7. **Дейнека Наталія Миколаївна**, учитель біології та хімії вищої категорії Сумської загальноосвітньої школи I-III ступенів №27, м. Суми, Сумської області
8. **Дейнека Олексій Володимирович**, керівник хореографічного гуртка комунального закладу «Шосткинський міський центр естетичного виховання Шосткинської міської ради Сумської області»
9. **Декунова Зоя Володимирівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
10. **Дронова Валентина Миколаївна**, старший викладач кафедри методики природничо-математичної освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
11. **Желтобрюх Алла Іванівна**, консультант центру професійного розвитку педагогічних працівників Крелевецької міської ради Сумської області
12. **Задорожна Людмила Віталіївна**, вихователь Комунальної організації (установа, заклад) «Шосткинський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №2 «Іскорка» Шосткинської міської ради Сумської області»
13. **Карпенко Олександр Павлович**, учитель зі спорту КЗ Сумської обласної ради «Обласний лицей спортивного профілю «Барса»
14. **Карпенко Сергій Павлович**, учитель зі спорту КЗ Сумської обласної ради «Обласний лицей спортивного профілю «Барса»
15. **Касьяненко Світлана Василівна**, директор Воронізької ЗОШ I-III ступенів імені П.О. Куліша Шосткинської міської ради Сумської області
16. **Ковтун Ірина Іванівна**, учитель КЗ «Харківський лицей № 43 Харківської міської ради»
17. **Кожем'якіна Ірина Володимирівна**, старший викладач кафедри педагогіки спеціальної освіти та менеджменту Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук
18. **Коновець Тетяна Іванівна**, директор Центру професійного розвитку педагогічних працівників Зноб-Новгородської селищної ради Сумської області
19. **Корнієнко Тетяна Миколаївна**, директор центру професійного розвитку педагогічних працівників Крелевецької міської ради Сумської області, кандидат педагогічних наук, доцент
20. **Коростіль Лідія Анатоліївна**, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент
21. **Коростіль Юлія Олексіївна**, учитель хімії та інформатики, КЗ СОР «Сумська обласна гімназія-інтернат для талановитих та творчо обдарованих дітей»
22. **Корчменко Анна Михайлівна**, керівник гуртків Лебединського центру позашкільної освіти Лебединської міської ради Сумської області

23. **Косенко Катерина Олегівна**, методист Центру методичної та аналітичної роботи Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти»

24. **Красногор Людмила Анатоліївна**, вихователь Комунальної організації (установа, заклад) «Шосткинський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №2 «Іскорка» Шосткинської міської ради Сумської області»

25. **Лавська Алла Михайлівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

26. **Ларіонов Олександр Ігорович**, учитель хімії КУ Сумська загальноосвітня школа I-III ступенів № 20, м. Суми, Сумської області

27. **Логвиненко Неля Петрівна**, вихователь Лебединського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) «Калинка» Сумської області

28. **Луган Олена Вікторівна**, учитель КЗ «Харківський ліцей № 43 Харківської міської ради»

29. **Мачуліна Ніна Михайлівна**, учитель початкових класів, Лебединського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів №4 Лебединської міської ради Сумської області

30. **Медведєв Ігор Анатолійович**, старший науковий співробітник Комунального закладу Тростянецької міської ради «Музейно-виставковий центр «Тростянецький» Сумської області

31. **Меренков Віталій Валерійович**, учитель Лебединського ЗЗСО I-III ступенів №3 Лебединської міської ради Сумської області

32. **Метейко Алла Володимирівна**, методист з хімії навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

33. **Мулеса Павло Павлович**, завідувач кафедри кібернетики і прикладної математики Ужгородського національного університету, кандидат технічних наук, доцент

34. **Мушкова Олена Анатоліївна**, учитель музичного мистецтва, Харківська загальноосвітня школа I-III ступенів №125 Харківської міської ради Харківської області

35. **Нестеренко Лариса Вікторівна**, вихователь КЗСОП «Сумська обласна гімназія-інтернат для талановитих та творчо обдарованих дітей»

36. **Никифорова Ірина Іллівна**, учитель початкових класів комунального закладу «Харківський ліцей №43 Харківської міської ради»

37. **Ніколаєнко Михайло Сергійович**, старший викладач кафедри освітніх інформаційних технологій Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

38. **Ольсєвіч Вікторія Валеріївна**, учитель образотворчого мистецтва, Лебединського ЗЗСО I-III ступенів № 3 Лебединської міської ради Сумської області

39. **Охріменко Сергій Олександрович**, магістрант 6 М-Т гр. факультету технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

40. **Павленко Ірина Миколаївна**, старший викладач кафедри освітніх інформаційних технологій Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

41. **Паламарчук Валентина Валентинівна**, учитель початкових класів Охтирської загальноосвітньої школи I-III ступенів №5 Охтирської міської ради Сумської області

42. **Панюта Олена Миколаївна**, вихователь Конотопського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 4 «Сонечко» Конотопської міської ради Сумської області

43. **Пашина Олена Іванівна**, учитель української мови та літератури Харківської ЗОШ I-III ст. №122 Харківської міської ради Харківської області

44. **Перлик Вікторія Володимирівна**, старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

45. **Покатіло Світлана Ігорівна**, учитель початкових класів комунального закладу «Харківський ліцей №43 Харківської міської ради»

46. **Родіна Валентина Василівна**, учитель початкових класів комунального закладу «Харківський ліцей № 43 Харківської міської ради»

47. **Романцов Сергій Васильович**, методист комунального закладу «Шосткинський міський центр естетичного виховання Шосткинської міської ради Сумської області»

48. **Рябко Ірина Миколаївна**, учитель початкових класів комунального закладу «Харківський ліцей №43 Харківської міської ради»

49. **Сердюк Оксана Петрівна**, завідувач навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

50. **Єрих Лариса Володимирівна**, завідувачка кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент

51. **Стрельник Світлана Миколаївна**, учитель зарубіжної літератури Лебединського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів №3 Лебединської міської ради Сумської області

52. **Сьома Світлана Олексіївна**, методист комунального закладу Сумської обласної ради – обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю, кандидат педагогічних наук

53. **Тарабан Людмила Василівна**, методист Відокремленого структурного підрозділу «Сумський фаховий коледж Національного університету харчових технологій» Сумської області

54. **Терновенко Тетяна Василівна**, викладач внутрішньої медицини, голова циклової комісії, КЗ СОР «Конотопський фаховий медичний коледж» Сумської області

55. **Ткаченко Наталія Михайлівна**, учитель хімії загальноосвітньої школи I-II ступенів №9 Охтирської міської ради Сумської області

56. **Тихенко Лариса Володимирівна**, директорка Комунального закладу Сумської обласної ради – обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю, кандидатка педагогічних наук, доцентка

57. **Торяник Людмила Олександрівна**, викладач інформатики вищої категорії ВСП «Сумського фахового коледжу НУХТ»

58. **Успенська Валентина Миколаївна**, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент

59. **Федірко Анастасія Миколаївна**, керівник гуртків Лебединського центру позашкільної освіти Лебединської міської ради Сумської області

60. **Харламова Лариса Дмитрівна**, викладач математики Відокремленого структурного підрозділу «Конотопський індустріально-педагогічний фаховий коледж Сумського державного університету»

61. **Цимерман Ірина Леонідівна**, старший викладач кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

62. **Черняк Інна Георгіївна**, заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель зарубіжної літератури, КУ Сумська спеціалізована школа I-III ступенів №17, м. Суми, Сумської області

63. **Чуркіна Вікторія Григорівна**, доцентка кафедри виховання й розвитку особистості Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти», кандидат мистецтвознавства

64. **Швидка Любов Федорівна**, учитель комунального закладу «Харківський ліцей № 43 Харківської міської ради»

65. **Шищенко Інна Володимирівна**, доцент кафедри математики, фізики та методики їх навчання, Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, кандидат педагогічних наук, доцент

Наукове видання

Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика

Збірник наукових статей

Головний редактор: **Сєрих Лариса Володимирівна**,
завідувачка кафедри теорії і методики змісту освіти
Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Комп'ютерний набір авторів

Комп'ютерне верстання М.С. Ніколаєнко

Підписано до друку 06.04.2023 Гарнітура Arial Narrow
Формат 60x84/16 Папір офсетний
Друк цифровий Ум. друк. арк. 12,1
Тираж 300 пр. Зам. № 1/23

Видавництво НІКО м.Суми, вул.Харківська, 54 (066)270-64-68
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи України
серія СМв № 044 від 15.10.2012
E-mail: ms.niko@i.ua